

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

ERDŐS ÁKOS:

Pilóta nélküli légi járművek alkalmazása és elhárítása a rendészeti gyakorlatban

CSIZNER ZOLTÁN:

A kiberbűnözés jelene és jövője

NÉMA SZABOLCS, TÓTH LEVENTE:

Gazdasági optimalizáció az objektumvédelemben

**XXIV. évf. (2024)
4. szám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Prof. Dr. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Főszerkesztő-helyettes:	Dr. BIRÓCKY-SZABÓ Andrea (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	BARNUCZ Nóra (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. CSABA Zágon (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. ERDŐS Ákos (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. TÓTH János József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)

Szerkesztőbizottság

A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. <u>KATONA Géza</u>
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. FAŁDOWSKI, Marek (Szczyttnói Rendőr-akadémia, Lengyelország) Dr. FELKAI László (Belügyminisztérium) Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. HEGYALJAI Máttyás (Belügyminisztérium) Dr. JANZA Frigyes nyá. r. vezérőrnagy Prof. Dr. KERÉZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. <u>RUZSONYI Péter</u> (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. SOTLAR, Andrej (Maribori Egyetem, Szlovénia)

Szerkesztőség: 1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074

XXIV. évfolyam, 2024/4. szám

Kiadó: Nemzeti Közzszolgálati Egyetem | Ludovika Egyetemi Kiadó
1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu

A kiadásért felel: Dr. DELI Gergely rektor
Olvasószerkesztők: BUJDOSÓ Hajnalka, RESOFSZKI Ágnes
Nyomdai kivitelezés: Nemzeti Közzszolgálati Egyetem

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

Megjelenik évente 4 alkalommal.

HUNGARIAN LAW ENFORCEMENT

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Deputy editor-in-chief: Andrea BIRÓCZKY-SZABÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Editors: Nóra BARNUCZ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zágon CSABA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Ákos ERDŐS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt LIPPAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János József TÓTH (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editorial Board

Chairman of the Editorial Board: Gábor KOVÁCS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza KATONA
Founding Chairman of the Editorial Board: Béla BLASKÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Editors of the Editorial Board: Andrea Tünde BARABÁS (Ludovika University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József BODA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
László FELKAI (Ministry of Interior, Hungary)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Hungarian Academy of Sciences, Ludovika University of Public Service, Hungary)
József HALLER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Mátyás HEGYALJAI (Ministry of Interior, Hungary)
Frigyes JANZA (Hungarian Police, retired)
Klára KERESZI (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXIV. 2024/4

Publisher: Ludovika University of Public Service | Ludovika University Press
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu
Responsible for publishing: Gergely DELI Rector
Proofreaders: Hajnalka BUJDOSÓ, Ágnes RESOFSZKI
Print and bind: Ludovika University of Public Service

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Büntetés-végrehajtás

CZENCZER Orsolya, BOGOTYÁN Róbert: Egy tízéves büntetés-végrehajtási jogintézmény margójára – avagy a reintegrációs őrizet kezdetei Magyarországon	17
ERDÉLYI Csaba: A vallásgyakorlás és a fogvatartottakkal kapcsolatos reintegrációs tevékenység a magyar büntetőjogi jogszabályi fejlődésében	33

Büntetőjog

HORNUNG Tamás: A zaklatás büntetőjogi szabályozása és gyakorlati kihívásai Magyarországon	45
---	----

Határrendészet

SZÉNÁSI Imre: A Magyar Honvédség megerősítő támogatása a déli jogi határázár határőrizeti feladataiban	65
--	----

Komplementer rendészet

FÓRIZS Sándor, LIPPAI Zsolt: Kitekintés Németország magánbiztonsági rendszerére	81
KUBA Richárd Csaba: A közterület-felügyelet a bűnözési félelem csökkentésében	103
NÉMA Szabolcs, TÓTH Levente: Gazdasági optimalizáció az objektumvédelemben	121

Rendészeti gyakorlat

ERDŐS Ákos: Pilóta nélküli légi járművek alkalmazása és elhárítása a rendészeti gyakorlatban	145
--	-----

Rendészettudomány

CSIZNER Zoltán: A kiberbűnözés jelene és jövője	163
Péter FELFÖLDI: Road Safety Concerns Related to the Overtaking Side Distance of Cyclists – Examples of the Széchenyi Chain Bridge and Határ út in Budapest.	189
GÁL Erika: Nagytűz alatt a kutatói rendőrkávéház – a Police Café módszer rendészettudományi kutatásokban való alkalmazhatóságának vizsgálata	207
HLAVACSKA Gergely: A karrier, a szervezeten belüli mobilitás elméleti, alkalmazhatóságuk a magyar rendőri szervek vonatkozásában	217

A főszerkesztő tengerentúli naplójából

CHRISTIÁN László: A főszerkesztő tengerentúli naplójából II.	231
--	-----

Konferenciabeszámoló

ÜRMÖSNÉ Simon Gabriella, KOVÁCS Éva, KUDAR Mariann: Sokszínű Kar Konferencia VI. – Szemelvények a Rendészettudományi Kar oktatóinak interdiszciplináris előadásából	247
---	-----

Szerzőink

- BOGOTYÁN Róbert dr. bv. ezredes, egyetemi tanársegéd, mb. tanszékvezető,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-
végrehajtási Tanszék; doktorjelölt Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- CHRISTIÁN László dr. r. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági
és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; oktatási rektorhelyettes, Nemzeti
Közszolgálati Egyetem
- CZENCZER Orsolya dr. PhD, bv. alezredes, egyetemi docens,
tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék
- CSIZNER Zoltán dr. PhD, r. ezredes, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Kiberbűnözés Elleni Tanszék
- ERDÉLYI Csaba lelkész, Magyarországi Evangélikus Egyház; börtönlelkész,
Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet; doktori hallgató, Nemzeti
Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- ERDŐS Ákos dr. PhD, r. őrnagy, adjunktus, osztályvezető, Nemzeti Közszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Fejlesztési Osztály
- FELFÖLDI Péter tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék; doktorjelölt, Nemzeti
Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- FÓRIZS Sándor CSc. ny. r. dandártábornok, egyetemi tanár, professor emeritus,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi
Doktori Iskola
- GÁL Erika r. alezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék; doktorjelölt, Nemzeti
Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- HLAVACSKA Gergely tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi
és Kriminálpszichológiai Tanszék
- HORNUNG Tamás bv. százados, műveleti osztályvezető, Szombathelyi Országos
Büntetés-végrehajtási Intézet
- KOVÁCS Éva angolnyelv-tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus; doktori
hallgató, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola

KUBA Richárd Csaba közterület-felügyelő, Óbuda-Békásmegyer Közterület-
Felügyelet; hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
rendészeti igazgatás szak

KUDAR Mariann szakcsoportvezető, angolnyelv-tanár, Nemzeti Közszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus

LIPPAI Zsolt dr. PhD, r. alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

NÉMA Szabolcs főmunkatárs, HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Zrt.

SZÉNÁSI Imre alezredes, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Hadtudományi Kar Hadtudományi Doktori Iskola

TÓTH Levente dr. PhD, tanársegéd, mb. tanszékvezető Nemzeti Közszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék; szakmai igazgató, TVT Vagyonvédelmi Zrt.

ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella dr. PhD, egyetemi docens, angolnyelv-tanár,
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi
és Szaknyelvi Lektorátus

Lektoraink

- BALLA József dr. PhD, r. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar általános és fejlesztési dékánhelyettes; tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék
- BARNUCZ Nóra tanársegéd, angolnyelv-tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus
- FINSZTER Géza prof. dr. egyetemi tanár, professor emeritus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- FÜSTÖS János prof. dr., MSU Denver Department of Computer Information Systems and Business Analytics
- HORVÁTH Tamás dr. PhD, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- JUHÁSZ János dr. PhD, egyetemi docens, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Út és Vasútépítési Tanszék
- KARDOS Pál mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; igazgató, Zuglói Önkormányzati Rendészet; elnök, Budapesti Polgárőr Szövetség; általános és oktatási elnökhelyettes, Országos Polgárőr Szövetség
- KRASZNAY Csaba dr. PhD, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Kiberbiztonsági Tanszék
- LUKÁCS Krisztina dr., alkotmánybírósági főtanácsadó, óraadó, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntetőeljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék
- MAJOR Róbert dr. PhD, r. ezredes, tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék; oktatási dékánhelyettes, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- MOGYORÓDI Gergely dr. PhD, r. őrnagy, főosztályvezető, Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ Bűnügyi Együttműködési Főosztály
- PALLO József dr. PhD, bv. ezredes, habilitált egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetőjogi Tanszék
- ROTTLER Violetta dr. PhD, r. őrnagy, adjunktus, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék
- TIHANYI Miklós dr. PhD, r. alezredes, egyetemi docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék

Szerkesztői köszöntő

A 2024-es év különösen jelentős volt a *Magyar Rendészet* közel negyed évszázados történetében. A folyóirat megjelenését biztosító szerkesztőség megújítása magával hozta a lap hazai és legfőképpen nemzetközi ismertségének erősítését célzó intézkedések sorozatát. A szerkesztőség lelkesedését a szerzői, lektori és szerkesztői közösség is követte, így köszönettel tartozunk az említettek szakmai és tudományos elköteleződéséért, amellyel a tanulmányokat írták, lektorálták és szerkesztették. Ebben az évben a negyedévente megjelenő lapszámok mellett két különszám megjelentetése is lehetővé vált, amelyek egyrészt a rendészettudomány hazai és nemzetközi professzorainak, másrészt a *III. Ludovika International Law Enforcement Research Symposium* (LILERS) keretében elhangzott előadások – a szerzői követeményeknek megfelelően benyújtott – anyagait tartalmazzák. A fentiek továbbra is azt erősítik, hogy a lap teret biztosíthasson minden, a rendészet rendeltetésével, intézményrendszerével, feladataival, személyzetével, működésével, jogi szabályozásával kapcsolatos munkának. Erősítik a lap nemzetközi láthatóságát, elősegítik a hazai és nemzetközi kutatási eredmények, elméletek disszeminálását.

A *Magyar Rendészet* elsődleges célkitűzése a rendészettudomány egyetemi szintű oktatásának támogatása, új tudományos eredmények közzététele, valamint szakmai tudományos fórum és publikációs lehetőség biztosítása. Tudományterületi fókuszja a rendészettudomány, valamint a bünyügyi tudományok, kellő nyitottsággal a többi tudományterületről kapcsolódó tudományos eredményekre és az interdiszciplináris megközelítésre.

Folyóiratunk az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályának besorolása szerint „B” kategóriás lap, amely évente négy számmal jelenik meg. Szerkesztőségünk az NKE Rendészettudományi Karán működik, kiadója a Ludovika Egyetemi Kiadó. Lapszámaink is jól tükrözik törekvéseinket, hiszen a publikált tudományos közlemények a rendészet elméleti és gyakorlati világának sokoldalú, alapos és hiteles elemzését adják, amiben kiemelkedő szerepe van lektorainknak, akik ellenszolgáltatás nélkül tesznek eleget a szerkesztőség felkérésének, és végzik felelősségteljes munkájukat, garantálva a megjelenő közlemények megfelelését a magas szintű elvárásoknak.

Visszatekintés

Előző, 2024/3-as lapszámunk *Javítóintézeti nevelés* című rovatában a szerző, az intézeti nevelőmunka során felmerülő stresszt okozó helyzeteket és a dolgozók mentális állapotát vizsgálja. A kriminalisztikai rovat szerzői többek között valós nemzetközi és magyar emberölési ügyeken keresztül elemzik a leggyakoribb krimináltaktikai

és krimináltechnikai hibák forrásait, és *de lege ferenda* jogszabály-módosítási javaslatokat tesznek, továbbá a forenzikus szakértői vélemények megbízhatóságának bírói értékelését vizsgálják nemzetközi kitekintésben. A rendészeti képzés rovata a felsőoktatásba belépő generáció számára nyújtandó lehetséges új és kreatív oktatási módszereket, valamint a rendészeti pályaorientációs szakképzés elvárásoktól elmaradó eredményeit vizsgálja. A *Rendészeti gyakorlat* című rovat különösen érdekes területekre viszi az olvasót, így megismerkedhetnek a pszichológiai profilalkotás történetével, a tengerjáró hajók mint úszó szállodakomplexumok biztonsági kérdéseivel, továbbá a közös európai menekültügyi rendszer (KEMR) statisztikai adatgyűjtő funkciójának működésével, valamint a határigazgatási és vízumpolitikai területén tervezett fejlesztésekkel. A rendészettörténeti rovat egy esettanulmány segítségével elemzi az ÁVH szervezeti egységei közötti együttműködést, az ismeretek megosztásának módját, információs szempontú felhasználását. A rendészettudományi rovat szerzői többek között bemutatják, hogy a Police Café módszeren alapuló rendőrkávéházak kiváló terepet szolgáltatnak egy probléma mélyebb feltárására, egymás véleményének megismerésére és megoldási javaslatok megfogalmazására, továbbá bemutatják a Katasztrófavédelmi Tudományos Tanács tudománytámogató tevékenységét, valamint elemzik a gazdaságvédelmi területen megjelent publikációk segítségével a gazdasági bűnözés jellemzőit, határait, fogalmát. A recenzió rovata Hans-Erhard Lessing roppant informatív, visszatekintő-összegző művének bemutatását tartalmazza.

Jelen számunk margójára

Büntetés-végrehajtás

Fontos szakpolitikai szükségletre adott megoldást a szabályozás azáltal, hogy a re-integrációs őrizetet bevezette, és felismerte, hogy ezen jogintézmény szabályozása azon ösztársadalmi érdek miatt volt szükséges, amely szerint a szabadságvesztésből szabadulók sikeres társadalmi visszailleszkedésre való felkészítését már a büntetés végrehajtása alatt meg kell kezdeni. A re-integrációs őrizet megjelenésével a büntetés-végrehajtás eszköztára jelentősen bővül a progresszív szabadságelvonás, a normalizáció és a sikeres társadalmi visszailleszkedés tekintetében (CZENCZER Orsolya – BOGOTYÁN Róbert: *Egy tízéves büntetés-végrehajtási jogintézmény margójára – avagy a re-integrációs őrizet kezdetei Magyarországon*).

A vallásgyakorlás és a börtönlelkészi szolgálat a büntetés-végrehajtási szervezet re-integrációs tevékenysége céljainak megvalósulásához való kapcsolódását mutatja be a tanulmány a kodifikációs előzmények áttekintésével. A szerző saját megfigyelései és tapasztalatai alapján olyan paradigmát vázol, amelyben a vallásgyakorlás a sikeres re-integráció katalizátoraként jelenik meg (ERDÉLYI Csaba: *A vallásgyakorlás és a fogvatartottakkal kapcsolatos re-integrációs tevékenység a magyar börtönügyi jogszabályi fejlődésében*).

Büntetőjog

A jogszabályelemzés és esetjogi áttekintés módszertanával, kiegészítve szakirodalmi forrásokkal, a tanulmány bemutatja, hogy a zaklatási esetek kezelésében alkalmazott jogi eszközök, bár fokozatosan fejlődtek, számos gyakorlati akadályba ütköznek. A bizonyítási eljárások bonyolultsága és a távoltartási intézkedések végrehajtásának nehézségei komoly kihívások elé állítják a jogalkotót és a hatóságokat. A metoo-mozgalom, amely a szexuális zaklatás elleni globális fellépést hivatott erősíteni, jelentős hatással volt a társadalmi tudatosságra és a jogalkotásra hazánkban is, felhívva a figyelmet a zaklatási esetek súlyosságára és a jogszabályi védelem fontosságára. A metoo azonban eltagadhatatlanul teret engedett visszaélések sorozatának is (HORNING Tamás: *A zaklatás büntetőjogi szabályozása és gyakorlati kihívásai Magyarországon*).

Határrendészet

2015-ben rendkívüli bevándorlási hullám alakult ki, amely elérte hazánkat mint tranzitállamot is. A Magyarországra érkező menekültek száma jelentősen megnövekedett, ezért a Magyar Kormány határőrizeti célú ideiglenes kerítés létrehozásáról rendelkezett a magyar–szerb és a magyar–horvát határszakaszokon. A déli zöld határ teljes lezárása előtt azonban a Magyar Honvédség erőit is igénybe vették a Rendőrség támogatására. A szerző arra kereste a választ, hogy a honvédek a határőrizeti feladatra vezénylésük előtt és a feladat végrehajtása során milyen felkészítést kaptak, és a kiépített déli határzár határőrizeti feladatainak végrehajtásakor kivonásukig milyen tevékenységekben vettek részt (SZÉNÁSI Imre: *A déli jogi határzár és annak védelme*).

Komplementer rendészet

A szerzők tanulmányukban a honi magánbiztonsági szektor szabályozásával és működésével számos hasonlóságot mutató, attól azonban mégis eltérő jellemzőkkel rendelkező német biztonságipar tevékenységébe kalauzolják az olvasót. Németország magánbiztonsági szektorának kereteit, minőségbiztosítási sajátosságait, statisztikai adatokat, képzési formáit és a tengeri biztonsággal kapcsolatos körülményeket elemezve kívánnak – a magyar biztonságipar működésére is hatással bíró – érdekes impulzusokat adni a sokak számára talán csak kevésbé ismert magánbiztonsági szektor feltérképezéséhez (FÓRISZ Sándor – LIPPAI Zsolt: *Kitekintés Németország magánbiztonsági rendszerére*).

A településbiztonság mutatóinak pozitív irányú elmozdulása szempontjából a bűnözési félelem alakulása nem hagyható figyelmen kívül, mivel képes számsze-

rűsíthető változást előidézni a tényleges közbiztonsági helyzetben. A közterület-felügyelet alkalmas a helyi problémák beazonosítására, eszközrendszerén keresztül pedig a településen élőköt zavaró jelenségek széles spektrumának neutralizálására, ezáltal a helyi lakosok hangulatának pozitív irányú változásához járul hozzá. A szerző szerint a szervezet egyfelől alaptevékenysége révén, másfelől „okos” intézkedések meghozatalával képes hatni a bűnözési félelemre, söt mindkét esetkör számos gyakorlati példával alátámasztható (KUBA Richárd: *A közterület-felügyelet a bűnözési félelem csökkentésében*).

A szerzők tanulmányukban azt vizsgálják, hogyan aránylik az utóbbi években a cégek létesítményvédelmére biztosított költségkerete a védelemmel kapcsolatos személy- és vagyónvédelmi szolgáltatási árakhoz. Emellett megoldásokat és javaslatokat kívánnak tenni arra, hogy nehéz gazdasági helyzetben a biztonsági vezető mit tehet annak érdekében, hogy a folyamatosan emelkedő biztonsági szolgáltatási díjak ellenére is garantálni tudja a védendő objektum optimális biztonságát. Az elemzés rámutat, hogy bár a cégek többsége növelte biztonsági költségvetését az elmúlt években, a szolgáltatási árak emelkedése miatt a biztonsági vezetők számára továbbra is kihívást jelent a megfelelő védelem fenntartása a rendelkezésre álló forrásokból (NÉMA Szabolcs – TÓTH Levente: *Gazdasági optimalizáció az objektumvédelemben*).

Rendészeti gyakorlat

Az elmúlt évtizedekben a pilóta nélküli légi járműveket (*unmanned aerial vehicle*, drón) egyre többen és egyre változatosabb célokra kezdték használni. A pilóta nélküli légi járművek népszerűségének növekedésével előtérbe került az illegális felhasználásuk is. A közelmúltban ezért robbanásszerű növekedés figyelhető meg a drónelhárító technológiák területén is. A kutatás célja a NEROD RF® hordozható drónelhárító eszköz rendészeti célú alkalmazhatósági vizsgálata magyarországi környezetben, amelyre 2024 júliusában került sor. Megállapítható, hogy a drónelhárító eszköz különösen azokon a szakterületeken alkalmazható, ahol: (1) a drónfenyegetettség magas; (2) telepített drónelhárító eszközök alkalmazására nincs lehetőség, vagy az nem indokolt; (3) fontos a mobilitás; (4) a rádiófrekvenciás jelzavarás más eszközök működtetését nem veszélyezteti (ERDŐS Ákos: *Pilóta nélküli légi járművek alkalmazása és elhárítása a rendészeti gyakorlatban. A NEROD RF drónelhárító technológia alkalmazhatósági vizsgálata*).

Rendészettudomány

A kibervilág fejlődése az elkövetési magatartások folyamatos megújulását eredményezi, amit a bűnüldözés és a kiberbiztonsági intézkedések, előírások a legtöbb esetben csak követni tudnak. A hatékony megelőzéshez nélkülözhetetlen a várható veszélyforrások és trendek feltárása, aminek egyik alapja az aktuális bűnügyi helyzet és a bűnözőket segítő körülmények megismerése. Ehhez nyújtanak segítséget azok az éves értékelések, amelyeket az FBI, a BKA és az Europol évek óta rendszeresen elkészít. A három értékelő jelentésben szereplő megállapítások, az újszerű jelenségek és a várható kihívások bemutatása irányt mutat a kiberbűncselekményekkel foglalkozó szakembereknek, és talán az átlagos internethasználók számára is hasznos információkkal szolgál az áldozattá válás elkerülése érdekében (CSIZNER Zoltán: *A kiberbűnözés jelene és jövője*).

Magyarországon az elmúlt 5 évben a kerékpárosok és a rendvédelmi szervek körében az előzési oldaltávolság betartásának kérdése tartósan jelen volt. A közlekedők között is megoszlanak a vélemények arról, hogy mi a megfelelő oldaltávolság, annak nem betartása milyen veszélyeket rejt magában, és ha a veszély valóban fennáll, mit lehet tenni a közlekedésbiztonság javítása céljából. A mérések eredményeként kimutatható, hogy a Lánchídon hasonló sávszélesség és záróvonal mellett is bekövetkeznek záróvonalat átlépő előzések, amelyek a kisebb előzési oldaltávolság tartása mellett következnek be (FELFÖLDI Péter: *Road Safety Concerns Related to the Overtaking Side Distance of Cyclists – Examples of the Széchenyi Chain Bridge and Határ Road in Budapest*).

A tanulmány a rendőrség gyakorlatában népszerű Police Café azon tulajdonságait helyezi nagyító alá, amelyek a tudományos életben és kutatói közösségben is elfogadottá, a rendészettudományi kutatások terén pedig alkalmazhatóvá teszik azt mint kutatási módszert. A vizsgálat minden bizonnyal nővum, hiszen bővíti a társadalomtudományi kutatásokban ugyan jól ismert, bár kevés számú kvalitatív kutatási módszer körét (GÁL Erika: *Nagyító alatt a kutatói rendőrkvéház – a Police Café módszer rendészettudományi kutatásokban való alkalmazhatóságának vizsgálata*).

A szerző a karrier jelenségének multidiszciplináris jellegét világítja meg, bemutatja a témát vizsgáló nagyobb tudományterületeket és azok fókuszát. Az ismertetett elméleti modellek kiindulópontként szolgálhatnak a rendőri karrier és a szervezeten belüli mobilitás empirikus vizsgálatához. A tanulmány alternatívát kíván nyújtani, hogy a hazai rendészettudományban már jelen lévő megközelítések mellett milyen tudományos elméletek mentén értelmezhetőek a rendőrség szervezetében megfigyelhető különböző karrierjelenségek (HLAVACSKA Gergely: *A karrier, a szervezeten belüli mobilitás elméletei, alkalmazhatóságuk a magyar rendőri szervek vonatkozásában*).

A főszerkesztő tengerentúli naplójából

A *Magyar Rendészet* olvasóközönsége a főszerkesztő tollából újabb naplójegyzetet olvashat, amelyben megosztja az egyetemi oktatói léttel kapcsolatos tapasztalatait, bepillantást engedve a hétköznapokba, különös figyelmet szentelve a rendészet területének (CHRISTIÁN László: *A főszerkesztő tengerentúli naplójából II.: Magánzárkából az egyetemi katedrára?*).

Konferenciabeszámoló

A szerzők a *Sokszínű Kar* interdiszciplináris konferenciasorozat hatodik rendezvényén elhangzott előadások szemelvényeit mutatják be dióhéjban. A konferencia olyan diszciplínákat és témaköröket sorakoztatott fel mint a kriminalisztika, kriminológia, kiberbűnözés, helyszínelés, kábítószeres, rendészettudomány és a jog, bölcsészet és társadalomtudomány, magánbiztonság, kvantumtechnológia, sport és kiképzés a rendészettudomány területén: intézkedéstaktika; fizikai alkalmassági; szolgálati kutyák, idegennyelv-oktatás, nyelvtudomány, nyelvészet, kommunikáció, tálumföldrajz, jó gyakorlatok az oktatásban, innovatív módszerek a rendészeti felsőoktatásban, a vallás szerepe, valamint hallgatói felmérések és vizsgálatok (ÜRMÖSNÉ SIMON Gabriella – KOVÁCS Éva – KUDAR Mariann: *Sokszínű Kar Konferencia VI. – Szemelvények a Rendészettudományi Kar oktatóinak interdiszciplináris előadásaiból*).

Budapest, 2025. január 4.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi tanár
rektorhelyettes
főszerkesztő

Egy tízéves büntetés-végrehajtási jogintézmény margójára - avagy a reintegrációs őrizet kezdetei Magyarországon¹

CZENCZER Orsolya,² BOGOTYÁN Róbert³

Hogyan merült fel a reintegrációs őrizet jogintézményének ötlete, mi volt a jogalkotó szándéka és akarata, ebből mi volt megvalósítható, milyen már bevált gyakorlatokat sikerült elfogadtatni a jogintézmény bevezetése kapcsán, milyen eszközparkot kellett kialakítani, ebben ki segítette a büntetés-végrehajtást, és hogyan indult a reintegrációs őrizet eljárásrendje, jogi szabályozása Magyarországon? Lassan 10 éves a reintegrációs őrizet. Fontos szakpolitikai szükségletre adott megoldást a szabályozás azáltal, hogy a reintegrációs őrizetet bevezette, és felismerte, hogy ezen jogintézmény szabályozása azon ösztársadalmi érdek miatt volt szükséges, amely szerint a szabadságvesztésből szabadulók sikeres társadalmi visszailleszkedésre való felkészítését már a büntetés végrehajtása alatt meg kell kezdeni. A reintegrációs őrizet megjelenésével a büntetés-végrehajtás eszköztára jelentősen bővül a progresszív szabadságelvonás, a normalizáció és a sikeres társadalmi visszailleszkedés tekintetében. A szabályozás kialakítása a jelenlegi két szélsőségre építő rendszerben (ahol valaki a totális intézményként működő büntetés-végrehajtási intézetből azonnal a teljes szabadságba és önállóságba távozik) egy köztes fokozatot teremt. A teljes szabadságelvonás és a felelős önálló életvezetés közé így belép egy, az állami szervek által felügyelt életszakasz.

Kulcsszavak: reintegrációs őrizet, büntetés-végrehajtás, fogvatartott, elítélt, alternatív büntetés

¹ Jelen tanulmány a TKP2021-NVA-18 A XXI. századi biztonsági kihívások nemzetbiztonsági hangsúlyai projekt „Környezettudatos büntetés-végrehajtás – Azaz a modern magyar büntetés-végrehajtás nemzetbiztonsági tevékenységben betöltött szerepe, különös tekintettel a biztonság és a környezettudatosság dimenzióira és lehetőségeire” alprojekt keretében folytatott kutatás eredménytermékeként készült.

² PhD, bv. alezredes, egyetemi docens, tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék, e-mail: czenczer.orsolya@uni-nke.hu

³ Büntetés-végrehajtási ezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Büntetés-végrehajtási Tanszék, e-mail: bogotyán.robert@uni-nke.hu

A reintegrációs őrizet gondolatának „magja” a magyar jogrendszer „földjében”

A kérdés, hogy miként lehet a bűnelkövetőket hatékonyan rehabilitálni, ellenőrizni és felügyelni a közösségben, már a 21. század vége óta fontos volt, amikor a börtön-büntetés alternatíváinak keresése felkeltette a bűnügyi döntéshozók és a büntetőjogi szankciórendszer reformereinek érdeklődését. A német Franz von Liszt különösen a rövid távú szabadságvesztés kritikájával befolyásolta a vitát. Ennek következtében a 20. század első felében a pénzbüntetések, a próbaidőre bocsátás vagy a felfüggesztett börtönbüntetések jelentették a választ a növekvő börtönnépesség kezelésére. A bűnelkövetők hatékonyabb közösségi ellenőrzésének igénye az 1980-as és 1990-es években bekövetkezett punitív fordulat mellékhatása (németül *Begleitmusik*) volt, amelyet „az ellenőrzés kultúrájaként” jellemeztek. Az ebbe az irányba mutató legutóbbi fejlődést az új megfigyelési technikák tették lehetővé, először rádiófrekvenciás eszközök formájában, újabban pedig a GPS megfigyelési technika alkalmazásával. Ez a terület, amely a büntető igazságszolgáltatás egyik legdinamikusabban fejlődő területe, de ugyanakkor kritikai felülvizsgálatra szorul, nemcsak a modern büntetés címszó alatt, hanem a kriminológiai bizonyítékok tekintetében is, hogy mi és hogyan működik; valamint a hagyományos büntetőjogi értékeket, például az arányosságot és az emberi méltóságot is ennek fényében kell értékelni.⁴

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény (2023. évi CCXL. tv., Bv. törvény) megalkotásával a jogalkotó több évtizedes tartozásának tett eleget. Nemcsak a hazai rendszer megújítása volt a cél, hanem a jogalkotó 2015-ben az új jogi norma megalkotásakor célul tűzte ki, hogy az új jogszabály legyen európai szinten mérve is modern szemléletű, előremutató, építsen a nemzetközileg már bizonyított újításokra, de ne tűzzön ki megvalósíthatatlan célokat a szabályozott területen tevékenységet kifejtők elé. Ez a szemlélet egyébként teljes egészében áthatja a törvényt, amelynek minden fejezete kivétel nélkül tartalmazott a korábbiakhoz képest új elemeket, a régi értékek megtartása mellett.

Kiemelkedett azonban ezek közül a reintegrációs őrizet jogintézménye.

Ez a Magyarországon eddig nem alkalmazott eljárás a helymeghatározási technológiák töretlen fejlődésén alapszik, amelynek segítségével ma már a rendvédelemben is elérhetővé váltak azon eszközök, amelyek folyamatos távfelügyeleti lehetőséget biztosítanak az érintett személy (fogvatartott) felett. A kedvező nemzetközi tapasztalatok birtokában a Kormány már egy 2011-es határozatában⁵ feladatként szabta meg, hogy kerülni kell a szükségtelen szabadságelvonásokat. Ennek eszközéül az elektronikus távfelügyeleti eszközöket jelölte meg, kiemelve, hogy a rendőrség

⁴ DÜNKEL 2018: 60.

⁵ A büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III. 9.) Kormányhatározat.

által kiépített rendszer működési tapasztalatait felhasználva a büntetés-végrehajtási felhasználás is hosszú távú cél lehet.

A Bv. törvény előkészítése során felmerült az elektronikus távfelügyelet alkalmazásának gondolata. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BvOP) az Országos Bírói Hivatallal (OBH) és a Legfőbb Ügyészséggel (LÜ) közösen tanulmányozta az elektronikus eszköz alkalmazásának jogi környezetét, működtetését, és a folyamatos egyeztetések során sikerült megismernie a házi őrizet ellenőrzésére már 2013 óta alkalmazott közrendszerrel és a működését biztosító informatikai rendszert is. A folyamat során lehetőség nyílt az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) által működtetett rendszert is megismerni, sőt az eszközöket gyártók képviselőivel, illetve a rendszer üzemeltetőjével is megtörtént a kapcsolatfelvétel, illetve az egyeztetés. Elsődleges cél volt a Bv. törvény bevezetésével tervezett reintegrációs őrizet elektronikus felügyeletének megvalósítása ugyanúgy, mint a fogvatartottak külső helyszínen történő munkáltatásának ezekkel az eszközökkel történő segítése.⁶

A szakmai tárgyalások eredményeképpen az eszközök használhatóságát igazolták, az alkalmazás lehetősége megjelent a jogszabályban, és 2015. április 1-jétől a kisebb súlyú bűncselekmények elkövetőivel szemben a bv. bírónak lehetősége nyílt arra, hogy a fogvatartottak büntetésének utolsó hat hónapjában a szabadságmegvonást a büntetés-végrehajtás falain kívül, elektronikus nyomkövető alkalmazásával hajtsák végre. A reintegrációs őrizet elektronikus eszközzel való felügyeletének elrendelése esetén a Bv. szervezet biztosítani tudja, hogy a társadalomra kevésbé veszélyes bűnelkövetők reintegrációs folyamata hatékonyabb módszerrel valósuljon meg, így a visszailleszkedés a társadalomba egy megfelelően hosszabb időtartamban, a család támogatásával fokozatosan valósulhat meg, nem utolsósorban pedig a büntetés-végrehajtási intézetek zsúfoltságát is csökkenteni lehet. A reintegrációs őrizet során az elítélt személyes szabadságát úgy korlátozzák, hogy a terheltnek lehetősége nyílik a munkába állásra, a családi kapcsolatok újrafelvételére. Csak azt az elítéltet lehet reintegrációs őrizetbe helyezni – a törvényi feltételek mellett –, akiről feltételezhető, hogy együttműködő és jogkövető magatartást fog tanúsítani.

A büntetés-végrehajtási törvény koncepciójának összeállításakor a rendőrségi rendszer már bevezetés alatt állt, így annak működési paraméterei többségükben ismertek voltak. Ezekre alapozva dolgozták ki a reintegrációs őrizetet, azt az alternatív büntetés-végrehajtási formát, amely nem a büntetéshez kötődő speciális és generális prevenciók célokat, mint inkább az elítélt sikeres társadalmi visszailleszkedését, ezen keresztül a visszaesési ráta csökkenését, tehát végeredményben a büntetés céljának elérését tartja szem előtt. A reintegrációs őrizetet – habár a kiszabott szabadságvesztésbe beleszámít – nem büntetés-végrehajtási intézeti körülmények között, hanem az elítélt lakóhelyén hajtják végre, ezzel a személyes szabadságot nem elvonja, csupán korlátozza. E korlátozás az elektronikus távfelügyeleti eszközökön keresztül valósul meg, amelyek folyamatosan biztosítják, hogy amennyiben a kije-

⁶ KONDÁS-KOVÁCS-BERÉK 2019: 58.

lölt tartózkodási helyet és mozgási területet az elítélt elhagyja, az riasztás formájában azonnal a hatóságok tudomására jut. A kiszabott ítélet ilyen módon történő végrehajtása egyértelmű és jelentős kedvezmény a büntetés-végrehajtási intézetek részleteiben szabályozott életrendet jelentő környezetéhez viszonyítva, ezért a re-integrációs őrizet csak azon elítéltek számára elérhető, akik a társadalomra kevésbé veszélyesek, és okkal feltételezhető, hogy sikeresen vissza tudnak illeszkedni a civil társadalomba és a jövőben jogkövető magatartást tanúsítanak. Ezen gondolatok mentén bátorítok kijelenteni, hogy a szabadságvesztés ilyen módja atipikusnak mondható, hiszen a büntetés nem a szó szoros értelmében vett börtönkörülmények között kerül végrehajtásra.

Egy teljesen újszerű megoldás bevezetése szükségszerűen erőforrásokat követelt meg, de a reintegrációs őrizet esetében ezek nem voltak öncélúak. Azzal, hogy akár csak egy kisebb csoport számára ilyen jelentős kedvezményt biztosítunk, hatékonyan tudjuk motiválni a jogszabályi előfeltételeknek megfelelő fogvatartotti populáció egészét a börtönszemélyzettel való együttműködésre, hiszen csak ezáltal nyílhat nekik is lehetőségük szabadságvesztésük utolsó szakaszát már otthonukban letölteni. Azzal, hogy az érintett elítélteket nem a büntetés-végrehajtási intézetben helyezik el, csökkennek a fogvatartottak dologi ellátásához kapcsolódó költségek, csakúgy, mint az egyes intézetek telítettsége. A reintegrációs célkitűzéseket segítik az előírható magatartási szabályok, amelyek vonatkozhatnak a családi és társadalmi kapcsolatok felújítására, fejlesztésére, vagy munkahelykeresésre, munkába járásra egyaránt.

A büntetés-végrehajtási szervezet egy másik meghatározó kihívása a rendelkezésre álló elhelyezési kapacitások elégtelensége. A szervezetrendszer nagyobb részét még mindig a 19. századi börtönépítési hullámban létrejött intézetek alkotják. A hazai és nemzetközi elvárások ugyanakkor megkövetelik, hogy a fogva tartott személyeket kulturált körülmények között helyezték el, amelyben biztosított az önbecsülésük fenntartása, felelősségérzetük fejlődése. Fő feladat ezen kívül, hogy a befogadást követő lehető legrövidebb időn belül a fogvatartottak bekerüljenek a büntetés-végrehajtás foglalkoztatási rendszerébe, munkát végezzenek, vagy oktatásban részesüljenek. Fentiekből kitűnik, hogy a zsúfoltság lényegesen erodálja a szakmai erőfeszítéseket, jelentős feszültséget szül a fogvatartottak és a személyi állomány részéről, nem utolsósorban pedig megalapozott panaszokra adhat okot, amelyek alapján Magyarországot az elmúlt években több alkalommal is kártérítésre kötelezte az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB). A törvény hatálybalépésével tehát egy teljesen új, a korábbiakban a büntetés-végrehajtásban nem ismert és alkalmazott jogintézmény jelent meg, amelyhez hatalmas elvárásokat támasztott a jogalkotó és a jogalkalmazó egyaránt: a reintegrációs őrizet.

Az elektronikus felügyelet mint a reintegrációs őrizet alapeleme

Az elektronikus felügyelet lényegét tekintve általános fogalom, amely a büntető igazságszolgáltatás rendszerében felügyeleti, korlátozó intézkedésekhez kapcsolódik, és a technológia (elektronikus távfelügyeleti eszköz) segítségével lehetővé teszi az igazságszolgáltatási és végrehajtó szervek számára az adott személy mozgásának, tartózkodási helyének, viselkedésének valós időben történő nyomon követését, ellenőrzését és szabályozását. Ennek megvalósítása különböző technikai megoldásokkal, eltérő igazságügyi szakaszokban és többféle jogintézményhez kapcsolódva történhet.⁷

Ahogy ebből a fogalm meghatározásból is kitűnik, az elektronikus felügyelet alapvetően könnyebben meghatározható a technikai oldalról, amelynek szigorú kerete viszonylag rugalmas teret biztosít a jogalkotó és a jogalkalmazó számára, hogy a legkülönbözőbb jog- és magatartási szabályokat határozzák meg. Ehhez szorosan kapcsolódóan fontos kifejtetni, hogy számos szerző utalt már arra, hogy az elektronikus felügyelet rendkívül sokféle lehet, amely magába foglalhatja a megtorlás, az elrettentés, a reintegráció és a resztoráció büntetőpolitikai céljait, így akár vegyes karakterű intézménynek is nevezhető.⁸

Az elektronikus felügyelet fogalmához kötődően fontos meghatároznunk, hogy az elektronikus felügyeletet többféle szempontból is csoportosíthatjuk, egyrészt az alkalmazás módozata, másrészt pedig az alkalmazott technológia szempontjából. Az előbbi alatt azt értem, hogy az elektronikus felügyeletet a büntetőjog mely területére vagy éppen a büntetőeljárás mely szakaszába építik be. E szempontból jelen tanulmányban kifejezetten a büntető anyagi jog szankciótani részét, valamint a büntetés-végrehajtási jog területét vizsgáltam. Ennek mentén alapvetően két fajtáját különböztethetjük meg az elektronikus felügyeletnek, így az első ajtós (*front-door electronic monitoring*), valamint a hátsó ajtós elektronikus felügyeletet (*back-door electronic monitoring*).⁹

A csoportosítás alapját és elnevezését az adja, hogy magával a túlzásfoltosság problematikájával, valamint a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási alternatíváival több nemzetközi dokumentum és ajánlás is foglalkozik, amelyek megoldási lehetőségeit a büntetés-végrehajtási jog szempontjából dogmatikailag két nagy csoportba sorolhatjuk. Beszélhetünk az úgynevezett első ajtós módozatokról (*front-door strategies*), amelyek eleve arra irányulnak, hogy az elkövető ne kerüljön be a büntetés-végrehajtási intézetbe, így kiküszöbölve az esetleges prizonizációs hatásokat. Tág értelemben ide sorolhatjuk a dekriminalizáció gondolatát, a mediációs eljárást, az alternatív szankciók alkalmazását, illetve a felfüggesztett szabadságvesztés jogintézményét is. A másik nagy csoport a hátsó ajtós stratégiák (*back-door strategies*), amikor a fő cél,

⁷ NELLIS–LEHNER 2014: 8.

⁸ HUSSEIN 2023: 38.

⁹ HUSSEIN 2023.

hogy a fogva tartási periódus a lehető legrövidebb legyen, ilyen megoldások az idő előtti szabadítás jogintézményei, mint például a feltételes szabadságra bocsátás.¹⁰

Ebbe a dogmatikai rendszerbe illeszthető be az elektronikus felügyelet is, így beszélhetünk az úgynevezett első, illetve hátsó ajtós elektronikus felügyeletről. Az előbbi esetén az elektronikus távfelügyeleti rendszer segítségével úgy történik a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása, hogy az elítélt személynek egy percet sem kell a büntetés-végrehajtási intézetben töltenie, büntetésének teljes tartamát otthon tölti ki. Ehhez képest az utóbbi megoldás az idő előtti szabadítási formák egyikének tekinthető, a hangsúly pedig a fogvatartott társadalomba történő fokozatos visszavezetésén van.¹¹

Technológiai szempontból az elektronikus felügyeletnek több generációját különböztethetjük meg. Az úgynevezett *első generációs* elektronikus felügyeleti eszközök működtetéséhez egy egyszerűbb, rádiófrekvenciás (RF-) technológiát használnak, amely során az elkövetők egy rádiójeleket kibocsátó karkötőt/bokalancot viselnek, a jelek fogadására pedig egy, a telefonvonalhoz kapcsolt bázisegységet állítanak fel az érintettek lakóhelyén. Abban az esetben, ha az egyén kikerül ennek az egységnek a hatósugarából, a telefonvonal segítségével a berendezés jelzést küld az ellenőrzést végző hatóság felé. Ezzel a technológiával kiválóan ellenőrizhető, hogy az elkövető a számára kijelölt helyen tartózkodik-e, vagy hogy éppen elhagyta azt.¹²

A *második generációs* megoldások már a GPS nyomkövetési rendszer és a mobiltelefonok technológiájának a kombinációját használják, ezzel lehetővé téve, hogy az elkövető valós idejű tartózkodási helyét és mozgását bemérjék, és ezen adatokat továbbítsák az illetékes szervek felé. A rádiófrekvenciához képest előnyösebb ez a megoldás abban az esetben, ha az elkövetőnek nem pusztán meghatározott helyen való tartózkodását szeretnénk ellenőrizni, de egyéb magatartási szabályoknak való megfelelését is, például, hogy megjelenik-e a munkahelyén, vagy távol tartja-e magát meghatározott helyektől, úgy mint az áldozat lakhelye vagy iskolák stb.

A *harmadik generációs* fejlesztések szintén alkalmazzák a GPS-nyomkövetést, viszont kiegészülnek a kábítószer-, illetve alkoholfogyasztást érzékelő szenzorokkal. Ezek az érzékelők az izzadságból tudják megállapítani, hogy az elkövető fogyasztott-e valamiféle tiltott szert, így képesek jelezni az ilyen jellegű magatartási szabályok esetleges megszegését is.¹³

A legújabb hullámként, avagy amit Hussein, *negyedik generációként* azonosít, az a technológiai újítás, ahol okostelefonokkal összekapcsolt és végrehajtott elektronikus felügyeletről beszélünk. Ennek lényege, hogy a fejlesztő cégek okostelefonra letölthető applikációk segítségével ígérik az elkövetők ellenőrzésének, valamint a velük történő kommunikációnak a hatékonyságát. Jelenleg számos ilyen applikáció elérhető a piacon (SCRAM, Guardian, Promise etc.), amelyek nem pusztán

¹⁰ JUHÁSZ 2018: 178.

¹¹ HUSSEIN 2023: 66.

¹² JONES 2014: 2.

¹³ JONES 2014: 2.

az elkövetők valós idejű követését képesek kivitelezni, de lehetővé teszik *ad hoc* ellenőrzésüket, például videóhívás segítségével, emellett biztosítják az adminisztrációs feladatok ellátását, dokumentumok feltöltését, továbbítását, illetve a kötelező programok és találkozók, megjelenési kötelezettségek naptári rögzítését és követését.¹⁴

A reintegrációs őrizet Magyarországon

Hogyan is merült fel a reintegrációs őrizet jogintézményének ötlete, mi volt a jogalkotó szándéka és akarata, ebből mi volt megvalósítható, milyen már bevált gyakorlatokat sikerült elfogadtatni a jogintézmény bevezetése kapcsán, milyen eszközparkot kellett kialakítani, ebben ki segítette a büntetés-végrehajtást, és hogyan is indult a reintegrációs őrizet eljárásrendje, jogi szabályozása Magyarországon?

Magyarországon a 2010-es évek elején jelentős átalakulás jellemezte a bűnüldözési és büntető-igazságszolgáltatási munkát. Ennek keretében a büntetőeljárások érezhetően lerövidültek, illetve az arra jogosultak – ha teheték – kerülték a szükségtelen szabadságelvonást, és csak a feltétlenül szükséges esetben rendeltek el (akkor még előzetes) letartóztatást. Ennek eredményei egyértelműen megmutatkoztak a fogvatartotti struktúra átalakulásában is, amelyben a letartóztatottak létszáma – a fogvatartotti populáció bővülése mellett is – megközelítőleg állandósult. A reintegrációs őrizet kapcsán a kiemelt büntetőpolitikai cél az volt, hogy olyan módon csökkentsük a szükségtelen szabadságelvonások számát, hogy eközben ne romoljon az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalma, általános biztonságérzete, illetve lehetőség szerint eredményesen segítsük a bűnelkövetők sikeres társadalmi reintegrációját.¹⁵

Alapelvként szükséges meghatározni, hogy a reintegrációs őrizetet nem a büntetés-végrehajtási szervezet engedélyezi, hanem a törvényszékeken működő büntetés-végrehajtási csoport bírója. Ez egyben a legfőbb garanciális eleme is a jogintézménynek, amelyen keresztül biztosított, hogy a büntetőeljárásban kiszabott büntetés végrehajtása során tanúsított magatartást is figyelembe véve, a személyi szabadság részbeni visszaállításáról csak bíró dönthet. Fontos alapelv, amelyet mindenképpen törvényi szinten kell szabályozni, miszerint csak a társadalomra kevésbé veszélyes bűnelkövetők számára lehet nyitott a reintegrációs őrizet lehetősége. Az intézkedés célja elsődlegesen ezen elítéltek eredményes társadalmi visszailleszkedése, tartósan jogkövető magatartásuk megalapozása egy olyan átmeneti életszakasszal, amelyben saját családi, baráti, munka- és tágabb szociális környezetükben élhetnek, biztosíthatják önálló megélhetésüket, munkát kereshetnek és vállalhatnak, ugyanakkor mindezt folyamatos kontroll és meghatározott magatartási szabályok mellett tehetik.

¹⁴ HUSSEIN 2023: 40.

¹⁵ ÁROP1.1.19-2012-2012-0007.

Fontos kiemelni azt is, hogy a jogalkotó a jogintézmény bevezetése során kiemelt figyelmet fordított arra, hogy a társadalom szempontjából az egyes büntetés-végrehajtási intézkedésektől alapvető elvárásként fogalmazza meg az egyéni prevenciót, azaz annak szavatolását, hogy az elítélt a szabadulása után tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől. A reintegrációs őrizet a szabad élethez igen hasonló viszonyokat jelent, ahol az elítéltet egy esetleges bűncselekmény elkövetésétől csak saját elhatározása tartja vissza, amelyben csak egy tényezőként jelenik meg, hogy a mozgási és tartózkodási szabályok megszegéséről a telepített eszközök azonnal információt továbbítanak a távfelügyeletet ellátók felé. A normakövető magatartás érdekében ezért törvényben meghatározott alapelv, hogy ha egy elítélt esetében neki felróható okból szűnik meg a reintegrációs őrizet, úgy az később nem engedélyezhető ismét. Máshogy fogalmazva, aki visszaél ezzel a lehetőséggel, vagy újabb szabadságvesztésre ítélik, a törvény erejénél fogva kizárják a reintegrációs őrizet lehetőségéből. Ezt erősíti az a törvényi kritérium is, hogy a lehetőség csak az első alkalommal szabadságvesztést töltők számára adott, amellyel a jogalkotó határozott kifejezésre juttatja azon akaratát, amely szerint a visszaesőket, vagy életvitel-szerűen bűnelkövetőket ki kell zárni a jelentős végrehajtási kedvezményekből.¹⁶

Miért volt szükséges tehát a jogszabályváltozás, új jogszabályi környezet kialakítása? Fontos szakpolitikai szükségletre ad megoldást a szabályozás azáltal, hogy a reintegrációs őrizetet bevezette, és felismerte, hogy ezen jogintézmény szabályozása azon össztársadalmi érdek miatt volt szükséges, amely szerint a szabadságvesztésből szabadulók sikeres társadalmi visszailleszkedésre való felkészítését már a büntetés-végrehajtása alatt meg kell kezdeni. A reintegrációs őrizet megjelenésével a büntetés-végrehajtás eszköztára jelentősen bővül a progresszív szabadságelvonás, a normalizáció és a sikeres társadalmi visszailleszkedés tekintetében. A szabályozás kialakítása a jelenlegi két szélsőségre építő rendszerben (ahol valaki a totális intézményként működő büntetés-végrehajtási intézetből azonnal a teljes szabadságba és önállóságba távozik) egy köztes fokozatot teremt. A teljes szabadságelvonás és a felelős önálló életvezetés közé így belép egy, az állami szervek által felügyelt életszakasz.

A törvénytervezet előkészítésekor a jogalkotó a reintegrációs őrizet jogintézményének összesen négy *hard* és egy *soft* előfeltételét határozta meg, továbbá nevesített három kizáró okot is.

Az első feltétel a hazai büntetőpolitikai iránynak megfelelően a bűnöző életmód társadalmi elítélésére reagált, amennyiben reintegrációs őrizetbe csak az első alkalommal szabadságvesztésre ítélt személy helyezhető. A kriminalitás mint fő szempont ilyen hangsúlyos kiemelése azt is jelezte, hogy igen jelentős végrehajtási kedvezményről van szó, hiszen értelmezéséből következően csak az első büntényes kriminalitású személyek lehettek annak alanyai. A Büntető Törvénykönyvben (Btk.) meghatározott, az elítéléshez fűződő hátrányos jogkövetkezményről van tehát szó,

¹⁶ A rendelkezés jól illeszkedik a büntetőjogi környezetbe, hiszen a 2012. július 1-jén hatályba lépett Büntető Törvénykönyv is a visszaesés fokát, a kriminalitást értékeli központi elemként a legmeghatározóbb végrehajtási kedvezmény, a feltételes szabadságra bocsátás mértékének meghatározásakor.

amelyre természetesen vonatkoznak a mentesítési szabályok, így hibás az a nézőpont, hogy minden személy kizárólag egy alkalommal kerülhet reintegrációs őrizetbe. A mentesítési szabályok érvényre jutása mellett is azonban a jogalkotó egyértelműen ki kívánta zárni a lehetőségből azokat, akiknek korábban engedélyezett reintegrációs őrizetét megszüntették, ezért kizáró esetet fogalmazott meg. A modern bűnmegelőzési, utógondozási eljárások és tevékenységek előtérbe kerülésével, hosszú távon a visszaesési ráta csökkentése volt a cél, ugyanakkor a jogalkotó szándéka szerint a reintegrációs őrizet mindig csak az aktuálisan szabadságvesztést töltő populációban fellelhető első bűnelkövetők számára lesz elérhető. Másképp fogalmazva optimális esetben az érintettek köre elsődlegesen nem abszolút számokban, de relatív arányát tekintve növekedő tendenciát mutathat a bevezetést követően. A bevezetés évében a jogerős ítélet alapján szabadságvesztést töltők közül összesen 4 548 fő volt első büntényes kriminalitású, ez a teljes elítélt populáció 36,1%-a.

A második feltétel a szabadságvesztés tartamára és végrehajtási fokozatára együttesen vonatkozott. Az egyes elítéltek társadalomra való veszélyességét jól reprezentáló két tényező együttes érvényre jutása biztosítja, hogy reintegrációs őrizetbe csak nem súlyos bűncselekményért szabadságvesztésre ítélték kerülhetnek.

A törvénytervezet alapján a jogalkotó ragaszkodott hozzá, hogy öt évnél nem lehet hosszabb a kiszabott szabadságvesztés tartama. Ez a megfogalmazás valamelyest eltért a más jogszabályokban olvashatóaktól, ahol az egyes jogintézmények körülírása során a jogalkotó gyakran bűncselekmények egy körét hivatkozta meg a hátrányos jogkövetkezmény, esetünkben a szabadságvesztés maximális mértékének megadásával. A reintegrációs őrizetnél az ettől való eltérést két tényező indokolta: egyrészt a Btk.-ban szereplő büntetési tételek közötti mérlegelés a reintegrációs őrizet szempontjából múlt idő, azt a büntetőeljárás során már elvégezték. Másrészt a jogintézmény célja (a sikeres társadalmi visszailleszkedés) szempontjából az elkövetett cselekmény nem elsődleges tényező. A teljes (akkoriban) jelen lévő elítélti populáció közül ennek a feltételnek 67,5% felelt meg, megállapítható volt tehát, hogy a címzettek köre jelentős (nem szabad elfeledkezni azonban a feltételek közötti logikai kapcsolatról, amely szerint csak mindegyik egyidejű fennállása esetén elégséges).

A harmadik feltétel szerint pedig csak azon elítéltek helyezhetők reintegrációs őrizetbe, akik szabadságvesztésüket fogház vagy börtön fokozatban töltik. Azzal, hogy a végrehajtás enyhébb módja mellett a jogalkotó a legáltalánosabban kiszabott börtön fokozatban is elérhetővé tette a reintegrációs őrizetet, ezáltal azt kiemelte a nagyon speciális rétegek számára fenntartott végrehajtási modellek közül (mint például a fogvatartott anyák gyermekükkel történő együttes elhelyezése), és széles körben elérhetővé tette. Érdekes aspektusa volt a jogintézménynek a pénzbüntetés és a közérdekű munka átváltoztatása folytán kiszabott, fogház fokozatú szabadságvesztések kérdése. Ezeknél ugyanis a büntetőjog igyekezett elterelni az elítéltet a büntetés-végrehajtási intézettől, de az neki felróható okból végül mégis szükségessé vált. A bírói jogalkalmazási gyakorlat egyik fő kérdése volt, hogy ezen elítéltek esetében alkalmazzák-e a reintegrációs őrizetet, mivel a teljes fogház fokozatú elí-

téli csoport mintegy 40%-át teszik ki. Ellenben a fiatalok szabadságvesztésének végrehajtási fokozataira való kiterjedés egyértelműen látszott a törvénytervezet megfogalmazásából, amelyre a későbbiekben két többletfeltételt is meghatároztak.¹⁷ 2013-ban azon fogvatartottak száma, akik (fiatalok vagy felnőttek) fogház vagy börtön fokozatban töltötték szabadságvesztésüket – ideértve most a pénzbüntetés vagy közérdekű munka átváltoztatása miatt kiszabott fogház fokozatú szabadságvesztést is – 9 051 fő volt, ami az akkori teljes elítélt-populáció 71,8%-át jelentette.

Egyértelmű volt 2013-ban tehát, hogy az aktuálisan büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztést töltő fogvatartottak széles körét „megszólította” a jogalkotó, amikor kimondottan enyhe feltételeket állított a végrehajtási fokozat és az ítélet tartama tekintetében, és bevezette a reintegrációs őrizetet.

A kriminalitás már valamivel erősebben szűkítette az érintettek körét, ugyanakkor a jogintézmény céljára tekintettel azt gondolom, ez mindenképpen indokolt volt. A reintegrációs őrizet feltételrendszere ezek alapján megengedte, sőt megkövetelte, hogy az elérhető kedvezményt, pozitív menedzselési céllal, a napi reintegrációs tevékenység során eszközként használjuk fel. A hazai büntetés-végrehajtás történetében eddig páratlan végrehajtási kedvezmény kivívásához szükséges magatartásformák következetes kommunikációjával hatékonyan lehetett és lehet ma is formálni a szabadságvesztést töltők jellemét, így az új jogszabályi környezet azokra is pozitív hatást gyakorolt, akik később valamely ok miatt mégsem lettek alanyai.

Az utolsó *hard* feltétel pedig nem az állami szerveken, hanem a fogvatartotton múlt, mivel a reintegrációs őrizetbe helyezés csak akkor lehetséges, ha az elítélt vállalja azt. Ez a vállalás több tényező miatt is kiemelt figyelmet érdemel. Fentebb már említettük, hogy a távfelügyeleti eszközök rendeltetésszerű működésével kapcsolatban költségek merülnek fel, amelyet a tartózkodásra kijelölt ingatlan tulajdonosa fizet meg. Az egyébként igen komplex rendszer megfelelő üzemeléséhez, a magatartási szabályok betartatásához szintén kiemelten fontos az elítélt együttműködése. A „vállalja” feltétel része, hogy rendelkezésre álljon a megjelölt lakóingatlan tulajdonosának fogadónyilatkozata, amelynek beszerzése az elítélt felelőssége és feladata. A vállalás utolsó eleme pszichés jellegű. Még a büntetés-végrehajtási intézetben is vannak olyan élethelyzetek, amikor a fogvatartott függetleníteni tudja magát a börtönszemélyzet kontrolljától. Ellenben a reintegrációs őrizet folyamán szó szerint minden lépését figyelik! Ez a „mindent látó nagy testvér” hatás szükségszerűen egyfajta mentális nyomás alá helyezi a fogvatartottat, amit egyesek lehet, hogy rosszabbul tolerálnak. Emiatt fontos az önkéntességi elem, ami az esetek túlnyomó többségében az elítéltek kérelmezésben fog megnyilvánulni. Abban a nem valószínű helyzetben, ha egy elítélt az engedélyezett reintegrációs őrizetbe helyezését követően a vállalását visszavonja, lehetetlenné teszi a további végrehajtást, és a büntetés-végrehajtási intézetben kell

¹⁷ A törvénytervezet a fiatalok esetén kötelezővé tette a családi terápiát vagy konzultációt, illetve elvárta a törvényes képviselő hozzájárulását a tartózkodásra kijelölt ingatlan és a fogvatartott kísérése vonatkozásában.

letöltenie a büntetése hátralévő részét (ráadásul mindezt neki felróható okból, így a későbbiekben a jogintézmény számára nem lesz elérhető).

Ennek a feltételnek a hatása pontosan nem térképezhető fel, annak ellenére sem, hogy az elmúlt közel 10 évben voltak olyan fogvatartottak, akik az összes jogi természetű feltételnek megfelelően sem vállalták a reintegrációs őrizetet.¹⁸ Ugyanakkor komoly feladatként kell már most kezelni a megfelelő tájékoztatást. Egy ennyire sok követelményt támasztó, összetett végrehajtási forma valamennyi releváns ismérvét a címzett fogvatartottak tudomására kellett hozni, hogy azok felelős döntést hozhassanak vállalásukról (hiszen pont ez a jogintézmény célja is, a felelős, önálló és társadalmilag helyes döntések meghozatalára vonatkozó képesség fejlesztése, erősítése). Ez meglátásunk szerint legalább két szinten kell hogy történjen, és a hazai büntetés-végrehajtás így is járt el. Egyrészt a befogadást követően az egyéb feltételek alapján megfelelő fogvatartottak részére kimerítő, írásos tájékoztató biztosításával, másrészt a kérdés felmerülésekor, azaz a fogvatartotti kérelem befogadásakor (esetleg az intézeti javaslat előkészítése során) egy személyes konzultációból az elítélt és a reintegrációs tiszt között, ahol ezeket a körülményeket a fogvatartott és a reintegrációs tiszt megfelelően tisztázzák, átbeszélnek.

Fentiek mellett a jogalkotó szándéka szerint a törvényjavaslat *soft* elemként tartalmazta, hogy reintegrációs őrizet akkor engedélyezhető, ha a szabadságvesztés végrehajtásának célja ilyen módon is biztosítható. Ez végeredményben az a megelőlegezett bizalom a büntetés-végrehajtási bíró irányából az elítélt irányába, amely szerint a teljes szabadságvonás nélkül is biztosítható a társadalmi visszailleszkedés sikeressége. Ez nagyon hasonlatos elem a feltételes szabadságra bocsátáshoz, bár a két jogintézmény között hangsúlyos különbségek vannak.

2013-ban előzetes számítás a bírói jogalkalmazás vonatkozásában, egy addig nem létező ügytípusban, értelemszerűen nem volt adható. Ugyanakkor a jogalkotó és az alkalmazók is feltételezték (mint fentebb már utaltunk rá), hogy az elektronikus távfelügyeleti eszközökkel felügyelt házi őrizet térnyerése kapcsán a technikai támogatásba vetett bizalom és társadalmi elfogadottság növekedni fog. Ezért okkal – és mint utólag kiderült helyesen – vélelmezték, hogy a büntetés-végrehajtási bírók engedélyezik majd az arra érdemes kérelmeket. Sőt, egy másik bírói aspektusa a jogintézménynek, hogy azon elítéltek esetén is átmenetet képezhetnek vele a börtön és a szabad élet között, ahol a feltételes szabadságot a bíróság a szabadságvesztés kiszabásakor valamilyen okból kizárta, vagy az esetleg önmagában nem célravezető, de a reintegrációs őrizettel kvázi „helyettesíthető”. Jól levezethető tehát, hogy a törvényjavaslatban meghatározott feltételek kellően tág címzetti kört öleltek fel ahhoz, hogy az elítéltek számottevő részének jó irányba befolyásolják az attitűdjét, ugyanakkor megfelelő garanciákat is magukban hordoztak annak érdekében,

¹⁸ Ezek elsődlegesen materiális okból történtek (pl. nem volt megfelelő lakóingatlan a szűkebb családban, vagy az épp a sértetté, így nem volt fogadónyilatkozat), vagy egyéb személyes motiváció hatására (pl. nem akarta, hogy rendőri ellenőrzések jelenjenek meg a háznál, vagy a családtagokat szerette volna függetleníteni a büntetése végrehajtásától).

hogy csak a valós visszailleszkedési szándékkal rendelkezők számára legyen elérhető a reintegrációs őrizet.

A büntetés-végrehajtás 2013-ban előzetes számításokat végzett, és megállapította, hogy az önkéntes vállaláson kívüli *hard* feltételek kellően megszűrik majd a potenciális jelöltek számát, így a büntetés-végrehajtási intézet és a pártfogó felügyelő javaslatán is alapuló bírói jogalkalmazás alapján a jogintézmény kiszélesedését követően sem kell egy időben 500 főnél több reintegrációs őrizetessel számolni.¹⁹

A büntetés-végrehajtási bíró döntési jogkörébe tartozó ügyeket a végrehajtás során, összefoglaló néven, bv. ügyként szokta a szakma meghivatkozni. A reintegrációs őrizet ezen bv. ügyek általános eljárásrendjéhez illeszkedik azzal a kivétellel, hogy abban az általánosnál több résztvevő együttműködése szükséges. Ezt eredetileg is így tervezte a jogalkotó, viszont a kodifikációs folyamat előrehaladtával világossá vált, hogy kifejezetten sokösszetevős és sokrésztvevős eljárásrendet kell kialakítani a garanciarendszer és a jogszerű eljárás lebonyolítása érdekében.

A törvényjavaslat a büntetés-végrehajtási intézet kizárólagos előterjesztési jogát rögzítette első perctől kezdve a vonatkozó eljárásokban azzal, hogy az elítélt vagy védője a szabadságvesztés során egy, és csakis egy alkalommal kezdeményezhetik. Ez a megkötés, amellet, hogy a fentebb említett tájékoztatási tevékenységet még hangsúlyosabbá teszi, a vonatkozó adminisztratív feladatoknak is egyfajta gátat állított. A büntetés-végrehajtási intézet előterjesztése a bv. ügyek általános rendje szerint épül fel, azaz kitér főképp az elítélt személyiségére, szemléletére, jutalmazási és fegyelmi helyzetére, a végrehajtás során tanúsított magatartására, a bűnügyi nyilvántartási alapadataira, és tartalmazza a vezető javaslatát is.

Eltérő ügyintézési elem azonban, hogy a büntetés-végrehajtási intézet, a saját előterjesztése összeállításának megkezdésekor írásban megkeresi az elítélt lakóhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot az elítélt és a megjelölt lakóingatlan adatainak átadásával. A pártfogó egy párhuzamos előterjesztést készít, amely nem az elítélt személyiségére, hanem inkább a reintegrációs őrizet életviszonyaira fókuszál. Ezek az információk a bíró megalapozott döntéséhez szintén szükségesek, de azokat a büntetés-végrehajtás nem tudja beszerezni, ezért szükséges egy másik szervezet bevonása. A pártfogói előterjesztés eredetileg leginkább a lakókörnyezetre összpontosított, és olyan kérdéseket elemzett, mint a családtagokkal és a szomszédsággal való viszony, az elítélt által elkövetett cselekmény megítélése, valamint az önálló életvezetéshez szükséges vagyoni, jövedelmi helyzet megfelelőisége. Az eljárásban ez teljes nővumként jelent meg, mivel a reintegrációs őrizet legközelebb álló feltételes szabadság esetén a bíróság alapja főként az elítélt magatartása volt. A lakókörnyezet elemzése fontos és hasznos társadalmi adatokat adhat a reintegrációs folyamat – elítélttől független – elemeiről.

A két (pártfogó és intézet) javaslattal ellátott előterjesztés alapján a büntetés-végrehajtási bíró dönthet a reintegrációs őrizet elrendeléséről vagy az előterjesztés el-

¹⁹ ÁROP1.1.19-2012-2012-0007.

utasításáról. Eközben figyelembe veszi a törvényjavaslatban foglalt három kizáró feltételt is, amelyek nem az előterjesztésnek, hanem az engedélyezésnek képezik akadályát. Eszerint nem volt reintegrációs őrizetbe helyezhető az elítélt, akire az aktuálisan töltöttet követően további szabadságvesztés vár, illetve akinek letartóztatását a szabadságvesztés végrehajtásának idejére megszakították. A két kizáró ok eredője megegyezik, mivel sikeres társadalmi visszailleszkedést, önálló életvezetést elősegítő jogintézmény elrendelésének nincs értelme, ha további szabadságelvonással fenyegetik a személyt, azaz a teljes visszailleszkedés időben távoli.

Az eljáráshoz kapcsolódó, igen fontos további kérdés volt, hogy a kérelemben megjelölt lakóingatlan megfelel-e a távfelügyeleti eszközök működtetéséhez. A törvényjavaslat erre vonatkozóan nem tartalmazott konkrét szabályt. A tervezet készítésekor a büntetés-végrehajtási szervezet jelezte, hogy ez két módon okozhat problémát a jövőben. Az egyébként minden más kritériumnak megfelelő elítéltek sérelmezhetik majd, hogy kizárólag lakóingatlanuk egy adott paramétere (pl. házlózati lefedettség elégtelensége) miatt nem kerülhetnek reintegrációs őrizetbe. Itt bár jogilag az önkéntes vállalás alá tartozó, a fogvatartott oldaláról biztosítandó erőforrások meg nem léte kizárja a panasz jogosságát, de a reintegrációs célkitűzés ettől még sérül. Érdeemes lehet ezért a rendeleti részletszabályok kidolgozása során valamilyen formában lehetőséget biztosítani az ilyen okból hátrányba kerülő elítélteknek, hogy egy másik lakóingatlant jelölhessenek meg.²⁰ (Ezt egyébként a jogalkotó elfogadta, és a végleges jogszabálysövegbe a hatálybalépéskor már be is került a második ingatlan megjelölésének lehetősége). A másik felmerülő probléma, hogy a megfelelő előzetes felmérés, majd telepítés érdekében valamely állami szerv szakembereinek visszatérően be kell lépniük a magánlakásba és ott munkát kell végezniük. Ezt jellemzően hivatali munkarendhez igazodó időpontban kell megtenni, ami lehet, hogy nem felel meg az elítélt ott lakó hozzátartozóinak. Ezért a részletszabályok között a BvOP javasolta annak rendezését, hogy a fogadónyilatkozat és az önkéntes vállalás a távfelügyeleti eszközök alkalmazási feltételeinek megismerése és elfogadása mellett az előzetes felmérésre, a telepítésre, karbantartásra és hibaelhárításra irányuló – szükséges számú, de előre nem meghatározható – belépésre és tartózkodásra vonatkozó engedélyt is magában foglalja, amelynek megtagadása vagy visszavonása a reintegrációs őrizet megszüntetését eredményezi. Ez a felvetés is nyitott fülekre talált.

A reintegrációs őrizetet engedélyező bírói döntés és a büntetés-végrehajtási intézet tényleges elhagyása időben szükségszerűen elválik tehát egymástól. Ennek tartamát elsősorban nem a fentebb leírt eszközbiztosítási, telepítési és beállítási feladatok, hanem a távfelügyeleti rendszer programozása okozza. A törvényjavaslat értelmében ugyanis az volt a tervezett eljárás, hogy az eljáró bíró jelöli ki a tartózkodás helyéül szolgáló lakóingatlant, és azt is, hogy ezt az elítélt milyen célból és milyen időtartamban hagyhatja el. Ezek adatait (például időszak, útvonal, távol tölthető idő-

²⁰ Itt természetesen újbóli fogadónyilatkozat, valamint az elítélt költségére ismételt felmérés szükséges.

tartam) azonban rögzíteni kell a távfelügyeleti központban, amihez megfelelő időt szükséges biztosítani, de ennek elvégzéséig az elítélt értelemszerűen nem távozhat a büntetés-végrehajtási intézetből. Fentiek hatékony és minden ügyben egységes időtartam alatt történő végrehajtása különösen fontos volt és az ma is, a hátrányokozás elkerülése érdekében.²¹

A korábban engedélyezett reintegrációs őrizet visszavonására a törvényjavaslat szerint két esetben kerülhetett sor. Az első eset, ha új végrehajtandó szabadságvesztésről, büntető- vagy szabálysértési ügyről érkezett információ. Fontos azonban, hogy az újabb szabadságvesztés egy lezárt büntetőügy folyamánaképpen született, így az elrendelési feltételek közül az „első alkalommal szabadságvesztést töltő” kitételt és az újabb szabadságelvonás miatt a társadalmi integrációt is értelmezhetlenné tette. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a folyamatban lévő büntetőeljárásból nem szükségszerűen következett a reintegrációs őrizet visszavonása, az elsősorban a bírói mérlegelésben játszott szerepet az engedélyezés során.

A visszavonás kezdeményezésének másik kötelező esete, ha az elítélt az elektronikus távfelügyeleti eszközök vállalt alkalmazási szabályait megszegi, illetve azokat megrongálja, vagy használhatatlanná teszi. Azáltal, hogy a jogalkotó csak ráutalt a vállalt magatartási szabályokra, nyitva hagyta a végrehajtási rendelet számára annak tartalommal való feltöltését.

Az eddigiekben is megállapítottuk, hogy ezen szabályok igen sokrétűek voltak, és azokról minden esetben átfogó tájékoztatást kell adni a fogvatartott számára. Mivel a törvényjavaslatban nem volt egyértelműen megfogalmazva, meg kell jegyezni, hogy a bíróság végzésében foglalt mozgási és tartózkodási szabályok megtartása elsődleges alapelemei a vállalt alkalmazási szabályoknak. A más jellegű szabályszegések mérlegelése a büntetés-végrehajtási bíró feladata, ugyanakkor, mivel azok előzetes és önkéntes vállaláson alapulnak, vélelmezhető volt, hogy a felróható normaszegések esetén a reintegrációs őrizet visszavonására kerül majd sor. A távfelügyeleti eszközök megrongálása történhet egyébként hanyag kezeléssel, károkozási vagy akár ismeretlen helyre történő távozás szándékával is. A károkozás és a hatóságok felügyelete alóli kibúvás elhatárolása fontos, hiszen a szabotázseseményről a tevékenységirányító azonnal visszajelzést ad, így a rendőri beavatkozás elvben még a meghatározott területen belüli elfogást is eredményezheti. Az eszközök használhatatlanná tétele a rendeltetésszerű működés – akár erőszakos beavatkozás nélküli – lehetetlenné tételét jelöli. Ez történhet például a műholdas adatkapcsolat szabotálásával vagy a távfelügyeleti eszközök áramellátásának szándékos megszüntetésével. Közös kritérium azonban, hogy a cselekmény célzatos és tudatos legyen.²²

²¹ CZENCZER 2021: 13.

²² CZENCZER-SZTODOLA 2019: 11.

Összefoglalás

Összefoglalva tehát, a reintegrációs őrizethez kapcsolódó eljárások valamennyi szereplőnél többletadminisztrációs és döntés-előkészítési feladatokat keletkeztettek, figyelemmel a teljesen új jogintézményre. Ezek módja a már létező bv. ügyekhez és az elektronikus távfelügyeleti eszközökkel végrehajtott házi őrizethez igazodott, így kellő szakmai igazodási pont állt rendelkezésre valamennyi szervezetnél. A több szereplő szükségszerű együttműködésén alapuló eljárások ugyanakkor megkövetelték, hogy előzetes együttműködési megállapodásokkal rendezzék a közös és kölcsönös feladatok végrehajtási rendjét.

Emberierőforrás-oldalról vizsgálva, az új szabályozási környezet többségében tehát a jelenleg és akkor is rendelkezésre álló apparátus leterheltségét növelte, a büntetés-végrehajtási ügyek számának növekedésével járt. Fel kellett tehát a büntetés-végrehajtásnak készülni arra, hogy a reintegrációs őrizethez kapcsolódóan, a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli feladatokat (lakóingatlan megfelelőségének felmérése, távfelügyeleti eszközök telepítése, hangolása) is végre kell hajtani, amelyek mindenképpen informatikai és biztonságtechnikai szakismerettel rendelkezők felvételét követelték meg.

Felhasznált irodalom

- CZENCZER Orsolya (2021): Pandémia. Paradigmaváltás a büntetés-végrehajtásban. Nemzetközi kitekintés és a magyarországi jó gyakorlatok bemutatása. *Belügyi Szemle*, 69(5. ksz.), 12–36. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.5.1>
- CZENCZER Orsolya – SZTODOLA Tibor (2019): *A büntetés-végrehajtási reintegrációs munka jogi és biztonsági vonatkozásai*. Budapest: Dialóg Campus.
- DÜNKEL, Frieder (2018): Electronic Monitoring in Europe. A Panacea for Reforming Criminal Sanctions Systems? A critical review. *Kriminologijos Studijos*, 6, 58–77. Online: <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2018.6.3>
- HUSSEIN, Jasmine (2023): *Az elektronikus felügyelet büntető anyagi jogi és büntetés-végrehajtási szabályozási lehetőségei Magyarországon a jelenlegi európai tendenciák tükrében*. PhD-disszertáció. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- JONES, Richard (2014): *The Electronic Monitoring of Serious Offenders: Is There a Rehabilitative Potential?* Edinburgh School of Law Research Paper 2014/03. Online: <https://ssrn.com/abstract=2378243>
- JUHÁSZ Zsuzsanna (2018): (Túl)zsúfoltság és börtönügy. *FORVM Acta Juridica et Politica*, 8(2), 165–179. Online: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/61948>
- KONDÁS Katalin – KOVÁCS Tibor – BEREK Lajos (2019): Elektronikus távfelügyelet a börtönökben. *Bánki Közlemények*, 2(2), 57–62. Online: https://epa.oszk.hu/04100/04191/00005/pdf/EPA04191_banki_kozlemenyek_2019_02_057-062.pdf
- NELLIS, Mike – LEHNER, Dominik (2014): *New Council of Europe Recommendations on Electronic Monitoring and the Role of the Confederation of European Probation (CEP)*. Penal Reform International. Online: www.penalreform.org/blog/council-europe-recommendations-electronic-monitoring-role-confederation-european/

ÁROP1.1.19-2012-2012-0007 – Hatásvizsgálatok és stratégiák elkészítése a Belügyminisztériumban – Előzetes hatásvizsgálat a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló törvény tervezetéhez (2013). Készítette: Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes.

ABSTRACT

On the Margins of a Ten-Year-Old Penitentiary Institution - The Beginnings of Reintegration Detention in Hungary

Orsolya CZENCZER, Róbert BOGOTYÁN

How did the idea of the legal institution of reintegration detention come about, what was the legislator's intention and will, what was feasible, what best practices were adopted in connection with the introduction of the legal institution, what tools had to be developed, who helped the penitentiary system in this, and how did the procedural and legal regulation of reintegration detention start in Hungary? Reintegration detention is almost 10 years old. The legislation has addressed an important policy need by introducing reintegration detention and by recognising that the regulation of this legal institution was necessary because of the overall social interest that the preparation of persons released from prison for successful reintegration into society should begin during the execution of their sentence. With the introduction of reintegration detention, the prison service's range of instruments for progressive deprivation of liberty, normalisation and successful reintegration into society has been significantly expanded. The development of the regime creates an intermediate stage in the current system based on the two extremes (where someone leaves the penitentiary as a total institution immediately to full freedom and autonomy). Between total deprivation of liberty and responsible independent living, a stage of life supervised by the state authorities is thus introduced.

Keywords: reintegration detention, prison, prisoner, inmate, alternative sanctions

A vallásgyakorlás és a fogvatartottakkal kapcsolatos reintegrációs tevékenység a magyar börtönügy jogszabályi fejlődésében

ERDÉLYI Csaba¹

A vallásgyakorlás és a börtönlelkészi szolgálat a büntetés-végrehajtási szervezet reintegrációs tevékenysége céljainak megvalósulásához való kapcsolódását mutatja be a tanulmány a kodifikációs előzmények áttekintésével. A történelmi előzményeket követően, valamint a kodifikációs változások eredményeként megszületett hatályos jogi környezetben a reintegrációs tevékenység szakmai szempontjait kifejezetten támogatja a börtönlelkészi szolgálat által koordinált vallásgyakorlás. Ezen eszközök hatékony alkalmazásának előfeltételei és egymást kölcsönösen kiegészítő részei a reintegrációs és a vallásgyakorlás szempontjából is magas szintű szakmai ismeretek. A szerző saját megfigyelései és tapasztalatai alapján olyan paradigmát vázol, amelyben a vallásgyakorlás a sikeres reintegráció katalizátorként jelenik meg.

Kulcsszavak: börtönügy kodifikációja, reintegrációs tevékenység, fogvatartottak vallásgyakorlása, börtönlelkész, reszocializáció

Bevezetés

A büntetés-végrehajtás mint tevékenység és szervezet a kriminalitásra való társadalmi reakció nyomán megszületett intézmény, amelyről – az utóbbi 2-3 évszázadban mindenképpen – csak jogszabályi keretek között gondolkozhatunk. Magyarországon 2015. január 1-je óta önálló törvényi keretek² adják működésének feltételeit, a korábbi szabályozók a büntetőjog alkalmazásának más szintjein jelentek meg. A magyar börtönügy fejlődésének évszázadokon átívelő kodifikációs történetét³ áttekintve jelen tanulmány egy új szempontból vizsgálja e változásokat. A vizsgálat e szempontjából jelen tanulmány a vallásgyakorlásnak a büntetés-végrehajtás aktuálisan megfogalmazott célja, a fogvatartottak társadalmi reintegrációja

¹ Lelkész, Magyarországi Evangélikus Egyház; börtönlelkész, Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: erdelyi.csaba@evangelikus.hu

² 2013. évi CCXL törvény.

³ A történelmi áttekintés alapja PALLO 2019.

tükrében való relevanciájának jogszabályi keretek által megvalósuló feltételrendszerét kívánja megvilágítani.

A vallásgyakorlás reintegrációs szempontú vizsgálatára e tanulmányban csupán utalunk, annyit azonban szükséges rögzíteni, hogy ma nemzetközi szakmai egyetértés van a vallásgyakorlás reintegrációs célok elérésében betöltött pozitív hatására vonatkozóan. Ennek módja és gyakorlata nagyon változó az egyes országok szabályozói, valamint a különböző vallások tartalma szerint, így szükséges egyfajta szűkítés az értelmezhetőség érdekében. Ezért e tanulmányban nem térünk ki a nemzetközi gyakorlatokra, továbbá a vallásgyakorlás szempontjából kizárólag azokra a vallásokra, illetve egyházakra, felekezetekre utalunk, amelyek a mai gyakorlat szerint a büntetés-végrehajtási szervezet keretei között működő Börtönlelkészi Szolgálatban jelen vannak: a keresztény és izraelita vallásokra, valamint a kereszténységen belül a (római és görög) katolikus, református és evangélikus egyházakra.

A vallásgyakorlásra a szekularizált társadalom egy alapjogként tekint, annak tartalmát nem vizsgálja. Mégis szükséges egy olyan struktúra meghatározása, amely elhelyezhetővé teszi a jogszabályi keretek között. Jelen tanulmány keretei között a jogalkotó történelmen átívelő, mindig aktuális szempontjai szerint tekintünk a vallásgyakorlásra, annak tartalmi kérdéseiből is mindig a jogalkotó szempontjai szerinti értékeket kiemelve. Ugyanakkor a tárgyilagos tényközlés mellett szükséges a vallásgyakorlás szempontjából történő reflexió is, amely természetesen nem felel meg az objektív értéksemlegesség kritériumainak. A bemutatás a történelmi idővonalon történik, amelyen a következő tagolást tesszük: a kezdetektől 1878-ig, 1878–1948-ig, 1949–1989-ig, a rendszerváltástól napjainkig.

A kezdetektől a Csemegi-kódexig (1878)

A történelmi előzmények alapja⁴ a kereszténység jelenléte a börtönökben, ami gyakorlatilag egyidős a kereszténységgel. A korai időszakban történő keresztényüldözések egyik velejárója volt, hogy Krisztus követőit a hitük miatt börtönbe zárták. A korabeli börtönviszonyok között a fogvatartottakat a hozzátartozóik látták el élelemmel, és az élethez szükséges egyéb feltételeket is ők biztosították számukra. A korai kereszténység megélésének egyik kifejeződése volt, hogy a bebörtönzött keresztényeket a közösség tagjai látogatták, látták el szükségleteiket.

A keresztények üldözése a kereszténység Római Birodalmon belüli államvallássá nyilvánításával ért véget, viszont ezt követően is megmaradt a kereszténységnek az a gyakorlata, hogy a börtönben lévőket támogassa. E támogatás azonban egyre inkább lelki, vallási támogatássá alakult át, és ez a tartalom jelenik meg azóta is az egyházak börtönökben való jelenlétén keresztül.

⁴ Bővebben lásd ERDÉLYI 2022.

A kereszténység jelenléte több mint egy évezreden át természetes volt Magyarországon, a vallási szempontok érvényesültek az élet minden területén, így a jogalkotásban is. A modern jogalkotás kezdeteit, és ennek keretében a börtönügyet is magában foglaló büntetőjog tekintetében a kodifikáció kezdetét a Nyugat-Európában felpezsdülő felvilágosult gondolkodásmód⁵ egyik eredményeként értékelhetjük. Bár e gondolkodásmód tudatosan szembehelyezkedett az egyházzal, ennek nyomán a kereszténységgel és a vallással és annak gyakorlatával, ez nem jelent meg az e fejezetben vizsgált jogalkotói elképzelésekben és kodifikációs kísérletekben.

Az első kifejezett utalást a börtönlelkészeknek a korabeli büntetés-végrehajtási szervezetben való jelenlétére 1838-ban fedezzük fel, báró Eötvös József *Vélemény a fogházjavítás ügyében, Ns. Borsod vármegye' ebbeli küldöttségéhez* című iratában.⁶ Deák Ferenc 1843-as igazságszolgáltatásireform-javaslatát külön törvényben szabályozta volna a szabadságvesztés büntetés-végrehajtását, amelynek részletszabályai között egyebek mellett rendelkezik „az erkölcsnemesítést célzó egyházi szolgálatról”,⁷ valamint „kötelező vallásgyakorlást [ír elő] az elítéltek vallásának tiszteletben tartásával”.⁸ E javaslatot az Országgyűlés elfogadta, de I. Ferenc császár a szentesítését megtagadta.

Ugyanebben az időszakban korábbi elszigetelt gyakorlatok egységesítésével létrejönnek az úgynevezett „dolgozóházak”. Bár az egységes működésük szabályozása az 1843-as (a császár által elutasított) javaslat része, az alapításuk e javaslatról függetlenül történik. Az alapító okirataikban rögzített működési rendjének része „a rabok értelmi és vallás erkölcsi oktatása”.⁹

Az abszolutizmus idején, 1852-ben lép hatályba az Osztrák Birodalmi Büntető Törvénykönyv, amelynek fő büntetési neme a szabadságvesztés volt, amelynek részeként a börtönigazgatás a főispánok feladataként jelenik meg, a részletes szabályozást az 1854. évi 20172. számú intézkedés rögzíti. A vallásgyakorlás tekintetében szabályozza a börtönlelkész feladatait is, „előírja, hogy csak börtönőr jelenlétében végezheti szolgálatát, minden vallás képviselőjének biztosítja a jelenlétét”.¹⁰

A börtönlelkészek munkájának (és ezáltal a vallásgyakorlás rendjét) első részletes jogi szabályozója az 1869. február 20-án kelt IM rendelet, amelynek 95–127. §-ai tárgyalják e kérdést.¹¹ Ezt egészíti ki az 1874. február 18-án kelt IM rendelet 207. §-a: „A lelkészek a kir. ügyész közbenjárása folytán, a kir. főügyész által biztatnak meg a lelkészi teendőikkel, melyekre nézve őket a kir. főügyész a viszonyok szerint utasítással ellátja.”¹²

⁵ PALLO 2019: 17.

⁶ EÖTVÖS 1838.

⁷ PALLO 2019: 24.

⁸ PALLO 2019: 25.

⁹ PALLO 2019: 26.

¹⁰ PALLO 2019: 27.

¹¹ Magyarországi törvények és rendeletek tára 1869.

¹² Magyarországi törvények és rendeletek tára 1874.

A Csemegi-kódex gondolatisága (1878–1948)

Bár Horváth Boldizsár igazságügyminiszternek 1870-ben még nagyívű elképzelései voltak egy önálló végrehajtási törvény elkészítésére, a jogalkotás erre nem készült fel, így a Csemegi Károly nevével fémjelzett büntetőtörvénykönyv része maradt a börtönügy. A vallásosság, a keresztény hit és szemlélet társadalmi beágyazottságáról tanúskodik, hogy a törvény képviselőházi vitáján Pauler Tivadar több órán át tartó tudományos értékű előadásában így fogalmazott: „bűn nélkül Isten nem büntet, szükség nélkül ember sem büntetethetik”.¹³ Továbbá „kiemelte, hogy nem minden bűnöző ellensége a társadalomnak, hiszen gyakran szenvedélyei vagy a viszonyok hatalmának szánandó áldozata”.¹⁴

A felsőházi vita egyetlen szempontból érintette a vallásgyakorlás kérdését, amikor Schlauch Lőrinc szatmári püspök „a vallás büntetőjogi védelmét nem tartotta kielégítőnek [...] azonban a javaslat egészét illetően dicsérő szavakat fogalmazott meg”.¹⁵

A Csemegi-kódex hatálya idején – bár nagyon hullámzó történelmi időket élt át és túl – a vallásgyakorlást, valamint a börtönlelkészi szolgálatot illetően a korábbiakhoz viszonyítva nem történt lényegi változás. Az első büntetőnovella (1908) kötelezően meghatározza a fogvatartottak számára a heti kétórás vallási oktatást, amely az iskolai oktatáshoz hasonlóan nem része a napi tízórás munkaidőnek. Továbbá munkaszüneti napként meghatározza a vasárnapot (a kereszténység számára központi ünnep, amelyen Krisztus feltámadására emlékeznek), valamint Szent István napját (szintén egyházi ünnepként) és a főbb vallási ünnepeket.¹⁶

A koalíciós korszakban sincs lényegi változás. A kényszermunka-büntetésről szóló 78000/46. IM rendelet a napi munkaidőt szintén tíz óra időtartamban rögzíti, „heti rendszeres foglalkozásként [előírja] a szombati és vasárnapi felvilágosító előadásokat, valamint a hetenként egyszeri istentiszteleten való részvételt”.¹⁷ Utóbbiból egyértelműen következik, hogy ebben az időben is vannak az állam által foglalkoztatott börtönlelkészek.

A vallásüldözés évtizedei (1949–1989)

1948-tól a vallást, a kereszténységet, az egyházakat teljesen száműzték a közéletből, egyfajta új keresztényüldözés kezdődött. Az első évtizedben általánosan elmondható, hogy a koncepciós perek következményeként több pap és lelkész volt börtönben, mint az azt megelőző időszakban – annyi különbséggel, hogy a rács másik oldalán.

¹³ HAJNAL 2003: 56.

¹⁴ PALLO 2019: 39.

¹⁵ PALLO 2019: 39.

¹⁶ PALLO 2019: 60–61.

¹⁷ PALLO 2019: 65.

Számos visszaemlékezés tanúskodik arról, hogy az egyházak képviselői nem adták fel meggyőződésüket, sok esetben a túlélésük egyetlen eszköze a hitük volt.

A 3221/1963. (V. 30.) kormányhatározat, amely a *Jogpolitikai irányelvek* címet kapta, a szocializmus ideológiai hátterével átítatott büntönügyi koncekvenciákat fogalmaz meg, amelyben a korábban az egyházak által képviselt értékrendet és eszközöket emeli be a saját eszmerendszerébe. „A büntetés-végrehajtástól [...] azt várták el, hogy a tettést morálisan átalakítva küldje vissza a társadalomba.”¹⁸ Az 1961-es Büntető törvénykönyv novellája, az 1966. évi 20. törvényerejű rendelet 26. §. így fogalmaz: „Az elítélt átnevelését a munkáltatás mellett rendszeres csoportos és egyéni neveléssel kell biztosítani.” A miniszteri indoklása „nem kívánt kevesebbet, mint azt, hogy az elítélt személyisége az átnevelési folyamat eredményeként átalakuljon”.¹⁹

Az 1970-es években jelenik meg a treatment-ideológia, amelynek elérendő célja „az individuum megváltoztatása volt”.²⁰ Ezt árnyalta 1975-től a helsinki egyezmény aláírása, amelynek következménye, hogy az elítéltek emberi jogai „elvi deklarációként, jogi díszletként [jelennek meg] a lelkiismereti, de legfőképp a vallásszabadság gyakorlása és kiteljesedése egészen 1990-ig tilos volt”.²¹ Így természetesen e kérdést nem érinti az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet sem, és a 2010-es évek közepéig is csak miniszteri rendelet(ek) szintjén rögzítették a szabályokat.

A rendszerváltástól napjainkig

1989 után lehetőség nyílt az egyházak részére a börtönben való szolgálatvégzésre. 1989 karácsonya előtt több börtönparancsnok megkereste a helyi egyházak képviselőit arra kérve őket, hogy az ünnephez kapcsolódóan tartsanak szentmisét, istentiszteletet. Ez akkor nyilvánvalóan nem illeszkedett a hatályos szabályozáshoz, de az aktuális politikai közhangulatban megengedhetőnek érezhették ezeket az egyéni vezetői döntéseket.

A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. tv. 6. szakasza megteremtette a börtönökben folyó vallásgyakorlás alapjait. Az 1991-es Btk.-novella pedig már formálisan is keretezte a börtönüggyel kapcsolatos gondolkodás alakulását, amivel párhuzamosan a Magyar Kriminológiai Társasággal történt levelezés hatására az Igazságügyi Minisztérium helyettes államtitkára előremutató reformok lehetőségeiről számolt be.²² A kodifikáció elveinek következményei között egyebek mellett „a színvonalas börtönprogramokat, a börtönártalmak csökkentését jelölték meg [egyik eszközként] a visszaesés elleni küzdelemben”.²³ Az 1979. évi 11. törvényerejű rendelet technikai és tartalmi reformját

¹⁸ LŐRINCZ 2005: 11.

¹⁹ PALLO 2019: 85.

²⁰ PALLO 2019: 89.

²¹ PALLO 2019: 97.

²² BÁRD 1992: 2.

²³ PALLO 2019: 103–104.

jelentő 1993. évi XXXII. törvény 38. § már így fogalmaz: „a szabadságvesztés végrehajtásának célja, hogy [...] elősegítse az elítéltnak a szabadulása után a társadalomba való beilleszkedését, és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől”. „...a szabadságvesztés végrehajtásának feladatává teszi, hogy megőrizze az elítélt önbecsülését, fejlessze felelősségérzetét, és ezzel segítse, hogy felkészüljön a szabadulása utáni, a társadalom követelményeinek megfelelő önálló életre”.²⁴ Ennek érdekében bővítették az együttműködő szervek és szervezetek körét, amelyben az egyházak börtönmissziós szervezetei is megjelentek.

A 13/2000. (VIII. 14.) IM-rendelet létrehozta a ma is működő börtönlelkészi szolgálatot. E rendelet alapján a büntetés-végrehajtási intézetek börtönlelkészeket alkalmaztak a szolgálatba bevont egyházak delegálása alapján. Ettől a ponttól kezdve a börtönlelkészek a büntetés-végrehajtási szervezet részeként végzik a szolgálatukat az ökumené szellemében. Ez azt jelenti, hogy bár minden börtönlelkész a saját egyháza, felekezete szerinti szolgálatot lát el, egyben koordinálja is a fogvatartotti vallásgyakorlást.

2010 után új lehetőségek formálódtak a börtönügyi kodifikációs törekvésekben. „A Belügyminisztérium 2013 januárjában arra utasította a büntetés-végrehajtási szervezetet, hogy készítse elő az új törvényi szintű szabályozás koncepcióját.”²⁵ A koncepció e tanulmány tekintetében lényeges eleme, hogy a végrehajtás számoltalan szempontja mellett „kitért az oktatás, képzés hatékonyabbá tételére, a családi és társadalmi kapcsolatok támogatására, a szabadidős tevékenységek, személyiségfejlesztő programok kiszélesítésére, az öntevékeny szervezetek működésére, a vallásgyakorlás és lelkipozítás biztosításának fontosságára”²⁶ is.

A vallásgyakorlás fogvatartotti reintegrációs tevékenységhez való közvetlen kapcsolódása

A fenti szubjektív történelmi áttekintés végigvezet a büntetés-végrehajtás mai céljai alapján megfogalmazódó olyan pontok aktuális szabályozásán, amelyek e célok tekintetében kapcsolódási lehetőséget kínálnak a vallásgyakorlás részére. Ugyan természetesnek tekinthető a vallásgyakorlás alapjogi lehetősége, azonban az alábbiakban arra kívánunk rávilágítani, hogy e lehetőségen túl milyen konkrét, a cél szempontjából „hasznos” eredmények érhetők el a szabadságvesztés végrehajtásának folyamatán belül és azon túl.

²⁴ PALLO 2019: 105.

²⁵ PALLO 2019: 121.

²⁶ PALLO 2019: 121.

1. A reintegrációs tevékenység egyik alappillére a fogvatartottak belső motivációjának erősítése.²⁷ Az intrinzik és extrinzik motivációk²⁸ sajátos egyvelege jelenik meg a vallásgyakorlásban, amelynek hatása nem megkerülhető a reintegrációs folyamat megvalósulásában. A belső motiváció kialakítására, erősítésére a vallásoknak egyértelmű eszközei vannak. Kiemelendő, hogy ezek az eszközök az intrinzik motivációra hatnak, amelyek megléte nemcsak a reintegrációs eredmény tartós megmaradásában elengedhetetlen, hanem a fogvatartás idején is kockázatsökkentő tényező.
2. A jelenkori tapasztalat a vallásgyakorlás szempontjából egy sajátos értelmezési egyveleget mutat. Egyrészt jelen van az elmúlt évezredben kialakult vallásos keretrendszer: az egyházak mint a vallási tartalom letéteményesei a kereszténység hajnalán jelen lévő mozgalmi jellegüket jórészt elvesztették, intézményekké alakultak. Ezek az intézmények évszázados modellek alapján működnek, amelyekből elveszett a konnektivitás, a társadalmi változásokra nem, vagy csak nagyon nehezen reagálnak. Bár az utóbbi évtizedekben felfedezhetők üdítő kivételek, a működésben mégis ezek a modellek a legáltalánosabbak.
3. Ez a működés erősíti az extrinzik motivációk kialakulását, amely mélyen jelen van az össztársadalmi gondolkodásban, így a reintegrációs folyamatban is tetten érhető. A fentiek alapján azonban egyértelmű, hogy a csupán extrinzik módon kialakult belső motiváció csak részleges eredményt prognosztizálhat a reintegrációs eredmény, továbbá a harmadlagos bűnmegelőzés szempontjából.
4. E hiátus hatásainak csökkentésére a börtönlelkészeknek lehetnek eszközeik, akik olyan többletet tudnak hozzáadni a hagyományos egyházi eszközökhöz, amelynek forrása a büntetés-végrehajtási szervezetben való aktív jelenlétük és a büntetés-végrehajtási szervezet teljes működésének, valamint ezen belül a reintegrációs tevékenységnek az alapos ismerete. A teológiai tudományos és szakmai tartalmat ezen ismereteken átszűrve, a börtönlelkészek olyan eszköztár birtokosai, amelyek valódi katalizátorszerepet adhatnak a vallásgyakorlásnak a reintegrációs célok megvalósításában.²⁹
5. E katalizátorszerep jogszabályi feltételei adottak mind a vallásgyakorlás megvalósulása, mind pedig a munkavégzés szabályozása terén.³⁰ Mind a Bv.-kódex³¹, mind a Hszt.,³² mind pedig a fogvatartottak vallásgyakorlásával kapcsolatos miniszteri rendelet³³ biztosítja azon jogszabályi kereteket, amelyek lehetővé teszik a vallásgyakorlásnak a reintegrációs tevékenységhez való szerves kapcsolódását.

²⁷ FORGÁCS 2019: 37–53.

²⁸ VALLERAND 1997: 273.

²⁹ Bővebben lásd ERDÉLYI 2024.

³⁰ ERDÉLYI 2023: 23–43.

³¹ 2013. évi CCXL. törvény.

³² 2015. évi XLII. törvény

³³ 8/2017. (VI. 13.) IM rendelet.

6. A formális vallásgyakorlás, az egyházak által szervezett hitéleti programok tartalmuk miatt per definitionem a reintegrációs tevékenység részeinek tekinthetők. A vallási tartalom olyan morális iránymutatást és támogatás nyújt, amely bár e szempontból szélesebb merítésű és hangsúlyosabb mélységű, magában foglalja az elérni kívánt reintegrációs célokat is. A vallási üzenet átadásának és megélésének formális keretei az extrinzik motivációt, a tartalma az intrinzik motivációt erősíti. Azonban ez esetben a külső hatások nem múlnak el a fogvatartott szabadulása után, így ezek is támogatóan hatnak a reintegrációs célok megvalósulására.
7. A jogszabályi fejlődés történeti áttekintése részeként jeleztük az egyházi elemnek világnézeti okokból a büntetés-végrehajtás hatókörén kívülre történő pozicionálását. Azonban a szekularizált büntetés-végrehajtási módszerek a vallásgyakorlás részben módosított eszközeit használják – a diktatúra évtizedeiben kifejezetten más irányú értékrend bevonásával, majd a rendszerváltozást követően világnézeti semlegességet hirdetve. Azt a filozófiai kérdést, hogy létezik-e világnézeti semlegesség, e tanulmány nem kívánja megválaszolni. Azonban a nagyon hasonló eszközök használatával kapcsolatban megállapítjuk, hogy a jelenkori világnézeti szempontból semlegesként értékelt reintegrációs tevékenységnek és a vallásgyakorlásnak éppen a bizonyos tekintetben hasonló eszközrendszere miatt is számos kapcsolódási pontja detektálható.
8. A reintegrációs tevékenységben elengedhetetlen a fogvatartott önbecsülésének megőrzése (*ad absurdum* kialakítása), a személyes felelősségérzet fejlesztése (*ad absurdum* kialakítása).³⁴ Ezekre a vallásoknak nagyon pontos válaszai, a célok elérésére az egyházaknak az évezredek tapasztalat mellett a legújabb pszichológiai kutatások eredményeivel támogatott módszerei vannak.³⁵
9. E módszerek ismerete a reintegrációs tevékenység szakmai tartalmával ötvözve olyan speciális lehetőségeket teremtenek, amelyek által valid eredmények mutathatók ki a vallásgyakorlás belső motivációkkal kapcsolatos hatását, továbbá e hatásnak a reintegrációs folyamatban való megjelenését illetően. Egy vallásos ember (fogvatartott) önbecsülése és felelősségérzete nem csupán a személyes és közösségi tényezőkre épít, hanem (elsődlegesen) a pozitív vallási tartalom értékalapú támogatására.
10. A reintegrációs tevékenység része a fogvatartott szabadidejének hasznos eltöltése (illetve ennek részére történő megtanítása) is. A vallásgyakorlás lényegéből adódóan nem szabadidős tevékenység, hanem a teljes életfolytatást meghatározó szemléletmód, amelynek része a szabadidő is, amelyet a vallás üzenetét valló a vallásának valamilyen megélésére is fordít. A reintegrációs te-

³⁴ Bővebben lásd RUZSONYI 2014.

³⁵ Bővebben lásd BAUMGARTNER 2006.

vékenység keretében szervezett szabadidős programok vallási kereteket kapva így az intrinzik motivációt erősítő időtöltésekké válnak.

11. A reintegrációs tevékenység épít a fogvatartott családi és társadalmi kapcsolataira. Azonban ezek a kapcsolatok nem mindig jelentenek támogató hátteret a sikeres reintegráció és a harmadlagos bűnmegelőzés tekintetében. Ezért a büntetés-végrehajtási szervezet lehetőségein túlmutató eszközök használatát is szükséges megfontolni. Ebben speciális eszközei lehetnek a vallásgyakorlást megvalósító egyházi közösségeknek, amelyek szervezeti felépítésükből adódóan megszólítással élhetnek a fogvatartott családi és társadalmi kapcsolatai irányában.
12. A vallásgyakorlás részeként az egyházi közösségekben nagyobb nyitottság detektálható mind a fogvatartott szabadulás utáni újrakezdésének támogatásában, mind pedig a fogvatartott családi és társadalmi kapcsolatait jelentő csoportok befogadásában. A vallási tartalommal történő eredményes megszólítás e külső kapcsolatok egyházi közösségekbe integrálódását eredményezheti. Az ilyen irányú integrálódás az adott közösség értékrendszerének megismerésével és elfogadásával kifejezetten protektív tényezővé válhat a szabaduló fogvatartott ugyanebbe a közösségbe történő megérkezésével.

Összegzés

A börtönügy jogszabályi fejlődésében a vallásgyakorlás megítélése az aktuális társadalmi és politikai légkör szerint változott.³⁶ „Hosszabb távon ez magától értetődő jelenség és egyszerűen abból következik, hogy nincsenek örökérvényű kategóriák, ugyanis a fogalmak tartalma kisebb-nagyobb mértékben megváltozik.”³⁷ A vallásgyakorlás azonban nem önmagáért fontos, hanem az abban részt vevő embereknek a vallási üzenetben megfogalmazott, a mindenkori társadalmi érdek szempontjából is fontos változása. A bűncselekményt elkövetett emberek e tekintetben a társadalom sajátos reflektorfényébe kerülnek: a változásuk társadalmi szempontból is nagyobb hangsúlyt kap.

A börtönügy jogszabályi fejlődésében a fogva tartott személyhez való viszonyulás hangsúlya a fogva tartás tárgya felől a fogva tartás alanyához érkezett. Az egyén motivációja vált fontossá, ahogy a vallás lényegét tekintve is az egyén motivációja a fontos. Így tehát mind a szabadságvesztés-végrehajtás célja, mind pedig a vallásgyakorlás motivációja szempontjából a fogva tartott személy az, akinek a változásáért célokat fogalmaz meg, eszközöket alkalmaz. A vallását gyakorló fogvatartott az általa elkövetett bűncselekmény és a büntetési tétel mértékétől függetlenül olyan értéket hordoz, amely kiemelten fontos a reintegráció hatékonysága szempontjából.

³⁶ Bővebben lásd THANYI 2023.

³⁷ PALLO 2007: 33.

Esetében nagy pontossággal becsülhető a fogva tartási kockázatok alacsony szintje éppúgy, mint a reintegrációs folyamatokban való aktív együttműködésre való belső motiváció meglétének a valószínűsége. Ezért a szabadságvesztés végrehajtásában, továbbá a reintegrációs folyamat során megfogalmazott célok elérésében, különösen a harmadlagos bűnmegelőzés tekintetében a vallásgyakorlás nem egyszerűen a jogszabályok által keretezett lehetőség, hanem a leghatékonyabb eszköz lehet.

Felhasznált irodalom

- BÁRD Károly (1992): Az Igazságügyi Minisztérium válasza. *Börtönügyi Szemle*, 11(1), 2. Online: https://epa.oszk.hu/02700/02705/00009/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_1992_1_002.pdf
- BAUMGARTNER Isidor (2006): *Pasztorálpszichológia*. Budapest: Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány.
- ÖTVÖS József (1838): *Vélemény a fogházjavítás ügyében, Ns. Borsod vármegye' ebbeli küldöttségéhez*. Hackenast Gusztáv.
- ERDÉLYI Csaba (2022): Kereszténység a börtönviszonyok között. Pasztorációs lehetőségek a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben. *Lelkipásztor*, 97(10), 378–382. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/153742>
- ERDÉLYI Csaba (2023): A vallásgyakorlás szerepe a reintegrációs tevékenységben. *Börtönügyi Szemle*, 42(2), 23–43. Online: https://bv.gov.hu/sites/default/files/bsz_2023-2_online.pdf
- ERDÉLYI Csaba (2024): A vallásgyakorlás helyzete, szerepe, lehetőségei a büntetés-végrehajtási szervezet reintegrációs tevékenységében. *Belügyi Szemle*, 72(3), 415–429. Online: <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i3.pp415-429>
- FORGÁCS Judit (2019): A fogva tartás és reintegráció fogalmi megközelítése. In CZENCZER Orsolya–RUZSONYI Péter (szerk.): *Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek*. Budapest: Dialóg Campus, 37–53. Online: https://nkrepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12887/Czenczer_Ruzsonyi_reintegracios_ismeretek_2019.pdf
- HAJNAL Hugó (2003): *Csemegi Károly*. Budapest: Gondolat.
- LŐRINCZ József (2005): A magyar büntetés-végrehajtás ellentmondásos fejlődése a II. világháború után. *Börtönügyi Szemle*, 24(4), 11–14. Online: https://epa.oszk.hu/02700/02705/00064/pdf/EPA02705_bortonugyi_szemle_2005_4_011-014.pdf
- PALLO József (2007): Gondolatok a rendészet fogalmi és alkalmazási kérdéseiről. *Börtönügyi Szemle*, 26(2), 33–40. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/106869>
- PALLO József (2019): *A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai*. Budapest: Dialóg Campus.
- RUZSONYI Péter (2014): Kriminálpedagógia és az új BV. Kódex. In DEÁK Ferenc – PALLO József (szerk.): *Börtönügyi kaleidoszkóp*. Budapest: Büntetés-végrehajtás Tudományos Tanácsa, 179–194.
- TIHANYI Miklós (2023): *„Ne ölj” – az élet és az emberi méltóság keresztény értéktartalmának büntetőjogi védelme*. Budapest: Ludovika.
- VALLERAND, Robert J. (1997): Toward A Hierarchical Model Of Intrinsic And Extrinsic Motivation. In ZANNA, Mark P. (szerk.): *Advances In Experimental Social Psychology*. New York: Academic Press, 271–361. Online: [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60019-2](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60019-2)

ABSTRACT

The Practice of Religion and the Reintegration Activity Related to Prisoners in the Development of the Hungarian Prison Legislation

Csaba ERDÉLYI

Through a review of the history of codification, the author presents the connection between religious practice and the prison chaplain service to the realisation of the goals of the reintegration activities of the penitentiary organisation. Based on historical precedents, as well as under the effective legal environment created by the changes in codification, the professional aspects of the reintegration activity can be specifically supported by religious practice coordinated by the prison chaplain service. High-level professional knowledge from a reintegration and religious service point of view are prerequisites and mutually complementary parts. Based on his observations and experiences, the author outlines a paradigm in which religious practice appears as a catalyst for successful reintegration.

Keywords: codification of prison case, reintegration activity, religious practice of prisoners, prison chaplain, re-socialisation

A zaklatás büntetőjogi szabályozása és gyakorlati kihívásai Magyarországon

HORNUNG Tamás¹

Hatályos büntetőjogi kódexünk tartalmazza a jelenleg társadalomra veszélyesnek ítélt magatartások körét, amely cselekmények súlyát olyan mérvűnek ítéli, amire a büntetőjog eszközeivel szükséges reagálni. A kódex szabályozási köre 2008-ban bővült ki a zaklatás tényállásával. A 2008-as büntetőjogi reform a társadalmi és jogi reakciók új hullámát indította el. E tanulmány célja, hogy átfogó képet adjon a zaklatás szabályozásának fejlődéséről, a metoo-mozgalomnak a hazai jogszabályokra és bírósági gyakorlatokra gyakorolt befolyásáról, valamint a távoltartási intézkedések gyakorlati alkalmazásának kihívásairól.

A jogszabáylelemzés és esetjogi áttekintés módszertanával, kiegészítve szakirodalmi forrásokkal, a tanulmány bemutatja, hogy a zaklatási esetek kezelésében alkalmazott jogi eszközök, bár fokozatosan fejlődtek, számos gyakorlati akadályba ütköznek. A bizonyítási eljárások bonyolultsága és a távoltartási intézkedések végrehajtásának nehézségei komoly kihívások elé állítják a jogalkotót és a hatóságokat. A metoo-mozgalom, amely a szexuális zaklatás elleni globális fellépést hivatott erősíteni, jelentős hatással volt a társadalmi tudatosságra és a jogalkotásra hazánkban is, felhívva a figyelmet a zaklatási esetek súlyosságára és a jogszabályi védelem fontosságára. A metoo azonban eltagadhatatlanul teret engedett visszaélések sorozatának is.

A tanulmány konklúziója, hogy a zaklatás elleni küzdelem továbbra is komplex kihívásokkal állítja szembe a hatóságokat, amelyek megoldása a jogszabályok további finomítását, a bírói gyakorlat egységesítését, valamint a társadalmi és jogi tudatosság folyamatos növelését igényli. Az eredmények alapján javasolt a prevenció programok és az áldozatsegítő szolgálatok erősítése, valamint a zaklatási esetek kezelésében érintett minden szereplő – köztük a rendőrség, az ügyészség és a bíróságok – számára speciális képzések biztosítását.

Kulcsszavak: zaklatás, büntetőjog, metoo, távoltartás, jogszabáylelemzés

¹ Bv. százados, műveletosztály-vezető, Szombathelyi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, e-mail: hornung.tamas@bv.gov.hu

A zaklatás értelmezése

Több tudományág is foglalkozik a zaklatás meghatározásával, kezelésével, kialakulásának hátterével, így többfajta értelmezése is lehet. Köznapi értelemben a zaklatás alatt olyan ismétlődő viselkedést értünk, amellyel egy személy egy másik személy felett hatalmat igyekszik kialakítani vagy megerősíteni, ami a sértett életminőségében, biztonságérzetében tesz kárt.² A zaklatás lehet érzelmi, szóbeli vagy fizikai.

A kriminalizáció előtti állapot

A zaklatás tényállása a kriminalizációt megelőzően sem volt létezően a jogi megoldásoktól, ugyanis a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény (Szabs. tv.) 151. § (1) bekezdése már nevesítette a veszélyes fenyegetés esetkörét, amely szervezését tekintve jelentős részében megegyezik a napjainkban ismert büntetőjogi tényállással. Hogy mi készítette a jogalkotót a Btk.-ba emelésre, ahhoz a tényállás alkotmányjogi értelmezésén keresztül jutunk el. Ennek megfelelően meg kell keresnünk azt a társadalmilag jelentős értéket, amelyet a jogalkotó ily módon kívánt megvédeni. Ez nem más, mint a magánélet integritásához fűződő érdek. A zaklatás jogi tárgya a személy általános és legtágabb értelemben vett magánszférája. A Btk. XXI. fejezetében található bűncselekmények a magánszféra számos nevesített aspektusát védik (például a magántitkot, a levéltitkot, a magánlakást, a becsületet); a magánszféra nevesített esete sértésének hiányában is sérülhet azonban ez az alkotmányos alapjog, amelyet az 56/1994. (XI. 10.) AB határozat az emberi méltóság szubszidiárius alapjogaként határozott meg.³ Az AB határozat szerint az Alkotmánybíróság felfogásában az emberi méltósághoz való jog az úgynevezett „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazása, azaz a személyiségi jogok „anyagja”, amely a modern alkotmányokban, illetve alkotmánybírói gyakorlatban a „személyiség szabad kibontakozásához való jog”, az „önrendelkezés szabadságához való jog”, „általános cselekvési szabadság”, továbbá a „magánszférához való jog” elnevezésekkel szerepel.⁴ A „magánszférához való jogot” az alkotmány konkrét, szubjektív alapjogként nem nevezi meg, de a magánélet szabadságához való jog kétségkívül az egyén autonómiájára, védelmére szolgáló olyan alapjog, amely az ember veleszületett méltóságából ered, amelynek tehát az általános személyiségi jog – az emberi méltósághoz való jog – a szubszidiárius alapjoga.

„A magánszférához való jog, az önmegvalósítás joga, a személyiség szabad kibontakozása és az autonómia védelme megköveteli az alkotmány 8. § (1) bekezdé-

² Lásd: www.hrportal.hu/jelentese/bullying.html

³ GELÁNYI 2010: 193.

⁴ 8/1990. (IV. 23.) AB határozat.

sében írt szempontok érvényesülését, azaz azt, hogy az állam az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tartsa tiszteletben és védelmezze.”⁵

Erre való tekintettel a jogalkotó az alapvető jogok elleni bűncselekmények sorába emelte mások háborgatását, azaz a zaklatást. Láthatjuk, hogy a tényállás megalkotásával az állam alkotmányos kötelezettségének eleget téve, a magánszemélyek egymással szembeni háborgatáson alapuló jogviszonyait kívánta szabályozni.⁶

A 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebkttv.) 10 § (1) bekezdésében meghatározta a zaklatás fogalmát:

„Zaklatásnak minősül az az emberi méltóságot sértő, szexuális vagy egyéb természetű magatartás, amely az érintett személynek a 8. §-ban meghatározott tulajdonságával függ össze, és célja vagy hatása valamely személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása.”⁷

„A 8. § által meghatározott tulajdonságok:

- a) neme,
- b) faji hovatartozása,
- c) bőrszíne,
- d) nemzetisége,
- e) nemzetiséghez való tartozása,
- f) anyanyelve,
- g) fogyatékosága,
- h) egészségi állapota,
- i) vallási vagy világnézeti meggyőződése,
- j) politikai vagy más véleménye,
- k) családi állapota,
- l) anyasága (terhessége) vagy apasága,
- m) szexuális irányultsága,
- n) nemi identitása,
- o) életkora,
- p) társadalmi származása,
- q) vagyoni helyzete,
- r) foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama,
- s) érdekképviselőhez való tartozása,
- t) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága).”⁸

⁵ 56/1994. (XI. 10.) AB határozat.

⁶ KARSAI 2023.

⁷ Ebktv. 10. § (1).

⁸ Ebktv. 8. §.

Tehát az Ebktv. taxatívén meghatározza azokat tulajdonságokat, amelyre hivatkozva megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet kialakítása törvénybe ütközik.

Érdekes lehet vizsgálni, hogy a korábban megalkotott Ebktv. szerinti zaklatás mennyiben fedti a később a Btk.-ba emelt tényállást. Míg az Ebktv.-ben rögzített zaklatás fogalmának különböző egyenlőségről szóló EK irányelveknek⁹ való megfelelés, addig a Btk.-ban meghatározottaknak a magánszférához való jog, az önmegvalósítás joga és a személyiség szabad kibontakozásához való jog védelme volt a célja. Az Ebktv. szerinti zaklatást kizárólag az abban taxatívén felsorolt 8. § szerinti védett tulajdonságokkal összefüggésben lehet elkövetni, míg a Btk. konkrétan nem határoz meg védett tulajdonságokat. A Btk. tényállásszerűsége a megfélemlítés vagy a magánéletbe, illetve mindennapi életvitelbe történő önkényes beavatkozás esetére áll fenn. Ezen a ponton látható, hogy a megfélemlítés az a magatartás, ahol a két meghatározás fedésben áll. További egyezést láthatunk a Btk. szerint súlyosabban minősülő elkövetési magatartásoknál, amit félelemkeltés céljából követnek el, míg az Ebktv. szerint elkövetési magatartás többek között a megfélemlítő környezet kialakítása. Az látszik, hogy csekély mértékben fedik egymást a két jogszabályi helyen meghatározott zaklatás, ami természetes. Mindkét törvénynek a saját rendeltetését kell ellátnia a jogrendszerben betöltött szerepére koncentrálni. Míg az Ebktv. célja az Alaptörvény II. és XV. cikkének, valamint az európai közösségi joggal kapcsolatos jogharmonizáció érvényre juttatása, addig a Btk. az állam kizárólagos büntető hatalmának érvényesítése céljából, a meghatározott cselekmények elkövetőivel szemben proporcionális büntetési tételeket határoz meg.

Régi Btk. szerint

A zaklatás törvényi tényállását a 2007. évi CLXII. törvény iktatta be a Btk.-ba. A törvényhez fűzött miniszteri indokolás szerint a „magánélet zavartalanságát, a privátszféra sérthetlenségét a törvény új tényállás beiktatásával kívánja biztosítani, amely közelíti az Európai Unió tagállamainak jogi megoldásaihoz, hiszen a legtöbb országban a zaklató jellegű magatartásokat az állam a büntetőjog eszközével üldözi”. Az új törvényi tényállás megalkotását az azt sürgető állampolgári biztosi állásfoglalások ugyanúgy szükségessé tették, mint az Alkotmánybíróság döntései, azon belül is az 56/1994. (XI. 10.) AB határozat és a 8/1990. (IV. 23.) AB határozat.¹⁰

Az 1978. évi IV. törvény 176/A. § (1) bekezdése úgy fogalmazott, hogy:

⁹ 2000/43/EK irányelve a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról; 2000/78/EK irányelve a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról.

¹⁰ Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez.

„Aki abból a célból, hogy más megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetőleg mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, rendszeresen vagy tartósan más háborgat, így különösen mással, annak akarata ellenére telekommunikációs eszköz útján vagy személyesen rendszeresen kapcsolatot teremteni törekszik, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el.”

A magánszférához való jog, az önmegvalósítás joga, a személyiség szabad kibontakozása és az autonómia védelme megköveteli az Alkotmány 8. § (1) bekezdésében írt szempontok érvényesülését, azaz azt, hogy az állam az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tartsa tiszteletben és védelmezze.¹¹

„Az Alkotmánybíróság döntése az emberi méltósághoz való jog értelmezésén alapul. Ezt a jogot az Alkotmány 54. § (1) bekezdése az alapvető jogok és kötelesek című fejezet élén, minden ember veleszületett jogaként deklarálja. Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. »általános személyiségi jog« egyik megfogalmazásának tekinti. A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírói gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog »anyajog«, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.”¹²

A tényállás elemzése

A jogi tárgy meghatározásánál meg kell állapítani, hogy mi a védelmet igénylő társadalmi viszony, ami jelen esetben a magánélet háborítatlanságához, a magánszféra szentségéhez fűződő egyéni és társadalmi érdek.

Az elkövetési magatartás megjelölése már összetettebb feladat. A jogszabályhelyen belül a jogalkotó több elkövetési magatartást is nevesít. Elsőként említi a törvény a háborgatást abból a célból, hogy az elkövető más mindennapi vagy magánéletébe önkényesen beavatkozzon.

„Minden olyan zaklató tevékenység háborgatásnak minősül, amely alkalmas arra, hogy valakinek a mindennapi életvitelét negatívan befolyásolja.”¹³ Fontos a magatartás tanúsítása során, hogy a kapcsolatteremtés a sértett akarata ellenére történjen, valamint ezeknek a magatartásoknak rendszereseknek vagy tartósaknak kell lenniük. Láthatjuk, hogy a jogalkotó által meghatározott háborgatás szó nem

¹¹ 56/1994. (XI. 10.) AB határozat.

¹² 8/1990. (IV. 23.) AB határozat.

¹³ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU 2014: 273.

körülhatárolható, ezzel tág teret enged a szubjektív jogértelmezésnek. Így a sértett tűrőképessége lesz az a vékony határ, amely eldönti, hogy mely visszatérő magatartások minősülhetnek zaklatásnak. A magatartás akkor tényállásszerű, ha megfélemlítés vagy a magánéletébe történő beavatkozás célzatával rendszeresen háborgatják a sértettet, amelyet nem a sértett szubjektív érzékenysége alapján, hanem a cselekmény tényállásszerűségének figyelembevételével kell elbírálni. A bűncselekmény magánindítványos jellegéből fakadóan azonban a sértett tűrőképessége határozza meg, hogy a jognak mikor van dolga az egyes esetekkel, ugyanis egy tényállásszerűen elkövetett zaklatás sem büntetendő magánindítvány hiányában.

A tényállás szövegében továbbhaladva példálózó jelleggel a telekommunikációs eszközöket nevesíti, ezáltal kihangsúlyozza mint elkövetési magatartás. Az eszközök kiemelése nem véletlen. A törvény megalkotásakor már látható a trend, miszerint a kommunikáció mennyiségében a telekommunikációs, és többnyire online térben koncentrálódik, ami még ebben a pillanatban is megállíthatatlannak látszik, így a törvény kénytelen volt kiemelt figyelmet szentelni az azóta már külön névvel is illetett *cyberbullying* jelenségre. Természetesen korosztályonként eltérők a jellemző elkövetési magatartások. A számítógépet és napjainkban inkább az okostelefonokat nagy biztonsággal kezelő korosztályoknál a kommunikáció online térbe tolódásával egyértelmű, hogy az elkövetési magatartások is ezeken a platformokon (Messenger, Viber, WhatsApp, Instagram stb.) valósulnak meg tipikusan. A telekommunikációs eszközök útján történő zaklatás megvalósulhat a folyamatos és kéréstlen hívogatásokkal, a kikopóban lévő sms-üzenetekkel, üzenetrögzítőn hagyott üzenetekkel, valamint a napjainkban egyre gyakoribb már említett applikációkon keresztül.

A szubjektív elemek között a bűnösség kérdése megkerülhetetlen, ami itt kizárólag szándékos formát jelenthet. Az elkövető személyét tekintve a jogalkotó általános alanyt fogalmaz meg az, „aki” kitétellel, azaz az elkövetéskor a 14. életévét betöltött legalább korlátozott beszámítási képességgel rendelkező természetes személy állhat az elkövetői oldalon.

Sértetti kör meghatározása mint minősítő körülmény¹⁴

A jogalkotó által a (3) bekezdés *a*) pontjában meghatározott sértetti kör (házastárs, volt házastárs, bejegyzett élettárs, volt bejegyzett élettárs vagy a volt élettárs) sérelmére megvalósított zaklatást már minősített esetként kell kezelni, ami súlyosabb büntetőjogi jogkövetkezményeket von maga után. Egyértelmű a törvényhozói rendelkezés háttérében álló akarat, amikor ezeket a minősített eseteket iktatta a törvénykönyvbe. Az ilyen jellegű bűncselekményeknél általában a kapcsolat megsza-

¹⁴ 1978. évi IV. törvény 176/A. § (3) bekezdés.

kadását követően vagy a még együtt élő családtagokon a düh levezetése motiválja az elkövetőket.¹⁵

A *b)* pont egy speciális személyi kört taglal, akik vagy betegségüknél, vagy koruknál fogva az esetek többségében képtelenek ellenállást tanúsítani, gyakorlatilag a szó jó értelmében, de a nevelésre, felügyeletre, gondozásra vagy gyógykezelésre szoruló személy az uralmuk alatt van. Kiszolgáltatott helyzetüknél fogva, az ő sérelmükre megvalósított zaklatás már büntettnek minősül.

Hatályos szabályozás

„Aki abból a célból, hogy mást megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, őt rendszeresen vagy tartósan háborgatja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt büntetendő.”¹⁶

A Btk. az 1978-as Btk.-val ellentétben törvényi szinten már nem emeli ki, de tipikus háborgató magatartás lehet, ha az elkövető a sértettel rendszeresen vagy tartósan, személyesen vagy telekommunikációs eszközzel törekszik kapcsolatot teremteni. A tényállás nem feltételezi, hogy a sértett a hívásokat fogadja, az üzeneteket elolvassa, ugyanakkor a hívások fogadása és a tettel való beszélgetés sem zárja ki a zaklatás megállapíthatóságát.¹⁷ A háborgatásnak rendszeresnek vagy tartósnak kell lennie, ezért az eseti jellegű háborgatás még jelentős félelemkeltés esetén sem tényállásszerű.¹⁸ Azonban nem tekinthető önkényes beavatkozásnak a magatartás, ha az jogszerű, vagy erkölcsileg helyeselhető célból történik. Nem elfogadható önkényes beavatkozás az úgynevezett „viszonzaklatás”, amikor is egy korábbi zaklató magatartást annak címzettje zaklatással viszonz.¹⁹

„A zaklatás első alakzata szubszidiárius jellegű, vagyis rendszeres vagy tartós háborgatással a bűncselekmény csak akkor valósulhat meg, ha súlyosabb bűncselekmény nem jön létre.”²⁰

¹⁵ GELÁNYI 2010: 198.

¹⁶ 2012. évi C törvény 222. § (1) bekezdés.

¹⁷ BH2011. 302.

¹⁸ BH2016. 261.

¹⁹ BH2014. 169.

²⁰ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU 2014: 280.

A zaklatás súlyosabban minősülő esete²¹

A Btk. 222. § (2) bekezdés szerinti alakzat két súlyosabban minősülő elkövetési magatartást határoz meg. Az *a)* pontban a személy ellen erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével való fenyegetés, a *b)* pontban azt a látszatot kelti, hogy élet, testi épség vagy egészséget sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be.

Az *a)* pont tekintetében a fenyegetés fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdés 7. pont meghatározásához képest, miszerint „fenyegetés: eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen;”²² szűkebben értelmezi, mivel csak a személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekménnyel való fenyegetés a tényállásszerű. A személy elleni erőszakos bűncselekményeket a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontja sorolja fel, míg a közveszélyt okozó bűncselekménynek az tekinthető, ami a „polgárok nagyobb vagy előre meg nem határozható körét, illetve jelentős értékű anyagi javakat fenyeget”.²³ A felsorolt elemeket vagy azok egyikét a fenyegetésnek tartalmaznia kell.

A *b)* pontban meghatározott hamis látszat keltését el lehet követni a tankönyvi példával²⁴ élve egy „antrax” feliratú, de valójában ártalmatlan anyagot tartalmazó borítékkal, vagy akár egy detonátor robbanóanyag nélkül történő felhasználásával.

Minősítő körülmény

Az új normaszöveg a korábbi kódex logikai csoportosítását megtartotta és azt kibővítette „aki a zaklatást hatalmi vagy befolyási helyzetével visszaélve követi el” továbbá „hivatalos személy sérelmére, hivatali tevékenységével össze nem egyeztethető helyen vagy időben” fordulatokkal. Tehát a jogalkotó a munkajogviszonyból eredő zaklatás esetkörét közvetve a hivatalos személy ellen elkövetett zaklatást pedig explicit nevesítette a tényálláson belül, egyben sértetti kört határoz meg, amely súlyosabban minősíti az esetet.

„A hivatalos személyek magánszférájának fokozottabb védelmét célzó d) ponthoz hangsúlyozandó, hogy – implicit tényállási elemként – a zaklatás különböző elkövetési magatartásainak a hivatalos személy hivatali tevékenységével, eljárásával összefüggésben kell történnie, akkor is, ha ez a tényállásból nem tűnik ki.”²⁵

²¹ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU 2014: 279–280; KARSAI 2023.

²² Btk. 459. 7. pont.

²³ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU 2014: 280.

²⁴ BELOVICS–MOLNÁR–SINKU 2014: 280.

²⁵ KARSAI 2023.

A d) pontot a 2018. évi XLIII. törvény 2018. július 1-jével emelte be a Btk.-ba.

Fontos meghatározni, hogy a zaklatás tekintetében eshet e szó kísérletről vagy előkészületről? Befejezett a zaklatás a háborgató cselekmény, illetve a fenyegetés megvalósításával. A bűncselekmény immateriális, kísérletének nincs gyakorlati jelentősége, továbbá a rendszeresség, tartósság mint törvényi feltétel, kizárja a bűncselekmény kísérletének megállapíthatóságát.

„A zaklatás rendbeliségét a passzív alanyok száma határozza meg. A szubszidiárius kényszerítés (Btk. 195. §) tényállása beilleszkedhet a zaklatás mindkét fordulatának tényállásába, mert azok átfogó magatartásai implicite és in concreto kényszert is takarhatnak. Ilyenkor a zaklatást kell megállapítani. A Btk. 222. § (1) bekezdés tartós, többszöri háborgató magatartása természetes egység, míg a (2) bekezdés szerinti alakzatok folytatólagosan is elkövethetők.”²⁶

Továbbá a zaklatás a Btk. 231. § (2) bekezdése értelmében csak magánindítványra büntethető.

A zaklatás vétsége alap és minősített esetének egyazon sértett sérelmére, azonos elkövetési idő alatt történő elkövetése esetén a halmazat csak látszólagos, a minősített esetben „beleolvad” az alapeset.²⁷

Metoo

Eredetileg Tarana Burke egy kampány részeként említette a metoo kifejezést, együttérzése kifejezéséül a színes bőrű nőket ért szexuális zaklatás és bántalmazás miatt, amelynek célja az „empátia általi felépülés”.

2017. október 15-én Alyssa Milano színésznő vette elő a #MeToo „hashtag” alkalmazását egy figyelemfelkeltő kampány részeként, annak érdekében, hogy feltárja a szexuális zaklatás és erőszak elterjedésének mértékét. A Twitterre ezt írta ki: „Ha minden nő, akit szexuálisan zaklattak vagy támadtak, kimosztolja a 'MeToo'-t, akkor érzékeltethetjük az emberekkel a probléma mértékét.”²⁸ A kezdeményezés ekkor kapott szárnyra, mert pár nap alatt százezrek osztották meg a történeteiket, és a kifejezés országról országra vándorolt.

A hazai színház, média és politika világában is számos metoo eset volt, amelyek rámutattak a látens esetek és a hatalommal való befolyásolás ilyen irányú törekvéseinek számára és jelenlétére.

A közéleti, ismert személyekkel szemben célba érő zaklatási ügyek természetesen teret adtak a túlzásoknak és az alaptalan vádaknak. „Előjött azzal, hogy nem

²⁶ KARSAI 2023.

²⁷ 14/2019. számú büntető elvi döntés.

²⁸ Lásd: <http://metoosegito.hu/a-metoo-mozgalomrol/>

minden férfi szexuális ragadozó, erre nyilvánosan porba tiporták. Nevetséges, ami zajlik!” – mondta az ügyről Terry Gilliam.²⁹

A metoo rámutatott, hogy a szexuális zaklatás sokkal gyakoribb jelensége az átlagosnak gondolt és elfogadott munkakörnyezeteknek, mint az gondolnánk, viszont mivel bizonyítása nehézkes, a metoo keretén belül alkalmas volt megbélyegezni alaptalanul személyeket.

A bizonyítás lehetőségei

A bizonyítás nemcsak a sértettnek, hanem a büntetőügyben eljáró valamennyi hatóságnak nehézséget okoz. Maga a jogszabályszöveg pontos magatartási követelményeket nem fogalmaz meg, így azok feltárása, értékelése és értelmezése a büntetőügyben eljáró szervek kizárólagos feladata. Gondot okoz továbbá a bizonyítékok begyűjtése is, hisz magánszemélyek jogviszonyából eredő, gyakran fizikai kontakt nélkül (verbálisan, telekommunikációs eszköz útján) megvalósuló bűncselekményről beszélünk, ahol tanúk csak elvétve vannak, a jogalkotó által nevesített elektronikus bizonyítékok felkutatása és biztosítása pedig a szűkös időtényező miatt nem mindig vezet eredményre.

Bizonyítás a nyomozás során

A bizonyíthatóság a nyomozó hatóságot nagy kihívás elé állítja, az esetek többségében ugyanis kevés a tényállásszerűség igazolására szolgáló bizonyíték. A sértetten és a gyanúsítottan kívül más tanú legtöbbször nem áll rendelkezésre, ha néhol van is, az nem tekinthető elfogulatlannak. A telefonon megvalósuló zaklatások tekintetében a szolgáltatóktól kizárólag híváslista, a hívások időpontja és azok időtartama kérhető le, a beszélgetések tartalmát a szolgáltató nem rögzíti és nem is rögzítheti. Egyedüli eredményt hozó bizonyíték az okostelefonok világában a beszélgetések rögzítésére szolgáltató ingyenes alkalmazás letöltése, esetleg professzionális alkalmazás vásárlása. Az így rögzített beszélgetések a szolgáltatótól lekérhető adatokkal együtt már bizonyító erővel bírnak.

A konkrét tárgyi bizonyítékok megléte nélkül úgy a nyomozó hatóságoknak, mint a nyomozást felügyelő ügyészségnek és az ítélkező bíróságnak körül kell járnia a törvényi tényállást, annak valamennyi elemét ki kell méríteni a cselekménynek, hogy az tényállásszerű lehessen. Itt már lehetőség szerint a sértett és a terhelt mellett tanúkat is meghallgatnak, úgy az ügyvel kapcsolatban, mint a sértett személyiségének megismerése érdekében. Megvizsgálandó még, hogy történt-e sértett részéről hasonló bejelentés, illetve a terhelt személyével kapcsolatban meghallgatott tanúk

²⁹ Lásd: <http://metoossegito.hu/a-metoo-mozgalomrol/>

milyen képet festenek róla. Vizsgálni szükséges még, hogy adott körülmények között mennyire lehetett komoly fenyegetésnek venni a terhelt magatartását.

Amennyiben a zaklatás telekommunikációs eszköz útján valósul meg, a nyomozó hatóságnak a hírközlési szolgáltatótól be kell szereznie mindkét fél híváslistáját, amivel hitelesen bizonyítani lehet a kapcsolatfelvételek megtörténtét. Nyilatkoztatni kell a feleket – egyéb bizonyíték híján – a megtörtént beszélgetések tartalmáról, hogy következtetni lehessen a beszélgetés tartalmára, esetleg a kapcsolatfelvétel szándékára. Ugyanis a kapcsolat felvételének oka lehet egy, a terhelt jogos követelése kapcsán felmerült vita, sűrűn övezik viták a gyermek láthatásával, vagyon megosztásával kapcsolatos kérdéseket. A hívogatások számát ilyen esetben sokszor megmagyarázza a sértett passzív magatartása (például a telefon kinyomása, esetleg a hívás válasz nélkül hagyása megbeszélrt időpontban), ez intenzívebb sértetti közrehatásnak minősül, még a cselekmény tényállásszerűsége esetén is. Ennek lényege abban áll, hogy a szükséges célt meghaladó kapcsolatfelvételek és a késői időpontban történő hívások esetén jöhet szóba a zaklatás (1) bekezdéses fordulata.

További bizonyítási nehézség adódik a kizárólag a telefon megcsörgetésével, valamint az e-mail-üzenetek anonim módon való küldésével, esetleg generálásával. A mobilszolgáltató ezeket a kezdeményezéseket nem rögzíti, az e-mail-üzenetek pedig a legtöbb esetben visszanyomozhatatlanok.

SMS-üzenetekkel történő zaklatás bizonyításához az üzeneteket meg kell őrizni, mivel ezeket a szolgáltató nem tárolhatja. Az üzenetek szövegének és időpontjának közjegyző általi hitelesítést követően, kell megtenni a feljelentést. Ezt követően a nyomozás során lehetőség van kikérni az sms-üzenetekről a szolgáltatónál tárolt adatokat, amelyek egybevetve a már hitelesített információkkal bizonyító erővel bírnak. A bizonyítás szempontjából segítség lehet egy olyan tartalmú üzenet küldése, amelyben megírjuk, hogy nem kérünk további üzeneteket, különben jogi útra tereljük az ügyet. Sok esetben a zaklató – bízva a következmények elmaradásában – háborgatja a sértettet, azonban a felismerés után sok esetben megszakad a zaklató magatartás.

Magánindítvány

A zaklatás magánindítványra üldözhető bűncselekmény. Vannak olyan bűncselekmények, amelyek esetén – bár a magyar büntetőjog az eljárásjogi legalitás elvét követi – lehetőséget kell teremteni a passzív alany (sértett) számára, hogy eldönthesse, kívánja-e a tettes megbüntetését. A sértett büntethetőség feletti diszponálási jogát [perbeli önrendelkezés büntetőügyben – 95/2008. (VII. 3.) AB határozat] testesíti meg a magánindítvány, e jog azonban csak az előterjesztésig terjed, mivel az így meginduló eljárás már hivatalból folyik (kivéve a magánvádas eljárásokat).³⁰

³⁰ KARSAI 2023.

A magánindítvány nem azonos a magánvád fogalmával. A magánindítvány anyagi jogi fogalom, a Btk. a VI. fejezetében A büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályain belül taglalja a 31. §-ban.³¹ A magánindítvány nem pótolható büntethetőséget kizáró akadály.

Egy alakszerűtlen nyilatkozat, amelyben a sértett vagy a magánindítvány megtételére jogosult más személy³² kéri az elkövető felelősségre vonását, amelyre a bűncselekményről történő tudomásszerzéstől számított egy hónap áll rendelkezésre, amely határidővel szemben nincs helye igazolásnak, kivéve, ha az ügy közvérdra üldözendő. Ilyen eset lehet, ha a szexuális erőszak alapesete miatt eltelt határidő után derül ki, hogy a bűncselekmény: a szexuális erőszak közvérdra üldözendő alakzata valósul meg. A magánindítványra büntetendő bűncselekmények körét a Btk. különös része az egyes bűncselekményeknél rögzíti, felsorolni őket csak példálózó jelleggel elképzelhető. A magánindítvány egységes és oszthatatlan, több elkövetőnél kiterjed valamennyi elkövetőre, valamint visszavonhatatlan.³³ A megtett magánindítvánnyal a sértett nem rendelkezik szabadon, döntési jogköre kizárólag a megtételt megelőzően van annyiban, hogy kéri-e a felelősségre vonást, vagy sem. Nem minden magánindítványos bűncselekmény magánvádás, de minden magánvádás bűncselekmény magánindítványos. A magánvád ezzel szemben eljárásjogi fogalom, ami a büntetőeljárás lefolytatásának a feltétele. A magánvád már nem alakszerűtlen, a váddal szemben támasztott követelményeknek, a minimum törvényességi kellékeknek meg kell felelnie. 1. pontosan beazonosítható módon meg kell jelölni a vádlott személyét; 2. tartalmazza a történeti tényállást; 3. tartalmazza a Btk.-beli minősítést; 4. tartalmazza a szankció kiszabására irányuló indítványt. A magánindítvány egy hónapos határidejével szemben nincsen alaphatáridő, tekintettel arra, hogy vannak olyan esetek, ahol a magánvád előterjesztésére nyitva álló határidő az ilyen ügyben indult eljárásban a bíróság ügydöntő határozatáig kiterjed.

³¹ A magánindítvány hiánya.

31. § (1) Az e törvényben meghatározott esetekben a bűncselekmény elkövetője csak magánindítványra büntethető.

(2) A magánindítvány előterjesztésére a sértett jogosult.

(3) A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 69. § (5) bekezdésében meghatározott esetekben a magánindítványt a sértett törvényes képviselője terjesztheti elő. A magánindítványt a korlátozottan cselekvőképés kiskorú sértett önállóan is előterjesztheti, és erre törvényes képviselője is jogosult. Ezekben az esetekben a magánindítvány előterjesztésére a gyámhatóság is jogosult. Érdekellentét esetén a Polgári Törvénykönyv szabályai az irányadók.

(4) Ha a magánindítvány előterjesztésére jogosult sértett meghal, a hozzátartozója jogosult a magánindítvány előterjesztésére.

(5) Bármelyik elkövetővel szemben előterjesztett magánindítvány valamennyi elkövetőre hatályos.

(6) A magánindítvány nem vonható vissza.

³² A törvény az új Be. XII. fejezetében büntetőeljárás cselekvőképesség elnevezés alatt újr szabályozott eljárási jogszabályokhoz mérten rendezi a magánindítvány előterjesztésére jogosult személyek körét. Ennek lényege, hogy minden esetben a törvényes képviselő jár el, ha a képviselt személynek egyáltalán, vagy az eljárás tárgyára nézve nincs büntetőeljárás cselekvőképessége. A törvény ezen általános szabály mellett megtartja azt a kivételt, hogy a korlátozottan cselekvőképés kiskorú sértett a jövőben is önállóan jogosult dönteni arról, hogy kívánja-e elkövető megbüntetését. A korlátozottan cselekvőképés nagykorú személy esetén azonban nem indokolt eltérni az általános szabálytól, így a perbeli cselekvőképességéhez mérten önállóan járhat el vagy helyette a törvényes képviselője terjesztheti elő a magánindítványt (Btk. indoklása).

³³ 2012. évi. C. törvény 31. §.

Rágalmazás, becsületsértés, kegyeletsértés esetén előfordulhat, hogy kölcsönösen követik el egymás sérelmére. Ilyenkor az alapügy vádlottjának lehetősége van arra, hogy viszonyvázat terjesszen elő.

Az ügyészség szemszögéből

Az ügyészség honlapján közzétett, a Legfőbb Ügyészség 2015. évi büntetőbírószági szakterületen a zaklatással kapcsolatos ügyészségi gyakorlat elemzéséből merítve a bizonyíthatóság, illetve az eljárás megindításának kérdésében kiemelendő, hogy

„az (1) bekezdés szerinti zaklatás természetes egység, mivel az egyes részcselekmények nem önmagukban, hanem együttesen vezetnek a sértett rendszeres vagy tartós háborgatásához. Erre figyelemmel a magánindítvány joghatályossága nemcsak a magánindítvány megtételét megelőző 30 napon belül elkövetett részcselekményekre, hanem az annál korábbi háborgató magatartásokra is kiterjed abban az esetben is, ha a sértett kezdettől fogva tisztában van az elkövető személyével. Megállapítható, hogy az (1) bekezdés szerinti zaklatás miatt emelt vádak esetében a magánindítvány megtétele előtti teljes cselekménysor beleértve tehát a magánindítvány megtételét megelőző egy hónapnál régebbi magatartásokat is a vádirati, majd az ítéleti tényállás részét képezte. Az egyik járási ügyészség ügyében például a sértett 2013. március 5-én terjesztette elő a magánindítványát, de a vádirati tényállás és a marasztalás alapját – helyesen – a 2013. január 18-tól kezdődő háborgató magatartás képezte.”³⁴

A (2) bekezdés szerinti zaklatás egyetlen magatartással is elkövethető.

„Ha az elkövető a sértettet többször fenyegeti meg személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekménnyel (vagy többször kelti látszatát annak, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül fenyegető esemény következik be), akkor a Btk. 6. §-ának (2) bekezdésében írt egyéb feltételek megléte esetén a magatartása folytatólagosan elkövetett bűncselekményt képez. A folytatólagosság egységébe kizárólag önmagukban is bűncselekménynek minősülő részcselekmények tartozhatnak, így amennyiben bármelyik részcselekmény tekintetében a büntetőjogi felelősségre vonásnak akadálya van, az a részcselekmény a törvényi egységből kiesik. A folytatólagosság törvényi egységébe kizárólag a magánindítványban érintett ténybeli esetek vonhatóak.”³⁵ Amennyiben az elkövető ugyanolyan bűncselekményt egységes akarat-elhatározással azonos sértett sérelmére rövid időn belül többször követ el, úgy minden

³⁴ Lásd: <https://ugyeszseg.hu/repository/mkudok7747.pdf>

³⁵ BH2002. 252.

egy cselekmény után a sértettet megilleti magánindítvány előterjesztésének joga.³⁶ Erre figyelemmel a Btk. 222. §-a (2) bekezdésének a) vagy b) pontjába ütköző, folytatólagosan elkövetett zaklatás esetén minden egyes részcselekményre nézve külön-külön kell magánindítványt előterjeszteni a sértettnek, annak joghatályosságát ezért minden részcselekménynél külön kell vizsgálni.”³⁷

„Természetesen az elkövető személyének ismertté válása előtt is lehet zaklatás miatt magánindítványt előterjeszteni, az ismeretlen tettes ellen tett feljelentés is joghatályos magánindítványnak tekinthető. Az ismeretlen tettes ellen, zaklatás miatt tett magánindítványt követően az elkövető személyének ismertté válása után nem kell és nem is lehet felhívni a jogosultat avégett, hogy az immáron ismert elkövetővel szemben is fenntartja-e a magánindítványát. A jogosult esetleges nemleges nyilatkozata ugyanis ténylegesen a magánindítványnak a Btk. 31. § (6) bekezdésében tilalmazott visszavonását jelentené. Ezzel összefüggő kérdés az is, hogy a sértett valamennyi elkövető tekintetében egyszerre nyilatkozik a magánindítványról, ha tehát egy ismert és egy ismeretlen elkövető ellen tesz feljelentést, akkor ez a Btk. 31. § (5) bekezdése alapján mindegyik elkövetőre hatályos.”³⁸

Rendszeresen tapasztalható volt az (1) bekezdés szerinti zaklatás vétsége miatt indult ügyekben, hogy a sértettet a magánindítvány megtétele után a terhelt tovább háborgatja. Ezekben az esetekben azonban megfigyelhető volt az is, hogy a sértettet a nyomozó hatóság rendszerint már nem nyilatkoztatta arra, hogy az újabb cselekmények tekintetében is kíván-e magánindítványt előterjeszteni.

A magánindítvány előterjesztésére vonatkozó törvényi szabályozásból [Btk. 31. §; Be. 173. § (3) bek.], így a határidőhöz kötöttségből következően ugyanis egyértelmű, hogy konkrét, múltbeli magatartás miatt van helye magánindítványnak. A magánindítvány megtételét követő események kívül esnek az adott eljárásban való büntetőjogi megítélésen, tekintve, hogy a magánindítvány előterjesztője annak megtételekor a jövőbeli, még meg nem valósult cselekményért való felelősségre vonást nem kívánhatja. A magánindítvány megtételével rögzül és a felrótt cselekmény vonatkozásában válik érvényesítetté a büntetőigény, más magatartás miatt a büntetőigényt ismét érvényesíteni kell.³⁹

Látható, hogy az eljárás alapja a sértettnek a felelősségre vonást kérő akartnyilatkozata, amit az elkövetés pillanatában általában egyedül lévő sértett nehezen mérlegel, nem kap még olyan segítséget sem, hogy a kihallgatásánál jelen lévő rendőrök kérdésére jegyzőkönyvbe mondhassa a magánindítvány szövegét, hanem egyedül kell eldönteni, igényel-e jogi elégtételt.

³⁶ BH1988. 348.

³⁷ Lásd: <https://ugyesszeg.hu/repository/mkudok7747.pdf>

³⁸ Lásd: <https://ugyesszeg.hu/repository/mkudok7747.pdf>

³⁹ BH2014. 169.

A távoltartás lehetősége

A zaklatás kapcsán a sértettnek a feljelentés megtételén túl további jogi lehetőségei vannak távoltartás formájában, ami a felek konfliktusába való beavatkozás nélkül szavatolja a biztonságot. Lehetőség van a büntetőeljárásban hozott távoltartásra, valamint a 2009. évi LXXII. törvény alapján is, ami a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szól.

A távoltartás különálló nagy téma, azonban, ha teljes részletében nem is, de a zaklatáshoz kapcsolódó jogintézmény, aminek érintőlegesen bemutatását fontosnak tartom.

Büntetőjogi távoltartás

„A 2006. évi LI. törvény, a büntetőeljárás törvény módosításával, a kényszerintézkedések közé helyezte a távoltartás intézményét. Bár a törvény szövegéből nem derült ki, hogy a távoltartás kizárólag családon belüli erőszak esetén alkalmazható-e, az indoklás szerint – a lakhelyelhagyási tilalom szabályait alapul véve – ez egy olyan, mozgást korlátozó kényszerintézkedés, amelyet a családon belüli erőszakos cselekmények kezelésére hoztak létre. [...] A büntetőjogi távoltartás tartama 10–60 napig (korábban 30 napig) terjedhet. Elrendelésének generális feltétele, hogy a szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja fennálljon és a terhelt lakókörnyezetben hagyása a vele egy háztartásban élőkre súlyos veszélyt jelentene. A veszélyeztetés formái, mint speciális feltételek megegyeznek más, személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedésben meghatározottakkal: egyfelől a tanúk megfélemlítésével, befolyásolhatóságával megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást, vagy – másfelől – a sértett sérelmére a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el, azonban a terhelt előzetes letartóztatása nem szükséges. A különös feltételek közül legalább az egyiknek fenn kell állnia az általános feltétel mellett. A zaklatás megvalósulása lehetővé teszi a távoltartás alkalmazását nem hozzátartozók között is, azaz nem csak a családon belüli zaklatás eredményezheti távoltartás elrendelését.”⁴⁰

„A büntetőeljárás távoltartás nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Körülményessége, lassúsága folytán nem alkalmas a család bántalmazott tagjainak védelmére, különösen alkalmatlan az erőszakos magatartás bekövetkeztének megelőzésére. A lelki terror, megfélemlítés mellett sokszor csak kisebb súlyú fizikai bántalmazás valósul meg, amely szintén nem teszi lehetővé a távoltartás elrendelését.”⁴¹

⁴⁰ TAMÁSI-BOLYKY 2014: 53.

⁴¹ TAMÁSI-BOLYKY 2014: 54.

Büntetőjogon kívüli távoltartás

A súlyos krízis kialakulása gyakran hosszabb folyamat – például tartós sanyargatás – eredménye. A családok/egyed személyek veszélyeztetettségét a velük kapcsolatba kerülő szakemberek a krízis kialakulása előtt is észlelhetik. Ezért e körben törvényben kell előírni és szabályozni a jelzési kötelezettséget, a családvédelmi koordinációért felelős szerv eljárását, hatáskörét. A családvédelmi koordinációért felelős szerv jelzések vagy kérelem esetén a konfliktus kezelésére és feloldására törekszik és információkat szolgáltat. Az eljárásáról és a feltárt tényekről minden esetben köteles a rendőrséget tájékoztatni. A jelzőrendszer és családvédelmi eljárás nyújtotta segítséget a bántalmazott igénybe veheti, de számára az nem kötelező. Így nem szükségszerű az sem, hogy ez az eljárás megelőzze az ideiglenes megelőző és a megelőző távoltartás elrendelését. Ez egy preventív hatású eljárás. Azt a célt szolgálja, hogy azokban az esetekben, amikor erre még lehetőség van, ne csak a bűncselekmények kialakulása, de adott esetben a távoltartás elrendelése is elkerülhető legyen, és távoltartás alkalmazása nélkül álljon helyre a család békéje. A családon belüli erőszak kezelése során komplex módon kell eljárni, így lehetőséget kell adni az állampolgároknak arra, hogy ne csak a rendőrségtől tudjanak segítséget kérni. E lehetőségek megteremtésével a rendelkezés kielégíti a fokozatosság követelményét. A családvédelmi koordinációért felelős szerv eljárása tehát lehetőséget teremt arra, hogy az állami szervek a krízis kialakulásának korai szakaszában intézkedjenek, illetve az állampolgárok igényüknek megfelelően kérjenek segítséget. Másrészről a családvédelmi koordinációért felelős szerv eljárása, információgyűjtése és rendőrségnek szóló jelzése családon belüli erőszak esetén megalapozottabb rendőri, bírói döntést is eredményez.⁴²

A megelőző távoltartás

„A családon belüli erőszak megelőzésének elősegítésére és a távoltartás hatékonyabbá tételére alkották meg a jelenleg is hatályos 2009. évi LXXII. törvényt a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról. A törvény 1. § (1) bekezdése értelmében „hozzátartozók közötti erőszaknak minősül a bántalmazó által a bántalmazott sérelmére megvalósított, a méltóságot, az életet, a szexuális önrendelkezéshez való jogot, továbbá a testi és lelki egészséget súlyosan és közvetlenül veszélyeztető tevékenység vagy mulasztás.”

„A törvény és annak indoklása nem konkretizálja, hogy pontosan milyen magatartások tartoznak ebbe a körbe, mindennek megítélését az adott ügyben eljáró rendőrre vagy bíróra bízta. A megelőző távoltartásról a bántalmazott életvitel-

⁴² Hektv. magyarázata.

szerű tartózkodási helye szerinti helyi bíróság nemperes eljárásban határoz. Az eljárás hivatalból a rendőrség kezdeményezésére, illetve a bántalmazott vagy a bántalmazott közeli hozzátartozójának kérelmére indul. A megelőző távoltartás legfeljebb 30 napra rendelhető el. Hatálya alatt a bántalmazó köteles magát távol tartani a bántalmazottól, a bántalmazott életvitelszerű tartózkodására szolgáló ingatlantól, a határozatban megjelölt más személytől, és köteles tartózkodni attól, hogy a bántalmazottal közvetlenül vagy közvetve érintkezésbe lépjen. Míg a megelőző távoltartás közigazgatási eljárás keretében zajlik és a hozzátartozó fogalmának meghatározásához a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit veszi alapul, addig a büntetőjogi távoltartás büntetőeljárás megindulásához kötött, és nem vizsgálják a hozzátartozói kapcsolatot a sértett és az elkövető között.”⁴³

Az ideiglenes megelőző távoltartás

„A megelőző távoltartás »előszobája« a rendőrség hatáskörébe utalt ideiglenes megelőző távoltartás elrendelésének lehetősége, amelyre szintén a közigazgatási hatósági eljárás szabályai vonatkoznak. Lényege, hogy a súlyosabb bántalmazás megelőzése érdekében a rendőr a helyszínen azonnal intézkedhessen a bántalmazó eltávolításáról és határozhasson a legfeljebb 72 óráig tartó távoltartásáról. Az ideiglenes megelőző távoltartás hivatalból vagy bejelentés alapján rendelhető el. Ezzel egyidejűleg a rendőrség az arra illetékes helyi bíróságnál kezdeményezi a megelőző távoltartás elrendelését.”⁴⁴

Konklúzió

Látható, hogy a zaklatás kriminalizációja nemcsak a sértettre gyakorolt pszichés és egyéb hatások miatt fontos, hanem az események eszkálaródásának és súlyosabb bűncselekmények elkövetésének megakadályozása érdekében is. Az emberölés leg-súlyosabb bűncselekményeinek egy jól elhatárolható csoportját is családon belül követik el, amely gyakran az elburjánzó otthoni terror vagy a kilátástalanságból fakadó védekezés eredménye.

A jogalkotó felismerte az esetek elszaporodását és a következmény-bűncselekmények súlyosságát, ezért az állam büntetőigényét kiterjesztette a zaklatásra is. Ezáltal a zaklatás a törvény szerves részévé vált, amely a 21. századi jogi elvárásoknak megfelelően a távoltartással együtt védelmet nyújt a sértetteknek.

⁴³ TAMÁSI-BOLYKY 2014: 55.

⁴⁴ TAMÁSI-BOLYKY 2014: 56.

Felhasznált irodalom

- BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál (2014): *Büntetőjog II. Különös rész*. Ötödik, hatályosított kiadás. Budapest: ORAC.
- Büntetőjogi kommentárok modul Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényhez* [é. n.]. Wolters Kluwer.
- GELÁNYI Anikó (2010): A zaklatás bűncselekményének jellemzése, különös tekintettel annak telekommunikációs eszköz útján történő megvalósítására. *JURA*, 2, 193–200. Online: <https://szakikadatbazis.hu/doc/1140851>
- KARSAI Krisztina szerk. (2023): *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. [H. n.]: Wolters Kluwer.
- TAMÁSI Erzsébet – BOLYKY Orsolya (2014): A távoltartás gyakorlati alkalmazásának körülményei. *Iustum Aequum Salutare*, 10(4), 51–84. Online: <https://ias.jak.ppke.hu/20144sz/03.pdf>

Jogi források

1978. évi IV. törvény
2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
2012. évi C. törvény
56/1994. (XI. 10.) AB határozat
8/1990. (IV. 23.) AB határozat Belovics Ervin, Molnár Gábor
14/2019. számú büntető elvi döntés
BH1988. 348.
BH2002. 252.
BH2011. 302.
BH2014. 169.
BH2016. 261.

ABSTRACT

The Criminal Regulation of Harassment and Its Practical Challenges in Hungary

Tamás HORNUNG

Our current criminal law code includes the range of behaviours that are currently considered dangerous to society, the gravity of which acts are considered to be of such a level that it is necessary to react with the tools of criminal law. The regulatory scope of the code was expanded to include harassment in 2008. The criminal law reform of 2008 started a new wave of social and legal reactions. The purpose of this study is to provide a comprehensive picture of the evolution of harassment regulation, the influence of the Me Too movement on domestic legislation and court practice, and the challenges of the practical application of restraining orders.

Using the methodology of legislative analysis and case law review, completed with specialised literature sources, the study shows that the legal tools used in the treatment of harassment cases, although they have gradually developed, encounter many practical obstacles. The complexity of evidentiary procedures and the difficulties in implementing the restraining orders inflict serious challenges to the legislator and the authorities. The Me Too movement, which is intended to strengthen global action against sexual harassment, had a significant impact on social awareness and legislation in our country as well, drawing attention to the seriousness of harassment cases and the importance of legal protection. However, Me Too has also undeniably given way to a series of abuses.

The conclusion of the study is that the fight against harassment continues to confront the authorities with complex challenges, the solution of which requires further refinement of legislation, the unification of judicial practice, and the continuous increase of social and legal awareness. Based on the results, it is recommended to strengthen prevention programs and victim support services, as well as to provide special training for all participants involved in the handling of harassment cases, including the police, the prosecutor's office and the courts.

Keywords: harassment, criminal law, Me Too, distancing, legislative analysis

A Magyar Honvédség megerősítő támogatása a déli jogi határzár határőrizeti feladataiban

SZÉNÁSI Imre¹

2015-ben rendkívüli bevándorlási hullám alakult ki, amely elérte hazánkat mint tranzitállamot is. A Magyarországra érkező menekültek száma jelentősen megnövekedett, ezért a magyar kormány határőrizeti célú ideiglenes kerítés létrehozásáról rendelkezett a magyar-szerb és a magyar-horvát határszakaszokon. A déli zöld határ teljes lezárása előtt azonban kiderült, hogy a rendőri erők nem képesek a határszakasz hatékony őrzésére, ahhoz igénybe kell venni a Magyar Honvédség erőit is a Rendőrség támogatására. Arra kerestem választ, hogy a honvédek a határőrizeti feladatra vezénylésük előtt és a feladat végrehajtása során milyen felkészítést kaptak, és a kiépített déli határzár határőrizeti feladatainak végrehajtásakor kivonásukig milyen tevékenységekben vettek részt. A hipotézisem az volt, hogy a katonák a határra vezénylésük előtt megfelelő felkészítést kaptak a kényszerítő eszközök használatára és a fegyverhasználati szabályokra.

A tanulmányban nyílt forrásokra támaszkodtam, mivel a Magyar Honvédség által kiadott parancsok és intézkedések nem nyilvánosak. Bemutattam a határzár kialakításának és a Magyar Honvédség erői odavezénylésének jogi hátterét is.

A Magyar Honvédség határőrizeti és rendvédelmi kiképzési színvonalának emelése érdekében javaslatot tettem a tiszti és altiszti hallgatók felkészítési programjába legalább egy szemeszter erejéig beemelni a felkészítést ezekre a feladatokra.

Kulcsszavak: Magyar Honvédség, határőrizeti célú ideiglenes kerítés, kiképzés, kényszerítő eszközök, illegális bevándorlás

Bevezetés

Dolgozatomban fel szeretném hívni a figyelmet egy eddig kevésbé kutatott témára, a déli határ határőrizeti feladatainak katonai aspektusára. Előttém már többen kutatták a déli határzár jogi és fizikai kialakítását és az ott felhasznált technikai eszközöket is.² Az általam feldolgozott szakirodalomban feltárták részlegesen a katonák feladatait is, azonban a katonák kiképzésének és kiképzettségének fontosságára még nem mutattak rá.

¹ Alezredes, doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Honvédtisztképző és Hadtudományi Kar, e-mail: imre.szenasi81@gmail.com

² KITANICS–PAP 2022; SZÉP 2022; KUI 2016.

A tanulmányban röviden bemutatom a 2015-ben kialakult rendkívüli bevándorlási hullám kialakulásának okait, majd ismertetem a déli (fizikai és jogi) határzár kialakítását, valamint annak rövid történetét. Áttekintem azt, hogy a honvédek milyen jogi szabályzók alapján hajtották végre a Rendőrség megerősítését, támogatását és működtek közre az államhatár őrzésében. Ezt követően bemutatom azt, hogy a 2015-től kiépített déli határzár határőrizeti feladatai során a katonák kivonásukig milyen feladatokban vettek részt, és milyen kényszerítő intézkedéseket, eszközöket használhattak jogszerűen. Érintőlegesen ismertetem a katonák általános egyéni és kötelekképzésének és felkészítésének jellemzőit. Megvizsgálom továbbá a katonák a határőrizetre mint speciális feladatra történő felkészítését, amelyet alapvetően a saját alakulataiknál, a határőrizeti feladatra történő vezénylésük előtt hajtottak végre, valamint a manőverszázadokba történő vezénylés utáni, helyszíni felkészítést és a szolgálatba lépés előtti eligazítást is.

A dolgozatban nyílt forrásokra támaszkodtam, mivel a hivatalos források (például a kiadott parancsok és intézkedések) nem nyilvánosak.

A hipotézisem az, hogy a katonák a határőrizeti feladatra történő vezénylésük előtt megfelelő felkészítést kaptak a kényszerítő eszközök használatára és a fegyverhasználati szabályokra.

A tanulmány végén javaslatot fogalmazok meg a már eddig is működő rendszer jobbá tételére, amellyel javítható lenne a Magyar Honvédség ez irányú felkészültsége hasonló feladat elrendelése esetén.

A déli (fizikai és jogi) határzár kialakítása és rövid története

2015-ben rendkívüli bevándorlási hullám alakult ki elsősorban a 2011-es „arab tavasz” forradalmainak, valamint a közel-keleti térség romló körülményeinek és az ezen a területen megerősödő, mindenekelőtt az al-Kaidához köthető al-Nuszra Front és Iszlám Állam terrorszervezetek (Szíria és Irak) térnyerésének eredményeképpen, de az afganisztáni háború miatt is nagyszámú menekült kelt útra Európa irányába. Az útnak induló tömegek egy jelentős részének célja a létbizonytalanságból való kitörés és a „nyugati” életszínvonal megközelítése volt.³

Minderre ráerősített a tömegkommunikáció is, elsősorban az akkori német kancellár, Angela Merkel 2015. augusztus 31-i⁴ beszédének méltán elhíresült, később a migránsok „szlogenjévé” váló szavai. Ezek a következőképpen hangzottak: „wir haben so vieles geschafft — wir schaffen das”, vagy röviden „wir schaffen das”,⁵ azaz: olyan sokat elértünk – meg tudjuk csinálni, vagy röviden: meg tudjuk csinálni, ez a német „befogadó kultúra”⁶ egyik sarokköve volt ebben az időszakban.

³ Migrációkutató Intézet 2015.

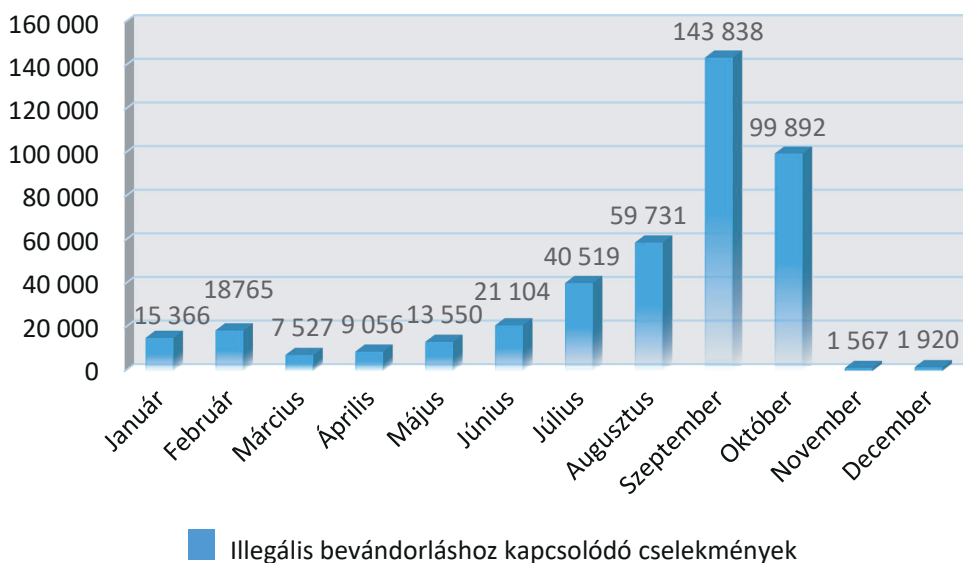
⁴ HEIBLER 2021.

⁵ phoenix 2015.

⁶ Willkommenskultur.

A menekültek számára ezután már nem csak a migráció szempontjából folyamatosan nagy nyomás alatt lévő Spanyolország és Olaszország volt kiemelt célpont. A hatékony európai uniós határvédelem⁷ hiányának eredményeképpen egy új, az eddigieknél biztonságosabban járható és jelentősen olcsóbb útvonal nyílt meg az illegális bevándorlók előtt.⁸ Ez az új útvonal Törökországon, Görögországon, Bulgárián, Macedónián, Szerbián és Magyarországon át vezetett Európa központi területei, az Európai Unió (de elsősorban Németország és Franciaország) felé. A megváltozott helyzet meglehetősen komoly kihívás elé állította az Európai Uniót, és jelentős feszültségekkel terhelte meg a bevándorlási kérdésekben és a migrációs politikában egyet nem értő egyes tagállamországok viszonyát.

A Magyarországra érkező menekültek száma a fenti okok hatására jelentősen megnövekedett. Az illegális határátlépések száma 2015-ben az 1. ábrán látható.

1. ábra: Illegális bevándorláshoz kapcsolódó jogellenes cselekmények száma a magyar határon 2015-ben

Forrás: a szerző szerkesztése a www.police.hu alapján

Ezért a Magyar Kormány a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében a megváltozott helyzetre való tekintettel 2015. június 17-i határozatában határőrizeti célú ideiglenes kerítés létrehozásáról rendelkezett,⁹ amely Magyarország déli határát (elsőként a magyar–szerb határszakasz) volt hivatott megvédeni a tiltott ha-

⁷ Államhatár rendjének védelme, BODA 2019: 28.

⁸ Migrációkutató Intézet 2015.

⁹ 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről.

tárátlépőkkel szemben. Ekkoriban a magyar–horvát, a magyar–szerb és a magyar–román határszakaszok az Európai Unió schengeni övezetének déli határai voltak, így valójában zárt és szigorúan őrzött országhatárnak számítottak.

A rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről szóló kormányhatározat értelmében, az első időszakban a szerb–magyar és horvát–magyar határon (a természetes akadályok kivételével, például Dráva folyó) a határjeltől számított 10 méteres sávon belül¹⁰ a magyar oldalon körülbelül egy 175 km hosszú, 4 méter magas határőrizeti célú ideiglenes kerítés létesítésének előkészítése kezdődött meg, az előkészületi munkák a tervezett vonal teljes hosszában 2015. augusztus végére készültek el. Az államhatárt kísérő ingatlanokra vonatkozóan a jogi feltételeket az államhatárról szóló törvény módosítása teremtette meg.¹¹

A határszakaszon azonban a terepviszonyok változatossága miatt a határázár műszaki tartalma nem volt egységes, ami azt jelenti, hogy a különböző terepadottságok miatt a műszaki határázár kiépítése során többfajta megoldás alkalmazására volt szükség.

A szerb határ lezárása 2015. szeptember 15-én (2. ábra), míg horvát viszonylatban az ideiglenes biztonsági határázár (IBH) kiépítése 2015. október 16-án fejeződött be, ezzel valósítva meg a teljes déli határszakaszon a zöldhatár fizikai akadállyal történő lezárását.¹² Az ebben az időszakban kialakított egysoros kerítést később kiegészítették egy mintegy 3,5 méter széles, járőrözésre kialakított manőverúttal, majd pedig 2017 végéig egy újabb sor kerítéssel (okoskerítés).¹³ 2020-ban körülbelül 10 kilométer hosszan mélykerítés épült, az alagutak építésének megakadályozására.¹⁴ 2022 nyarán kezdődött meg a határkerítés megerősítése, az úgynevezett hattyúnycakokat egy méterrel hosszabbították meg mindkét irányban, a kettő közé és alá is NATO-drót került, azért, hogy ne lehessen létrát a kerítésnek dönteni, és azon átmászni. Az átvágás megakadályozásának érdekében pedig betonacél síkhálót erősítettek a dróthálóra.¹⁵ A külső oldalon pedig kicserélték és bővítették a gyorstelepi-tésű drótkadályokat. A munka befejezését 2023 júniusában jelentették be.¹⁶

Mindezzel a határőrizeti rendszerben új technikai elemként jelent meg, és döntő változást eredményezett a szerb és a horvát viszonylatban az IBH telepítése és integrálása a határőrizeti rendszerbe.

¹⁰ 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat.

¹¹ 2015. évi CXXVII. törvény.

¹² KUI 2016: 118–129.

¹³ KITANICS–PAP 2022: 23.

¹⁴ Szűcs 2020.

¹⁵ Így erősítik meg a határázárát 2022.

¹⁶ Magyarország Kormánya 2023.

2. ábra: A szerb–magyar határon kiépített határkerítés

Forrás: SZABÓ–NÉMET 2015

Az illegális bevándorlással szembeni fellépés elősegítésének érdekében a Parlament a tiltott határátlépést 2015. szeptember 7-én a Büntető Törvénykönyv módosításával szabálysértésről bűncselekménnyé minősítette.¹⁷ A tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet az Alaptörvény által nem szabályozott kvázi különleges jogrend.¹⁸

Természetesen a határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határázár, mint bármilyen más műszaki zár, mit sem ér az azt felügyelő és megerősítő, azt ellenőrizni és felügyelni képes „élőerő” vagyis a személyi állomány nélkül, amely képes az illegális határátlépők áthaladásának megakadályozására. A folyamatos személyes felügyelet még technikai eszközökkel (például stabil hőkamera) sem lehet kiváltani.¹⁹

A menekültválság első időszakában a Rendőrség a megnövekedett migrációs nyomás kezelését és a határőrizeti feladatainak ellátását elsősorban saját belső erőinek átcsoportosításával próbálta meg ellátni. A rendőrök létszáma és felszerelése azonban nem bizonyult elégségesnek a feladat végrehajtására.

2015 szeptemberében már a déli zöld határ teljes lezárása előtt kiderült, hogy a rendőri erők önmagukban nem képesek a határszakasz hatékony őrzésére, ahhoz igénybe kell venni a Magyar Honvédség erőit is a Rendőrség, dedikáltan a határren-

¹⁷ 2015. évi CXL. törvény, 31. §.

¹⁸ 2015. évi CXL. törvény. A válsághelyzet elrendelésének feltételeit a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (Met.) ekkor beiktatott 80/A. §-a rögzítette.

¹⁹ BALLA–KUI 2017: 232.

dészeti kirendeltségek megerősítésére és támogatására. A katonák bevonása nélkül a kialakult helyzet hatékony kezelése nem valósulhatott volna meg.²⁰

A Parlament 2015. szeptember 21-én fogadta el azt a törvényt, amely lehetővé tette, hogy a Magyar Honvédség tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet idején, a rendőrséget megerősítve fegyverhasználati joggal működjön közre az államhatár őrzésében, az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtásában, valamint az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekmények elhárításában.²¹

Az együtt szolgálatot teljesítő rendőrök és katonák tevékenységének összehangolását a 15/2015. (IX. 14.) BM-HM együttes utasítás határozta meg, lehetővé téve, hogy a rendőrök „felkérést” intézzenek a katonáknak a jogszabályban meghatározott intézkedések foganatosítására.²²

A honvédek a határőrizeti feladataikat²³ a déli határon az MH Alföldi Ideiglenes Alkalmi Kötelék (MH AIAK) és megszüntetéséig MH Dunántúli Ideiglenes Alkalmi Kötelék (MH DIAK) parancsnoksága alatt látták el. Az MH DIAK megszűnése után a déli határőrizeti tevékenységben részt vevő manőverszázadok és az azokat támogató elemek közvetlen vezetési és irányítási feladatait a katonák határról történő kivonásáig az MH AIAK látta el.

A Magyar Honvédség Közös Akarat feladatnak nevezte el a közreműködést, közös vagy önálló feladatellátással a rendvédelmi erők igényei alapján – az MH rendelkezésre álló erőinek és képességeinek keretein belül – a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedések végrehajtásában, a válsághelyzettel érintett – kormányrendeletben meghatározott – megyék területén és légterében.²⁴

A honvédektől a déli határon az aktív műveleti szolgálatot 2022. december 29-én vették át a határvadászok.²⁵ Ebben az időszakban a katonák tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet kezelésével kapcsolatos feladatait a 40/2019. (V. 31.) HM utasítás és az azt kiegészítő 11/2022. (III. 25.) HM utasítás szabályozta.²⁶

A déli (és jelenleg a keleti) határőrizeti tevékenységben a hivatásos és szerződéses katonák mellett a tartalékosok is jelentős szerepet vállaltak.²⁷

A Közös Akarat feladatba az építési munkálatokba bevont a manőver- és támogató erőkhöz beosztott katonák általában nem az anyaalakulataik laktanyáiból látták el a feladataikat. Az első időszakban az elhelyezésük a hódmezővásárhelyi és a kaposvári laktanyákban, valamint más, bérelt ingatlanokban valósult meg. 2017 márciusára készült el és adtak át négy határvédelmi bázist (HVB), amelyek megfelelő színvonalú elhelyezést és a védendő határszakaszhoz megfelelő közel-

²⁰ CHRISTIÁN 2017: 152.

²¹ 2015. évi CXLII. törvény; PETRUSKA 2019: 57.

²² 25/2015. (IX. 14.) BM-HM együttes utasítás.

²³ KUI 2021: 101.

²⁴ 40/2019. (V. 31.) HM utasítás.

²⁵ A határvadászok átvették a katonák feladatait a déli határon 2022.

²⁶ 40/2019. (V. 31.) HM utasítás, és 11/2022. (III. 25.) HM utasítás.

²⁷ Kell az erősítés a határra, készülnek a tartalékosok 2020.

séget, így a gyors reagálás lehetőségét is biztosították az ott elhelyezett állomány részére (a többi elhelyezési forma is megmaradt). A négy HVB Kelebián, Bácsalmáson, Madarason és Hercegszántón épült fel, kialakításukban nemzetközi segítség részeként osztrák műszaki alakulatok is részt vettek. A körülbelül 90 konténerből álló HVB-k egyenként mintegy 150 katonára elhelyezésére voltak alkalmasak. A személyi állomány négyágyas konténerekben lakott, amelyeket felszereltek elektromos fűtéssel és klímaberendezéssel is. A lakóegységek mellett rendelkezésre álltak mosdó, tusoló, teakonyha és mosókonyha, társasági helyiség, valamint konditerem elhelyezésére szolgáló konténerek is. A tervek alapján, amennyiben kapacitásbővítésre lett volna szükség, a HVB-k befogadóképessége bármikor a duplájára növelhető lett volna, egy emeletnyi konténer ráépítésével.²⁸ A határon szolgálatot teljesítő manővererőket természetesen a Magyar Honvédség logisztikai erői támogatták, mint például a Bácsbokodon települő Táborig Ellátó Pont, amely az ellátási körzetéhez tartozó határőrizeti szakaszon szolgáló katonák étkeztetéséről gondoskodott.²⁹ A többi logisztikai elem részletezésétől terjedelmi korlátok miatt jelen tanulmányban eltekintek.

A déli határzáron a határőrizeti tevékenységet jelenleg a Rendőrség látja el a határvidékek aktív részvételével. A katonai állomány kivonása után a HVB-ket is átadták a részükre.

A határőrizeti feladatokba bevont honvédek felkészítése és feladatrendszere

Mielőtt rátérek a katonák feladatrendszerére, bemutatom a részt vevő állomány kiképzésének általános rendszerét és a honvédek felszerelését.

A Magyar Honvédség vonatkozásában a kiképzési feladatok végrehajtása két nagy csoportra osztható fel: egyéni és kollektív kiképzésekre. A kiképzés végére a különböző köteleknek el kell érniük a meghatározott képességcéljaikat. A képzés folyamata mindig az egyszerű feladatok végrehajtásával kezdődik és a komplex tevékenységekkel fejeződik be. Ami azt jelenti, hogy a kötelekkiképzésre csak a megfelelő szintű egyéni felkészítések és kiképzések végrehajtása után kerül sor.

Az egyéni kiképzési rendszer több elemből tevődik össze, amelyek az alapki-képzés, az egyéni általános katonai kiképzés, a szakalapozó kiképzés, az egyéni szakkiképzés, a parancsnokok és törzsek tagjainak felkészítése, valamint a szinten tartó, továbbfejlesztő kiképzések.³⁰

A Magyar Honvédség kötelekében szolgálatot teljesítő katonáknak kivétel nélkül részt kell venniük és teljesíteniük kell az alapki-képzést, amelynek céljai és köve-

²⁸ Elkészültek a déli határvédelmi bázisok 2017.

²⁹ MH AIAK 2021a.

³⁰ MOHOS 2022: 37.

telményei a Magyar Honvédség Egységes Alapkiképzési Programjában³¹ szerepelnek. Az alapkiképzés során sajátítják el a katonák a számukra nélkülözhetetlen alapkészségeket és képességeket. Az egyéni kiképzési rendszer fennmaradó elemei pedig biztosítják a Magyar Honvédség személyi állománya részére a kiképzettség és a szakmai felkészültség megalapozását és erősítését. A rendszer ezáltal képessé válik biztosítani a megfelelő létszámú és felkészültgű katona rendelkezésre állását a kötelékkiképzések végrehajtásához.³²

Az egyes haderőnemek, fegyvernemek és szakcsapatok kiképzési követelményei nagymértékben különböznek, mivel a katonák az adott beosztáshoz szükséges különbözőféle egyéni és kollektív szakképzéseken vesznek részt. A fentiek azt jelentik, hogy az alapfelkészítést követően a szárazföld kötelékében szolgálatot teljesítő híradó katona más jellegű felkészítést kap, mint egy lövész, egy harckocsizó vagy egy légi-erőnél szolgáló helikopterszerelő.

A határon történő szolgálatteljesítés újszerű feladatot jelentett a Magyar Honvédség teljes állománya részére. Az őrszolgálat ugyan nem volt újdonság katonáink számára, azonban a határőrizeti feladatok komplex végrehajtása már igen. A határon végrehajtandó határőrizeti feladatok elsősorban a katonai rendész, a lövész, valamint a missziós kontingensekben hasonló feladatkörben szolgált katonáknak jelentettek – az előzetes kiképzésük miatt – kisebb kihívást, azonban a határőrizeti feladatok teljes spektrumára ők sem készültek fel.

A rendszerszemléletű kiképzés egyik legfőbb alapelve az, hogy a kiképzés mindenkor alkalmazkodjon a műveleti követelmények változásaihoz.³³ Ezt alapul véve tervezte és szervezte meg a Magyar Honvédség a határra vezényelt katonák további egyéni felkészítéseit. A manőverszázadokhoz vezényelt aktív állományú (hivatásos és szerződéses) katonák a déli határszakaszra történő kikerkezésük előtt ismereteiket felfrissítendő kiképzésen vettek részt, amelynek során gyakorolták a személy- és gépjármű-igazoltatásokat, átvizsgálásokat, a határ őrzés-védelme során alkalmazott technikai eszközök, távcsövek, éjjellátó eszközök, hőkamerák és a vegyi eszközök, valamint a személyi szabadság korlátozására rendszeresített eszköz (például bilincs) használatát. Nagy hangsúlyt fektettek a kényszerítő eszközök alkalmazására, a fegyverhasználat szabályaira (a Btk. 21; 22; 23. szakaszában meghatározott jogos védelmi, valamint végszükség eseteinek felismerésére), valamint az elsősegélynyújtásra. Több esetben előfordult, hogy a határőrizeti feladatokra kijelölt katonák ekkor találtak először a rendszeresített kényszerítő eszközökkel, valamint az azok által kifejtett hatásmechanizmussal, ami megnehezítette a kiképzés végrehajtását. A felkészítés kiterjedt továbbá a rendészeti teendőkre, a határsértések felismerésére, a határzár műszaki elemeire és biztonsági berendezéseinek ismeretére, valamint az illegális határsértők pszichológiai kezelésére.³⁴ Az elsősegélynyújtási ismeretek

³¹ Ált/58 A Magyar Honvédség Egységes Alapkiképzési Programja.

³² Ált/24, 9-1 – 9-2.

³³ Ált/24, 4-2.

³⁴ VÉGH 2021.

is különösen fontosnak bizonyultak, mivel a honvédek tapasztalatai alapján a műszaki határázaron keresztüljutó illegális határátlépők rendszeresen megsérültek a határsértés közben, sérüléseiket az őket feltartóztató katonáknak kellett a helyszínen ellátniuk, több esetben pedig szakellátás (Országos Mentőszolgálat) kirendelésére is szükség volt. A határvédelemre vezényelt tartalékos katonák felkészítése is hasonló volt.³⁵ A felkészítés pontos részleteitől, azok nem nyilvános volta miatt eltekintek. A felkészítések a fent említett újszerűség ellenére is sikeresnek tekinthetők, mivel az oda vezényelt katonák a Magyar Honvédség bármely alakulatánál is szolgáltak, képesek voltak ellátni a feladataikat.

A kéthetes váltások során a manőverszázadokba beosztott állomány a határra érkezése után egy beillesztő, szinten tartó, négy-öt órás képzésen frissítette fel a korábban elsajátított ismereteket. Az ide beosztott katonák 12 órás váltásokban teljesítettek szolgálatot. Minden 12 órás szolgálatot megelőzőtt egy közvetlen eligazítás, amelyen a szolgálatba lépők tájékoztatást kaptak az időszerű adatokról, aktuális migrációs helyzetről és a szolgálatteljesítés idején várható időjárásról is.³⁶

A manővererőkhöz érkező állományt a saját alakulata általában az egyéni felszereléssel és fegyverzettel, vegyvédelmi felszereléssel és rohamsisakkal látta el. A szolgálatellátás során az alapfelszerelés az egyéni fegyverzet, a málhamellény, a sisak, a gumibot és az EDR-rádió volt, egyes esetekben kiegészülve távcsővel, éjjellátóval, MK-3 vagy MK-9 parikaspray-vel. A veszélyes határszakaszokon a katonák az előljáró parancsára repeszálló mellényt, a rohamsisak helyett CRC-³⁷ sisakot és CRC-pajzsot használtak.

Az illegális határátlépők több módszerrel is megpróbálták a határázaron áthatolni. Az egyik módszer a határázár megrongálása, ami bűncselekmény.³⁸ A megrongálás jelentése: az eszköz állagának károsítása (jelen esetben a határázár vagy annak kiegészítő elemei, például kamerák, lámpák, érzékelők stb.), amelynek hatására az értékük lecsökken. Az eszköz vagy létesítmény nem szükségszerűen válik használhatatlanná. A megrongálás megállapítható abban az esetben is, ha a cselekmény következtében az eszköz a rendeltetészerű használatra alkalmatlanná válik, azonban az eredeti állapot visszaállítása lehetséges.³⁹ Ide tartozik például a határkerítés drótvágóval történő átvágása.⁴⁰ A második módszer az úgynevezett „létrázás”: a határsértők létrát támasztanak a határkerítéshez és azon keresztül lépnek be az ország területére.⁴¹ A harmadik módszer az alagútásás volt, amelyeken keresztül észrevétlenül tudtak behatolni Magyarországra területére. Az alagutak nagy részét általában Szeged és Mórahalom között és környékén találták meg.⁴² A következő módszer az átúszás

³⁵ Kell az erősítés a határra, készülnek a tartalékosok 2020.

³⁶ VÉGH 2021.

³⁷ *Crowd riot control* – tömegkezelés.

³⁸ 2012. évi C. törvény, Határázár megrongálása 352/B. §.

³⁹ KIRÁLY 2017: 52–83.

⁴⁰ A határázár megrongáló migránsokat fogtak el Röszkénél 2019.

⁴¹ Így erősítik meg a határázárát 2022.

⁴² Szűcs 2020.

a vízi határon (Tisza, Maros és Ferenc-csatorna), gumicsónakokon vagy összekötött uszadékfákon és palackokon történő átkelés, aminek megakadályozására a Rendőrség és a Magyar Honvédség radarral és éjjellátóval is felszerelt hajókat, valamint rohamcsónakokat vezényelt a déli vízi határszakaszra.⁴³ Végül pedig a határzár megkerülése, erre a magyar–szerb–román hármashatáron nyílt lehetőség, ahol a keleti vége van a műszaki határzárnak, ott az IBH már nem akadályozza meg, hogy akár nagyobb csoportokban hajtsanak végre határsértést.⁴⁴

Az illegális határátlépők által használt módszerek, eszközök és eljárások az évek során természetesen változtak, ahogyan a rendfenntartó erők is, tulajdonképpen lekövték egymást az akció-reakció elve alapján.

A katonák által végrehajtott feladatok sokrétűek voltak. Itt csak a határőrizet érdekében közvetlenül tevékenykedő honvédek feladatait ismertetem, a logisztikai és egészségügyi állomány feladatait nem. Az első feladat a jelenlétfokozó járőrszolgálat, amelyet a határkerítés mellett gyalogosan járőrpárokban láttak el.⁴⁵ Gépjárművekkel is hajtottak végre járőrszolgálatot,⁴⁶ többnyire a határvonal közvetlen közelében. A gyalog vagy gépjárműves járőrök állhattak csak katonákból vagy lehettek vegyesek (katona és rendőr közös járőrök). A Magyar Honvédség kutyás járőrökkel is támogatta a határőrizetet. Kezdetben a rendőri erők vezetésével, azonban 2022-ben már önállóan hajtották végre a járőrtevékenységüket. Alapvető különbség a többi járőr feladatellátásához képest, hogy a kutyákkal nem közvetlenül az országhatár vonalán folyt a munkavégzés, hanem körülbelül annak 2-3 kilométeres mélységében. Általában kora estétől reggelig a többi járőrhöz hasonlóan 12 órában teljesítették a feladataikat.⁴⁷ A Tisza folyón tűzserész járőrhajóval,⁴⁸ míg a Maros folyón és a Ferenc-csatornán rohamcsónakokkal hajtottak végre a honvédek vízi járőrözési feladatokat.⁴⁹ Légi felderítés is segítette a déli határszakasz védelmét. Mi-24, Mi-17, Mi-8 és H145M típusú helikopterekkel nemcsak demonstrációs járőrözést hajtottak végre, hanem felderítési feladatokat is elláttak. A helikopter személyzete a kijelölt határszakasz felett repült át és gyűjtött információkat a megszabott határvédelmi feladatok támogatása érdekében. Amennyiben rendellenes tevékenységet észlelt, azt azonnal jelentette, és az érintett területen szolgálatot teljesítő személyi állomány megkezdte a szükséges műveletek végrehajtását.⁵⁰ A Honvédség folyamatosan felderítő erőkkel is támogatta a határőrizeti tevékenységet. A határ mellé vezényelt felderítőerők alkalmazták többek között a multispektrális felderítő komplexumot – amely radar-, videó- és hőkamerarendszert egyesít, így támogatva hatéko-

⁴³ SZABÓ 2017.

⁴⁴ VÉGH 2021.

⁴⁵ HARASZTI 2019.

⁴⁶ RÉVÉSZ 2020.

⁴⁷ DÖRNYEI 2022.

⁴⁸ ÖRDÖG 2020.

⁴⁹ HARASZTI 2019.

⁵⁰ MH AIAK 2021b.

nyan a vizuális felderítést –, valamint a Skylark pilóta nélküli légi jármű-rendszert is.⁵¹ Feladataikat többnyire kora estétől reggelig látták el.

A Magyar Honvédség tagjainak a fegyver és más kényszerítő eszközök használatát jelenleg a 2022. évi VII. törvény, egyes törvényeknek a honvédelemmel, a gazdaságfejlesztéssel, valamint a kormányzati igazgatással összefüggő módosításáról és a 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről (új Hvt.), míg korábban a 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről (Hvt.) szabályozta.

A katonákat ugyan kivonták a déli határázár határőrizeti feladataiból, de újbóli bevonásuk ebbe a szerepkörbe bármelyik pillanatban bekövetkezhet. Veszélyhelyzetben annak jogszabályban rögzített akadálya nincs. A Magyar Honvédség a katonáit alapvetően nem határőrizeti és rendvédelmi feladatokra készíti fel, bár az alakulatok képesek az alapvető felkészítések megtartására, elsősorban a személyi állomány gyakorlati tapasztalatainak felhasználásával, azonban ez nem feltétlenül elegendő. A felkészítés színvonalának emelése érdekében javaslom a tiszti és altiszti hallgatók felkészítési programjába legalább egy szemeszter erejéig beemelni az ezen feladatokra történő felkészítést. A kiképzésben nemcsak a jogszabályismeretet, hanem egy úgynevezett „képezd a kiképzőt”⁵² intézkedéstaktikai elméleti, valamint gyakorlati blokk is helyet kaphatna, amelyet egy elméleti és gyakorlati vizsgával javaslok lezárni. Ezzel biztosítva az újonnan avatott altiszti és tiszti állomány megfelelő felkészültségét és hosszabb távon a teljes Magyar Honvédség ilyen irányú kiképzettségének emelését.

Összegzés

Magyarország déli határán a 2015-ben megépített határőrizeti célú ideiglenes kerítés célja az illegális bevándorlás megakadályozása volt. A Magyar Honvédség erői 2015 júniusa és 2022. december vége között a határázár megépítésében és a Rendőrség határrendészeti kirendeltségeinek megerősítésében és támogatásában (egy rövid megszakítással) folyamatosan részt vettek. Az eltérő szervezeti kultúrák ellenére nagyszerű együttműködés alakult ki a két szervezet között. A napi kapcsolat során a szervezetek eltérő képességei kiválóan kiegészítették egymást. A rendőrök és a katonák sokat tanultak egymástól. A közös cél elérésének érdekében a jelmondat az „együtt előre” volt.⁵³

Dolgozatomban bemutattam a határázár kialakításának és a Magyar Honvédség erői odavezénylésének jogi hátterét, valamint a határőrizeti feladatba beosztott katonák kiképzését, amivel bizonyítottam a hipotézisemet, hogy a katonák a határra

⁵¹ Révész 2021.

⁵² Train the trainer.

⁵³ CHRISTIÁN 2017: 153–154.

történő vezénylésük előtt megfelelő felkészítést kaptak a kényszerítő eszközök használatára és a fegyverhasználati szabályokra vonatkozóan.

A témával kapcsolatos szakirodalom feldolgozása során törekedtem a vonatkozó szabályozók és intézkedések minél alaposabb és teljesebb feldolgozására, azonban a Magyar Honvédség Parancsnoksága és a Honvéd Vezérkar által erre feladatra kiadott intézkedések nem nyilvánosak, így csak a nyílt forrásokra támaszkodhattam, ezért nem tudtam teljes képet adni a szabályozói környezetről és a katonák pontos feladatairól.

A Magyar Honvédség határőrizeti és rendvédelmi felkészítése színvonalának emelése érdekében javaslatot tettem a tiszti és altiszti hallgatók felkészítési programjába legalább egy szemeszter erejéig beemelni az ezen feladatokra történő kiképzést. Javaslatot tettem a jogszabályismeret mellett egy úgynevezett „képezd a kiképzőt” intézkedéstaktikai elméleti és gyakorlati felkészítésre is, valamint a kiképzettséget tanúsító vizsgára. Ezzel biztosítva a frissen avatott altiszti és tiszti állomány megfelelő felkészültségét és hosszabb távon a teljes Magyar Honvédség ilyen irányú kiképzettségeinek emelését.

Felhasznált irodalom

- A határvadászok átvették a katonák feladatait a déli határon (2022). *Kormany.hu*, 2022. december 29. Online: <https://kormany.hu/hirek/a-hatarvadaszok-atvettek-a-katonak-feladatait-a-de-li-hataron>
- A határzárát megrongáló migránsokat fogtak el Röszkénél (2019). *Magyar Hírlap*, 2019. szeptember 4. Online: www.magyarhirlap.hu/kronika/20190904-a-hatarzarat-roszkenel-megrongalo-migransok-ellen-indult-eljaras
- Ált/24 (2013): Magyar Honvédség Kiképzési Doktrína 1. kiadás, I.-II. Kötet.
- Ált/58 (2017): A Magyar Honvédség Egységes Alapkiképzési Programja.
- BALLA József – KUI László (2017): A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai. *Hadtudományi Szemle*, 10(1), 222–238. Online: www.academia.edu/33527095/HADTUDOM%C3%81NYI_SZEMLE_BALLA_J%C3%93ZSEF_1_KUI_L%C3%81SZL%C3%93_2
- BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus. Online: https://nkerpo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/14690/743_Rendeszettudomyani_Szaklexikon_e_2020_04_28_.pdf
- CHRISTIÁN László (2017): „Rendőri helyzetjelentés a frontvonalról”. A 2015. évi migrációs helyzet rendőri kezelése. In TÁLAS Péter (szerk.): *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság*. Budapest: Dialóg Campus, 149–158. Online: https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/Magyarorszag_es_a_2015_os_migracios_valsga_web.pdf
- DÖRNYEI Levente (2022): Járőrtársak. *Honvédelem.hu*, 2022. augusztus 22. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/08-22-jarortarsak.html>
- Elkészültek a déli határvédelmi bázisok (2017). *Origo.hu*, 2017. március 20. Online: www.origo.hu/itthon/2017/03/elkeszultek-a-hatarvedelmi-bazisok#google_vignette
- HARASZTI Gyula (2019): Rohamcsónakkal a határ mentén. *Magyar Nemzet*, 2019. június 19. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2019/06/rohamcsonakkal-a-hatar-menten>

- Határrendészeti Helyzetkép. Online: www.police.hu/hu/a-rendorsegrol/statisztikak/hatarrendeszeti
- HEISSLER, Julian (2021): Merfels drei große kleine Worte. *Tagesschau*, 2021. szeptember 4. Online: www.tagesschau.de/inland/merkel-wir-schaffen-das-101.html
- Honvédelmi Minisztérium (2022): Határsértőket fogtak el a katonák és a rendőrök. *Honvédelem.hu*, 2022. január 15. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/hatarsertoket-fogtak-el-a-katonak-es-a-rendorok.html>
- Így erősítik meg a határzárát. *Hirado.hu*, 2022. augusztus 18. Online: <https://hirado.hu/belfold/cikk/2022/08/18/igy-erositik-meg-a-hatarzarat>
- Kell az erősítés a határra, készülnek a tartalékosok (2020). *Magyar Nemzet*, 2020. július 1. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2020/07/kell-az-erosites-a-hatarra-keszulnek-a-tartalekosok>
- KIRÁLY Balázs László (2017): Bővebb gondolatok a határzáróról. *Belügyi Szemle*, 65(6), 52–83. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.6.4>
- KITANICS Máté – PAP Norbert (2022): Az irreguláris migráció feltartóztatására épített déli magyar határzár (2015–2021). *Balkán Füzetek*, Különszám 3., 19–34. Online: https://real-j.mtak.hu/26822/1/Balkan_Fuzetek_2022_k3.pdf
- KUI László (2016): A magyar határőrizet technikai támogatásának aktuális helyzete. *Határrendészeti Tanulmányok*, 2, 118–129. Online: www.academia.edu/37611690/A_magyar_hat%C3%A1r%C5%91rizet_tech%C3%A1mogat%C3%A1s%C3%A1nak_aktu%C3%A1lis_helyzete_pdf
- KUI László (2021): Katonai határvédelem vagy rendészeti határőrizet? *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 9(2), 79–102. Online: https://epa.oszk.hu/02500/02511/00017/pdf/EPA02511_katonai_jogi_szemle_2021_2_079-102.pdf
- Magyarország Kormánya (2023): Befejeződött a déli határzár megerősítése és kibővítése. Online: <https://kormany.hu/hirek/befejezodott-a-deli-hatarzar-megerositese-2023>
- MH 86. Szolnok Helikopter Bázis (2020): Meggyőződhetek a valós elfogás közbeni feladatokról. *Honvédelem.hu*, 2020. október 2. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/meggyozodhetek-a-valos-elfogas-kozbeni-feladatokrol.html>
- MH AIAK (2021a): Felújították a tábort ellátó pontot Bácsbokodon. *Honvédelem.hu*, 2021. június 1. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/felujitottak-a-tabori-ellato-pontot-bacsbokodon.html>
- MH AIAK (2021b): Légi járőrözés a déli határszakaszon. *Honvédelem.hu*, 2021. május 19. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/legi-jarorozes-a-deli-hatarszakaszon.html>
- Migrációkutató Intézet (2015): A jelenlegi migrációs hullám okai. Online: <https://migraciokutato.hu/2015/09/10/a-jelenlegi-migracios-hullam-okai/>
- MOHOS Zsolt (2022): *A Magyar Honvédség gyakorló- és lötereinek rendszerezése, fejlesztési lehetőségei*. Diplomamunka. Budapest: NKE.
- ÖRDÖG Kovács Márton (2020): Megerősített vízi határ. *Honvédelem.hu*, 2020. január 11. Online: <https://honvedelem.hu/media/aktualis-videok/megerositett-vizi-hatar.html>
- PETRUSKA Ferenc (2019): A migrációs kihívás jogi leképeződése Magyarországon, különös tekintettel a Magyar Honvédség Szerepére. In FARKAS Ádám (szerk.): *Az állam katonai védelme az új típusú biztonsági kihívások tükrében*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, 51–59. Online: <https://bit.ly/3DZFReV>
- phoenix (2015): Flüchtlingspolitik: “Wir schaffen das”-Statement von Angela Merkel am 31.08.2015. *YouTube*. Online: www.youtube.com/watch?v=kDQki0MMFh4
- RÉVÉSZ Béla (2020): Növelik a katonák létszámát a határon. *Honvédelem.hu*, 2020. január 5. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/a-magyar-honvedseg-parancsnokanak-helyettese/novelik-a-katonak-letszamat-a-hataron.html>
- RÉVÉSZ Béla (2021): Biztos kezekben a határvédelem. *Honvédelem.hu*, 2021. december 15. Online: <https://honvedelem.hu/hirek/biztos-kezekben-a-hatarvedelem.html>

- SZABÓ Dániel Vilmos – NÉMET Tamás (2015): Újra menekültek jöhetnek Magyarországra. *Index.hu*, 201. november 11. Online: https://index.hu/kulfold/2015/11/11/ujra_menekultek_johetnek_magyarorszagra
- SZABÓ Zoltán (2017): Hajókkal erősítik a magyar–szerb határszakaszt. *Hajozas.hu*, 2017. április 2. Online: <https://hajozas.hu/magazin/itthon/megerositettek-a-magyar-szerb-vizi-hatar-szakasz-vedelmet/>
- SZÉP Ferenc (2022): Magyarország a tömeges méretű illegális migráció időszakában és a fizikai határzár létesítése. *Rendőrségi Tanulmányok*, 5(2), 80–103. Online: https://epa.oszk.hu/04000/04093/00019/pdf/EPA04093_rendorsegi_tanulmanyok_2022_2_080-103.pdf
- SZŰCS Dániel (2020): Alagút-elhárító mélykerítés épült a határkerítés alatt. *Szegeder*, 2020. október 13. Online: <https://szegederarchivum.hu/alagut-elharito-melykerites-epult-a-hatar-kerites-alatt/>
- VÉGH Attila (2021): A migránsok annyi felé futnak, ahányan vannak. *Magyar Nemzet*, 2021. június. 4. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/2021/06/a-migransok-annyi-fele-futnak-ahanyan-vannak>

Jogi források

2007. évi LXXXIX. törvény az államhatárról
2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről
2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
2015. évi CXXVII. törvény az ideiglenes biztonsági határzár létesítésével, valamint a migrációval összefüggő törvények módosításáról
2015. évi CXL. törvény egyes törvényeknek a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról
2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról
2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről
2022. évi VII. törvény egyes törvényeknek a honvédelemmel, a gazdaságfejlesztéssel, valamint a kormányzati igazgatással összefüggő módosításáról
- 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről
- 25/2015. (IX. 14.) BM–HM együttes utasítás a Magyar Honvédségnek a rendőrségi feladatok ellátásában történő közreműködése rendjéről
- 40/2019. (V. 31.) HM utasítás határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár létesítésével kapcsolatos és a tömeges bevándorlás miatt kihirdetett válsághelyzetre vonatkozó feladatokról
- 11/2022. (III. 25.) HM utasítás a határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár létesítésével kapcsolatos és a tömeges bevándorlás miatt kihirdetett válsághelyzetre vonatkozó feladatokról szóló 40/2019. (V. 31.) HM utasítás módosításáról

ABSTRACT

Reinforcing Support of the Hungarian Defence Forces in the Border Surveillance Tasks of the Southern Legal Border

Imre SZÉNÁSI

In 2015, Hungary experienced an unprecedented wave of immigration, with the country serving as a transit state for many refugees. As a result, the Hungarian government erected temporary fences along the Hungarian-Serbian and Hungarian-Croatian borders for border control purposes. However, it became evident that the police forces were incapable of effectively guarding the southern green border before its complete closure. As a result, the Hungarian Defence Forces were required to support the police.

It was hypothesised that the soldiers had received sufficient training in the use of coercive measures and the rules governing the use of weapons prior to their deployment to the border and throughout the execution of border protection duties. Furthermore, it was hypothesised that they had been adequately trained in the activities they were involved in during the execution of border protection duties until their withdrawal from the deployment to the border. Open sources were used in this thesis as official military sources are not public.

The legal background of the establishment of the border fence and the deployment of the Hungarian Defence Forces were presented as well.

To enhance the quality of border guard and law enforcement training for the Hungarian Defence Forces, I suggest incorporating a minimum of one semester of training for these duties into the officer and non-commissioned officer training programme.

Keywords: Hungarian Defence Forces, temporary fence for border control purposes, training, coercive means, illegal immigration

Kitekintés Németország magánbiztonsági rendszerére

FŐRIZS Sándor,¹ LIPPAI Zsolt²

A szerzők, tanulmányukban a honi magánbiztonsági szektor szabályozásával és működésével számos hasonlóságot mutató, attól azonban mégis eltérő jellemzőkkel rendelkező német biztonságipar tevékenységébe kalauzolja el az olvasót. Németország magánbiztonsági szektorának kereteit, minőségbiztosítási sajátosságait, statisztikai adatokat, képzési formáit és a tengeri biztonsággal kapcsolatos körülményeket elemezve kívánnak – a magyar biztonságipar működésére is hatással lévő – érdekes impulzusokat adni a sokak számára talán csak kevésbé ismert magánbiztonsági szektor feltérképezéséhez.

Kulcsszavak: magánbiztonság, minőségbiztosítás, tengeri biztonság, Németország, Magyarország

Bevezetés

Hazánkban meghaladottá vált az a totális államfelfogás, amely szerint a közbiztonság fenntartása kizárólag a rendészeti igazgatás feladata. A polgári jogállam ugyanakkor a közbiztonság védelmében a továbbiakban sem mondhat le a rendészet hatósági jogosítványairól, de azt csak a tulajdon tiszteletén alapuló magánjogi birtokvédelemmel, a kollektív civil önvédelmi szerveződésekkel és a magánbiztonsági ipar vagyoni- és személyvédelmi vállalkozásaival harmóniában működtetheti (ezek a vállalkozások azonban nem hatóságok, hanem olyan szolgáltatások, amelyek alapját magánjogi szerződés adja, és ez a szerződés nem terjedhet túl a birtokvédelem intézményein).

A szabad piacgazdaság, a magántulajdon rendszerváltozást követő előretörése és elképesztő ütemben növekvő védelmi igénye szükségszerűen hívta létre az üzleti alapon működő magánbiztonsági vállalkozásokat. A közbiztonságot kiegészítő, azt tehermentesítő tevékenységű magánbiztonsági szolgáltatók – szakmai és üzleti tapasztalataik növekedésével – egyre meghatározóbb jelentőséggel bírnak az érték- és vagyónvédelem valamennyi területén. Napjainkra az állam rendészeti szervei által szavatolt, hatósági szolgáltatás keretében nyújtott biztonsága mellett

¹ Nyá. dandártábornok, egyetemi tanár, professor emeritus, e-mail: drforizs@gmail.com

² R. alezredes, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: lippai.zsolt@uni-nke.hu

létezik a magánbiztonsági piac szereplői által áruként kínált biztonság mint termék, amelynek létrehozása – megóvása és fenntartása – a magánbiztonság céltudatos tevékenységének eredményeként megvalósuló szolgáltatás.³ A modern tudományos felfogás szerint a közösség biztonságának megteremtése tehát nem egyetlen csoport vagy szervezet produkciója, s ekképpen nem hárítható kizárólag az állami rendszeti intézményrendszerre.⁴ Magyarország már 2008-ban azon tíz európai állam közé tartozott, amelyekben a piaci nyitás következtében nagyobb létszámban voltak jelen a magánbiztonsági szolgáltatók, mint az állami biztonsági szervek,⁵ 2023-ban pedig a hazai magánbiztonsági vállalkozások száma 5339, míg a kiadott személy- és vagyonőri igazolványok⁶ száma 92 441 darab volt.⁷

A hazai viszonyok alapján pedig különösen izgalmas kérdésnek tűnik, hogy kontinensünk egyéb területein a magánbiztonsági szolgáltatók tevékenysége milyen szerepet tölthet be. Tanulmányunkban Németország magánbiztonsági szektorának működését elemezve kívánunk betekintés nyújtani a biztonságipar, hazai viszonyokkal számos azonosságot mutató, attól azonban sok elemében eltérő sajátosságokkal is rendelkező mindennapjaiba. Érdekes impulzusokat adni a sokak számára talán csak kevésbé ismert magánbiztonsági szektor feltérképezéséhez.

A német magánbiztonság kereteiről

Az Európai Unió (EU) hivatalos portáljához tartozó weboldal szerint a 357 569 km² területű és a 2024-es adatok alapján 83 445 000 fő népességű Németország parlamentáris szövetségi köztársaság. A kormány élén a kancellár áll, míg az államfőnek (azaz az elnöknek) elsősorban reprezentatív feladatai vannak. Az ország 16 – saját rendőrségekkel rendelkező – szövetségi tartományból áll, amelyek mindegyike saját alkotmánnyal és belső felépítését tekintve jelentős autonómiával rendelkezik. Ezek közül három városállam: Bréma, Berlin és Hamburg. Németországban az egy főre jutó GDP 43 400 euró, ami jóval meghaladja az uniós átlagot (37 600 euró). Ezzel az értékkel Németország a hetedik helyen áll az uniós országok között. Az ország GDP-je az EU teljes GDP-jének 24,2%-át teszi ki.⁸

Németországban a magánbiztonsági gazdasági terület része a német biztonsági rendszernek. Az állam – ahogyan az hazánkban is megfigyelhető – nincs abban a helyzetben, hogy a lakosság és a gazdaság szerteágazó biztonsági igényeit maradéktalanul teljesítse. Ez a tény szüntelenül új, további mozgásteret biztosít a bizton-

³ FINSZTER 2012: 253.

⁴ ERDŐS 2018: 15.

⁵ TÓTH 2017: 5–24.

⁶ Vállalkozások (személy- és vagyonvédelmi, magánnyomozói, tervező-szerelő), igazolványosok (személy- és vagyonőr, magánnyomozó, vagyonvédelmi rendszert tervező-szerelő, vagyonvédelmi rendszert szerelő).

⁷ Az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatóság Igazgatásrendészeti Főosztály által biztosított, összesített, 2023. 12. 31-ei állapotnak megfelelő statisztikai adatok.

⁸ Németország. Áttekintés.

ságtechnika alkalmazása és más biztonsági szolgáltatások számára. Az elmúlt tíz évben látszólag határok nélküli növekedés zajlott.

Az első modern német magánbiztonsági vállalkozást 1901-ben Hannoverben alapították, azóta nemzeti és nemzetközi szinten is egyaránt töretlen a fejlődés. A magánbiztonsági vállalkozások szakmai szövetsége⁹ és a Szövetségi Statisztikai Hivatal adatai szerint az 1950 és 2017 közötti időszakban, 2015-re az üzleti forgalom 60 év alatt 20 millió euróról 6,9 milliárdra nőtt. Míg 1980-ban „csak” 31 000 személy dolgozott ezen a területen, 2015-ben már 245 000 fő (megjegyezve, hogy ez a növekedés nemzetközi téren egyáltalán nem tekinthető példátlanul). Németország Európában a középmezőnyben helyezkedik el a magánbiztonsági vállalkozások számát illetően, míg az Egyesült Királyságban és a kelet-közép-európai országokban jelentősen több személy tevékenykedik ezen a területen. Az biztos, hogy Németországban különösen nagy volt a konjunktúra emelkedése az elmúlt években, tekintve, hogy a – hazánkban is addig példátlan biztonsági intézkedéseket igénylő – 2015-ös menekülthullám 100 000 fővel növelte a foglalkoztatási igényt biztonsági területen.

A menekülteket befogadó helyek két szempontból is érintettek voltak. Gondolva itt egyrészt a külső veszélyeztetettség területén, a közel ötszörösére emelkedett erőszakos támadások, cselekmények elhárításánál. Másrészt pedig a menekültek elhelyezésére szolgáló létesítményeken belül a személyes biztonság garantálása terén, tekintettel a huzamosabb ideig tartó túlszűfoltásra, az ott elhelyezettek eltérő vallási, nyelvi, szociális és kulturális körülményeire, származására, ellátásukra. A szövetségi tartományok és az önkormányzatok azonnal és nagy mértékben fordultak a felmerülő feladatok megoldásánál a magánbiztonsági szervezetekhez, hiszen a rendőri erők csupán korlátozott mértékben álltak rendelkezésre (Magyarországon szintén kiemelt szerep jutott a magán- és közbiztonság határmezsgyéjén feladatot ellátó fegyveres biztonsági őrsegekre, az önkormányzati rendészetekre és a polgárőrségre). A német rendőrség új állománykategóriát létesített „rendőr őrség” (*Wachpolizei*) megnevezéssel és igen rövid idejű felkészítéssel, de a szükséges erőket teljes mértékben ez sem biztosította.¹⁰ A befogadó szállásokon a rendőrség az ott tevékenykedő magánbiztonsági erőkkel együttműködve dolgozott; Sachsen, Sachsen-Anhalt, Saarland, Hessen, Berlin tartományok erősen lerövidített idejű felkészítéssel kísérelték meg a szükséges rendőri állományt előteremteni.

A magánbiztonsági gazdaság forgalma 2016-ban 20%-kal növekedett a menekültválság során, és jelenleg is keresett a privát és a hivatalos ügyfelek körében. 2016-ban a Bundestag (Németországi Szövetségi Köztársaság parlamentjének alsóháza) elfogadott egy már hosszabb ideje tárgyalt törvényt az őrzési jog témájában. A krízis következményei hosszú időre új szerepet jelentenek ezen ágazat szá-

⁹ Lásd: Bundesverband der Sicherheitswirtschaft, BDSW.

¹⁰ Megjegyzés: hazánkban ahhoz, hogy valaki kényszerítő eszközzel felszerelt és intézkedésre kötelezett (gépkarabéllyal határvédelmi feladatot ellátó, a rendőri tevékenységet az országon belüli kísérésekben segítő) fegyveres biztonsági őr vagy önkormányzati rendész legyen, nagyjából egy hónapos, a rendőrség képviselője előtt tett vizsgával záródó „házi” tanfolyamot kell elvégeznie. A határvédelemben is aktívan részt vevő polgárőrök számára pedig egy darab három modulussal történő felkészítése kötelező.

mára a belső biztonság terén. A társadalombiztosítási bejelentések alapján az őrző és biztosító területen dolgozók száma 2013–2015 között 30 000 fővel növekedett. Az igény olyan magas lett, hogy 2016-ban 13 000 betöltetlen állás volt az ágazatban, és duplájára nőtt az üres helyek száma.¹¹ Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy ha az elkövetkezőkben csökkenne is a menekültek száma (bár a jelenlegi statisztikai mutatók lényeges csökkenést nem mutatnak), a növekedési hatás akkor is megmaradna a német magánbiztonsági ágazatban.

Sor került az őrzéssel (magánbiztonsági tevékenységgel) kapcsolatos jog újraszabályozására. A magánbiztonsági cégeket már a weimari köztársaság¹² vállalkozási törvényében szerepeltették, működésüket szabályozták. Ennek megfelelően hagyományosan, jelenleg a Szövetségi Gazdasági Minisztérium¹³ illetékes a magánbiztonsági vállalkozások, cégek esetében, míg a legtöbb európai országban a belügyminisztériumokhoz kapcsolódnak. Természetesen nem lehet csodálkozni azon, hogy szövetségi és tartományi szinten a belügyminisztériumok is foglalkoznak a témával Németországban.

2016-ban a Bundestag – az érintett szervezetek, magánbiztonsági vállalkozások és a belügyminiszterek hosszas egyeztetését követően – elfogadott egy törvényi kiegészítést (címe: törvény az őrzésjogi előírások megváltoztatásáról¹⁴), amely az alábbi négy pontban módosította a korábbi szabályozást.

- A vállalkozást működtetőknek szakmai vizsgát kell tenniük az eddigi 80 órás tanfolyam helyett.
- A vizsga kiterjed vezetői funkciókra, a menekültszállások és tömegrendezvények biztosítási kérdéseire.
- Megszigorították az alkalmazottak biztonsági ellenőrzését, egységesítették, és ötévente meg kell azt újítani. A vizsga tartalmát a rendőrség és az Alkotmányvédelmi Hivatal kiegészítheti. A rendőrségek és az Alkotmányvédelmi Hivatal rendszeres lekérdezéseket hajthatnak végre az alkalmazottakkal kapcsolatban. A biztonsági szervek kötelesek a felmerülő problémákat a foglalkoztatási hivataloknak jelezni.
- Egy újonnan alapítandó őrzésvédelmi nyilvántartásba kerülnek egységesen, integráltan a foglalkoztatottak adatai. A személyi, képzettségi és megbízhatósági információkat a szövetségi köztársaság területén egységesen elérhetővé kell tenni.

A szabályozási változások és a mennyiségi fejlődések új minőség felé mutatnak. A menekültkrízis bebizonyította, hogy az állam még egy rövid idejű szükséghely-

¹¹ STAFF 2017.

¹² A weimari köztársaság (németül: Weimarer Republik) a németországi monarchia államrendszerét 1919-ben felváltó polgári demokratikus, parlamenti képviselőtű, szövetségi köztársaság történések által adott neve, amelyet Weimar városa után kapott, ahol az alkotmányozó nemzetgyűlés összeült.

¹³ Bundeswirtschaftsministerium.

¹⁴ Gesetz zur Änderung bewachungsrechtlicher Vorschriften – Törvény a biztonsági előírások módosításáról.

zetben is rászorul a mozgékony és a rendőrséggel összehasonlítva lényegesen költséghatékonyabb magánpiacra.

Angol politikatudományi kutatók, Smith és White rámutatnak a következő mechanizmusra: a szabályozás az egyik oldalról megakadályozhatja, csökkentheti a magánpiac negatív hatásait, ugyanakkor az állam legitimitása részben átkerül a biztonsági vállalkozások területére. Németországban sajátos, hogy a gazdasági minisztérium a privát biztonsági cégek működését korábban kizárólag gazdasági és munkaerőpiaci szempontokból vizsgálta és nem mint biztonsági kategóriát. Ebben a kérdésben jelentős változás következett be 2015-öt követően, amikor is előtérbe került a biztonság egységes szemlélete és az ezen belül elhelyezkedő magánbiztonság. A kérdés lényege: a magánbiztonsági gazdaság része-e az egységes biztonsági, biztosítási rendszernek, vagy csupán önálló, különálló szabad vállalkozás? A témával kapcsolatban sajátos a Biztonságpolitikai Szövetségi Akadémia¹⁵ biztonsági tanulmányokat kidolgozó elméleti tevékenysége (a szervezetet 1992-ben Bonnban alapították, 2004 óta Berlinben van a központja). Központi továbbképzési helye a Szövetségi Biztonsági Tanácsnak (Bundessicherheitsrat), amelynek elnöke a szövetségi kancellár. Meghatározó véleménye szerint a magánbiztonsági tevékenységet az ország teljes biztonsági rendszere fontos részének, szükségesnek tekinti.

A magánbiztonság térnyerését és szerepét vizsgáló elemzések egyre növekvő súllyal vannak jelen a rendészeti kutatásokban. Feltéve a kérdést, hogy a biztonság felett örökődő, komplementer (a biztonságot védelmező, egymást kiegészítő, munkamegosztásban tevékenykedő szereplők együttesét alkotó) rendészeti együttműködés, ez az összefogás vajon hatékonyabb védelmet nyújthat-e, mint a rendészeti hatóságoknak kizárólag az állami kényszerre támaszkodó eljárásai? Véleményünk szerint elsősorban a biztonság megteremtéséhez és fenntartásához kapcsolódó objektív mérési faktorok megjelenítése mutathat rá a biztonságipar, állami rendészeti szervezet kiegészítő, tehermentesítő szerepvállalásának nagyobb fokú eredményességére és költséghatékonyására. Az eredmények nemzetgazdasági szempontrendszerű elemzése pedig bizonyíthatja a biztonság megteremtésében és fenntartásában részt vevő állami és nem állami szervek együttműködésének jelenkori és jövőbeni, gyakorlati és gazdasági szemléletű hasznosulását. A magánbiztonsági szektor értékteremtő képességét vizsgálva azonban már most is kijelenthetjük, hogy a magánbiztonsági szereplők tevékenysége az állami rendészeti szervek egyértelmű tehermentesítését és utóbbiak költséghatékonyabb működését eredményezi. Hangsúlyozva azon szakmai véleményünket, amely szerint a biztonság megteremtésében és fenntartásában közreműködő állami és nem állami rendészeti szereplők különösen összetett természetű tevékenységének – annak minden elemére kiterjedő – meghatározása pontos mérőszámokkal csak igen nehezen, az egyes gyakorlatok mélyreható vizsgálatával végezhető el.¹⁶

¹⁵ Biztonságpolitikai Szövetségi Akadémia/Bundesakademie für Sicherheitspolitik.

¹⁶ LIPPAI 2024: 207–212.

A megfelelő állami szabályozás és kontrollmechanizmusok mellett működő komplementer rendszet valamennyi szereplő számára előnyökkel szolgál. A biztonság védelmezésének részbeni társadalmasítása a rendészeti hatóságokat tehermentesíti olyan feladatoktól, amelyeket korábban csak hatósági jogkörben lehetett teljesíteni. A civil társadalom növelheti önvédelme képességeit, a gazdasági élet szereplői pedig megerősíthetik tulajdonosi felelősségvállalásukat. A magánszektor működése napjainkra a biztonság megteremtésének meg nem kerülhető tényezőjévé vált. Akár hazánkban, akár a világ más tájain is, jelentős hatású, de még fejlődés alatt álló erőteljes képvisel, amelyet számos szakmai bizonytalanság és részleges elutasítás mellett jelenleg még nem kísér annak minden szegmensét szabályozó jogalkotói szándék. A magánbiztonsági szektor működése és az ahhoz kapcsolódó egyéb tevékenységek sok elemükben újragondolásra vagy éppen megalkotásra várnak – gondolva itt például a hatósági felügyeletre, a szakmai érdekképviseletre, a képzések/továbbképzések/speciális képzések rendszerére. Az út, amelyen a biztonság megteremtésének nem állami szereplői elindultak, még számos további szakmai kihívást tartogat, amíg a tevékenység teljes körű EU-s és állami szintű szabályozása és hatósági ellenőrzése megvalósul, és a magánbiztonsági szektort önálló rendészeti alappillérként ismerik el.

A rendészettudományi kutatások jelentőségét és a kutatók felelősségét hangsúlyozva, a rendészettudomány multidiszciplináris tudománnyá vált, amelyben elengedhetetlen tényezőnek tűnik a más, kapcsolódó tudományokkal való közös gondolkodás, ami viszont alapvetően indikálja, hogy a rendszertelmélet megváltozott helyét kijelöljük a társadalomtudományok rendszerében. Azt is kimondhatjuk, hogy a rendszet alkalmazói a tematikájában gazdagodó rendészettudomány művelőitől pontosan a mindennapi gyakorlatban is hasznosítható alkalmazott kutatások kézzelfogható eredményeit, a kor követelményeinek megfelelő közbiztonsági stratégia kialakítását, a megváltozott helyzetben jelen lévő rendészeti szereplők beazonosítását, azok jogi és felelősségi körének meghatározását várják.

Mindezekkel arra kívántunk rámutatni, hogy a magánbiztonság egyre növekvő jelenléte és szerepvállalása a biztonság mint közös küldetésünk megteremtésében már meg nem kérdőjelezhető módon van jelen a mindennapjainkban. A rendszet horizontján feltűnő új rendészeti alappillérek lehetőségének vizsgálata számos rendészettudományi és egyéb tudományos kutatás tárgyává vált.

A magánbiztonság minőségbiztosítási tanúsítása Németországban¹⁷

A magánbiztonsági szektor értékteremtő képességét tovább vizsgálva kerülnek előtérbe a tevékenység minőségbiztosításával kapcsolatos, Németországban már

¹⁷ TÓTH 2022: 31–32.

részben megválaszolt kérdések. A német magánbiztonsági vállalkozások minőségbiztosítási tanúsításával kapcsolatban Tóth Attila doktori értekezésének gondolatait hívjuk segítségül, amely szerint az 1948 júniusában alapított Vagyonbiztosítók Szövetsége (Verband der Sachversicherer e.V., VdS), a német biztosítási ágazat ernyőszervezete és a vállalatbiztonság minden területével foglalkozik. A VdS a vagyonvédelem, tűz- és munkavédelem, illetve kiberbiztonság területeken végez kockázatértékelést, helyszíni ellenőrzést, termék tanúsítást, illetve vállalkozások és szakemberek tanúsítását is végrehajtja; a VdS-tanúsítvány birtoklása a biztonságpiacon a megbízhatóságot és a biztonságot jelenti.¹⁸

2017 novemberében jelent meg a Német Szabványügyi Intézet (Deutsches Institut für Normung, DIN¹⁹) DIN 77200, magánbiztonsági szolgáltatásokra (SDL – Sicherungsdienstleistungen) vonatkozó szabványsorozata.²⁰ A DIN 77200:2008 volt az elődszabvány, amelyet a 2017-es átdolgozásával három részből álló szabványsorozattá alakítottak.²¹

- DIN 77200-1: a magánbiztonsági szolgáltatások tervezésének és a szolgáltatások nyújtásának minimumkövetelményeit tartalmazza a szervezet, a folyamatok és a munkavállalók tekintetében.
- DIN 77200-2: a magánbiztonsági szolgáltatókra vonatkozó kiterjesztett követelmények speciális szolgáltatási területekre.
- DIN 77200-3: a DIN 77200-1 alapján nyújtott magánbiztonsági szolgáltatások értékelésének vizsgálati eljárása. Nemcsak a vizsgálati eljárásra vonatkozó követelményeket határozza meg, hanem a magánbiztonsági szolgáltatások auditálását, tanúsítását végző szervezetekre vonatkozó követelményeket is.

A biztonságtechnikai rendszerek tekintetében nemcsak biztonságtechnikai termékeket minősít a VdS, hanem a rendszerek telepítőit is; rámutatva, hogy Németországban a rendőrség szerint a sikeres betörések oka többnyire a biztonságtechnikai eszközök szakszerűtlen szerelése. A VdS által minősített biztonságtechnikai telepítő cégek minősítést szerezhetnek behatolásjelző rendszerek, automatikus tűzjelző rendszerek, illetve videómegfigyelő rendszerek telepítésére (a megszerzett minősítés négy évig érvényes, ezt követően meg kell újítani). A jövähagyott vállalkozások pedig garanciát vállalnak arra, hogy betartják a VdS vonatkozó tervezési és telepítési irányelveit.²² A VdS minősíti azon mechanikus biztonsági berendezéseket szerelő vállalkozásokat is, amelyek nyílászárókat építenek be utólagosan vagy ajtók-ablakok üvegezését, rácsozását végzik, rácsokat gyártanak, illetve redőnyöket szerelnek be.

¹⁸ VdS Schadenverhütung GmbH.

¹⁹ A biztonsági szolgáltató a DIN 77200 szerinti tanúsítással bizonyítja, hogy képes a DIN 77200 szerinti biztonsági szolgáltatásokat szakmailag minősített módon, a szabvány követelményeinek megfelelően tervezni és nyújtani.

²⁰ VdS Schadenverhütung GmbH.

²¹ National Security Inspectorate.

²² UNI – Ente Italiano di Normazione; A DIN 77200:2008 volt az elődszabványa, amelyet a 2017-es átdolgozásakor három részből álló szabványsorozattá alakítottak át.

Illetőleg minősítik a széfek karbantartásával, javításával és átalakításával foglalkozó szerviz tevékenységet végző vállalkozásokat (a VdS 3529 irányelvek alapján), a pénz- és értékszállítókat (DIN 77210-1 alapján), a riasztásfogadó központokat (DIN EN 50518 alapján) és a repülőtéri és légiközlekedés-biztonsági szolgáltatókat (DIN EN 16082 szerint).²³

Mindezeket azért különösen lényeges hangsúlyoznunk, mert a hazai magánbiztonsági vállalkozások tevékenységének minőségi tanúsítása – ezzel együtt a vonatkozó EU-s normák megalkotása is –, egyelőre még várat magára. A jogalkotói szándék még nem terjedt ki azon minőségbiztosítási rendszer kialakítására, amely a megrendelőket és a biztonsági szakembereket segíthetné abban, hogy

„az általuk biztosítani tervezett objektum élőerős és fizikai biztonsági követelmények kialakításához olyan vállalkozásokat találjanak, amelyek a védendő objektum védelmi szintjét megfelelő szolgáltatási színvonalon, megfelelően képzett szakemberekkel, megfelelő minőségben, megbízható módon, hosszú távon tudják biztosítani”.²⁴

A magánbiztonsági cégekről

2020-ban 5400 őrző- és biztonsági vállalkozás működött Németországban. Ezek mérete és szolgáltatási profilja jelentős eltéréseket tükröz. A jelentősebb biztonsági vállalkozások kiterjesztett kínálattal szerepelnek. Közéjük tartozik vállalkozások biztonsági szempontú átvilágítása, rizikóelemzés, teljes körű tanácsadás, a megrendelő munkatársainak biztonságvédelmi felkészítése, képzése és továbbképzése, fegyveres biztonsági szolgáltatások, személy- és poggyászellenőrzés, beléptetési rendszerek működtetése, rendezvénybiztosítás (nem csak sport), konzulátusok, zsinagógák, diplomáciai és üzleti vendégek, kiemelt fontosságú iskolák védelme, a gyermekkísérés és védelem, a speciális biztonságtechnika alkalmazása, légi biztonsági feladatok ellátása, eltűnt személyek felkutatása, kísérő szolgálat. Sok vállalkozás hirdet elsősegélykursusokat, illetve az objektumbiztosítás mellett, ahhoz kapcsolódóan takarítási, karbantartási tevékenység ellátását, egy kézbe véve az őrzés és kiszolgálás feladatait.

A Securitas cég²⁵ Németország legjelentősebb magánbiztonsági vállalkozása (az országban 90 kihelyezett részleggel működik 20 000 fő alkalmazottal). Ebben az évben ötödik alkalommal hajtja végre a müncheni sörfesztivál, a világ legnagyobb népünnepélye biztosítását 2024. szeptember 21. és október 6. között 1400 biztonsági alkalmazottal.

²³ Behatolásjelző rendszerek esetében a VdS 2311, automatikus tűzjelző rendszereknél a VdS 2095-öt, videómegfigyelő rendszerek esetében pedig a VdS 2366-ot. Errichterfirmen Security – Biztonságtechnikai telepítő cégek.

²⁴ TÓTH 2022: 98.

²⁵ Lásd: Securitas Deutschland.

A kereseti viszonyokról rendkívül eltérő adatokat lehet találni. Ezek valószínűleg tükrözik a vállalkozások különböző anyagi helyzetét, illetve az illető cégnél betöltött szerepét. Egy egyszerűbb őrzési-védelmi feladatot ellátó személy átlagos óradíja 14,5 euró,²⁶ amelyhez különböző pótlékok, hétvégi és ünnepnapis szolgálat is kapcsolódnak. Ez 40 órás munkahét esetében havi 2551 eurós juttatást érhet el. A nagyvárosok és a vidék közötti különbség szintén tetten érhető. Köln körzetében az éves apanázs 37 900, míg Stuttgart és München esetében 40 400 eurót érhet el.

A magánbiztonsági vállalkozások szakmai szövetsége honlapján²⁷ található egy táblázat, amely valamennyi tartományra kitekintve ismerteti a munkaidő és a kapcsolódó kereseti adatokat. Ebben látszik, hogy egyes tartományok milyen pótlékokat rendszeresítettek például a menekültszállások biztosítása esetén (0,40–1,5 euró/óra). A kimutatásokból²⁸ jól látszik, hogy a katonai objektumokban teljesített munkáért a legmagasabbak az óradíjak, 15–18 euró között, plusz az ünnepnapis pótlékok. A szövetség tagjainak adatai az interneten elérhetők a szervezet honlapján.²⁹ Az állandó szervezeti tagok száma folyamatosan növekedett, 2011-ben 821 vállalkozás, 2024-ben 1014 vállalkozás. Az általuk foglalkoztatottak létszáma 2014-ben 214 284 fő, 2023-ban 284 320 fő volt. 2023-ban a munkatársak létszáma szakterületek szerint az alábbi arányokat tükrözte:

- detektív (a magyar terminológiában magánnyomozói) megbízatást teljesítők 3795 fő;
- biztonsági területen riasztó- és őrzési technikával dolgozók 10 180 fő;
- általános magán-, őr- és biztonsági szolgálatnál 270 345 fő.³⁰

A szervezet becsült bevétele 2023-ban 13,4 milliárd eurót ért el, 12,6%-kal növekedett az előző évhez képest. Ezzel a biztonsági gazdaság tovább növekedett az általános országos gazdasági trenddel szemben. Bár érezhető munkaerőhiány jelentkezik, a szervezet ügyvezető elnöke, Cornélia Okpara további növekedéssel számol, amint azt a 2024-ben Essenben megtartott „biztonsági piacon” kifejtette; ennek oka, hogy tovább növekszik a magánszektor és a közösségi területek igénye a biztonság iránt (jelenleg a szervezet tagjai a német biztonsági piac 70%-át uralják). A szervezet jelentős kutatási támogatást nyújt a szakmai szövetség tagjainak. A Szövetségi Képzési és Kutatási Minisztérium harmadik keretprogramja *Kutatás a civil biztonságért 2018–2023*³¹ néven több meghatározó területen támogatta magánszemélyek, szervezetek kutatási programjait az alábbi témákban:

- emberek védelme és mentése,
- kritikus infrastruktúrák védelme,

²⁶ Karriere gesichert – Hamburg, keresetek.

²⁷ BDSW Übersicht über wesentliche Arbeitsbedingungen – szakmai szövetség, keresetek.

²⁸ Entgeltübersicht für Sicherheitsmitarbeiter in militärischen Anlagen – a katonai létesítmények biztonsági személyzete díjazásának áttekintése.

²⁹ Ordentliche Mitglieder – az állandó tagok jegyzéke.

³⁰ Gemeinsamer Statistiksatz – a civil biztonsági vállalkozók szövetsége által foglalkoztatottak.

³¹ Zivile Sicherheitsforschung – civil biztonsági kutatás.

- védelem a bűnözéssel és a terrorizmussal szemben,
- technológiai fejlődések,
- társadalmi fejlődések.

Az előbbi adatok a szakmai szövetséghez tartozó vállalkozások helyzetét tükrözik; egy 2023. évi publikáció³² a teljes biztonsági szféra vonatkozásában viszont egyéb adatokat is tartalmaz. A foglalkoztatottak száma a magánbiztonság területén: 2012-ben 183 000 fő, 2022-ben 273 000 fő. A cégek lényegében a rendőrséggel azonos létszámmal dolgoznak. A terület bevételét ugyanebben az időszakban: 2012-ben 5,5 milliárd euróra, 2022-ben 11 milliárd euróra teszi. A munkatársak legnagyobb része az objektumbiztosítás területén tevékenykedik. Éves bruttó keresetük folyamatosan növekszik. 2010-ben 25 000 euró, 2021-ben 35 000 euró.

Németországon túl, az Európai Unió más országait is vizsgálva említjük meg, hogy az Európai Biztonsági Szolgálatok Szövetsége (CoESS)³³ az Institut National des Hautes Études de Sécurité (INHES) közreműködésével Fehér Könyvet adott ki az EU tagállamainak biztonsági piacairól. A 2008-as francia EU-elnökség idején készült elemzés nemcsak térképet készített, hanem bemutatta az állami és nem állami piaci szereplőket, ezen belül a magánbiztonsági szolgáltatókat is a tagállamokban, és fontos kérdéseket vetett fel a piac, illetve általában a rendészet működésével kapcsolatban. Rámutatott arra, hogy a magánbiztonsági ágazat – mint például személyek felügyelete, tulajdon, illetve értékes áruk őrzése és kíséréte – az EU egész területén terjeszkedik (ami már 2008-ban is 1,7 millió munkahelyet, 50 000 vállalatot és 15 milliárd eurós éves bevételt jelentett).

Az EU bővülésével a biztonság iránti kereslet és kínálat sürgetőbb és minőségcentrikusabb téma lett, mint valaha, mivel az állami kiadások korlátai egyre hangsúlyosabban vetik fel a biztonságsszolgáltatás területén a magánszereplők jelenlétének igényét, sőt bizonyos területeken ezek létjogosultságát. A Fehér Könyv kijelenti, hogy sok tagállamban ma már elképzelhetetlen egy sportesemény, közterületi rendezvény biztosítása a magánbiztonsági cégek nélkül, de a köz számára megnyitott magánterületeken – mint például a napjainkban népszerű bevásárló- és szórakozóközpontok működése során – is fontos szerepet látnak el. Jól látható, hogy az állami rendészet a legtöbb tagállamban a közbiztonság számára is fontos területekről, ha nem is egyszerűen kivonul, de teret enged a magánbiztonsági szolgáltatóknak vagy a lakossági civil önvédelmi szervezeteknek, és velük együttműködve szolgálja a közérdeket. Úgy tűnik, hogy a közbiztonság szavatolásának területén az államok küldetésének módosulása, a hangsúlyok eltolódása, illetve az állami erőforrások sokszor elkerülhetetlen csökkenése, a biztonsági piac különböző szegmensei közötti megosztása miatt rés keletkezik. Ez az a terület, ahol az állami rendészet szervei

³² Säule der inneren Sicherheit... 2023.

³³ CoESS 2019.

és a nem állami szereplők együttműködése révén keletkezik az a közjó, amelynek mindannyian haszonélvezői vagyunk.

A Fehér Könyv megállapítása szerint 2008-ban a hazánk biztonsági iparában foglalkoztatottak 100 ezer főre vetített száma 1100 fő (az EU-s átlag négyszerese) volt, amely viszonyszám napjaink 9 559 744 fős – a honi Központi Statisztikai Hivatal által jegyzett – honi népességére³⁴ vetítve sem mutat jelentős eltérést. A személy- és vagyonvédelmi tevékenység folytatásával kapcsolatosan Magyarországon kiadott igazolványok és működési engedélyek számát az 1. ábrán szemléltetjük.

1. ábra: Kiadott igazolványok és működési engedélyek száma 2010–2023

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK Rendészeti Főigazgatóság Igazgatásrendészeti Főosztály által biztosított statisztikai adatok alapján

Az egykori Fehér Könyv sajnos nem tudott magyarázatot adni erre a jelenleg is fennálló helyzetre, a biztonság áruvá válásának sajátosan extenzív, a szolgáltatások minőségét esetenként negatívan érintő folyamatára. További kockázati körülményként jelölve a magánbiztonság depolitizálásának aktualitását és a kiváltságosok (értsd: a biztonsági szolgáltatások díját megfizetni képesek) előjogainak vélelmét.³⁵

A biztonság mint szolgáltatás iránt jelentkező igény és kiemelkedően fontos szerep ellenére a terület honi szabályozása hiányos, szervezeti és működési megoldásai gyakran féllégálisak, ugyanis a szakmában számos anomália teszi kilátástalanná a törvényes és hatékony működést. A személy- és vagyonvédelem, magánnyomozás hatályos szabályozása ezer sebből vérzik, a Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara immár kötelező tagság nélkül alkalmatlan

³⁴ KSH 2024.

³⁵ FINSZTER 2018: 283.

a küldetésének teljesítésére, nem beszélve a személy- és vagyónvédelmet átható „féllegális” működési megoldásokról. Rámutatva mindezekkel, hogy a téma kapcsán előtérbe kerülő kérdések, anomáliák, releváns körülmények feltárása tovább már nem várthat magára.³⁶

A fegyveres magánbiztonsági szolgálat

A szakmai irodalomban sok helyen vitatott kérdés az erőszak alkalmazásának lehetősége a magánvállalkozások tevékenységében, amely Németországban a magánbiztonsági vállalkozások munkatársai esetében általában nem haladja meg az átlagos állampolgár jogosítványait. Elvileg a legitim erőszak monopóliuma az állami végrehajtó szervezetek egy részét illeti meg. Ennek kiterjesztése a magáncégek területére – és ez már régen megtörtént –, sok vitát, ellenvéleményt gerjesztett. Fontos kérdés ugyanis, hogy hol húzódik ezen állami monopólium továbbadásának határa. Jelenleg a magánszektor erőteljesen feszegeti ezt a vonalat és terjeszkedik a korábban számára zárt területeken. Fegyver viselése szolgálatban kivételektől eltekintve szintén a rendőrség és hasonló szervezetek jogköre. Nyilvánvalóan szükséges meghatározni, mikor indokolt a fegyveres biztosítás. Extrém rizikós helyzetekben, amikor például az őrzött személy életét gyilkosság fenyegeti, emberrablásra vonatkozó információval rendelkezünk, objektumot (kormányzati épületek, külföldi konzulátusok, atomerőművek, zsinagógák stb.) fenyeget terrorcselekmény. Kivételes helyzet a pénzintézetek, a pénz- és értékszállítás, amelyek védelme szokásosan fegyveres kísérettel zajlik, hiszen esetleges rajtaütések esetén azzal kell számolni, hogy a támadók löfegyvert használhatnak. Továbbá, egyes iskolák (vallási tanintézetek, diplomaták gyermekei) biztosításához is kapcsolódik a löfegyverek jelenléte.

Milyen fegyverek, eszközök jöhetnek számításba; ezeket részben a fegyvertörvény határozza meg. Lehet pisztoly, revolver, kés, elektromos sokkoló, rendőrbot, gázspray. Munka közben – a magyar szabályozással megegyezően jogos védelem és végszükség esetén alkalmazható ügynevezett jogi fegyver és a rendszeresített támadáselhárító eszközök – csak akkor viselhető, ha a kialakult helyzet ezt indokolja, és az érintett személy megfelel a fegyvertörvényben meghatározott követelményeknek. Sokkolót és rendőrbotot sem lehet az általános biztonsági szolgálat idején viselni, használni. Az adott magánvállalkozásnak szükséges fegyverek tartásához és alkalmazásához kapcsolódó engedéllyel rendelkeznie. Az engedély egy évre érvényes, meghosszabbítása évente esedékes. Kiadásához elméleti és gyakorlati felkészítési követelmény kapcsolódik.

Személyvédelemnél, diplomaták, üzletemberek, ezek családtagjai, emberrablás, zsarolás, túszejtés lehetősége esetén, amennyiben az érintettek nem szerepelnek egy ehhez kapcsolódó előzetes biztonsági listához, a rendőrségtől szükséges előzetes en-

³⁶ CHRISTIÁN 2022: 152–153.

gedély beszerzése a fegyveres védelemhez. Biztonsági vállalkozók abban az esetben kaphatnak fegyvertartási engedélyt, és csak konkrét megnevezett feladatok ellátására, amennyiben hihető módon indokolják, hogy a veszélyeztetett személy vagy objektum védelme szempontjából a fegyver igénybevétele feltétlenül szükséges.

Az 1973. január 1-jén hatályba lépett és többször módosított fegyvertörvény³⁷ utolsó módosítására 2020. június 19-én került sor. A fegyvertartási engedély megszerzésének feltételeit a 4. §-a tartalmazza. Természetesen nem csak biztonsági vállalkozásokról van szó (lövészklub, vadászat, fegyver- és lőszergyűjtő, fegyver- és lőszerszakértő stb.). A 8. § 1. pontja lehetővé teszi az őrzési vállalkozók részére fegyverek vásárlását, birtoklását és használatát személyes vagy gazdasági érdekek esetén, valamint kiemeli a veszélyeztetett személy jogosultságát fegyvertartásra. Mindenesetre az igényelt fegyver alkalmasságát és indokoltóságát az alkalmazás céljára vonatkozóan hihető módon indokolni szükséges.

A 10. §. „Fegyverbirtoklási kártya”, lényegében engedély megszerzését írja elő. Ez egyben hozzájárulás a szükséges lőszer vásárlásához/tartásához is.

A 28. §. szabályozza az ipartörvény 34a. §-a szerint bejegyzett őrzési (biztonsági) vállalkozó és alkalmazottai jogosultságait, kötelezettségeit. Elismeri a vállalkozó fegyvertartási engedélyhez kapcsolódó jogát, amennyiben az biztonsági okokból személyek és objektumok védelméhez, őrzési tevékenységhez veszi igénybe. A lőfegyver csak a konkrét feladat-végrehajtás során viselhető, annak módját a munkaadó határozza meg, és gondoskodik a végrehajtás mikéntjéről. Az alkalmazottakat, azok személyi adatait a hatóságnál be kell jelenteni és biztosítani kell az előírt vizsgán történő megjelenésüket. A fegyverek, lőszer átadása az alkalmazottaknak csak a hatóság ezt követő engedélyével történhet. A kiadott engedélybe bevezethető, hogy az alkalmazottak a fegyvert csak a munkáltató által meghatározott módon viselhetik.

A *Fegyverjogi Nagyító*³⁸ szaklap érdekes esetet mutat be a fegyveres biztonsági szolgáltatások területéről. Egy bajor vállalkozó „céges fegyverengedéllyel” (*Firmenwaffenschein*) rendelkezett személy- és objektumvédelem, valamint pénz- és értékszállítás területére. A hároméves időszakot felölelő engedély általános felhatalmazást biztosított a vállalkozónak, maga dönthette el, mely megbízatások esetén vesz igénybe fegyvereket. Az általánosengedély-kérelmet, a rendelkezésére álló fegyverengedélyek meghosszabbítására vonatkozó kérelmét elutasították a közigazgatási szabályzásban időközben bekövetkezett változásokra hivatkozva. Ezek után minden alkalmazásra, fegyveres biztosítási tevékenységre esetenként külön-külön szükséges engedélyt kérnie. A vállalkozó a Bajor Szabadállam bíróságával szemben a Szövetségi Közigazgatási Bírósághoz fordult engedélyének a korábbiakhoz hasonló meghosszabbításáért, de kérelmét felsőbb szinten is elutasították.

Lényegében egy teljesen hasonló esetet ismertet egy másik forrás³⁹ is. A vállalkozó két fegyvere tartási engedélyének hároméves érvényessége lejártát követően

³⁷ Waffengesetz – fegyvertörvény.

³⁸ 6C 67.2015.

³⁹ BVerwG 6C 67.14.

kérte a meghosszabbítást, amit elutasítottak. A fellebbezést követően a Szövetségi Közigazgatási Bíróság szintén elutasította az általános, minden esetre vonatkozó érvényesítést. Az indoklásban leírják, hogy a pénz- és értékszállításnál figyelembe szükséges venni az érték nagyságát és az ahhoz kapcsolódó potenciális veszélyeztetettséget. Ennek megfelelően az egyes megrendelésekre külön kell kérni a fegyverek alkalmazásának engedélyezését.

Visszatérve Magyarországra, a fegyverhasználat első világháborútól napjainkig tartó hazai történetének elemzése is számos fontos tanulságot hordoz. A mezőőrök először – a rendőrség felesleges igénybevételének elkerülésére – azért kaptak fegyverhasználati jogosultságot, hogy a termelőszövetkezet pénzét a bankba kísérik. Majd a vállalati rendészek kapták meg ugyanezt a feladatot a saját vállalatuk vagyongvédelmére, amely jog hamarosan a személyvédelmi feladatok ellátására is kiterjedt. A személy- és vagyongvédelmi tevékenység hazai normatív szabályozásával mára a magánnyomozón és a személyvédelmen túl „a nem saját vagyonukat védő vagyongvédelmi tevékenységre (cégeket, üzletrészeket védő funkcióval) is kiterjedt a fegyverhasználat”. Mindezek alapján a fegyverhasználó alanyok és fegyverhasználati jogcímek (személyvédelem, más vagyónak vagyongvédelme, saját pénzvédelem) egyre absztraktabbá, általánosabbá és elterjedtebbé válnak, ami a fegyverhasználat jogszerűségének szabályait képlékennyé teszi, ez irracionális és kezelhetetlen helyzeteket eredményezhet. Az út, amire léptünk, a fegyverdemokrácia. A magántulajdonhoz kötött közbiztonság refeudalizációját eredményezheti. „A gazdaság feletti magánhatalom egyesül a közfunkciókkal, s ezzel a polgári társadalom és a politikai állam elvadását számolják fel, aminek következtében az erőszakkal való fenyegetés kapcsolódik a hétköznapi élethez. Ami mögöttünk volt, az lesz újra az etalon.”⁴⁰ Ez reális veszély, de nézeteink szerint nem a „felfegyverkezés” miatt, hanem azért, mert a piacgazdaság számolódhat fel, és ennek következményeként a versenyben való jobb teljesítmény helyett a politikai elkötelezettség kaphat gazdasági előnyt. Vagyis nem a közbiztonság tér vissza a rendiség korába, hanem maga a politikai rendszer. Szigeti szerint a köz- és a magánhatalom refeudalizációja – a polgári és a politikai állam elválasztása – során átláthatatlanná válnak az egyes jogkörök, hatáskörök és felelőségek, a különös szervek megjelenésével és sokasodásával pedig az általános közbiztonsági szervek működési hatása is romolhat.⁴¹

Szikinger István e probléma hazai vonatkozású gyökereit elsősorban abban látja, hogy a biztonsági magánvállalkozások szabadsága jogilag nincs kielégítően szabályozva. A struktúra és a funkció ilyenén megkettőződését olyan szürke rendészetként (*grey policing*) mutatja be,

„amelyben a rendőrség, a különböző felügyeleti szervek és a magánrendőrségek ellenőrizhetetlen, alapvetően informális kapcsolata elmossa a felelősséget, így

⁴⁰ SZIGETI 2001.

⁴¹ SZIGETI 2001.

a rendőrség hagyományos kék színe szürkévé változik. Más országokban végzett kutatások is megerősítették Hoogenboom⁴² tételeinek érvényességét és az átláthatatlan rendészeti kooperáció veszélyességét.⁴³

Belépő felkészítés

A német magánbiztonsági cégeknek – a magyar viszonyoktól eltérően – jelenleg nincs image (értsd: arculati, imázs vagy megjelenési) problémája. A politika elismeri a magánbiztonság területét mint a biztonság egyik meghatározó alapszlopát. Különböző területeken tevékenykednek, hasonlóan a magyarországi helyzethez, vállalkozások őrzése, repülőterek, múzeumok, bankok, bevásárlóközpontok, rendezvények stb. A szakmai munkaerő hiánya ellenére, amely egyes vállalkozásoknál már a megbízások visszautasításához vezethet, a vállalkozók fokozott mértékben szembesülnek az emberek növekvő biztonsági igényeivel.

A biztonsági ágazathoz történő munkaerő-belépés relatíve egyszerű. A magánbiztonsági területen történő alapszintű munkavégzéshez egy szaktanfolyam elvégzése szükséges, amelyről a résztvevő tanúsítványt kap. Egy szakmai vizsga meglétének, úgy is ismert, mint „biztonsági jegy”, igazolása elegendő az elhelyezkedéshez. Lehetőség nyílik a „védelem és biztonság mestere” (*Meister für Schutz und Sicherheit*) kiegészítő cím megszerzésére is. A jelentkezők esetében természetesen elvárás a jó technikai képességek mellett az emberekkel való helyes kapcsolattartási és kommunikációs képesség.

Az interneten sok olyan profilú képzést hirdetnek, ahol a szükséges ismereteket meg lehet szerezni. Az olvasó számára kiválasztottunk egy átlagos hirdetést a rendszer bemutatására.⁴⁴ A felkészítés célja a tanfolyam levezetése és eredményes vizsgát követően a törvény által előírt bizonyítvány kiállítása a magánbiztonsági területen végzendő alaptevékenység folytatásához. Az oktatás alapját az ipartörvény 34a. §-a képezi. 480 órás, jelenléthez kötött kurzus hétfőtől péntekig, naponta 08.00–16.00 között.

Jelentkezési feltételek:

- megbízhatóság,
- legalább 18 éves életkor,
- vezetői engedély korlátozó bejegyzés nélkül,
- jó német nyelvismeret szóban és írásban,
- hétvégi és váltásos jellegű munkarend elfogadása,

⁴² HOOGENBOOM 1991: 17–30, olvasatában a „szürke rendészet” veszélyt jelző fogalom.

⁴³ SZIKINGER 1998: 43.

⁴⁴ Weitere Informationen zur Weiterbildung und zu Stellenangeboten – A Képzési és Biztonsági Intézet (Institut für Bildung und Sicherheit).

- az emberekkel történő pozitív bánásmód, jó kommunikációs képesség, a szolgáltatás szemlélet tolerálása.

A felkészítés tartalma:

- jogi alapismeretek,
- vállalkozói jog,
- adatvédelem,
- polgári jog,
- büntetőjog,
- fegyverjog,
- balesetvédelmi előírások,
- az ügyfelekkel történő eljárás, foglalkozás,
- a biztonsági technika alapjai,
- vizsgagyakorlatok.

A felkészítés területei:

- objektumőrizet, üzemőrségi tevékenység,
- területőrzés, mozgó járőrözés,
- ügyeleti, ügyintézői feladatok ellátása,
- tevékenység közterületeken, bevásárlóközpontokban,
- áruházi detektív feladatai,
- vasúti őrizeti feladatok ellátása,
- pénz- és értékszállítás,
- rendezvények biztosításában ténykedés.

Az iskola külön kurzusokat is kínál:

- biztonsági területhez, tevékenységhez kapcsolódó angol alap nyelvkurzus,
- tűzvédelmi segítő tanfolyam,
- beavatkozási technikák tanfolyam.

A magánbiztonsági szakmai szövetség országszerte 16 iskolát⁴⁵ támogat a biztonság területéről és ismeri el a végzettséget az általa kiadott tanúsítvánnyal. Jelenleg 4 000 személy felkészítése folyik. 2002-ben alapították a védelmi és biztonsági szakképzést, majd 2008-ban a védelmi és biztonsági kiszolgáló szakképzést. Azóta a két szakképzésen 14 000 fő végzett.

⁴⁵ Vom BDSW zertifizierte Sicherheitsfachschulen – BDSW tanúsítvánnyal rendelkező biztonsági iskolák jegyzéke.

Tengeri biztonsági szolgáltatás

A tengeri biztonsági szolgáltatás vizsgálatának jelentőségét mutatja, hogy a tengeri körutazás a turizmus egyik leggyorsabban növekvő jelenkori ágazata (2022-ben 20,4 millió, 2023-ban 31,5 millió utassal); a tengeri hajózási iparág 2021-ben 155 milliárd dollárt ért a globális gazdaságban, és már 2019-ben 1,2 millió teljes munkaidős munkahelyet teremtett (közel 50 milliárd dolláros bér jellegű kiadással).⁴⁶ Évente több millió ember vesz részt tengerjáró hajóutakon, az úszó szállodakomplexumok fedélzetén több ezer utassal és legénységgel. Az úszó városoknak is nevezhető hajókon – ugyanúgy, mint a szárazföldön – különféle balesetek, bűncselekmények és a hajózásra jellemző speciális vonások miatt olyan incidensek (például kalóztámadás, a különféle kultúrákból érkező személyzet együttélésének nehézségeiből fakadó problémák, a zárt helyen összetömörülő nagy embertömeg vírusos megfertőződése stb.) is bekövetkezhetnek, amelyekkel a szárazföldön csak elvétve találkozunk. A körutazásokon részt vevő utasok többsége pedig még csak bele sem gondol abba, hogy milyen kockázatokat rejt(het) az általuk választott vakációs forma; pusztán nyaralni, pihenni vágnak, szabadulni akarnak a hétköznapi élet aggodalmaitól.

A Confederation of European Security Services⁴⁷ 2019-ben Fehér könyvet (*White Paper on Passenger Ship Security*⁴⁸) adott ki az utasszállító hajók biztonságáról, amelyben javaslatokat fogalmazott meg – tengeri marsall, biztonsági személyzet szükségessége, létszáma, kompetenciái stb. – az utasszállító hajók (kompok, folyami, tengerjáró hajók) és a kikötők, terminálok terrorista csoportok elleni védelme érdekében. Rámutatva, hogy a közlekedés és a szabadidős tevékenységek a harmadik generációs terrorszervezetek elsődleges célpontjainak számítanak, amely leírásnak az utasszállító hajók – mint puha célpontok⁴⁹ – tökéletesen megfelelnek.⁵⁰ Kijelentve, hogy az úszó szállodakomplexumok biztonságos működésének megteremtése, a hajók biztonsági szolgálata – saját biztonsági csapat vagy a hajótársaság által, a magas biztonsági kockázatú vizeken történő áthaladás kockázatának csökkentése érdekében felbérelt őrség – a magánbiztonsági szektor, a biztonságipar speciális tudást és felkészültséget igénylő területéhez tartozik.

A Magyarországra nem jellemző tengeri biztonsági szolgáltatáshoz is kapcsolódó tevékenységeket is lehet találni Németországban. A paletta ezen a téren is igen széles. A cégek, jelenleg kettő jelentősebb található az országban, tulajdonképpen a magánrendészeti és a magánkatonai területek határán, egymásra ráfedő széles sávban mű-

⁴⁶ Cruise Line International Association 2023.

⁴⁷ CoESS 2019.

⁴⁸ CoESS 2019.

⁴⁹ A puha célpont kifejezésnek nincs tudományosan elfogadott meghatározása, az először a katonai terminológiában használt kifejezés, amely páncélozatlan és könnyen támadható célpontot jelent. Biztonsági szempontból puha célpontként definiálható minden olyan célpont, amely sebezhető és jellege miatt könnyen kihasználható, így magasabb a támadás sikerének a lehetősége.

⁵⁰ COUDRE-FALLENTHÉY-TOUSSAINT 2019: 5.

ködnek. Több ajánlatot is lehet olvasni a hirdetésekben,⁵¹ ahol hangsúlyozzák a fegyveres biztonsági szolgáltatásokat. Adott helyzeten a kívánalmaknak megfelelően teljes katonai felszereléssel, lövedékálló mellénnyel, géppuskával, gépkarabéllyal vállalják nyílt tengeren és közutakon polgári, katonai szállítmányok kísérését, védelmét, kalóztámadások elhárítását. Magánjachtokat biztosítanak azok nemzetközi útjain. Hivatkoznak működésük teljesen dokumentált, törvényes voltára, hazai és nemzetközi engedélyekre. Néhány ország esetében azok kikötőiben is működnek. Odahaza a kikötőkben biztonsági, őrzésvédelmi munkát, védelmi tevékenységet folytatnak. Vállalják hajók személyzetének felkészítését őket ért támadások esetén nyújtandó magatartásra. Profiljuk kiterjed a szállítmányok fegyveres kísérésére, *Armed Transport Security Escort*. Kikötőkben úszóegységek, rakodóterek tengerek felőli kiemelt védelmét végzik. Alkalmazottjaik olajfűró szigeteken, fűróhajókon, gáz- és olajvezetékek biztosításánál, olajfeldolgozóknál, -tartályoknál, tankhajókon dolgoznak jelentős számban. Vállalják katonai létesítmények őrzését krízis- és háborús térségekben, állomány ehhez kapcsolódó felkészítését. A tevékenység rendkívül technikaigényes. Alkalmaznak kísérő kishajókat, szenzorokat, víz alatti és víz feletti drónokat. A cég nemzetközi térségben folyó működése során partnerekkel rendelkezik a legkülönbözőbb távoli országokban (Szingapúr, afrikai és arab országok).

Befejezés

Tanulmányunkban a németországi biztonságipar egyes elemeit – írásunk területi korlátaira való tekintettel, a teljesség igénye nélkül – mutattuk be, a sokak számára csak kevéssé ismert magánbiztonsági szektor működésének kulisszái mögé kalauzolván az olvasót. Befejezésként pedig, kissé formabontón, a téma iránt érdeklődő kutatók számára kívánunk izgalmas impulzusokat adni a magánbiztonsági szektor tevékenységének és a dinamikusan fejlődő rendészettudomány jövőbeni vizsgálatához.

- Jelenkorunk kockázati társadalmainak polgárai mérhető eredményeket kívánnak látni védelmükkel és biztonságukkal kapcsolatosan. A rendészet alkalmazói a rendészettudomány kutatóitól a mindennapi gyakorlatban is hasznosítható, alkalmazott kutatások ajánlásait várják, és a gyakorlat is egyre növekvő érdeklődést mutat a rendészettudomány produktumai iránt.
- Mindennapjaink rendészeti gyakorlata a sokszínűség korszakának megfelelő új stratégiák, komplex látásmód kidolgozását, a magán- és közbiztonság együttműködéséről való tudományos gondolkodás, a tevékenységgel kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdések tisztázásának igényét támasztja. A biztonság megteremtésével és fenntartásával kapcsolatos feladatokat és azok

⁵¹ Maritime Sicherheit bewaffnet – Schiffssicherheit – Maritime Schulungen – Risikoanalysen im maritimen Umfeld – Hafensicherheit – Harbour Protection – fegyveres tengeri védelem, hajóbiztonság, tengerészeti képzés, kockázatelemzés a tengeri környezetben, kikötőbiztonság, kikötővédelem.

végrehajtási gyakorlatát, azok minden részletére kiterjedő, objektív, szakértői állapotanalízis tárgyává kell tenni.

- Szükségessé vált annak megállapítása, hogy melyek azok az állami rendészeti tevékenységek és kapcsolódó erőszakmonopólium-gyakorlási lehetőségek, amelyek egyértelmű állami hatáskörben tartást igényelnek, melyek azok, amelyek részben vagy teljes egészében átadhatók a magánbiztonsági szektor számára. Illetőleg annak a vizsgálata is, hogy mindezen tevékenységek milyen állami jogalkotási és felelősségvállalási szabályok, garanciák megvalósulása mellett hajthatók végre. Megfelelő állami szabályok és kontrollmechanizmusok megalkotásával ugyanis a rendészeti feladatok további racionalizálása valósulhat meg.
- Az együttműködés fundamentuma a közös cél kijelölése, a közösen elfogadott elméleti alapok, a dogmatikailag tiszta kifejezések és az egyes szerepek, felelősségvállalások egyértelmű meghatározása. Különös tekintettel arra, hogy a modern rendészet egyértelműen több annál, mint amit a rendőrség csinál, illetőleg a komplementer rendészeti szereplők tevékenysége, biztonsághoz hozzáadott értékének valósága is megkérdőjelezhetetlen.
- A biztonság mint kollektív társadalmi termék fogalma számos új elemmel, a fenyegetésektől mentes állapot létrehozási és fenntartási tevékenysége új szereplőkkel egészült ki. A rendészet a továbbiakban már aligha értelmezhető a közigazgatás szintiszta tevékenységeként, ugyanis ahhoz elégtelennek bizonyulnak az állam és jogtudományok klasszikus intézményei.
- Tovább nem halogatható feladat a rendészet funkciója, társadalmi rendeltetése, tárgya meghatározása és közfeladatának középpontba helyezése. Az elméleti és gyakorlati kérdések tisztázása, a biztonságunkat fenyegető régi és új veszélyek detektálása, illetőleg az azokra adható újszerű válaszok sokszínűsége, amelyek a társadalmi és hatósági veszélyelhárítás harmóniája mellett emelhetik magasabb szintre a közrendet, a közbiztságot és a polgárok szabadságát.
- A rendészettudomány multidiszciplináris tudománnyá vált, amelyben elengedhetetlen a kapcsolódó tudományokkal való közös gondolkodás.
- A rendészettudomány megváltozott helyét pontosítani szükséges a társadalomtudományok rendszerében.

A változtatás és jobbítás tudományos igényét, a dogmatika és praxis ötvöződését hangsúlyozva jelen tanulmány keretei között a törekvéseink csak arra korlátozódhatnak, hogy az általunk ellentmondásosnak tartott kérdések közül itt és most felvessünk néhányat, és e szembesítés eredményeként a tárgykör jogalkotási, elméleti problémáinak rögzítésével további kutatásra és megoldási alternatívák kidolgozására – kellő szakmai alázattal – serkentsük azokat, akik nyitottak az alakulóban lévő rendészettudomány fejlesztésére.⁵²

⁵² BALLA 2020: 26.

Felhasznált irodalom

- A Biztonságpolitikai Szövetségi Akadémia/Bundesakademie für Sicherheitspolitik, BAKS. Online: www.baks.bund.de
- BALLA Zoltán (2020): Ockham borotvája és a rendészet. *Magyar Rendészet*, 20(3), 15–26. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.1>
- BDSW Übersicht über wesentliche Arbeitsbedingungen/Szakmai szövetség. Keresetek. Online: www.bdsw.de/images/tarifuebersichten/2024/Uebersicht%20Arbeitsbedingungen%202024%201001.pdf
- Bundesverband der Sicherheitswirtschaft, BDSW. Online: www.bdsw.de/
- Bundeswirtschaftsministerium, BMWI. Online: www.bmwk.de/Navigation/DE/Home/home.html
- CHRISTIÁN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika, 152–153.
- CoESS (2019): *White Paper on Passenger Ship Security*. Online: www.coess.org/newsroom.php?page=white-papers
- Confederation of European Security Services (CoESS). Online: www.coess.org/
- COUDRE, Antoine – FALLENTHEYN, Guido – TOUSSAINT, Cornelius (2019): *White Paper on Passenger Ship Security*. CoESS.
- Cruise Line International Association (2023): *The State of the Cruise Industry*. Online: https://cruising.org/-/media/cli-media/research/2023/cli_state-of-the-cruise-industry-report-sept-2023-update-live.ashx
- Entgeltübersicht für Sicherheitsmitarbeiter in militärischen Anlagen/A katonai létesítmények biztonsági személyzetének díjazásának áttekintése. Online: www.bdsw.de/images/tarifuebersichten/2024/Uebersicht%20Entgelt%20milit.%20Anlagen%20Bw%202024%201001.pdf
- ERDŐS Ákos (2018): A rendészet általános lényegéről. In ERDŐS Ákos (szerk.): *Integrált pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 13–24. Online: https://real.mtak.hu/117083/1/Erdosszerk_IntegraltpenzugyoriismeretekI.pdf
- Errichterfirmen Security/Biztonságtechnikai telepítő cégek. Online: <https://vds.de/kompetenzen/security/zertifizierung/errichterunternehmen-fuer-elektronische-und-mechanische-sicherungstechnik>
- FINSZTER Géza (2012): *A rendőrség joga*. Budapest: Duna Mix.
- FINSZTER Géza (2018): *Rendészettan*. Budapest: Dialóg Campus.
- Firmenwaffenscheine für Bewachungsunternehmer/Céges lőfegyver engedélyek biztonsági cégek számára. Szövetségi Közigazgatási Bíróság, ítélet BVerwG 6C 67.14. Online: <https://jagdrecht.de/waffenrecht/waffenschein/waffenschein-fuer-bewachungsunternehmen/>
- Gemeinsamer Statistiksatz/A civil biztonsági vállalkozók szövetsége által foglalkoztatottak. Online: www.bdsw.de/die-branchen/zahlen-daten-fakten
- Gesetz zur Änderung bewachungsrechtlicher Vorschriften/Törvény a biztonsági előírások módosításáról. Online: <https://dip.bundestag.de/vorgang/gesetz-zur-%C3%A4nderung-bewachungsrechtlicher-vorschriften/73421>
- HOOGENBOOM, Bart (1991): Grey Policing: A Theoretical Framework. *Policing and Society*, 2(1), 17–30. Online: <https://doi.org/10.1080/10439463.1991.9964629>
- Karriere gesichert. Online: <https://bit.ly/4hgM7sk>
- KSH (2024): *Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint, a 2024. január 1-jei állapotnak megfelelően*. Online: www.ksh.hu/interaktiv/korfak/ország.html
- LIPPAI Zsolt Sándor (2024): *Újragondolt szerepek a biztonság megteremtésében*. PhD-disszertáció. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Ertekezes_Lippai_Zsolt_Sandor.pdf
- Maritime Sicherheit bewaffnet – Schiffssicherheit – Maritime Schulungen – Risikoanalysen im maritimen Umfeld – Hafensicherheit – Harbour Protection/Fegyveres tengeri védelem, hajóbiztonság, tengerészeti képzés, kockázatelemzés a tengeri környezetben, kikötőbiztonság, ki-

- kötővédelem. Online: www.ibs-ops.com/leistungen/maritime-sicherheit-bewaffnet-schiffs-sicherheit-armed-guards/
- National Security Inspectorate. Online: www.nsi.org.uk/about-nsi/
- Németország. Áttekintés. Online: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/eu-countries/germany_hu
- Ordentliche Mitglieder/Az állandó tagok jegyzéke. Online: www.bds.de/die-mitglieder/ordentliche-mitglieder
- Säule der inneren Sicherheit. Private Wachdienste erleben beispiellosen Boom (2023). *Focus Online*, 2023. november 16. Online: <https://bit.ly/40BwFkT>
- Securitas Deutschland. Online: www.securitas.de/
- STAFF, Helge: *Private Sicherheit auf dem Vormarsch: Neue Regeln – neue Rollen?* Bundesakademie für Sicherheitspolitik. Online: www.baks.bund.de/sites/baks010/files/arbeitspapier_sicherheitspolitik_2017_21.pdf
- SZIGETI Péter (2001): Vázlat a közbiztonság három dimenziójáról: vilárendszer, nemzetállami szint és lokalitás. *Jogtudományi Közöny*, 56(4), 153–161.
- SZIKINGER István (1998): *Rendőrség a demokratikus jogállamban*. Budapest: Sík.
- TÓTH Attila (2022): *A magánbiztonsági ágazat minősítési rendszere*. PhD-disszertáció. Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola. Online: <https://bdi.uni-obuda.hu/wp-content/uploads/2023/06/Doktori-PhD-ertekezestervezet-Toth-Attila.pdf>
- TÓTH Judit (2017): Közrendészeti magánbiztonság és magánrendészet közpénzből. *Belügyi Szemle*, 65(5), 5–24. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.5.1>
- UNI – Ente Italiano di Normazione. Online: https://store.uni.com/p/UNI1604602/uni-108912022-506493/UNI1604602_EIT
- VdS Schadenverhütung GmbH. Online: <https://vds.de/ueber-vds>
- VdS Schadenverhütung GmbH, vds.de, VdS Schadenverhütung GmbH, Unternehmenssicherheit. Online: <https://vds.de/kompetenzen/security/zertifizierung/errichterunternehmen-fuer-elektronische-und-mechanische-sicherungstechnik>
- Vom BDSW zertifizierte Sicherheitsfachschulen/BDSW tanúsítvánnyal rendelkező biztonsági iskolák jegyzéke. Online: www.bds.de/die-mitglieder/zertifizierte-sicherheitsfachschulen
- Waffengesetz/Fegyvertörvény. Online: www.gesetze-im-internet.de/waffg_2002/
- Waffenrechtslupe/Fegyverjogi Nagyító kiadvány. Szövetségi Közigazgatási Bíróság, ítélet 2015. november 11. 6C 67.2015. Online: www.waffenrechtslupe.de/firmenwaffenscheine-fuer-bewachungsunternehmer-2-75917
- Weitere Informationen zur Weiterbildung und zu Stellenangeboten/A Képzési és Biztonsági Intézet honlapja (Institut für Bildung und Sicherheit). Online: <https://ibsbildung.eu/wp-content/uploads/2022/01/6-Flyer-Einstiegskurs-Private-Sicherheit-allgemein.pdf>
- Zivile Sicherheitsforschung/Civil biztonsági kutatás. Online: www.bds.de/die-branchen/sicherheitsforschung

ABSTRACT

An Overview of Germany's Private Security System

Sándor FÓRIZS, Zsolt LIPPAI

The authors, in their study, take the reader on a journey into the activities of the German security industry, which shares many similarities with the regulation and operation of the domestic private security sector, but has different characteristics. By analysing the framework of the German private security sector, its quality assurance, statistical data, training forms and

conditions related to maritime security, they aim to provide interesting impulses for mapping the private security sector, which is perhaps little known to many, and which also has an impact on the Hungarian security industry.

Keywords: private security, quality assurance, maritime safety, Germany, Hungary

A közterület-felügyelet a bűnözési félelem csökkentésében¹

KUBA Richárd Csaba²

A publikáció hiánypótló kíván lenni: megkísérli kimutatni az összefüggéseket a bűnözési félelem csökkentése és az önkormányzati rendészet zászlóshajójának tekintett közterület-felügyelet tevékenysége között. Világos, ha a közterületen való zavartalan és háborítatlan tartózkodás veszélybe kerül, az kihát a helyi közösségre. A településbiztonság mutatóinak pozitív irányú elmozdulása szempontjából a bűnözési félelem alakulása nem hagyható figyelmen kívül, mivel képes a tényleges közbiztonsági helyzetben számszerűsíthető változást előidézni. A közterület-felügyelet alkalmas a helyi problémák beazonosítására, eszközszerészen keresztül pedig a településen élőket zavaró jelenségek széles spektrumának neutralizálására, ezáltal a helyi lakosok hangulatának pozitív irányú változásához járul hozzá. Megállapításaim szerint a szervezet egyfelől alaptervekenyisége révén, másfelől „okos” intézkedések meghozatalával képes hatni a bűnözési félelemre, sőt mindkét esetkör számos gyakorlati példával alátámasztható. A közterület-felügyelet egy olyan civil közigazgatásba ágyazott, decentralizáltan működő helyi rendészeti szerv, amely pozíciójából adódó előnyök kiaknázása révén teljesezhet ki, így válva a településbiztonság meghatározó szereplőjévé.

Kulcsszavak: közterület-felügyelet, önkormányzati rendészet, bűnözési félelem, szubjektív biztonság, általános rendezetlenség

A bűnözési félelem

A bűnözési félelemmel kapcsolatos ismeretek a rendészeti szervezetek számára is jól hasznosíthatók, ezért a tanulmány a gyakorlatra fókuszál. Kiemelkedően fontos a bűnözéstől való félelem szintje, mert az az életminőséget közvetlenül befolyásolja,³ mégis ritkán kerül a figyelem középpontjába a településbiztonsági kérdések tárgyalásakor. Korinek László kutatásaiból tudjuk, hogy a bűnözéstől való félelem az emberi kapcsolatok beszűkülését okozhatja, amely szociális leépülést eredményez.⁴ További káros hatása, hogy az emberek elkerülhetnek helyeket, végül akár az utcára is félnek kimenni sötétedés után. Az egyre elnéptelenedő utcák veszélyesebbé válnak, mivel

¹ A publikáció a Magyar Rendészettudományi Társaság Településbiztonsági Tagozatának *A településbiztonság fokozásának lehetőségei* című 2024. áprilisi pályázatára készült, amelyen a pályamű első helyezést ért el.

² Közterület-felügyelő, Óbuda-Békásmegyér Közterület-Felügyelet; Bsc, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészeti Igazgatás Szak Rendészeti Igazgatás Szervező Biztonsági Szakirány, e-mail: kuba.richard88@gmail.com

³ KORINEK 2023: 249.

⁴ KORINEK 1995: 40.

teret adnak a bűnözésnek, hiszen a potenciális bűnelkövetők érzékelik esélyeik növekedését, így aktívabbak lesznek.⁵ Mindebből az következik, hogy a bűnözési félelem képes a tényleges közbiztonsági helyzetben számszerűsíthető változást előidézni a bűnözési helyzet romlásán keresztül.

Az általánosságban vett félelem fogalma és a bűnözési félelem közé nem lehet egyenlőségjelet tenni. Sőt, Finszter Géza leszögezi, hogy a bűnözési félelmet számos más dologtól való félelem megelőzi.⁶ A kijelentés mögött az a felismerés található, hogy a bűnözés emelkedése mellett megannyi aggasztó jelenség van még a társadalomban, például munkanélküliség, anyagi bizonytalanság, betegségek. A bűnözési félelem elméletileg könnyebben kezelhető, mivel egy racionálisabb, kognitív viszonyulás.⁷ Ilyen bűnözési félelmet csökkentő intézkedések lehetnek a bűnözésre vonatkozó ismeretek hiteles forrásból származó megosztása, a bűnözéssel szembeni ellenálló képesség és egyéni kompetenciák erősítése, a biztonságtechnikai eszközökről szóló tájékoztatók terjesztése, a kockázatok kezelésére vonatkozó tanácsadás.

A bűnözési félelmet ugyanakkor egy sajátos lelkiállapot is befolyásolja, amit szorongásnak lehet leírni. Aki szorong, sokkal jobban fél, hogy kirabolják, de ezen felül még attól is nagyon fél, hogy például elszegényedik vagy megbetegszik.⁸ A szorongót a hitelesnek tekinthető adatok és ismeretek nem nyugtatják meg, sőt minden újabb adat vagy közlés pont hogy kontraproduktívan hat, mivel a szorongás alátámasztásául szolgáló érvekké változik át.⁹ Éppen ezért, a szorongók elkerülési magatartását nem feltétlen a tényleges veszélyek befolyásolják, hanem a képzelet indukálta téves kockázatelemzés során kialakuló fantazmagóriák is. A szorongók esetében a félelem oldására a rendészetnek affektív elemekkel, szimbolikus üzenetekkel kell operálnia,¹⁰ úgymint a rendészeti állomány létszámának növelése, újabb térfigyelő kamerák elhelyezése, a technikai felszereltség javítása stb. Úgy lehetne megragadni a félelem és szorongás közti differenciát, hogy aki fél, az tudja mitől fél, vagyis a félelem tárgyhoz kapcsolódik. Ezzel szemben, ha a tárgyi vonzat hiányzik, ekkor bizonytalan erőktől érzi magát az ember veszélyben, ezen a ponton csap át a félelem szorongásba.¹¹

A bűnözési félelem sajátossága az is, hogy a társadalom minden rétegében jelen van.¹² Közbevetőleg jegyzendő meg, hogy emelkedő bűnözési félelem mellett nem feltétlen növekszik ténylegesen a bűnözés mennyiségi mutatója is.¹³ Vagyis adódhatnak olyan esetek, amikor az objektív és a szubjektív biztonság mutatói élesen elválnak egymástól, ezért a biztonság helyzet értékelése során erre tekintettel

⁵ KORINEK 1995: 84.

⁶ FINSZTER 2011: 81.

⁷ KORINEK 2006: 249.

⁸ KORINEK 1995: 58.

⁹ KORINEK 1995: 91.

¹⁰ KORINEK 1997: 149; 2006: 249.

¹¹ KORINEK 1995: 80; 2019: 377.

¹² FINSZTER 2011: 80.

¹³ KORINEK 1995: 22.

kell megválasztani az adekvát választ a rendészet részéről. Adódhat a kérdés, hogy meddig érdemes csökkenteni a bűnözési félelmet? Podoletz Léna rámutat, hogy az sem kívánatos, ha a bűnözési félelem egy bizonyos szint alá csökken.¹⁴ Szükség van tehát egy egészséges mértékű veszélyérzetre, máskülönben az áldozattá válási kockázat túlságosan megnövekszik.

A téma kapcsán feltétlen szükséges megemlíteni az úgynevezett viktimizációs paradoxont.¹⁵ Az elmélet lényege szerint e félelmi paradoxon alapján nem az félsődlegesen, akire nézve a viktimizációs kockázat magas, vagyis az inverz kapcsolatból fakadóan azok félnek a leginkább, akinek erre a legkisebb az oka. Konkretizálva a leírtakat, a nők jobban félnek a bűnözéstől, pedig a legtöbb erőszakos bűncselekményt férfiak követik el férfiak sérelmére;¹⁶ a fiatalok félnek a legkevésbé és az idősek félnek a leginkább a sérülékenységük okán, miközben a fiatalok válnak leginkább rablás és testi sértés áldozataivá,¹⁷ míg az idősebbeknek alacsonyabb a viktimizációs kockázatuk;¹⁸ a városközpontban kevésbé félnek, mint a külterületeken, pedig az áldozattá válási esély pont fordított.¹⁹ Az elmélet széles körű elfogadottsága ellenére a téma kutatói arra is felhívják a figyelmet, hogy bizonyos fenntartásokkal érdemes kezelni a viktimizációs paradoxont, mivel nem mindig érvényesül bizonyos területeken és populációkban.

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a bűnözési félelem több forrásból táplálkozik, úgymint a direkt vagy indirekt viktimizációs tapasztalatok.²⁰ Korinek tanulmányai alapján, az előbbi a személyes tapasztalatok, míg az utóbbi a harmadik személy által közvetített bűnözési jelenséggel kapcsolatos tapasztalatok, amelybe a média bűnözési félelmet keltő hatása is beletartozik.²¹ Hasonlóan biztonsággal kapcsolatos attitűdalakító tényező a politika is. A hivatkozott szerző arra is rámutat, hogy a bűnözési félelem mértéke ugyancsak összefügg olyan tényezőkkel, mint a nem, az életkor (a vele járó tapasztalat), de nem elhanyagolható a társadalmi helyzet, az anyagi helyzet és a személyiség sem.²²

¹⁴ PODOLETZ 2011: 335.

¹⁵ Vö. KORINEK 1995: 85; GÖRGÉNYI 2000: 100; FINSZTER 2011: 81.

¹⁶ VIRÁG–KULCSÁR–ROSTA 2019: 568.

¹⁷ KORINEK 1995: 24, 34.

¹⁸ GÖRGÉNYI 2000: 100.

¹⁹ KORINEK 1995: 53. Ezzel szoros összefüggésbe hozható az ún. zónaelmélet, amely szerint a bűncselekmények száma és a városközponttól való távolság fordítottan arányos. Az elméletet azonban kritika is érte, mivel Terence Morris Londonban végzett vizsgálatai során nem tudta igazolni az összefüggést, mert szerinte az európai városok nem mindig sugárirányban fejlődtek (MÁTYÁS–SALLAI 2014: 339). Ugyanakkor a hazai viszonyokra vetítve Budapest fejlődése például nemcsak hogy sugárirányú, de az objektív bűnözési helyzet alapján is a főváros központi kerületei a legfertőzöttebbek bűnügyi szempontból, míg a külső kerületekre kevésbé jellemző a magas bűnügyi leterheltség (MÁTYÁS–SALLAI 2015: 394).

²⁰ GÖRGÉNYI 2000: 100.

²¹ KORINEK 1995; 1997.

²² Vö. KORINEK 1995: 58, 74.

Az általános rendezetlenség elmélete

A bűnözéstől való félelem elterjedt kifejezés, mégis adekvát inkább a szubjektív biztonságérzetet használni, hiszen a biztonsághoz való érzelmi és magatartási viszonyunkra számos más tényező is hatással van a bűnözés mellett, ahogy arra már Finszter Gézánál utaltam. A szubjektív biztonság már ezt a kérdéskört is involválja, és a következőképp definiálható:

„A biztonság elégedettség, elégedetlenség érzése. Egyedi tapasztalat szerint érzékeli, és értékeli az állapotot, amelyet biztonságnak, illetve bizonytalanságnak fogalmaz meg. Sok tényező együttes hatására alakul, változik az egyének és általuk a társadalom egészének biztonságérzete. A szubjektív biztonság, mint állapot, sokkal nehezebben mérhető, mérésére nincsenek egzakt módszerek, meggyőző adatok.”²³

Ezen meghatározásból az is következik, hogy a félelem a társadalmi és egyéni szintre is képes hatni. A tanulmányban az egyéni szinttel fogok jobban foglalkozni, mivel „[a]z egyén szintjén megjelenő közrenddel kapcsolatos érzéseket döntően a közvetlen környezetben megjelenő problémák, benyomások határozzák meg”,²⁴ amelyek alakítására pár gyakorlati és elméleti lehetőséget kívánok felvázolni a dolgozat későbbi részében.

A fentiekkel összhangban a vizsgáldószám tárgyát sem lehet pusztán a bűnözési félelemre szűkíteni, mivel kriminológiai közhely, hogy az emberek jellemzően nem különítik el magukban a kriminalitástól, a rendetlenségtől vagy egyéb bajoktól való félelmüket.²⁵ Ezt a jelenséget nevezhetnénk akár az általános rendezetlenség elméletének is. Az elmélet magyarázó ereje abban áll, hogy fenyegetettségünk felértékelődik annak következtében, hogy különféle félelmeink mind egymással, mind a rendetlenség által kiváltott nyugtalansággal társulnak. Erre alapítva igen széles azon jelenségeknek a skálája, amelyek, ha még csak érintőlegesen is, de szóba hozhatók a rendészet aspektusából. A problémák mindig helyi kontextusban realizálódnak, így ilyenek tekinthetjük például a közvetlen lakókörnyezet rendezetlenségét (például elszaporodó roncsautók, graffitizés, szemetes és/vagy gyomos utcák, rossz közvilágítás) és a kriminális büntethetőség alatt maradó társadalomellenes cselekményeket (például zaklató módon történő koldulás, közterületen való alkoholfogyasztás, hangoskodás), amelyek kiemelten járulnak hozzá a környék általános rendezetlenség érzésének kialakulásához.

További fontos összefüggésre világít rá George Kelling és James Q. Wilson betört ablakok elmélete. A hasonlat szerint, ha egy épületen betörnek egy ablak, és azt nem javítják ki, akkor hamarosan a többi is ki fog törni, és végül az egész épület

²³ MÁTYÁS-SALLAI 2015: 337.

²⁴ CHRISTIÁN et al. 2022: 295.

²⁵ KORINEK 2019: 376.

állapota leromlik. A betört ablak ugyanis annak a jele, hogy senki nem törődik az épülettel, így nem jár kockázattal még egy ablakot betörni.²⁶ A bűnözéstől való félelmet tulajdonképpen ebben az esetben nem annyira maga a bűnözés, hanem közvetlenül a rendtelenség táplálja. A már említettek szerint ez végső soron azt eredményezi, hogy az emberek visszahúzódnak egyes közterületekről, ezzel átengedve a terepet a bűnözésnek.²⁷

Öngerjesztő folyamat: hiszen a szemetes utcák, az épületeket beborító graffitik, az elszaporodó roncsautók mind-mind a környék elhanyagoltságát sugározzák, ami szükségszerűen vonja maga után a vandalizmus megjelenését és a megrongált utcabútorokat. A környék fokozatosan lezüllik az épületei állagának rohamos romlása következtében, mivel a karbantartási feladatok elmaradnak, amit újabb rongálások követnek. Az utcai bűnözés térnyerésével pedig a különféle szolgáltatók elkezdnek kivonulni az ilyen területről, amit népeségelvándorlás követ, amire persze csak a jobb anyagi helyzetben lévőknek van lehetőségük. Korinek László pedig követelményszerűen kifejti, hogy „a deviáns magatartásmódok összefüggést mutatnak az adott városrész különféle változóival, mindenekelőtt a terület épületeinek leromlottságával, a népeségelvándorlással”.²⁸

A települések rendjének megóvásáért felelős szervezetek

Az eddig leírtakból levezethető, hogy a rend és a tisztaság megőrzése ténylegesen bűnmegelőző hatású. Az ezért viselt felelősségnek azonban szét kell oszlania a társadalomban: hatósági, közszolgáltatási és lakossági tevékeny közreműködést feltételez, ugyanis a „közterületek rendjének fenntartása csak részben rendészeti probléma”.²⁹

Mivel a megoldandó feladatok jelentős része helyben keletkezik, az eredményesség érdekében is a helyi viszonyokhoz igazodó megoldások szükségesek, ehhez pedig a hatáskörök decentralizációjára van szükség. A települési önkormányzat eleve egy bizonyos fokú függetlenséget élvez a központi irányítással szemben, és egyben ez az a szint, ahol a lehető legnagyobb hozzáértéssel is rendelkeznek a helyi közbiztonság kérdéseit illetően. Erre tekintettel, ahol a következőkben önkormányzatot említék, ott a települési önkormányzatot értem alatta.

Kerezi Klára egyenesen a helyi bűnmegelőzési tevékenység motorjának tekinti az önkormányzatot,³⁰ amiből adódóan a vezető szerepet az önkormányzatnak

²⁶ WILSON–KELLING 1982: 31.

²⁷ A közterületi aktivitással áll összefüggésben az építészeti bűnmegelőzés egyik alapelve, amely az ún. természetes felügyeletre épít. Ennek lényege szerint személyek és tárgyak elleni erőszak sokkal ritkábban fordul elő életteli helyeken, ahol emberek vannak a közelünkben. Ezáltal természetes módon, a jelenlévők által valósul meg a hely felügyelete. A természetes felügyeletről és a többi építészeti bűnmegelőzési alapelvről lásd bővebben Kara László idevágó művét (KARA 2017).

²⁸ KORINEK 1995: 188.

²⁹ SZABÓ 2011: 29.

³⁰ KERESZI 1997: 23.

kell(ene) vindikálni a helyi bűnmegelőzés gyakorlatában is. Németh Zsolt rávilágít arra is, hogy azért is kívánatos, hogy a bűnmegelőzés koordinátora az önkormányzat legyen, mivel nagy mennyiségű információ van a birtokában az emberek és közösségeik életkörülményeiről.³¹

Bizonyos, hogy az önkormányzatnak mind a szituatív, mind a szociatív bűnmegelőzés terén széles körű lehetőségei vannak. A teljesség igénye nélkül pár példa: szociálpolitika eszközeivel tudja alakítani a helyben élők életkörülményeit, gazdaságot serkentő lépéseket tehet, képes koordinálni a bűnmegelőzésben érintett szervezetek tevékenységét,³² együttműködési megállapodásokat köthet, és településrendezési feladatai során az építészeti bűnmegelőzés eszközeit gyakorlatban is implementálhatja. Már csak azért sem lehet kimerítő felsorolást megadni, mivel a bűnmegelőzés maga is komplex társadalmi szintű tevékenység.

„A bűnmegelőzés felöllel minden olyan intézkedést és beavatkozást, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése és az állampolgárok biztonságérzetének javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést gerjesztő okok hatásának mérséklésével vagy az áldozattá válás megelőzésével.”³³

Az önkormányzat rendészeti jogosítványai is erősnek tekinthetők, mivel rendeletalkotási joga által megállapíthatja a helyi együttélés legfontosabb kereteit és kiadhatja a rendészeti vonatkozású rendeleteket (közterület-használat, települési építési szabályzat, zöldfelületek védelme, közösségi együttélés szabályai, járművek közúti várakozási rendje, helyi környezetvédelmi szabályok). Az önkormányzat másik hangsúlyos rendészeti cselekvési lehetősége a szervezetalakítási jog, amely során úgynevezett önkormányzati rendészeti szerveket hozhat létre.

Hogy az ide tartozó szervtípusokat el lehessen helyezni a hazai rendészeti palettán, tágabb perspektíva szükséges. A hazai rendészeti rendszert Christián László és Bacsárdi József tipológiája alapján jelenleg hármas felosztás jellemzi: 1. rendvédelmi szervek, 2. rendvédelmi feladatokat is ellátó szervek, 3. komplementer rendészeti szervek.³⁴ Témám szempontjából a vizsgálódásom tárgyát leszűkítem a komplementer rendészetre. A komplementer rendészeten belül el kell különíteni azon szervezeteket és személyeket, amelyek az állami működéshez szervesen kapcsolódnak: ilyen állami, de nem rendvédelmi szereplők az egyes rendészeti feladatokat ellátók és az önkormányzati rendészetek, ideértve a közterület-felügyeleket is.³⁵ A komplementer rendészet másik oldala a civil biztonság, amelynek egyik ága a magánbiztonsági piac, a másik ága a társadalmi önkéntes szerveződések és egyesülések, ahol a legmarkánsabb képviselő a polgárőrség.³⁶ Terjedelmi okokból el kell

³¹ NÉMETH 2014: 381.

³² Ezek lehetnek állami és önkormányzati szervek, magánbiztonsági cégek és civil szervezetek is.

³³ BODA 2019: 82.

³⁴ Vö. CHRISTIÁN–BACSÁRDI 2018: 15.

³⁵ CHRISTIÁN 2018: [66].

³⁶ CHRISTIÁN 2018: [66].

tekintnem az egyes csoportok és szereplők ismertetésétől, a téma szempontjából azonban szükségesnek látszik tisztázni a komplementer rendszeten belül kik a rendészeti feladatokat ellátó személyek, és milyen viszony áll fent az önkormányzati rendszetekkel.

Rendészeti feladatot ellátó személy alatt tíz személyt értünk, akik különféle területeken végeznek rendészeti tevékenységet. Ezen rendészeti feladatot ellátó személyeknek külön ágazati jogszabályok határozzák meg a feladatát, mindazonáltal a közös eljárási szabályokat (a kényszerítő eszközök alkalmazásának feltételeit, az intézkedéssel szembeni panasz elbírálásának módját, az egyes megtehető intézkedésfajtákat stb.) egy közös kódex állapítja meg.³⁷ Az önkormányzati rendszet tagjai csak a rendészeti feladatot ellátó személyek közül kerülhetnek ki, amelyet jogszabály fektet le.³⁸ Amennyiben ezen hat különféle képzettségű személy³⁹ közül többet vagy akár mindet egy szervbe csoportosítják, azt nevezhetjük önkormányzati rendészeti szervnek. Ebben az esetben a tagok egységes szervezeti keretek között végzik a feladataikat, amely a működtetési költségek mellett a tevékenység koordinálásában is előnyökkel jár.

A közterület-felügyelőnek több szempontból is sajátos helyzete van a rendészeti feladatokat ellátó személyek között. Ahogy arra az imént utaltam, egyrészt lehetséges modell az önkormányzati rendészeti szerv felállítása, ahol többféle képzettségű és jogosultságú személyt foglalkoztatnak egyszerre. Másrészt, ha a közterület-felügyelő egymaga rendelkezik a többi önkormányzati rendészeti szervbe tartozó önkormányzati rendészre vonatkozó képzettséggel⁴⁰ – és ha a munkaköréhez tartozó működési területek fekvése egybeesik –, akkor egy személyben megbízható a feladataik ellátásával, illetve gyakorolhatja az ezzel járó hatásköröket. Leszögezhető, hogy az önkormányzati rendészeti feladatok egységesítésére a közterület-felügyelet képezi az alapot, ezért nevezhetjük az önkormányzati rendszet zászlóshajójának.

Mind ez idáig igaznak volt tekinthető azon megállapítás, miszerint a rendőrség az a szervezet, amely a leglátványosabban közvetíti és jeleníti meg az emberek számára a közhatalmat.⁴¹ Megítélésem szerint a közterület-felügyelet mára felzárkózott a rendőrség mellé ezen a téren, mivel Bacsárdi József megjegyzi, hogy a közterület-felügyelet a legjobban érzékelhető önkormányzati rendészeti fajta.⁴² A szervezet jogosultságainak bővülése és helyzetének erősödése megszakításokkal tűzdelt, de összességében hosszú ideje tendenciózus folyamat. Ami a távlati perspektívát illeti,

³⁷ Az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról szóló 2012. évi CXX. törvény (Erfesz. tv.).

³⁸ Erfesz. tv. 3. §.

³⁹ Nevezetesen: önkormányzati természetvédelmi őr, közterület-felügyelő, mezőőr, rendészeti feladatokat ellátó erdészeti szakszemélyzet, rendészeti feladatokat ellátó jogosult erdészeti szakszemélyzet, hivatásos halór.

⁴⁰ Lásd Erfesz. tv. 3. §.

⁴¹ KORINEK 2023: 174.

⁴² BACSÁRDI 2014: 20.

jelen körülmények között a közterület-felügyeleti rendszer további erősödése prognosztizálható.⁴³

Hazánkban közterület-felügyeletet nem kötelező létrehozni, kivéve a fővárosban: a fővárosi önkormányzatnak kötelező speciális illetékességgel rendelkező önálló szervet működtetnie, a kerületi önkormányzatoknak pedig közterület-felügyeleti hivatáskört kell gyakorolniuk ott, ahol a fővárosi önkormányzat ilyen feladatot nem lát el.⁴⁴ Elviekben tehát az önkormányzatoknak adott szervezetialakítási joga a közterület-felügyelet létrehozása, ezzel szemben a realitás sajnos azt mutatja, hogy a kisebb településeken hiányoznak az ehhez szükséges anyagi erőforrások és a szakmai háttér.⁴⁵ Ezzel szemben az is tény, hogy a jelenlegi rendszerben az önkormányzatoknak nincsen érdemi beleszólása a rendőrkapitányságok működésébe,⁴⁶ így érdekeltek egy helyi közbiztonság alakításában tényleges hatással bíró szervezet működtetésében.

A közterület-felügyelet meghatározó specifikuma

A közterület-felügyelet nemcsak szervezeti aspektusból sajátos rendészeti szervtípus, hanem a feladatait tekintve is. Ezen a ponton szükségesnek látom a rendőrség és a közterület-felügyelet feladatainak és működési modelljének az elhatárolását. Indíttatásom fundamentumát fontosnak látom tisztázni. Hibás kiindulásnak tekinteném ugyanis pusztán arra alapozni az összehasonlítás szükségességét, hogy a legtöbb rendészettudományi kutatás amúgy is megakad a rendőrség vizsgálatánál.⁴⁷ Sokkal több potenciált látok abban a megközelítésben, amely szerint „a közrend, közbiztonság fenntartásának elsőszámú letéteményese a rendőrség”,⁴⁸ és ehhez képest egy decentralizált, nem állami aktor mivel tud többet nyújtani a közrend és közbiztonság perspektívájából. Már csak azért is, mert tény, hogy közbiztonságot teremteni nem csak a rendőrség által lehet.⁴⁹

⁴³ BACSÁRDI 2014: 24.

⁴⁴ Lásd Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 23. § (4) bekezdés 1. pont és (5) bekezdés 4. pont. Jelenleg a gyakorlatban azonban ún. négyoldalú megállapodással felosztják az egyes közterület-felügyelői részfeladatokat az adott kerületi önkormányzatok és a fővárosi önkormányzat, illetve a közterület-felügyelet. Érdekességképpen megjegyzendő, hogy a közterület-felügyeleti rendszer kezdeti időszakában a fővárosi kerületekben nem működtek önálló közterület-felügyelet, hanem ún. alközpontok létrehozásával látták el az egyes területek lefedését. Külön megállapodás kellett az alközpontok megalakításához a kerületi és a fővárosi önkormányzat között. Hátrányként jelentkezett a kerületek oldaláról, hogy a kerületi vezetők az alközpont vezetői felé utasítási jogkörrel nem rendelkeztek, az irányítást a főváros gyakorolta. A helyzeten a közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény változtatott, hiszen a települési önkormányzatoknak ez adott felhatalmazást önálló közterület-felügyelet megalakítására. Budapesten elsőként a VIII. kerületi Józsefváros Önkormányzata élt a lehetőséggel, amely 2003 őszén döntött saját közterület-felügyeleti szerv létrehozásáról. Ezt követően a fővárosban a 2010-es évek elején jött létre a legtöbb kerületi közterület-felügyeleti szerv. Lásd erről bővebben KARDOS 2018: 107–108.

⁴⁵ BACSÁRDI 2014: 26.

⁴⁶ BACSÁRDI 2014: 24.

⁴⁷ CHRISTIÁN 2011: 16.

⁴⁸ CHRISTIÁN 2011: 28.

⁴⁹ CHRISTIÁN 2011: 197.

Már említettük, hogy a közterület-felügyelet a komplementer rendészeti szervek sorát erősíti, vagyis szerepvállalása kiegészítő a biztonság megteremtésében. Mindezek ellenére mégsem lehet pusztán rendőrséget támogató szervként gondolni a közterület-felügyeletre, mivel a feladatok csak részben egyeznek meg. Számos önkormányzatisághoz köthető feladat van, ami speciális hozzáértést követel meg. Ilyen a rendészeti tárgyú önkormányzati rendeletekben foglaltak betartatása (közterületek használatára vonatkozó rendelkezések ellenőrzése, közösségi együttélési szabályok érvényre juttatása), a közútkezelői engedélyekhez kötött tevékenységek szabályszerűségének ellenőrzése, a közterületek rendjére és tisztaságára vonatkozó rendelkezések betartatása, az ebrendészeti kérdések, az önkormányzati vagyon védelmének ellátása. Sőt, az említett tevékenységek is további részfeladatokra bonthatók.⁵⁰ Ez a differenciáltság egészen a közterület-felügyelet intézményének megalakulása mögött húzódó igényekig visszavezethető, mivel a települések számára szükség volt olyan szervezetre, amely képes a települések döntéseit végrehajtani, továbbá megoldani azon, főként települési közterületeket és külterületeket érintő problémákat, amelyekre a rendőrségnek megfelelő kapacitása nem volt.⁵¹ Nem lehet elmenni amellett a tény mellett sem, hogy az erdőgazdálkodási kérdések, külterületek felügyelete, helyi természetvédelmi értékek védelme mind-mind hatáskörkoncentráció formájában jelentkezhetnek egy személyben a közterület-felügyelőnél, ahogy arról fent említést tettem. Mindebből következik, hogy a közterület-felügyeletre egy önkormányzati szakrendészetként tekinthetünk.

A rendőrség és a közterület-felügyelet közti hasonlóság kapcsán kiemelendő, hogy a közterület-felügyelet „egyes speciális (a helyi közbiztonság védelmét szolgáló) hatásköröket gyakorol [...] Ha korlátozott mértékben is, de társadalmi rendeltetése a helyi közrend és közbiztonság védelme.”⁵² Fontos leszögezni azonban, hogy a közterület-felügyeletre nem riválisként kell tekintenie a rendőrségnek, hiszen a célok közösek: a közrend és közbiztonság megteremtése, fenntartása, valamint az állampolgárok szubjektív biztonságérzetének növelése. Ezeknek a céloknak az elérését pedig mind a két szervezet a legitim fizikai erőszak birtokában igyekszik elérni, ami a rendészet egyik meghatározó *differentia specificája*.⁵³

A közterület-felügyelet és a bűnözési félelem

Településbiztonsági szempontból fontos leszögezni, hogy a bűnözés helyi probléma.⁵⁴ Ugyanakkor a bűnözés nem egyenlően oszlik meg, mivel leginkább városi

⁵⁰ Utcai árusítás; zöldfelületek védelme; illegális személtlerakók felszámolása; meghatározott közterületek síkoság- és gyommentesítésének, tisztántartásának az ellenőrzése; ingatlanok előtti vízelvezető árkok állapotának ellenőrzése; útburkolatbontások; területfoglalási engedélyek, fakivágások engedélyei stb.

⁵¹ BACSÁRDI 2019: 128.

⁵² FINSZTER 2010a: 11.

⁵³ CHRISTIÁN 2018: [4].

⁵⁴ TILKI-KISS 1997: 57.

jelenség, hiszen a modern városok által kínált körülmények ösztönzőleg hatnak a bűnözésre,⁵⁵ továbbá összefügg azzal is, hogy a lakosság is városokban tömörül.⁵⁶ Viszont itt kell reflektálnom arra, miszerint vannak a lakossági félelmet növelő és nem növelő bűncselekmények – igaz ez még akkor is, ha az adott bűncselekmény képes nagy károkat okozni –, mivel a lakosságot általában nem a bűnözés növekedése érdekli, hanem bizonyos bűncselekmények számának kedvezőtlen alakulása.⁵⁷ Leginkább az utcai bűnözéstől félnek az emberek,⁵⁸ ezen belül is jellemzően az erőszakos és a vagyon elleni bűncselekmények hatnak a félelemérzetre.⁵⁹

Arra már utaltam, hogy a bűnözési félelmet a kriminalitás szintje alatt maradó jelenségek is képesek táplálni, ezzel pedig releváns, hogy a közterület-felügyelet eszközrendszerében is megjelennek a bűnözési félelem holdudvarát erősítő jelenségek elleni eszközök. Ugyanakkor itt kell megemlítenem, hogy a *de facto* bűnözés ellen sem eszköztelen a szervezet.

A közterület-felügyelet a bűnözés alakulására közvetlenül is tud hatni, mivel a közterület-felügyelő a bűncselekményen tetten ért személyt jogszabály alapján elfoghatja, szökésének megakadályozására bilincset alkalmazhat, sőt akár a helyi rendőri szervre elő is állíthatja.⁶⁰ A közterület-felügyelő főszabály szerint az önkormányzat illetékességi területén lévő közterületeken jogosult intézkedni,⁶¹ ezért nem meglepő, hogy képes az utcai bűnözésre befolyással lenni. Emellett a félnyilvános területek megszorodásával párhuzamosan nemcsak a magánbiztonságnak kellett a rendészeti hatáskört megadni ezeken a jellemzően magánkézben lévő területeken (üzletekben, bevásárlóközpontokban, benzinkutakon), hanem mivel félig ilyen, félig olyan besorolásúak, ezért fent kellett tartani a közhatalom számára is az ellenőrzést. Így a közterület-felügyelő az ilyen félnyilvános helyeken, mint akár a pláza is, a jogsértés jellegétől függően jogosult intézkedni.⁶²

Mészáros Bence arra hívja fel a figyelmet, hogy a rendőrség elsősorban *post factum* lép fel a közbiztonság érdekében,⁶³ míg Christián László ezzel összhangban megjegyzi, hogy a megelőző szemlélet elmarad a rendőrség tevékenységében, valamint a reagáló rendészet teljesítőképességének határára érkezett.⁶⁴ A közterület-felügyelet alaptevé-

⁵⁵ MÁTYÁS-SALLAI 2015: 387.

⁵⁶ BARABÁS 2020: 73.

⁵⁷ IRK 1996: 122.

⁵⁸ KORINEK 1995: 24.

⁵⁹ Vö. KORINEK 1995: 22; IRK 1996: 122.

⁶⁰ Lásd Erfesz. tv.

⁶¹ A teljesség igényével meg kell említeni, hogy ugyanazon jogszabályhely említi még az önkormányzat intézményeinek és gazdasági szervezeteinek területét, továbbá az önkormányzat tömegközlekedési feladatának ellátása során üzemeltetett tömegközlekedési eszközt mint helyszíneket, ahol a közterület-felügyelő intézkedhet. Lásd a közterület-felügyeletről szóló 1999. évi LXIII. törvény (Kftv.) 3. §.

⁶² Az idevonatkozó rendészeti joganyag meglehetősen atomisztikus. A Kftv. és a jelenleg hatályos szabálysértési törvény (2012. évi II. törvény) megkülönbözteti a közterület és a nyilvános hely fogalmát. A vasútállomás, a buszpályaudvar, a vegyesbolt, a bevásárlóközpont és annak parkolója mind besorolható az említett két kategória valamelyikébe. Eklatáns példa, hogy a közterület-felügyelő intézkedhet a nyilvános helyen – mint a pláza épülete is – a közterületbe ütköző magatartást tanúsítóval szemben (2012. évi II. törvény 192. §).

⁶³ MÉSZÁROS 2017: 382. Idézi CHRISTIÁN 2020: 115.

⁶⁴ CHRISTIÁN 2016: 697.

kenységei között jogszabály által deklarált feladat a közreműködés a társadalmi bűnmegelőzés feladatainak megvalósításában, továbbá közreműködés a közrend és közbiztonság védelmében.⁶⁵ Az említett feladatok ellátásával kapcsolatban megállapítható, hogy a bűnözési félelem pozitív alakulására a gyalogos járőrözés és a látható jelenlét van a legnagyobb hatással. Egy ambiciózusan működő önkormányzati rendészet képes lehet az említett rendőrségi bűnmegelőzési deficitet kitölteni, így a településbiztonság területén már csak ennél az oknál fogva is kétségtelenül hozzáadott értéként jelenik meg a szervezet tevékenysége.

Korábban levezettem, hogy az elhanyagolt és rendezetlen környezet hogyan képes hatni a szubjektív biztonságérzetre, mivel az emberek nem különítik el magukban a kriminalitástól, a rendetlenségtől vagy egyéb bajoktól való félelmüket – erre úgy utaltam, mint az általános rendezetlenség elméletére. A közterület-felügyelet alaptevékenységei közé tartozó másik feladatcsoport a közterület rendjére és tisztaságára vonatkozó jogszabály által tiltott tevékenység megelőzése, megakadályozása, megszakítása, megszüntetése, illetve szankcionálása.⁶⁶ A téma szempontjából szintén releváns feladat a közterületek jogszerű használatának ellenőrzése is.⁶⁷ Az ingatlan tulajdonosainak vagy használóinak alapvető érdekük fűződik ahhoz, hogy az épületekkel, telkekkel határos területek tisztán legyenek tartva, ne a kidobásra szánt tárgyak időleges (esetleg tartós) tárolási helyeül szolgáljanak, a természetes és ültetett növényzet gondozott legyen. A környezet iránti felelősségvállalás és törődés biztonságosabbá teszi az adott területet, továbbá a gondos karbantartás a tulajdonosi jelenlétet és biztonságot érzékelteti⁶⁸ – ezt a betört ablakok elméletnél már érintettem.

A közterület-felügyelet felszólíthatja az olyan ingatlanok tulajdonosait, ahol azt tapasztalja, hogy a köztisztasági állapotok kivétlenül hagynak maguk után – ilyen eset lehet a közterületen elhelyezett építési konténer, amiből kiszóródott a beledobált kommunális hulladék, vagy a zöldfelületek elburjánzása, gyomosodása. A szabályok érvényre juttatásához állami kényszer is társul, így az ügy jellegétől függően a bírság kiszabása, a feljelentés, vagy más hatóság eljárásának a kezdeményezése is rendelkezésére áll az intézkedő közterület-felügyelőnek. Egy használaton kívüli személyautó, amely már a közúti közlekedés legalapvetőbb feltételeivel sem rendelkezik,⁶⁹ nemcsak a parkolóhelyet foglalja, hanem előbb-utóbb a vandalizmus áldozata lesz: letörlik a tükröt, összekarcolják vagy -graffitizik, legvégül pedig az is előfordulhat, hogy a fosztogatás következtében már csak a váz emlékeztet arra, hogy korábban közlekedési eszköz volt. Egy ilyen látkép miatt a környéken lévők szubjektíven veszélyesnek fogják tartani a területet, még akkor is, ha objektívan a bűnügyi

⁶⁵ Kftv. 1. § (4) bekezdés d) pont.

⁶⁶ Kftv. 1. § (4) bekezdés b) pont.

⁶⁷ Kftv. 1. § (4) bekezdés a) pont.

⁶⁸ KARA 2017: 64.

⁶⁹ A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet 5. § (1) bekezdés.

leterheltség alacsony.⁷⁰ Ugyanilyen nyugtalanságot kelt a járókelőkben az olyan kisebb súlyú jelenségek megjelenése, mint például a hangoskodó, közterületen alkoholt fogyasztó társaságok, különösen, ha ez zaklató módon megvalósuló kéregetéssel is párosul. Az ezzel összefüggésbe hozható jogsértések kapcsán a közterület-felügyelet intézkedési jogosultsággal rendelkezik.⁷¹

A közterület-felügyelet egyfelől alaptevékenysége révén, másfelől prudenciális intézkedések meghozatalával képes hatni a bűnözési félelemre. Az előbbi esetkört mostanra kitárgyaltam, az utóbbi megvalósulása viszont megítélésem szerint nem önmagából következik. Ez alatt azt értem, hogy a helyi lakossági érdekekre akkor lesz fogékony a szervezet, ha egyfajta szemlélet, filozófia a szervezeti kultúrában meggyökeresedik, amely aztán átszövi a mindennapi tevékenységet is. Ezen a ponton elengedhetetlennek tartom röviden ismertetni a közösségi rendőrséget (*community policing*), amely működési filozófia a társadalmi folyamatokba való proaktív beavatkozásra helyezi a hangsúlyt.⁷² Robert R. Friedmann kihangsúlyozza, hogy nehéz egyetlen definícióval meghatározni, mivel a részleges definíciók különböző összetevőkre és elemekre koncentrálnak, illetve mindig figyelmen kívül marad olyan szempont, amelyről a közösségi rendészetnek szólnia kell.⁷³ A hivatkozott szerző ezért a közösségi rendőrség lényegét érintően úgy látja, hogy az 8-10 alapelvben összegezhető, amelyekből az alábbi meghatározást alkotta:

„A közösségi rendőrség olyan irányvonal, amelynek célja a bűnözés eredményesebb és hatékonyabb kontrollja, a bűnözéstől való félelem csökkentése, az életminőség javítása, a rendőrségi szolgáltatások és a rendőrség elfogadottságának növelése a közösségi erőforrásokra való proaktív támaszkodás révén, amely a bűnözést keletkeztető körülmények megváltoztatását célozza. Feltételezi a rendőrség megnövekedett felelősségét, a nyilvánosság nagyobb részvételét a döntéshozatalban, valamint a polgári jogok és szabadságjogok iránti nagyobb figyelmet.”⁷⁴

Látható tehát, a közösségi rendőrség eszménye eredetileg a rendőrség működésének keretében fogalmazódott meg. Ugyanakkor meglátásom, hogy ezen működési filozófia adaptálható a közterület-felügyelet tevékenységébe, sőt azon óvatos kijelentést is megkockáztatom, hogy ehhez a szükséges előfeltételek is adóttak. A közösségi

⁷⁰ Ugyanakkor az a gondolat is idekívánkozik, hogy a lakosság szubjektív biztonságérzetére ható bűncselekmények térrelevánsak, a földrajzi tér konkrét helyéhez köthetők (MÁTYÁS-SALLAI 2014: 351.). Kétségtelen tény, hogy a bűnözés sokoldalúan determinált jelenség, a bűncselekmények bonyolult oksági láncolatban állnak (TILKI-KISS 1997: 51). Itt csupán azt a konklúziót kívánom levonni, hogy a bűnmegelőzésnek is ekképpen komplexnek kell lennie. A tárgyalt téma szempontjából arra a gondolatmenetre kívánok szorítkozni, amit már megállapítottunk, hogy a környék rendezetlensége következtében fellépő bűnözési félelem a közterületek ún. természetes felügyeletét megátalja, ami a bűnözés emelkedését *de facto* előidézi az adott területen.

⁷¹ Nevesítve a szabálysértési törvény (2012. évi II. tv.) alapján: csendhárbitás [195. §]; Szeszszesital-árúsítás, -kiszolgálás és -fogyasztás tilalmának megszegése [200. §]; koldulás [185. §].

⁷² KORINEK 2006: 252.

⁷³ FRIEDMANN 1992: 3.

⁷⁴ FRIEDMANN 1992: 4. – a szerző saját fordítása.

rendőrség esetében nincs általános recept, amely mindenhol működne, mivel minden közösségnek saját nehézségei vannak.⁷⁵ Pár olyan eszközt mégis meg kívánok említeni, amelyekre az empirikus tapasztalatok alapján a közterület-felügyelet építhet. Ilyen közösségi rendőrségbe illeszkedő elem a helyben érdekelt rendészeti szereplő és a lakosság kreatív együttműködése, a helyi közösség irányába való elköteleződés és a bizalom kialakítása, a kapcsolattartás során a kétirányú kommunikáció fenntartása, a folyamatos elérhetőség biztosítása, a lakosság problémái iránti érzékenység és nyitottság, az együttműködés keretében a közös problémafeltárás megvalósítása. Lényeges elem, hogy a helyi rendészeti szerv működése során nem egymaga határozza meg, mik a legfontosabb problémák az adott területen, hanem a problémák definiálásába bevonja a helyben érdekelt lakosságot is, továbbá igyekszik közvetlenül az előidéző okokra koncentrálni és azokra megoldást találni.

Természetes módon felvetődik a közterület-felügyelet szerepvállalása terjedelmének kérdése a helyi problémák megoldásában való részvételt illetően. A szervezet rendeltetéséből adódóan nem képes, és nem is hivatott arra, hogy társadalmi, állami vagy gazdasági problémákat megoldjon, hanem a közbiztonság, a közrend és ezen keresztül a köznyugalom megteremtésében való közreműködésre vállalkozik. Így a hajléktalanság problémaköre, a közutak forgalomszabályozási kérdései, az önkormányzati szervezetek működtetése nem tartozik a közterület-felügyelet kompetenciái közé. Mindazonáltal a meglévő jogszabályi környezet és a szervezeti eszközrendszer keretében gondos szelektálást követően elválaszthatók azok a problémák, amelyek kapcsán lehetőség van a körülmények tevékeny alakítására, ha pedig más nem is lehetséges, a problémák egyszerű jelzése a megoldásra hivatott szervezetek felé mindig opció marad.

Már felhívtam a figyelmet arra, hogy a közösségi rendőrség egyik lényeges eleme a bűnözési félelem csökkentése. Ezen módszerek közé sorolható, amit Korinek is kiemel, hogy az emberekkel való személyes kapcsolat és a gyakran kialakuló párbeszéd jó hatással van az emberek félelmének csökkentésére,⁷⁶ továbbá attól is csökkenteni fog a bűnözési félelem szintje, ha a társadalom magáénak érzi a rendészeti szervezetet és tudja, hogy van ráhatása a bűnmegelőzés intézményére és annak eszközeire. Az említetteken túl a közösségi rendőrség elveivel összekapcsolható számos más eszköz is beépülhet a közterület-felügyelet tevékenységébe, úgymint lakossági fórumok tartása, ismeretterjesztő anyagok használata, közösségi médián terjedő tudatosítási kampányok, széles vagy meghatározott rétegeket célzó közbiztonsági előadások tartása. A szervezet feladatrendszere tehát igen széles a bűnözési félelem mérséklése terén, kezdve a bűnalkalmak csökkentésével, a környezet rendezettségének és fenntartásának közreműködésén át, a szemléletformálásig és edukációig. Sőt, Németh Zsolt szerint a közösségi rendőrség lényegében önmaga is bűnmegelőzést jelent,⁷⁷ ezért értelemszerűen következik, hogy az ilyen értékeket

⁷⁵ TILKI-KISS 1997: 58.

⁷⁶ KORINEK 2019: 386–387.

⁷⁷ NÉMETH 2014: 380.

magáénak valló közterület-felügyelet hatásos tud lenni a településbiztonság megvalósításában.

Jó gyakorlat, ha a szolgáltató szemléletet érvényre juttató közterület-felügyelet a közterületi problémákat rögzíti és az intézkedésre jogosult szervezet átiratban értesíti, mivel a közterületi rendtelenség érzethez szorosan tartozó tipikus problémák jelentős része városüzemeltetési feladatkörbe tartozik (például törött padok, hiányos közvilágítás, telített hulladékgyűjtő edények, kidőlt KRESZ-táblák). Önkormányzati szerv révén az önkormányzati feladatkörbe tartozó problémák hamar eljutnak a megoldásra hivatott szervezeti egységekhez, így a szignalizációt követően sokszor rövid időn belül történik intézkedés. Olyan tartós problémákkal szembesülés során, amelyek nem tartoznak közvetlen közterület-felügyeleti kompetenciába, a szervezetnek mindig rendelkezésére áll az úgynevezett petíciós jog, amely alapján más szervhez, szervezethez javaslatot fogalmazhat meg.⁷⁸

Megállapítható, hogy a közösségi rendőrség fogalmával megjelölt szerepe révén teljesebben ki igazán a közterület-felügyelet. Már arra is utaltam, hogy ezen kiteljesedéshez megítélésem szerint minden szükséges előfeltétel adott. Ennek jobb megértéséhez a szervezet helyzetét össze kell vetni rendészeti nagytestvérelével, a rendőrséggel. „A magyar rendőrség katonai szervezési elvek szerint felépített, centralizált államrendőrség. Ez a modell a pártállami időkben alakult ki.”⁷⁹ Vári Vince megállapítja, hogy Magyarországon egységes rendőrség működik, a magyar rendőrségi modellben a hatáskörök erős centralizációja érvényesül, a szervezet működési stratégiáját tekintve reaktív.⁸⁰ Vári kritikát fogalmaz meg továbbá arra vonatkozóan, hogy rendőrségünk tekintélyvel működik, amely működési modell fő jellemzője többek között, hogy a beosztott elveszíti autonómiáját, így könnyebben irányítható, ugyanakkor passzív és kezdeményezésre alkalmatlan lesz.⁸¹ „A militáns vonások ellensúlyozására a civil közigazgatás felé való hangsúlyeltolódás jelenthet alternatívát”⁸² – állapítja meg. Bezerédi Imre megerősíti, hogy jelenleg a rendőrségnek általában nem az adott közösség közbiztonságérzetének javítása érdekében szabnak meg feladatokat, hanem általánosan elvárt felsőbb körű követelményeknek való megfelelés céljából utasítanak.⁸³ A rendőrség jellemzését Finszter Géza megállapításaival zárom, miszerint:

„A rendészeti hatóságok [...] a közbiztonság általános állapotáért vállalják a felelősséget, de szinte semmit nem tudnak tenni a helyi közbiztonság érdekében.

⁷⁸ Pl. forgalomszabályozási intézkedések szükségessége, megállási tilalmak vagy behajtási korlátozások elrendelése kapcsán javaslatként a gyakorlati tapasztalatok fényében. Megjegyzendő, hogy rendészeti kompetenciába illő javaslatokat is megfogalmazhat a szervezet: ilyenek a képviselő-testület részére rendészeti tárgyú rendeletek megalkotására vagy módosítására szakmai szempontok mentén megfogalmazott beadványok.

⁷⁹ FINSZTER 2010b: 161.

⁸⁰ VÁRI 2019: 436.

⁸¹ VÁRI 2019: 429.

⁸² VÁRI 2019: 436.

⁸³ BEZERÉDI 2019: 371.

És minél inkább centralizált a szervezetük, a helyi bajokkal szemben annál tehetetlenebbek. A centralizált szervezet erőinek legnagyobb részét központi feladatokra kénytelen koncentrálni, miközben elveszíti helyismeretét és kapcsolatait azokkal a kis közösségekkel, amelyek a helyi közbiztonság hiányát érzékelik. A centralizált szervezet a kényszer alkalmazására összpontosít, és szinte tehetetlenné válik akkor, amikor szolgáltató, támogató funkcióit kellene teljesíteni.”⁸⁴

Akár egy külön dolgot is megérne azon tényezők alapos feltárása, amelyek hátráltatják a közösségi rendőrség megvalósítását a jelenlegi hazai rendőrségi modellben, de úgy gondolom, hogy a témám szempontjából az eddig felsorolt érvekből is világosan kirajzolódik a lényeg.

A közterület-felügyelet ezzel szemben gólpozícióban van, hiszen a civil közigazgatásba ágyazott, decentralizáltan működik, a lakossághoz a lehető legközelebb van, így lakosság közeli működés jellemzi, és a döntési hatáskörök is az érintett közösséghez közel koncentrálnak, ezért nem terhelik le a központi elvárások. Egy ilyen szervezetben szolgáló közterület-felügyelőben ott rejlik a képesség a kreatív problémamegoldásra és a kezdeményező képesség megtartására. A közterület-felügyelet képes nyitottá válni az állampolgárok problémáira és szerepet vállalni azok megoldásában, amire pedig már több hazai pozitív példa is van. Hazánk jelenlegi rendőrségi modellje és szerepvállalása tehát nem felel meg a közösségi rendőrség elveinek, ugyanakkor a közterület-felügyeletek már elkezdtek felismerni ennek a működésnek a fontosságát, sőt a napi feladatellátásban is kultivált értéként jelenik meg.

Összegzés

A bűnözési félelem kihatással van a mindennapokra és az életminőséget közvetlenül képes befolyásolni. Kialakulásához konkrét fenyegetettség nem szükséges. Megállapítható viszont, hogy az emberek biztonságérzete jelentősen csökken a rendezetlen és elhanyagolt környezet hatására. Ennek egyik magyarázata, hogy az emberek nem különítik el magukban a kriminalitástól, a rendtelenségtől vagy egyéb bajoktól való félelmüket. A betört ablakok elméletén keresztül levezettem, hogy a környezetben, illetve a közterületen megjelenő hibák, rongálások miként terjedhetnek tovább és öltöhetnek egyre nagyobb méreteket. Mindennek az a tanulsága, hogy a gondos karbantartás a tulajdonosi jelenlétet és biztonságot érzékelteti, ami preventív hatású.

A közterület-felügyelet egy olyan önkormányzati szakrendészet, amely az objektív és szubjektív biztonság alakításához is tevékenyen hozzá tud járulni. Megállapításaim szerint a közterület-felügyelet egyfelől alaptevékenysége révén, másfelől „okos” intézkedések meghozatalával képes hatni a bűnözési félelemre, sőt mindkét esetkört számos példával igyekeztem alátámasztani. A szervezet dedikált feladatai

⁸⁴ FINSZTER 2011: 87.

között szerepel a közterületi rendezetlenség számos formája elleni fellépés, így immanens módon birtokol olyan hatásköröket és erőforrásokat, amelyek megkülönböztetik más rendészeti/rendvédelmi szervtől. Mindezek fényében a közterület-felügyelet tevékenysége által a helyi lakosok hangulatának pozitív irányú változásához járul hozzá, ami viszont a településbiztonság kapcsán eddig kevésbé tárgyalt szempont. Figyelemmel kell lenni ugyanakkor arra is, hogy a közterület-felügyelet bár sokat tehet a bűnözési félelem kívánatos szinten tartásában, mindig lesznek olyan tényezők, amelyek felett a szervezet nem, vagy csak részben diszponál.

Megítélésem szerint a közterület-felügyelet sikeresen alkalmazhatja a közösségi rendészet filozófiáját, sőt az ehhez szükséges előfeltételek a jelen működési környezetben már adóttak – főként mivel a civil közigazgatásba ágyazott, decentralizáltan működő helyi rendészeti szerv. A közterület-felügyelet a pozíciójából adódó előnyök kiaknázása révén teljesebben ki, így válva a településbiztonság meghatározó szereplőjévé.

Felhasznált irodalom

- BACSÁRDI József (2014): Az önkormányzati rendészet hazánkban. Helyzetértékelés röviden. *Magyar Rendészet*, 14(5), 17–27. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/3881/>
- BACSÁRDI József (2019): Magyarország önkormányzati rendészetének története. *Magyar Rendészet*, 19(4), 119–137. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.9>
- BARABÁS Andrea Tünde (2020): Nagyvárosi bűnmegelőzés. In MADAI Sándor – PALLAGI Anikó – POLT Péter (szerk.): *Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest: Ludovika, 71–79.
- BEZERÉDI Imre (2020): A rendőrség decentralizálása, depolizitálása és demilitarizálása. In BIHARI Erika – MOLNÁR Dániel – SZIKSZAI-NÉMETH Ketrin (szerk.): *Tavaszi szél – Spring Wind 2019*. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 368–376.
- BODA József szerk. (2019): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus.
- CHRISTIÁN László (2011): *A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség*. Győr: Universitas-Győr.
- CHRISTIÁN László (2016): Rendőrség és rendészet. In JAKAB András – GAJDUSCHEK György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 681–707.
- CHRISTIÁN László (2018): Rendészeti szervek. In Jakab András – Fekete Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Online: <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek>
- CHRISTIÁN László (2020): Rendészet, közigazgatás, büntetőjog. In MADAI Sándor – PALLAGI Anikó – POLT Péter (szerk.): *Sic itur ad astra. Ünnepi kötet a 70 éves Blaskó Béla tiszteletére*. Budapest: Ludovika, 113–119.
- CHRISTIÁN László – BACSÁRDI József (2018): *Önkormányzati rendészet*. Budapest: Dialóg Campus.
- CHRISTIÁN László – M. TORONYKÖY Márta – POLYÁK Zsolt (2022): Módszertani ajánlás a települési közbiztonsági és bűnmegelőzési stratégia kidolgozásához. *Magyar Rendészet*, 22(4), 247–305. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/magyrend/article/view/6551>
- KEREZSI Klára (1997): Egy biztonságosabb Magyarorszáért: a bűnmegelőzés stratégiája. In IRK Ferenc (szerk.): *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok XXXIV*. Budapest: Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet, 11–41.

- FINSZTER Géza (2010a): A rendészeti stratégia alkotmányos alapjai. In GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Pécsi határőr tudományos közlemények XI. kötet*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja, 5–24. Online: www.pecshor.hu/periodika/XI/finszter.pdf
- FINSZTER Géza (2010b): A rendészeti stratégia és az alkotmányozás. In VÍG Dávid (szerk.): *Kriminológiai közlemények 67*. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 155–165.
- FINSZTER Géza (2011): A települések közösségei és a helyi közbiztonság. In KADLÓT Erzsébet (szerk.): *Kriminológiai közlemények 69*. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 77–93.
- FRIEDMANN, Robert R. (1992): *Community Policing: Comparative Perspectives and Prospects*. New York: St. Martin's Press.
- GÖRGÉNYI Ilona (2000): Nemzetközi és miskolci viktimizációs felmérés. In TAUBER István (szerk.): *Tanulmányok Vigh József 70. születésnapjára*. Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 86–108.
- IRK Ferenc (1996): A morál és a büntetőjog helye jelen társadalmunkban. In TÓTH Károly (szerk.): *Emlékkönyv Dr. Tokaji Géza C. Egyetemi Tanár születésének 70. évfordulójára*. Szeged: Szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának bizottsága, 115–124.
- KARA László (2017): *Bűnmegelőzés építészeti eszközökkel*. Budapest: Lechner.
- KARDOS Pál (2018): A főváros kétszintű önkormányzati rendszeréből eredő problémák az önkormányzati rendészeti feladatellátást érintően a kerületek szemszögéből. *Magyar Rendészet*, 18(4), 105–125. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.5>
- KORINEK László (1995): *Félelem a bűnözéstől*. Budapest: Közigazgatási és Jogi.
- KORINEK László (1997): A félelem elmélete és felelőssége. In DOMOKOS Andrea (szerk.): *Kriminológiai Közlemények*, 55. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 140–151.
- KORINEK László (2006): Nomádok és letelepedettek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről. *Jogtudományi Közlöny*, 61(7–8), 247–267.
- KORINEK László (2019): Félelem a bűnözéstől, rejtett bűnözés. In BORBÍRÓ Andrea et al. (szerk.): *Kriminológia*. Budapest: Wolters Kluwer, 375–398.
- KORINEK László (2023): *Paradoxonok a kriminológiában*. Budapest: ORAC.
- MÁTYÁS Szabolcs – SALLAI János (2014): Kriminálgeográfia. In RUZSONYI Péter (szerk.): *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, 335–356.
- MÁTYÁS Szabolcs – SALLAI János (2015): Objektív és szubjektív biztonság néhány magyar nagyvárosban. In HERVAINÉ SZABÓ Gyöngyvér (szerk.): *A 21. század eleji államiság kérdőjelei. Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola*, 335–407.
- MÉSZÁROS Bence (2017): A magánbiztonság és a rendészettudomány kapcsolódási pontjai. In BODA József – FELKAI László – PATYI András (szerk.): *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére*. Budapest – Pécs: Dialog Campus, 381–387.
- NÉMETH Zsolt (2014): A rendőrségi bűnmegelőzés közösségi rendészet. In BORBÍRÓ Andrea et al. (szerk.): *A büntetőhatalom korlátainak megtartása: a büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin emlékére*. Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 379–389.
- PODOLETZ Léna (2011): Zéró tolerancia és alternatívái a rendészetben. In KADLÓT Erzsébet (szerk.): *Kriminológiai közlemények 69*. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 326–341.
- SZABÓ Mihály (2011): Tájékoztató a fővárosi közterületek rendjének biztosításáról. In KADLÓT Erzsébet (szerk.): *Kriminológiai közlemények 69*. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 29–35.
- TILKI Katalin – KISS Anna (1997): A bűnmegelőzés elméleti és gyakorlati kérdéseire. In IRK Ferenc (szerk.): *Kriminológiai és Kriminálisztikai Tanulmányok XXXIV*. Budapest: Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet, 42–64.
- VÁRI Vince (2019): Rendőrségi típusok „társadalmi” hatékonysága. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2. ksz), 427–437. Online: www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/6612/40_varivince_t%C3%B6rvedelt.pdf
- VIRÁG György – KULCSÁR Gabriella – ROSTA Andrea (2019): Erőszakos bűnözés. In BORBÍRÓ Andrea et al. (szerk.): *Kriminológia*. Budapest: Wolters Kluwer, 557–606.

WILSON, James Q. – KELLING, George L. (1982): Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety. *The Atlantic Monthly*, 249(3), 29–38.

Jogi források

1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről

2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

2012. évi CXX. törvény az egyes rendészeti feladatokat ellátó személyek tevékenységéről, valamint egyes törvényeknek az iskolakerülés elleni fellépést biztosító módosításáról

1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól

ABSTRACT

Public Area Inspectorate in Reducing the Fear of Crime

Richárd Csaba KUBA

The aim of the publication is to fill a gap by attempting to demonstrate the connections between the reduction of fear of crime and the activity of the public area inspectorate, which is considered the flagship of municipal policing. It is evident that if the carefree and undisturbed presence in public spaces is threatened, it affects the local community. From the point of view of local safety, to bring about positive changes in relevant indicators, the level of fear of crime cannot be ignored as it can lead to quantifiable changes in the objective public safety situation. The public area inspectorate is suited for identifying local problems; moreover, through its range of capabilities and authority, it can deal with a wide spectrum of disruptive behaviour, thereby contributing to positive changes in the mood of local residents. According to my findings, this local policing body is able to influence the fear of crime through its basic activities on the one hand and by implementing "smart" measures on the other, moreover, both instances can be supported by numerous practical examples. The public area inspectorate is a decentralised local law enforcement body embedded in civil public administration that has the ability to realise its potential by exploiting the advantages of its position, thus becoming a key element in settlement security.

Keywords: Public Area Inspectorate, local governmental law enforcement, fear of crime, subjective safety, general disorder

Gazdasági optimalizáció az objektumvédelemben

NÉMA Szabolcs,¹ TÓTH Levente²

A tanulmány célja, hogy megvizsgálja, hogyan aránylik az utóbbi években a cégek létesítményvédelmére biztosított költségkerete a védelemmel kapcsolatos személy- és vagyónvédelmi szolgáltatási árakhoz. Emellett megoldásokat és javaslatokat kíván tenni arra, hogy nehéz gazdasági helyzetben a biztonsági vezető mit tehet annak érdekében, hogy a folyamatosan emelkedő biztonsági szolgáltatási díjak ellenére is garantálni tudja a védendő objektum optimális biztonságát. A tanulmány először áttekinti a magánbiztonsági piac globális és magyarországi helyzetét, bemutatva a fő trendeket és szolgáltatási arányokat.

Ezt követően elemzi a cégek biztonsági költségvetésének alakulását az elmúlt években, különös tekintettel az élőerős őrzés-védelem és a biztonsági rendszerek átváltásaira. Az elemzés rámutat, hogy bár a cégek többsége növelte biztonsági költségvetését az elmúlt években, a szolgáltatási árak emelkedése miatt a biztonsági vezetők számára továbbra is kihívást jelent a megfelelő védelem fenntartása a rendelkezésre álló forrásokból. A tanulmány ezért javaslatokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogy a biztonsági vezetők hogyan tudják optimalizálni a rendelkezésre álló erőforrásokat a létesítmény védelmének garantálása érdekében.

Kulcsszavak: objektumvédelem, gazdasági optimalizáció, TCO, erőforrás-gazdálkodás

Bevezetés

A világ gyors ütemű fejlődése számos új kihívást hordoz magában. Technológiai innovációk, demográfiai változások, környezeti kihívások és gazdasági átalakulások mind olyan tényezők, amelyek formálják a jövőt, új lehetőségeket, valamint kihívásokat teremtenek az emberek és a vállalatok számára egyaránt. A biztonsági szakma sem kivétel ez alól, a vállalatoknak és szervezeteknek napjainkban egyre nagyobb kihívásokkal kell szembenézniük. Az utóbbi években számos olyan esemény történt,

¹ Főmunkatárs, HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Zrt., e-mail: nemaszab@gmail.com

² Tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; szakmai igazgató, TVT Vagyonvédelmi Zrt., e-mail: toth.levente@uni-nke.hu

amely globális hatással bírt (háborúk, világjárvány, infláció stb.). Ezek a magánbiztonsági szakmában, azon belül a létesítményvédelmi szegmensben is kifejtették hatásukat. Az elmúlt időszakban egyre nagyobb kihívást jelent a szakemberek számára az objektumok védelmi költségvetésének optimális elosztása. Ennek oka, hogy a biztonsági szolgáltatási árak és a kapcsolódó költségek rendkívül gyors ütemben emelkednek, aminek okán a létesítmények védelmére szánt költségvetési keretek nem tudják követni a szolgáltatási díjak növekedésének ütemét. Amennyiben a biztonsági vezetőnek az igényelt erőforrásnál kevesebb pénzből kell gazdálkodnia, kiemelten fontos a biztonsági szakterületek gazdasági optimalizációja. A létesítménybiztonság megteremtése és fenntartása nem termel közvetlen nyereséget, ezért a cégvezetés gyakran nem biztosítja maradéktalanul az igényelt biztonsági forrásokat. Mindez arra kényszeríti a létesítmények biztonságáért felelős személyeket, hogy vizsgálják meg a költségeiket és azok optimalizálási lehetőségeit, mivel az erőforrások nem megfelelő elosztása biztonsági kockázatokat eredményezhet. Dönteniük kell arról, hogy miképpen osszák el a rendelkezésükre álló pénzügyi kereteket úgy, hogy a szükséges biztonsági szintet fenn tudják tartani, esetleg fejleszteni tudják azt. A gazdasági optimalizáció azonban nem egyszerű feladat, és sok esetben nem a legmegfelelőbb létesítményvédelmi rendszert sikerül kialakítani.

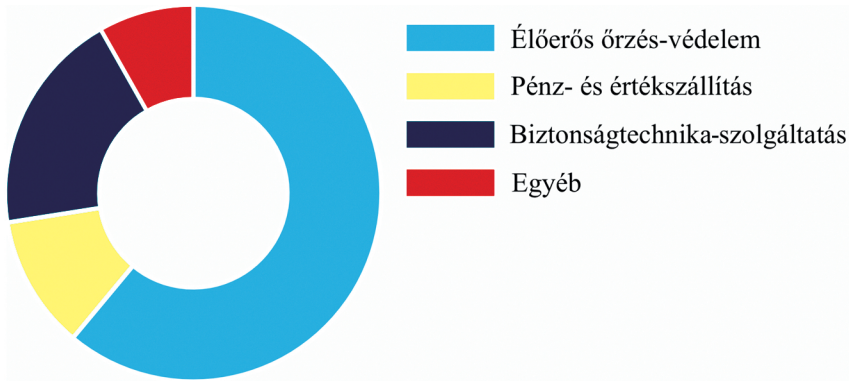
A magánbiztonsági piac helyzete

Globális helyzetjelentés

A magánbiztonsági szereplők a 21. században világszinten meghatározóvá váltak a magántulajdon védelmének területén. Legyen szó létesítményvédelemről, személyvédelemről vagy akár rendezvénybiztosításról, a világ rohamos tempójú fejlődésével egyetemben az ágazat is hatalmas növekedést mutat az elmúlt évtizedekben.³ A globális magánbiztonsági piac 2022. évi értékét megközelítőleg 224 milliárd dollárra, a 2023. évre vonatkozóan nagyjából 235 milliárd dollárra mérték. A jövőbeli előrejelzések szerint a piac növekedése gyorsuló ütemben fog folytatódni, és 2030-ra akár 338 milliárd dollár is lehet a piaci érték. A világpiaci kutatásokkal foglalkozó Fortune Business Insights által elvégzett felmérés a magánbiztonság globális piaci helyzetét vizsgálta. A felméréshez a világpiac kisebb és nagyobb szereplői is hozzájárultak válaszaikkal. A pontos eredmény meghatározásához az összes magánbiztonsági terület piaci méretét és az azokból származó bevételeket hasonlították össze a teljes piaci értékhez viszonyítva. A kutatás során vizsgálták a szolgáltatások felhasználóinak számát, az egyes területekre fordított kiadások összegeit, a magánbiztonsági szolgáltatások aktuális trendjeit, a vásárlói magatartást, az új technológiák iránti hajlandóságot, valamint a kereslet-kínálat szintjeit. A megkérdezettek 60%-a

³ LIPPAI 2023.

a szolgáltatások igénybe vevője, 40%-a pedig a szolgáltatást nyújtó fél volt. A válaszadók 35%-a észak-amerikai, 25%-uk európai, 25%-uk ázsiai és 15%-uk egyéb kontinenseken élő személy volt. A kutatás/felmérés eredménye az 1. ábrán látható.⁴

1. ábra: A 2023-as globális magánbiztonsági piac részesedése, szolgáltatástípus szerint
 Forrás: Fortune Business Insights 2024

A vizsgálat eredményei alapján megállapítható, hogy globálisan a magánbiztonsági szakma legszélesebb körben elterjedt szolgáltatási ága az élőerős őrzés-védelem. Meglepő lehet az eredmény, hiszen életünk számos területén válik a technológia szerepe egyre jelentősebbé, így azt gondolhatnánk, hogy a biztonságtechnikai szolgáltatási ág már sokkal nagyobb arányt képvisel. A prognózisok szerint ez a közeljövőben meg is valósulhat, mivel a szakértők 2030-ra a 2023-as piaci értéknek közel a duplájára számítanak a biztonságtechnikai szolgáltatások terén.⁵ Ennek a jelenségnek a magyarázata valószínűleg az, hogy a világ nagy része még mindig jóval elmaradottabb gazdaságilag és technológiailag, mint a fejlett régiók, mint Nyugat-Európa, az Egyesült Államok vagy Ázsia egyes fejlett országai (például Japán). Így sok helyen még nincsenek meg azok a technikai, pénzügyi és társadalmi feltételek, amelyek lehetővé tennék a biztonságtechnikai megoldások elterjedését. Emellett az is magyarázatul szolgálhat, hogy számos olyan helyen vesznek igénybe őrzés-védelmi szolgáltatásokat, ahol a biztonságtechnikai eszközök tápellátása, infrastruktúrája nem megoldott, vagy a fejlett biztonsági technológiák bevezetése túl magas költséggel járna, amit a szolgáltatás igénybe vevője nem tud finanszírozni. Ezenfelül, rengeteg más specifikus, földrajzi, gazdasági és egyéb szempontok is magyarázatot adhatnak az eredményre.

Annak ellenére, hogy a fejlett technológia hatékonyabb és hosszú távon költséghatékonyabb egyes kockázatok kezelésében, az ilyen típusú rendszerek beszerzésének és telepítésének kezdeti költségei számos cég – alapvetően a kisebb cégek

⁴ Fortune Business Insights 2024.

⁵ Verified Market Research 2024.

és a korlátozott erőforrásokkal rendelkező vállalkozások – számára rendkívül költségesek lehetnek. Ezen túlmenően a rendszer fenntartásához szükséges ismétlődő kiadások, mint a karbantartás, a frissítések stb. tovább növelik a pénzügyi terhet, ami megnehezíti egyes vállalkozások számára a modern biztonsági megoldásokba való beruházást. Összességében globális trend, hogy a vállalatok a hagyományos vagy költséghatékony biztonsági módszereket választják, késleltetve vagy esetlegesen kizárva az új technológiák alkalmazását.⁶

Amennyiben egyes országok magánbiztonsági iparágában és az állami rendvédelemben dolgozók számát vizsgáljuk, egyértelműen megállapítható, hogy a piaci alapon működő biztonsági szolgáltatást nyújtó cégek szolgáltatásai iránt egyre nagyobb kereslet mutatkozik.

A Statista adatgyűjtésre specializálódott oldala egy 2017-ben elvégzett kutatása alapján összehasonlítható, hogy egyes országokban hány fő dolgozik a magánbiztonsági szektorban és hányan az állami rendfenntartás rendszerében.⁷ A kutatási eredmények alapján megállapítható, hogy a fejlett országokban az állam egyre több szegmens biztonságának garantálását a magánbiztonsági vállalatok hatáskörébe helyezi, ezáltal növelve az iparágban dolgozók számát. Érdekes tény, hogy a *Guardian* kutatása szerint a világ lakosságának több mint fele olyan országban él, ahol a magánbiztonsági szektorban dolgozók létszáma meghaladja a rendvédelmi dolgozók számát, valamint globális szinten a magánbiztonsági piac olyannyira számottevő, hogy a piaci értéke meghaladja több mint 100 ország, köztük Magyarország GDP-jét is⁸ (1. táblázat).

1. táblázat: Az állami rendfenntartásban és a magánbiztonságban dolgozók létszáma

Ország	Magánbiztonsági iparág (fő)	Állami rendfenntartás (fő)
Kína	5 000 000	2 700 000
India	7 000 000	1 400 000
USA	1 100 000	800 000
Brazília	1 700 000	687 000
Oroszország	800 000	601 000
Németország	247 000	245 072
Egyesült Királyság	232 000	151 000

Forrás: a szerzők szerkesztése a www.statista.com/chart/10925/where-private-security-outnumbers-the-police/ alapján

⁶ Allied Market Research 2024.

⁷ MCCARTHY 2017.

⁸ PROVOST 2017.

Magyarország

Magyarországon a magánbiztonsági piac helyzete és jelentősége a rendszerváltás óta folyamatosan növekszik. A magánbiztonsági piac globális trendjei a magyar piacra is jellemzőek, a 80-as TEÁOR alá tartozó tevékenység hazai helyzetéről (személybiztonsági tevékenység, biztonságirendszer-szolgáltatás, nyomozás) a 2. táblázat ad pontos leírást.

2. táblázat: Magánbiztonsági tevékenységeket nyújtó vállalkozások Magyarországon

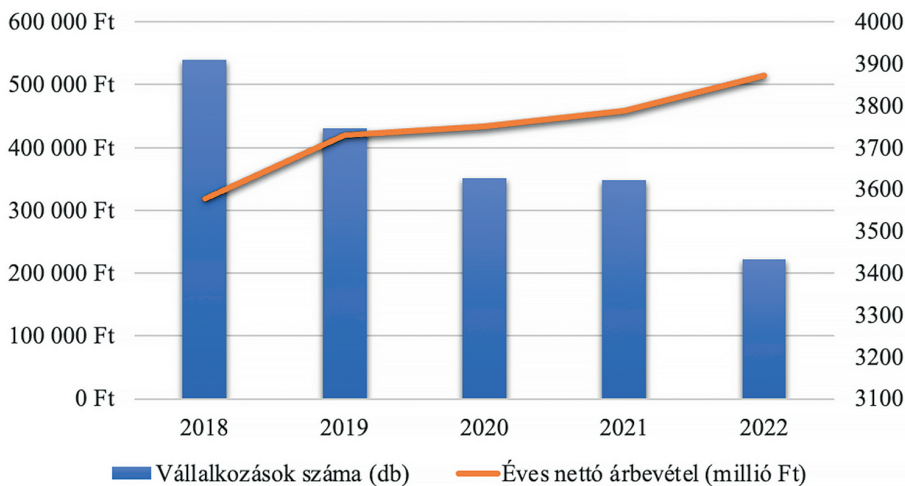
Év	Személybiztonsági tevékenység (db vállalkozás)	Biztonságirendszer-szolgáltatás (db vállalkozás)	Nyomozás (db vállalkozás)	Összesen
2018	2816	966	144	3926
2019	2659	958	136	3753
2020	2570	940	124	3634
2021	2561	948	119	3628
2022	2393	935	112	3440
2023	2266	894	108	3268

Forrás: a szerzők szerkesztése a Fortune Business Insights 2024 alapján

A táblázat adathalmazának értékelése alapján megállapítható, hogy a korábban vizsgáltszinten tett megállapítások a magyar piacra is érvényesek. Magyarországon is az élőerős védelmi szolgáltatás a legszélesebb körben elterjedt szolgáltatási fajta. Ezt követi a biztonsági rendszerek, majd a nyomozati szolgáltatások köre. A vállalkozások több mint fele nyújt élőerős védelmi szolgáltatást, míg a biztonságirendszer-szolgáltatási tevékenységi kört nagyjából csak minden negyedik cég végzi. A nyomozás mint magánszolgáltatás elenyésző.

A hazai piac szolgáltatásai egyre szűkebb körben koncentrálódnak, hiszen míg a vállalkozások száma szignifikánsan csökkent az évek alatt, addig a vállalatok összes éves nettó árbevétele 2018 és 2022 között közel a másfélszeresére nőtt (2018-ban ~381 milliárd forint, 2022-ben ~512 milliárd forint). A kisebb méretű vállalkozások megszűnnek, míg a piacon a nagyobb cégek egyre nagyobb bevétellel és befolyással bírnak (2. ábra).⁹

⁹ Lásd: www.nemzeticegtar.hu/interaktiv-grafikon

2. ábra: Vállalkozások száma és nettó árbevételeik viszonya

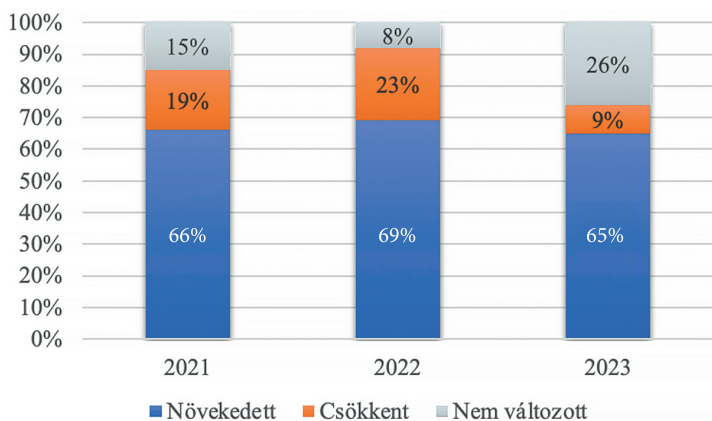
Forrás: a szerzők szerkesztése a www.nemzeticgetar.hu/interaktiv-grafikon alapján

Az objektumvédelem pénzügyi keretei

Cégek biztonsági költségvetésének keretei

A *Security* magazin minden évben kiadja a *The 2023 Security Benchmark Report* című, tárgyévre vonatkozó kutatását. A részletes elemzés a piaci szektor széles körében működő biztonsági szolgáltatások adatait összegyűjti, amely meghatározza többek között a biztonsági szerepek és a cégek költségvetési trendjeit. A felmérés eredményei a biztonsági cégek önálló adatszolgáltatásain alapulnak.

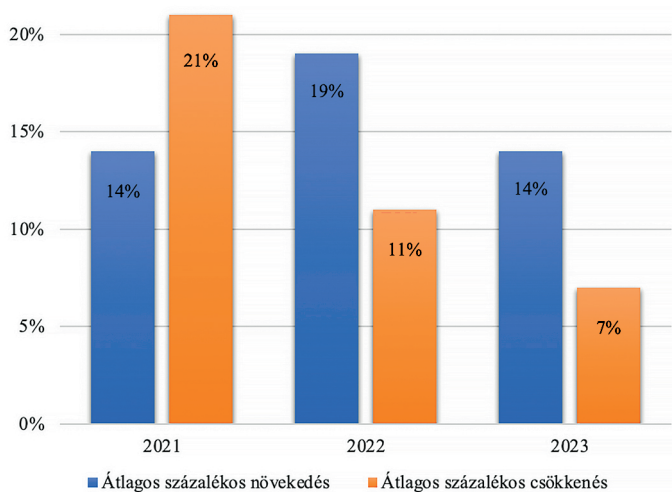
A megkérdezettek válaszai alapján a cégek átlagos biztonsági költségvetése 2023-ban 2,3% volt. A százalékos költségvetési arány a biztonsági költségvetés és a bejelentett összes bevétel hányadosaként keletkezik. Ez önmagában csak egy viszonyszámként tekinthető, hiszen egyes vállalatok bevétel és kiadás aránya nagymértékben változó. A válaszadók többsége (65%) azt állította, hogy az előző évi költségvetéséhez képest a 2023. évi keretösszege emelkedett. Ez az arány közel megegyezik a korábbi években tapasztalt aránnyal (2021-ben 66%, 2022-ben 69%). Pozitív változás, hogy a 2023-as évről sokkal kevesebben nyilatkoztak úgy, hogy az előző évhez viszonyítva csökkentették a biztonsági költségvetést (2021-ben 19%, 2022-ben 23%, míg 2023-ban csupán 9%). Azonban ez a 9%-os adat nem azok számát növelte, akiknél növekedett a költségvetés, hanem azokét, akiknél nem történt változás (2021-ben 15%, 2022-ben 8%, míg 2023-ban 26%-ra nőtt a változatlanok száma) (3. ábra).

3. ábra: Az előző évhez viszonyított biztonsági költségvetésének változása

Forrás: a szerzők szerkesztése a The Security Benchmark Report 2023 alapján

A kutatás az említett mutatókat részletesebben is vizsgálta. Az általunk vizsgált terület szempontjából a leglényegesebb mutató az, hogy azok, akik úgy nyilatkoztak, hogy nőtt a költségvetésük kerete, átlagosan 14%-os keretösszeg-növekedésről számoltak be. A 2022. évi nyilatkozatok alapján ez a mutató csökkenő tendenciát mutat, mivel akkor 19% volt. A csökkenést válaszolók bevallása szerint átlagosan 7%-kal csökkent a keretösszegük. Ez a mutató harmadakkora arány, mint két évvel ezelőtt (2021-ben 21% volt) (4. ábra).¹⁰

4. ábra: A biztonsági költségvetés mértékének változása

Forrás: a szerzők szerkesztése a The Security Benchmark Report 2023 alapján

¹⁰ LAUVER 2023: 11.

A két diagram adatainak összefésüléséből megállapítható, hogy az utóbbi 3 év mindegyikében általánosságban növekedett az átlagos biztonsági költségvetés. 2021. évben átlagosan 5,25%-kal, 2022. évben átlagosan 10,58%-kal és 2023. évben átlagosan 8,47%-kal nőtt a megkérdezettek keretösszege (3. táblázat).

3. táblázat: A biztonsági költségvetés mértékének változása

Év	Növekedés vagy csökkenés	Megkérdezettek hány %-a	Változás mértéke (%)	Biztonsági költségvetés összegének változása az előző évhez képest (%)
2021	növekedés	66	14	5,25
2021	csökkenés	19	21	
2022	növekedés	69	19	10,58
2022	csökkenés	23	11	
2023	növekedés	65	14	8,47
2023	csökkenés	9	7	

Forrás: a szerzők szerkesztése

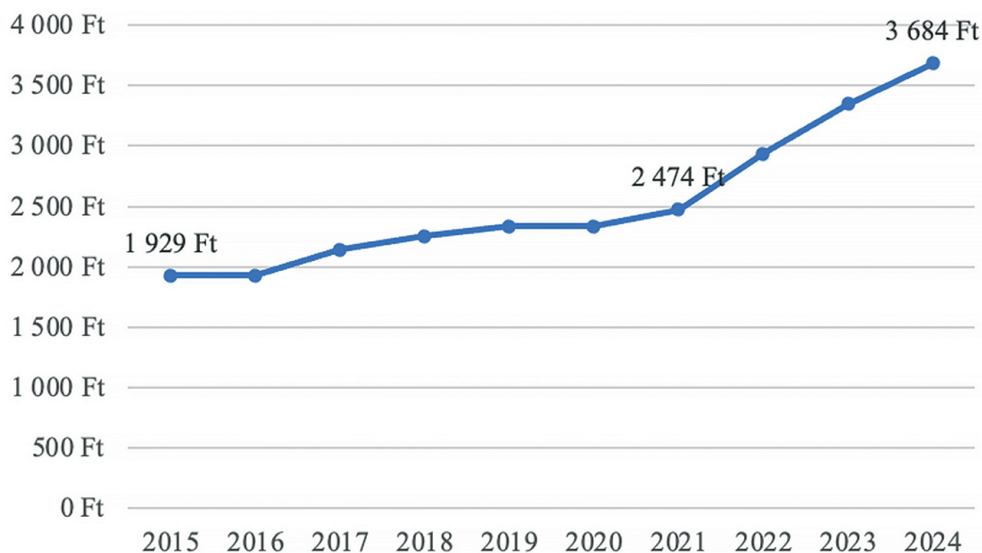
Ahhoz, hogy meg lehessen állapítani, hogy ezek a költségvetési keretösszeg emelések valójában nagyobb vásárlóerőt jelentenek-e a biztonsági piacon, ahhoz meg kell vizsgálni az egyes szolgáltatási fajták árképzésének alakulását, majd arányosítani kell őket egymással.

Az élőerős őrzés-védelem díjai

Bár a technológiai fejlődés számos területen változást hozott, az élőerős védelem még mindig kiemelkedő szerepet tölt be az őrzés-védelem területén. Noha az innovációk és a modern technológia, például a távfelügyeleti rendszerek vagy az automatizált biztonsági megoldások hatékonyabbá tehetik a biztonsági megoldásokat, az élőerő alkalmazása mint reagáló erő továbbra is nélkülözhetetlen az objektumvédelem területén.

Magyarországon a személy- és vagyonvédelmi feladatokat ellátók minimális keresetét és a szolgáltatás nyújtásának minimális összegét szabályozza az állam. A két legfontosabb pénzügyi mutató a tárgyévre vonatkozó garantált bérminimum és a belügyminiszter közleményében megállapított tárgyévi minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsióradíj mértéke.

Az előerős szolgáltatási díjak összege széles skálán mozoghat, hiszen a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij összege a jogszabály értelmezése alapján, csak a közbeszerzési pályázatokon történő indulás esetén kötelező meghatározott minimális összeg, azonban jelen kutatásban tekinthetjük origónak. Az 5. ábrán nyomon követhető a vállalási díj évek alatti változása.¹¹

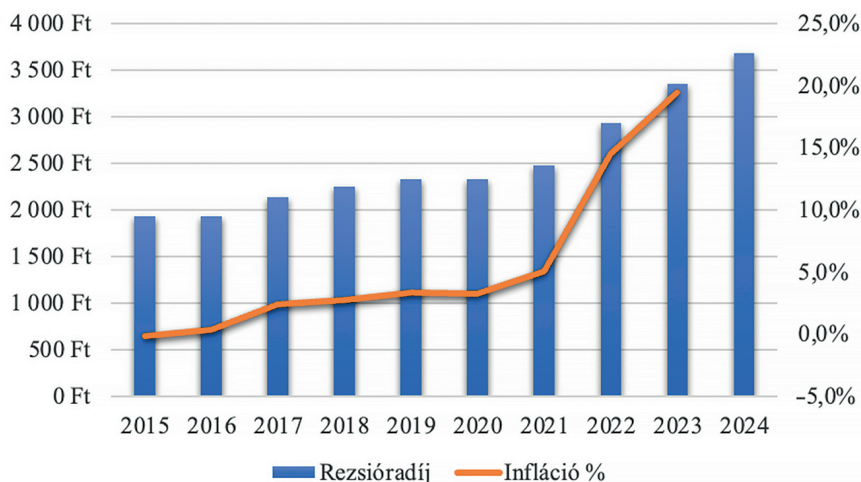
5. ábra: A minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij összegének éves változásai

Forrás: a szerzők szerkesztése

A 6. ábra alapján megállapítható, hogy az utóbbi 4 év alatt a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij mértéke, tehát az előerős őrzés-védelem megbízási díjak minimum összege nagyobb mértékben növekedett, mint a bevezetése után eltelt 7 évben. 2015 és 2021 között összesen 28%-kal, míg 2021 és 2024 között közel 49%-kal emelkedett a minimális vállalási díj összege. Az előerős szolgáltatás minimális vállalási díjának drasztikus áremelkedése az utóbbi évek inflációja¹² és ezzel párhuzamosan az inflációkövető munkabérek emelkedésének következménye.

¹¹ A minimális vagyonvédelmi szolgáltatás rezsiorádijai az aktuális év Korm. rendeleteiből, illetve a *Magyar Közlöny* belügyminiszteri közleményeiből gyűjtve.

¹² BEKE 2024.

6. ábra: Az infláció hatása a minimális vagyónvédelmi szolgáltatási rezsióradíjra

Forrás: a szerzők szerkesztése

A külföldi országokban is számottevő növekedés jellemző az élőerős őrzés-védelmi szolgáltatási díj növekedése terén, azonban míg Magyarországon 2015–2024 között közel 90%-kal emelkedett a minimális vagyónvédelmi szolgáltatási óradíj összege, addig az USA-ban ugyanezen időszak alatt csupán 40%-kal emelkedett.¹³

A biztonsági rendszerek árváltozásai

A biztonságtechnikai rendszerek pénzügyi vizsgálata már nehezebb feladat, mert míg az élőerős védelmi szolgáltatás minimális ellenértékét jogszabály állapítja meg, addig a technikai iparág minimális szolgáltatási díja nincs szabályozva. A biztonságtechnikai ág gyorsan változik, folyamatosan jelennek meg új technológiák, ezért az árak is dinamikusabban változnak, és nehezebb őket vizsgálni. Mivel a biztonságtechnikai eszközök árának változására vonatkozó statisztikai adatok nem szerepelnek az elérhető adatbázisokban, ezért más, a szolgáltatási körre vonatkozó pénzügyi adatból lehet következtetéseket levonni az árak változására.

Rendelkezésre áll a biztonsági rendszerek szolgáltatási köre követelésállományának éves változási statisztikája. A mutató az adott vállalat másoktól követelt pénzügyi összegek összességét jelenti. Ez lehet például kintlévőség, amelyet az ügyfelek vagy partnerek felé kell behajtani, vagy egyéb fizetési követelések, amelyeket a vállalat más cégektől vagy magánszemélyektől vár. Ennek értelmében a biztonsági rendszerek szolgáltatásával foglalkozó cégek követelésállományának mértékét a 4. táblázat mutatja.

¹³ Lásd: <https://fred.stlouisfed.org/series/PCU5616125616121>

4. táblázat: A biztonságirendszer-szolgáltatók követelésállományának éves változása

Időszak	Összes cég (db)	Σ követelésállomány év végén, M Ft	Követelésállomány változásának mértéke (%)
2019	958	22 955	–
2020	940	25 826	112,51
2021	948	28 349	109,77
2022	935	35 162	124,03

Forrás: a szerzők szerkesztése

Az eredményeket értékelve megállapítható, hogy a cégek követelésállományának éves változása széles skálán mozog, de mindenképpen minden évben növekszik. Az utóbbi 3 évet tekintve átlagosan 15%-kal. Ez az összehasonlítás azért hasznos nézőpont, mert a követelésállomány növekedésének egyik oka a megemelkedett szolgáltatási díjak okozta finanszírozási nehézségek.¹⁴

A biztonsági tevékenység összárindex-változása

Míg a biztonsági szolgáltatások tekintetében megfigyelhető, hogy mindegyik szolgáltatói szegmensben emelkednek az árak, addig az emelkedés üteme és mértéke eltérő skálán mozog. A biztonsági tevékenységek általános árindex változásainak legpontosabb megállapítását a Központi Statisztikai Hivatal „AZ EBS Rendelet által előírt megfigyelt szolgáltatási területek kibocsátási-árindexei a teljes ügyfélkörnek nyújtott szolgáltatások esetében” összefoglalója mutatja meg. A szolgáltatási kibocsátási árindex egy olyan mutatószám, amely a szolgáltatási szektor kibocsátási árának változását méri, és azokra a vállalkozásokra vonatkozik, amelyeket az üzleti szolgáltatást nyújtó a teljes ügyfélkör számára értékesít, úgy mint gazdasági társaságoknak, állami szervezeteknek, háztartásoknak stb. Ez az index segít nyomon követni a szolgáltatási szektor inflációs tendenciáit, mivel a szolgáltatások árait gyakran nehezebb mérni, mint a fizikai termékek árait. A statisztika kiinduló értéke, azaz a 100% a 2015. évi adat. Ehhez képest 2016-ban 1,5%-kal, 2017-ben 5,1%-kal, 2018-ban 7,2%-kal, 2019-ben 6,8%-kal, 2020-ban 8,4%-kal, 2021-ben 5,8%-kal, 2022-ben 9,8%-kal és végül 2023-ban 14%-kal emelkedtek a biztonsági szolgáltatások átlagárjai Magyarországon. Ez a folyamatos növekedés 8 év alatt megközelítőleg 75%-kal növelte meg a szektor átlagárát.¹⁵

¹⁴ Lásd: www.nemzeticgetar.hu/interaktiv-grafikon

¹⁵ Lásd: www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0068.html

Gyűjtött adatok vizsgálata

Az adatok összesítése alapján megállapítható, hogy a megkérdezettek kétharmada nyilatkozott úgy, hogy költségvetési keretük növekedett. Ezen válaszadók képesek biztosítani a szükséges erőforrásokat a biztonsági szolgáltatások áremelkedése ellenére is (lásd 4. táblázat).

5. táblázat: A költségvetésüket növelő cégek költségvetésének értéke a szolgáltatás díjak emelkedéséhez

Év	Rezióradíj százalékos változása, %	A költségvetésüket növelő megkérdezettek költségvetési növekedése, %	KSH biztonsági tevékenység árindex változásai, %
2021	11	14	5,80
2022	12	19	9,80
2023	11	14	14,00
2024	11	–	–

Forrás: a szerzők szerkesztése

Azok a válaszadók, akik úgy nyilatkoztak, hogy nem változott a pénzügyi keret, vagy csökkentették azt (a megkérdezettek 1/3-a), azon cégek biztonsági vezetőinek hatalmas gondot okozhat a szűkös erőforráskeret. Pozitív tendencia azonban, hogy a számadatok szerint évről évre csökken azoknak a cégeknek az aránya, amelyek szűkítik biztonsági célú költségvetésüket (5. táblázat).

6. táblázat: A költségvetésüket csökkentő cégek költségvetésének értéke a szolgáltatási díjak emelkedéséhez viszonyítva

Év	Rezióradíj százalékos változása, %	A költségvetésüket csökkentő megkérdezettek költségvetési csökkenése, %	KSH biztonsági tevékenység árindex változásai, %
2021	11	-21	5,80
2022	12	-11	9,80
2023	11	-7	14,00
2024	11	–	–

Forrás: a szerzők szerkesztése

Ezen biztonsági vezetők vállán nagy a nyomás, hiszen a gazdálkodási keretük reálértéke nagymértékben csökken a biztonsági szolgáltatások díjához képest. Annak ellenére, hogy többségében megoldott a megfelelő mértékű költségvetés biztosítása,

az, hogy a megkérdezettek 1/3-a kevesebb pénzből gazdálkodik, mint kellene, nagy problémát jelent. A továbbiakban érdemes megvizsgálni, hogy ezen biztonsági vezetők milyen lehetőségekkel rendelkeznek arra, hogy a szűkös erőforrások ellenére is garantálni tudják az objektumok biztonságát.

A biztonsági vezető felelőssége a létesítmény gazdaságos biztonsági rendszerének kialakításában

Biztonságot megteremteni csak a hozzárendelt erőforrásokkal lehetséges, amely anyagi, humán és időerőforrásokat jelent. A biztonság megteremtése tehát rendkívül költséges, kifejezetten abban az esetben, ha egy létesítmény védelméről van szó.

A létesítmények fenntartása egy adott cég működési költségeinek jelentős részét teszi ki. A hatékony létesítménygazdálkodás közvetlenül befolyásolja a szervezet eredményességét, a munkavállalók jólétét és az általános termelékenységet, így a létesítmény személy- és vagyonvédelmének biztonsága kiemelten fontos. A gazdasági bizonytalanság idején a létesítmény biztonsági vezetőjének azzal a kihívással kell szembenéznie, hogy korlátozott költségvetéssel gazdálkodva megőrizték épületeik, munkavállalóik és rendszereik épségét.

A létesítmény biztonságáért felelős személyek ezáltal kulcsfontosságú szerepet játszanak a szervezet stratégiai céljainak elérésében a biztonsági rendszer optimalizálásával, azok működési költségeinek csökkentésével, valamint a biztonsági előírások betartásával. Ők felelnek a fizikai biztonsági rendszerek napi szintű karbantartásáért és működőképességük fenntartásáért. Ahhoz, hogy a biztonsági döntések illeszkedjenek a költségvetési kerethez, pontos ismeretekkel kell rendelkezniük az egyes védelmi szegmensek költségvonzatairól. Ennek érdekében adatbázisok elemzésére van szükség a rendszerszintű optimalizálás céljából.¹⁶

A biztonsági vezető igényérvényesítési feladata

A biztonsági rendszereknek nemcsak a szakmai megvalósíthatóságát kell vizsgálni, hanem gazdaságilag/pénzügyileg is illeszkednie kell a cég költségvetésébe. A vezető rendelkezésére álló biztonsági költségvetés nagymértékben befolyásolja, hogy a vállalat mennyire képes megfelelni a biztonsági előírásoknak és követelményeknek, valamint hogy milyen szinten tudja védeni a létesítményeit a fenyegetésekkel szemben.¹⁷

A létesítmények biztonsági rendszerének megtervezése, kiépítése és fenntartása összetett feladat. Ahhoz, hogy a szakmai és a gazdasági céloknak is megfeleljen a védelmi rendszer, megfelelő biztonsági költségvetés összeállítására van szükség.

¹⁶ TÓTH-TÓTH 2019.

¹⁷ TÓTH 2023.

Azonban előfordulhat, hogy a biztonsági vezetők igényérvényesítési kísérleteit a vezetőség elutasítja, mivel úgy gondolják, hogy az igényelt forrásokat jobban lehet hasznosítani a profittermelő szegmensekben. A biztonsági szakterületért felelős személyek ezáltal nehéz helyzetbe kerülhetnek, mivel ha a szükséges forrásokhoz képest alacsonyabb mértékű összeget folyósítanak a biztonsági területre, akkor folyamatosan jelentkező kihívásokkal és a kockázatok növekedésével nézhetnek szembe.

A biztonsági vezetőknek olyan személynek kell lennie, aki tisztában van az adott objektum biztonsági erőforrásigényeivel és képes azokat érvényesíteni a döntéshozóknál. Ennek érdekében a következő lépéseket kell megtennie.

Elsőként alapos kockázatelemzést kell végezni az objektum biztonsági helyzetéről és fejlesztési igényeiről. Ehhez pontosan fel kell vázolni a vezetőség számára a kockázati tényezőket és az azok kezeletlen maradása esetén bekövetkező károkat. A legalapvetőbb kockázatokra is készíteni kell elemzést és kockázati besorolást, mert az ezek elhárítására igényelt összegeket könnyen kihúzzhatják a listáról. Továbbá a biztonsági vezető akkor lesz hiteles a vezetőség számára, ha a kezelendő kockázatokot számszerűsíteni tudja. Fontos bemutatni, hogy a keletkezett kár mennyivel csökkenti a nyereséget, hogyan hat az üzletmenet-folytonosságra és a cég imázsára. Fel kell mérni, hogy a vezetőség milyen szinten várja el az indokok alátámasztását (egyszerű számok, kockázatkezelési mátrixok stb.). A konkrét számokkal történő érv alátámasztás azért fontos, mert segít a célzott költségvetés megtervezésében, érthető és kézzelfogható a vezetőség számára, hogy miként kell az erőforrásokat elosztani, valamint prioritási sorrendet lehet felállítani egy esetleges megszorítási időszak alatt. Amennyiben a költségvetési terv szakmailag megfelelő, úgy a stratégiai elemei illeszkednek a cég hosszú távú üzleti terveihez. Meg kell jeleníteni a dokumentumban, hogy a biztonság mely szakterületek működését befolyásolja, és hogyan hat a többi üzletág hatékony és eredményes működésére. Ezáltal bizonyítható, hogy a biztonsági célok teljes mértékben a cég üzleti céljainak alapkövei.

Az igényelt erőforrások védelmében érdemes lehet nemcsak más üzletágakra gyakorolt pozitív hatásokat részletezni, hanem a negatívumokat is, megmutatva, hogy a biztonsági szegmens alulfinanszírozottsága hogyan tudja leépíteni más üzletág tevékenységét. A hosszú távú tervek elkészítése azért fontos, mert ha egy adott időszakban megszorításokat alkalmaz a cég, akkor számolni tud azzal, hogy miként befolyásolja a szűkös költségkeret az objektum biztonsági szintjét, illetve a szervezet többi részlegével lépést tud tartani.

Összességében be kell bizonyítani a vezetőségnek, hogy minden befektetett pénz megtérül, az üzleti eredményben pedig ez jelentkezni fog, még akkor is, ha egyes beruházási költségek a kezdetekben magasak is. Annak érdekében, hogy a biztonsági vezető pontosan meg tudja határozni a szükséges többletforrásigényét, ismernie kell a védelmi rendszer egyes elemeinek működési költségeit, valamint az élőerő és technikai rendszerek fenntartásának pontos költségvonzatait.

Az objektumvédelem költségeinek rendszerezése

A létesítmények biztonságának kialakítása vagy egy már meglévő létesítmény védelmének fejlesztése során a biztonsági vezetők számára kihívást jelenthet a pontos költségkimutatás készítése. Gyakran nehézséget okoz, hogy tisztában legyenek az őrzés-védelmi rendszer kialakításának költségeivel, mivel számos tényező és változó befolyásolhatja ezeket a kiadásokat.

Az elsődleges kihívás az, hogy a biztonsági vezetőknek szem előtt kell tartaniuk a biztonsági rendszer specifikus igényeit és azokat a fenyegetéseket, amelyekkel szembe kell nézniük. A változó környezeti kockázatok, az épület mérete, az alkalmazott technológia, és az esetleges humán erőforrások mind befolyásolják a védelmi rendszer költségeit.

Egy részletes költségkimutatás összeállítása lehetővé teszi a biztonsági vezetők számára, hogy átlássák a kiadásokat és megértsék, mely területeken lehet esetlegesen optimalizálni vagy racionalizálni a biztonsági beruházások kiadásait. Ez segít abban, hogy a rendelkezésre álló forrásokat hatékonyabban és célszerűbben használják fel, miközben biztosítják a megfelelő védelmi szintet.

Végül, a biztonsági vezetőknek rendszeresen frissíteniük kell a költségkimutatókat az esetleges változások, fejlesztések vagy változó körülmények alapján. Ez lehetővé teszi, hogy a biztonsági rendszer mindig megfeleljen az aktuális kockázatoknak és biztosítsa a létesítmény biztonságát a lehető legjobb módon.

Egy létesítmény komplex, optimálisan működő biztonsági felépítése több rendszer integrációjával valósítható meg, amelyek a következők: mechanikai védelem, elektronikus jelzőrendszer, élőerős védelem és biztosítás. Ahhoz, hogy megtudjuk, hogy a védelmi rendszer felállítása és működtetése a szakmai szempontok mellett gazdaságilag is megtérül-e, pontosan ismerni kell ezek költségvonzatait.

Az élőerős őrzés-védelem költségei

A létesítmény vagyonvédelmi koncepciójának kidolgozása, valamint a biztonsági rendszerek tervezése alapos elemző-értékelő munkát igényel a védelmi alrendszerek megfelelő arányainak kialakítása érdekében. Mivel minden létesítmény egyedi jellemzőkkel bír, a vagyonvédelem komplex rendszerében szereplő élőerős védelem aránya és feladata az adott létesítmény sajátosságaitól függően eltérhet.

A vezetőknek a gazdasági hatékonyság szem előtt tartásával folyamatosan felül kell vizsgálniuk a vagyonvédelmi beruházások során a kockázatoknak kitett területek veszélyeztetettségét és a legfontosabb feladatokat. Az élőerős őrzés-védelem költségeinek meghatározása több tényező alapos elemzését igényli.

A személy- és vagyonőrök bérét több tényező alakíthatja. Magyarországon a személy- és vagyonőrök minimális keresetét szabályozza az állam. A két legmeghatározóbb tényező a tárgyévvel vonatkozó garantált bérminimum, valamint a belügyi-

niszter által közzétett tárgyévi minimális vagyónvédelmi szolgáltatási rezsioradíj mértéke. A 2024. évi garantált bérminimum bruttó 326 000 Ft, míg a rezsioradíj általános forgalmi adó nélküli legkisebb értéke 3684 Ft/óra¹⁸

Fontos azonban meghatározni gazdasági szempontból, hogy mi a különbség a minimális vagyónvédelmi szolgáltatási rezsioradíj és a személy- és vagyónőr munkabére között. A 374/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a vagyónvédelmi szolgáltatási rezsioradíj éves változásáról és a megállapítására vonatkozó eljárási szabályokról 1. § (1) értelmében: „rezsioradíj: a vagyónvédelmet ellátó vállalkozás által vagyónvédelmi feladat elvégzéséhez szükséges, egy munkaóra-ra vetített minimális költség”.¹⁹ A munkabér fogalma a 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről 12. § (2) értelmében: „Munkabérnek minősül az (1) bekezdés alkalmazásában minden, a munkaviszony alapján közvetlenül vagy közvetve nyújtott pénzbeli és természetbeni juttatás.”²⁰ A különbség tehát, hogy a rezsioradíj a munkabéren felül, az őrt foglalkoztató vállalkozás önköltségét is tartalmazza.

A munkavállaló bruttó munkabérét a személyi jövedelemadó (15%) és a társadalombiztosítási járulékok (18,5%) terheli. Emellett a munkáltatót is további adóterhek, mint a szociális hozzájárulási adó (13%) sújtják. A jogszabályi rendelkezések egyes kitételeinek való megfelelés esetén az adó- és járulékalapok csökkenhetnek. A személy- és vagyónvédelmi szakma egyik jellegzetes példája a nyugdíjkorhatárt elért, saját munkavállalóként foglalkoztatott személy- és vagyónőr. Az ő esetében nem jelentkezik az egészségbiztosítási járulékok és a munkaerőpiaci járulékfizetési kötelezettség sem.

Azon létesítményben, ahol élőerős őrzés működik, sok esetben az év minden napján szükséges feladatot ellátni. A leggyakoribb munkaidő-beosztás a 12 vagy 24 órás műszak, amely alól a munkaszüneti és ünnepnapok sem jelentenek kivételt. Ennek következtében a munkabérek további pótlékokkal egészülhetnek ki, mint éjszakai pótlék, műszakpótlék, túlórapótlék, vasárnapi, munkaszüneti napi vagy pihenőnapi pótlékok. Az élőerős őrzés vállalási díjaiban kalkulálni kell továbbá plusz költségekkel, úgy mint további munkabér jellegű költségek (ügyeleti és készenléti díj, szabadság és betegszabadság időtartamára járó távolléti díj, a munkaviszony felmondási időre járó bér és végkielégítés összege).

A felsoroltak alapján látható, hogy egy egy fős létesítményőrzési feladat ellátása is számos munkabérhez kapcsolódó ráfordítással jár. Azonban az élőerős őrzés-védelem költségei nem csupán munkabér jellegű költségekből állnak. Létesítményvédelmi feladatok ellátása esetén három fő csoportra oszthatjuk az önköltséget:

- Személyi jellegű ráfordítások (bér, egyéb személyi jellegű, bérjárulékok);
- Anyagjellegű ráfordítások (anyagköltség, igénybe vett szolgáltatások stb.);

¹⁸ Hivatalos Értesítő 61. szám, A belügyminiszter közleménye a minimális vagyónvédelmi szolgáltatási rezsioradíj 2024. évi összegéről; 508/2023. (XI. 20.) Korm. rendelet a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum megállapításáról 2. § (2).

¹⁹ 374/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a vagyónvédelmi szolgáltatási rezsioradíj éves változásáról és a megállapítására vonatkozó eljárási szabályokról 1. § (1).

²⁰ 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről 12. § (2).

Egyéb ráfordítások (vállalkozást terhelő adók, innovációs hozzájárulás, gépjárműadó, cégautóadó stb.)

A vállalási díj meghatározásakor fontos, hogy ne csak a fizikai munkaerő bérét és az ezzel járó plusz költségeket vegyük figyelembe, hanem a szellemi/irányító munkát végzők bérét is, amelyeket irányítási költségeknek nevezünk. Ezek az elemek az általános önköltségi tényezőket alkotják. Az őrzés-védelmi vállalkozás fő célja a profitszerzés, ezért a vállalási díjnak tartalmaznia kell a vezetőség által meghatározott nyereségi százalékot is.

A technológiák és a biztonságtechnika rohamos szintű fejlődésével a személyes vagyónörök feladatellátása is egyre komplexebbé válik. Ez nagyobb szakmai felkészültséget és a technológiák készség szintű elsajátítását igényli tőlük. A bérezés kalkulálása során figyelembe kell venni, hogy minél több szakmai elvárás keletkezik a személy- és vagyónörök felé, annál magasabb és tisztességebb bért és juttatásokat kell biztosítani a számukra. A szakma hazai megítélése és a juttatások szintjének más területektől való elmaradása az élőerős őrzés-védelem kiüregedéséhez vezet, amelyet nem segít más ágazatok munkaerő-elszívó hatása sem.

Technikai rendszerek

A biztonságtechnikai rendszerek választéka rendkívül széles spektrumú napjainkban, ezáltal a létesítmények adottságainak megfelelően számos vagyónvédelmi technikai rendszer közül választhatunk. A rendeltetésük, hogy a létesítményt ért rendkívüli helyzeteket detektálja, a bekövetkezett eseményeket jelezze, valamint egyes illetéktelen cselekmények bekövetkezését megnehezítse. A sok választási lehetőség azonban számos kérdést vethet fel a biztonsági vezető számára. A nem megfelelő eszköz kiválasztása negatívan hathat a létesítmény biztonsági szintjére, biztonsági rések keletkezhetnek, továbbá kedvezőtlen hatással lehet a költségvetésre is.²¹

Miután a szakmai lehetőségek és érvek mentén megfogalmazódik a biztonsági vezetőben, hogy milyen technikai rendszert kíván kiépíttetni, mindenképpen szükséges átgondolni a rendszerrel járó költségeket is. Az eszközök beszerzésekor nem célszerű kizárólag az ár és az előzetes költségek alapján döntést hozni.

Az előzetes költségekbe az eszköz árán kívül, az ahhoz tartozó hardver- és szoftverköltések, valamint a rendszer telepítésének költségei tartoznak. Gazdasági szempontból az előzetes költségek azok a tényezők, amelyek még nagyjából pontosan kiszámíthatók. Beszerzéskor azonban a kiválasztott megoldás úgynevezett „tulajdonlás teljes költségeit” (Total Cost of Ownership, továbbiakban: TCO) kell figyelembe venni. Ez nem más, mint az eszköz vételárának és működtetésének teljes üzemidőre vetített költségének összege. A TCO több szemszögből segíthet a biztonsági vezetőnek. Lehetőséget ad számára, hogy áttekinthetse egy rendszer hosszú távú

²¹ TÓTH 2018.

működési költségeit, és megtalálja azokat a területeket, ahol javítani lehet a hatékonysági mutatón. Amennyiben a TCO eredménye azt mutatja, hogy a rendszer kezelési költsége nem gazdaságos, akkor érdemes lehet a folyamat automatizálására intézkedni. Használatával valószínűbb képet kaphat arról, hogy a használati idő alatt mennyibe fog kerülni a termék a szervezet számára. A TCO összeg a létező előfordulható összes költséget magában foglalja. Amennyiben összevetjük az egyes megoldási lehetőségek TCO-eredményét, akkor hosszú távon az alacsonyabb értékkel bíró a legmegfelelőbb választás gazdasági szempontból, még abban az esetben is, ha az eszköz beszerzési ára magasabb.²²

Ebben a tekintetben a jéghegymetaphora jól szemlélteti, hogy a látható biztonságtechnikai rendszer termék ár csupán a teljes költségstruktúra vízből kilógó csúcsa. Ez az a költség, amellyel azonnal szembetalálkozunk és ami az első impulzus, amely hat ránk. Azonban ott van a jéghegy víz alatti, rejtett része, amely a hosszú távú, üzemeltetési és karbantartási költségeket szimbolizálja. Ahogyan a jéghegy esetében sem szabad figyelmen kívül hagyni a víz alatti részt, úgy a biztonságtechnikai kiválasztásakor is elengedhetetlen a teljes élettartam alatt felmerülő kiadások körültekintő felmérése.

De melyek azok a költségek, amelyeket a víz alatti jéghegy szimbolizál?

A TCO biztonságtechnikai eszközökre vetített számítása alapján az első egység a beszerzési ár. E költségnembe tartozik a technikai eszköz és tartozékainak, valamint annak a telepítési díjai. Ezek az úgynevezett CAPEX (*capital expenditure*) költségek, azaz a tőkebefektetések, amelyek jelen esetben a biztonságtechnikai eszközök beszerzésére irányulnak.

A kategórián belüli pontos költségnemek termékspecifikusak, azonban általánosságban véve az alábbi kiadások tartoznak ebbe a csoportba: biztonságtechnikai rendszerrel kapcsolatos tanácsadás, rendszertervezés, hardverköltések, projektmenedzsment, hardvertelepítés, szoftverkonfiguráció, integráció, tesztelés, validálás és dokumentálás stb.

Telepítést és üzembehelyezést követően a technikai eszköz élettartama alatt különböző üzemeltetési vagy működési, azaz OPEX (*operational expenditure*) költségek jelentkeznek. Ezek közé tartoznak a karbantartási, szervizelési, adminisztrációs és szükség esetén átszervezési kiadások, valamint az eszközök amortizációja is. Részletesebben: szoftverlicenclés, adminisztrációs költségek, karbantartás, kezelési képzési költség, hardverhiba javítása, alkatrészek cseréje, újratervezés, kiegészítő telepítések, rendszerfrissítés.²³

A harmadik költségvonati kategóriába pedig a biztonságtechnikai eszközök élettartam végi, leszerelési költségei tartoznak, úgy mint hardver eltávolítása, a helyszín helyreállítása, újrahajósítás. Fontos megjegyezni, hogy egyes költségterületek nagyon széles skálán mozognak és termékspecifikusak. A tapasztalatok azt mutatják,

²² JAEGER 2000.

²³ PÁPAI-NAGY-MICSKI 2012.

hogy a biztonságtechnikai rendszer teljes tulajdonlási költségének (TCO) több mint 50%-át tehetik ki az üzemeltetési költségek. Ennek a mértéke megfelelő tervezési és kutatási munka után kiválasztott technikai eszköz választásával csökkenthető.

A biztonságtechnikai rendszerek kezdeti költségei nagyon magasak lehetnek, azonban ha megtaláljuk az objektum védelmére megfelelő technikai eszközöket és annak optimális mennyiségét, akkor hosszú távon mindenképpen megtérül. A biztonsági vezető egyik legkomplexebb feladata, amikor a felső vezetés számára szükséges prezentálnia egy jelentős volumenű biztonsági beruházás indokoltságát, amelynek befektetési költsége nagyon magas. Sok esetben a vezetőség leveszi a napirendi pontról a témát, mivel a biztonságtechnika telepítésének, korszerűsítésének párhuzamos végzése végtelen körforgásba kényszerítheti magát a céget és a kivitelezőt. Éppen ezért fontos a biztonságtechnikai rendszerek kialakításának vagy a meglévő rendszerek fejlesztése gazdasági megvalósíthatóságának alapos áttekintése.

A biztonságtechnikai rendszerek objektumvédelmi elemeinek speciális felhasználási területei a veszélyes anyaggal foglalkozó tevékenységek telephelyei, ahol az őrzés-védelmi feladatokat különleges biztonsági körülmények között kell elvégezni.²⁴ A költségelemek között az objektumvédelmi technikai eszközrendszerhez kapcsolódó párhuzamosan működő veszélyesanyag-monitoring rendszerek, valamint tűzvédelmi jelző- és oltórendszerek tervezésével és üzemeltetésével is számolni szükséges.²⁵ E speciális kiegészítő feladatok és technikai rendszerek befolyásolják a költségek tervezését, illetve felhasználását is.

A technikai fejlesztés gazdasági megvalósíthatósága

A fejlesztés lényege a takarékoság szem előtt tartásával a biztonság fokozása, vagyis az elért eredmények szilárdításával, illetve növelésével a minimálisan szükséges, de felkészítettebb élőerővel, technikai eszközök telepítésével, egy a kor színvonalának megfelelő komplex őrzés-védelmi rendszer kialakítása és működtetése. Ekképpen biztosítható, hogy a rendkívüli események zömét időben felderítsék, a kár pedig minimálisra csökkenjen. A technikai fejlesztés elsődleges célja az objektumok vagyon- és személyi biztonságának megfelelő szintre emelése. Jóllehet a technikai fejlesztésnek nem közvetlen célja a létszámcsökkentés, annak hozadékként az élőerős tevékenység szűkülése bekövetkezhet.

²⁴ KÁTAI-URBÁN – VASS 2014.

²⁵ KÁTAI-URBÁN – VASS 2013.

A biztonságtechnikai rendszerek erőforrásának megteremtése

Amennyiben kétséges az, hogy az objektum üzemeltetője teljeskörűen tudja-e finanszírozni a technikai fejlesztéseket, úgy van pár megoldási lehetőség, amely segíthet a krízishelyzet kezeléséhez.

Az őrizendő létesítményre kiterjedő technikai fejlesztési költség egy része a technikai fejlesztés során felszabaduló élőerő kiváltásával kigazdálkodható. A technikai eszközök rendszerbe állítása futamidejének végéhez közeledve – az élőerő fokozatos kiváltása és a felszabaduló források visszaforgatása miatt – egyre kevesebb pluszköltséget jelent. A technikai fejlesztések forrásbiztosításának kérdéskörénél az alábbi szempontokat szükséges tisztázni:

- az üzemeltető a korszerű technikai követelményeknek való gyorsabb megfelelés érdekében kíván-e külső forrást igénybe venni, vagy csupán a létszám-megtakarításból keletkező forrásokat kívánja felhasználni e célra;
- az üzemeltető tudja-e vállalni a külső forrásbevonás következtében megjelenő finanszírozási költségeket;
- az üzemeltető hozzájárul-e, hogy a technikai fejlesztést szolgáltató és amennyiben lehetséges, alvállalkozói (előfinanszírozás keretében) biztosítsák a szükséges tőkét a fejlesztések végrehajtásához, és a kész rendszereket lízing-konstrukcióba, illetve bérleti, vagy más formában a befektetett tőke megtérüléséig bocsássa rendelkezésükre, amely után a rendszerek az üzemeltető tulajdonába kerülnek.²⁶

Rendkívül fontos, hogy az élőerős őrzést és a technikai fejlesztést két elkülönült projektként kezeljük, még akkor is, ha kölcsönhatásban állnak egymással. A beruházások bekerülési költségére, a tervezett megvalósítás ütemét, a várható létszámcsökkenések miatti megtakarítások és a saját fejlesztési források összegét figyelembe véve modellszámítást kell végezni a megtérülésre vonatkozóan. A konkrét költségvetési szükséglet, az ütemterv, a felszabaduló élőerő létszámának pontos megállapítása csak a szükséges döntések meghozatala és a helyszíni bejárások után lehetséges. Ezt követően válik lehetővé a megtérülés pontos megállapítása.

Megfelelő szolgáltatói partner kiválasztása

A költséghatékonyság minél jobb megvalósítása érdekében fontos, hogy a biztonságtechnikai eszközök magas szakmai színvonalú telepítésére alkalmas partnert válasszunk. Fontos szempont, hogy az újonnan telepített rendszerek kompatibilisek legyenek a már meglévőkkel. A fejlesztési munkákban részt vevő cégek kiválasztása pályáztatás útján célszerű. A versenyeztetés jelentősen csökkentheti a bekerülés

²⁶ GÁBLER 2008.

végző összegét, ugyanakkor a külső források bevonása lehetővé teszi az átalakítás felgyorsítását. Az objektum üzemeltetője meghatározza a létesítményre vonatkozó konkrét követelményeket, lebonyolítja a fejlesztésben részt vevő vállalkozások versenyeztetését, összehangolja a tervezési, gyártási, kivitelezési munkákat, gyártja/gyártatja és telepíti/telepítteti a technikai eszközöket, folyamatosan ellenőrzi a helyszíni munkákat. A pályázaton nyertes cégek részt vesznek a tervezési és telepítési munkákban, szállítják saját termékeiket és meghatározott feltételek mellett részt vesznek a munkák előfinanszírozásában. A sikeres és eredményes előkészítő és kivitelező munkához azonban erős garanciális rendszert kell kialakítani.²⁷

A garanciális rendszer ismérvei:

- a befektető tőkéjének megtérülése és a tisztas nyereség;
- egy esetleges, a technikai fejlesztési munkák folytatása közbeni objektum;
- elidegenítés esetén történő kármentesítés;
- a megtérülési idő utáni tulajdonviszonyok;
- a rendszer működtetésével és karbantartásával kapcsolatos garanciák.

A fejlesztési fázis során végrehajtandó feladatok:

- a koncepció jóváhagyása;
- a finanszírozás kérdéseinek eldöntése;
- megfelelő garanciális rendszer kidolgozása;
- helyszínbejárások végrehajtása;
- számvetések végrehajtása, fejlesztési terv elkészítése, jóváhagyatása;
- a technikát telepítő partner kiválasztása (pályáztatás lebonyolítása);
- kivitelezési munkák megkezdése.

A fejlesztések hozadéka

A fejlesztések eredményeként a létesítmény magasabb biztonsági szintre fog kerülni. Lényegesen csökkenni fognak a kockázati elemek, az átalakított létesítmény őrzés-védelme meg fog felelni a kor elvárásainak és a hazai, valamint nemzetközi biztonsági előírásoknak. A rendszer hatékony és erőforrás-takarékos lesz. A források koncentrálásával a rendszer lényegesen rövidebb idő alatt elkészül. A feladatban részt vevők versenyeztetése nagymértékben csökkenti a költségeket. A létesítmény általános biztonsága növekedni fog, az eszközök, anyagok, és adatok védelme jobb és hatékonyabb lesz. Az objektum ellen elkövetett cselekmények száma, ezáltal a károk mértéke minimálisra fog csökkenni. A megfelelően kiválasztott és jól felkészített élőerő teljesítménye magasabb színvonalúvá válik.

A létesítmény komplex őrzés-védelmi rendszerének (mind az élőerős, mind a technikai eszközök vonatkozásában) szakmai irányítása egy kézben marad. Az elkészített komplex fejlesztési terv hosszú távon előrevetíti a hasonló létesítmények

²⁷ ERDEI-DERSCHNER 2023.

őrzés-védelmi rendszereinek alakulását, így az egyes feladatok végrehajtása és kivitelezése zökkenőmentessé válik.

Konklúzió

A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján megállapítható, hogy átlagosan a cégek kétharmada képes tartani a személy- és vagyónvédelmi szolgáltatási díjak emelkedési szintjét. Ebből következően kijelenthető, hogy a nagyobb tendencia az, hogy a vállalatok képesek napjaink gazdasági nehézségekkel teli időszakában is forrásokat biztosítani a biztonsági szegmens számára. Ugyanakkor az eredmények részletesebb elemzése szerint ezen cégek egy része sem tudja növelni a költségkeret reálértékét, csupán a növekedési szintet tudja fenntartani. A költségvetés növelésének hátterében az a felismerés áll, hogy egyre több cégvezető tekint a biztonsági területre mint amely elengedhetetlen az eredményes és hatékony üzletmenet megvalósításához. Ezen vállalatok vezetői úgy vélik, hogy a biztonság mint alapkö kulcsfontosságú szerepet játszik a sikeres működésben. Mindazonáltal a cégek maradék egyharmada csökkentette a biztonsági költségkeretet, vagy egyáltalán nem nyúlt a keretösszeghez. Ezeknél a vállalatoknál a biztonsági vezetők jelentős nyomás alatt vannak, hiszen a korábbi évek költségvetési keretéből kell finanszírozniuk a nagyjából évi 10%-kal megdrágult biztonsági szolgáltatásokat. Ebben a kihívásokkal teli helyzetben a gazdasági optimalizáció nagyon fontos. A megoldást a hosszú távon pénzügyileg kifizetődő, de sokszor magas beruházási költségű biztonságtechnikai rendszerek bevezetése, valamint az élőerős létszám optimalizálása jelentheti. A technológia folyamatos fejlődésével egyre inkább elérhető a megfelelő technológiák a kisebb költségvetési kerettel rendelkező objektumok számára is. A biztonsági vezető hatékony érdekérvényesítési technikák alkalmazásával, a beruházás optimális konstrukciójának kiválasztásával és a garanciális feltételek leszögezésével képes lehet az objektumok védelmének fenntartására és fejlesztésére még a szűkös költségvetési keret esetén is. Ezáltal a biztonsági szolgáltatások minősége és hatékonysága megőrizhető, miközben a költségek is kontroll alatt tarthatók.

Felhasznált irodalom

- Allied Market Research (2024): *Private Security Market Size, Share, Competitive Landscape and Trend Analysis Report, by Service, by End User : Global Opportunity Analysis and Industry Forecast, 2023–2032*. Online: www.alliedmarketresearch.com/private-security-market-A06346
- BEKE Károly (2024): Erre senki sem számított: hatalmasat zuhant a magyar infláció! *Portfolio.hu*, 2024. január 12. Online: www.portfolio.hu/gazdasag/20240112/erre-senki-sem-szamított-hatalmasat-zuhant-a-magyar-inflacio-662443
- ERDEI-DERSCHNER KATALIN (2023): Közbeszerzési teljesítményértékelési mutatók hazai megítélése. *Pro Publico Bono*, (11)1, 2–19. Online: <https://doi.org/10.32575/ppb.2023.1.1>

- Fortune Business Insights (2024): *Private Security Market Size, Share & Industry Analysis, By Service Type (Manned Security, Cash Services, Electronic Security Services, and Others), By Application (Residential, Commercial, Industrial, and Government), By End User (Manufacturing, Energy & Utilities, BFSI, Infrastructure, Retail, Ports/Airports, and Others), and Regional Forecast, 2024–2032*. Online: www.fortunebusinessinsights.com/private-security-market-108283
- GÁBLER Gergely (2008): *Beruházások forrásszükségletének biztosítása bankhitellel*. NSZFI.
- JAEGER, Friedemann (2000): Total Costs of Ownership (TCO). In DOBSCHÜTZ, Leonhard von et al. (szerk.): *IV-Controlling: Konzepte — Umsetzungen — Erfahrungen*. Wiesbaden: Gabler Verlag, 451–477. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-663-05899-1_19
- KÁTAI-URBÁN, Lajos – VASS, Gyula (2013): Development of Hungarian System for Protection against Industrial Accidents. In ŠIMÁK, Ladislav – RISTVEJ, Jozef (szerk.): *18. medzinárodná vedecká konferencia Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí*. Zsolna, Szlovákia: University of Zilina, 229–239.
- KÁTAI-URBÁN, Lajos – VASS, Gyula (2014): Safety of Hungarian Dangerous Establishments. Review of the Industrial Safety’s Authority. *Hadmérnök*, 9(1), 88–95. Online: http://hadmernok.hu/141_08_katai_2.php
- KSH (2024): 1.1.1.34. Az EBS Rendelet által előírt megfigyelt szolgáltatási területek kibocsátási ár-indexei az üzleti partnereknek (B–B) nyújtott szolgáltatások esetében. Online: www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0068.html
- LAUVER, Madeline (2023): *The 2023 Security Benchmark Report*. Online: www.securitymagazine.com/ext/resources/Issues/2023/November/Security-Benchmark-Report-2023.pdf
- LIPPAI Zsolt (2023): A biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplőiről. *Belügyi Szemle*, 71(8), 1398–1399. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.8.4>
- MCCARTHY, NIALL (2017): Infographic: Where Private Security Outnumbers The Police. *Statista Daily Data*, 2017. szeptember 1. Online: www.statista.com/chart/10925/where-private-security-outnumbers-the-police
- Nemzeti Cégtár Interaktív grafikon. *Nemzeti Cégtár*. Online: www.nemzeticegtár.hu/interaktiv-grafikon
- PÁPAI Zoltán – NAGY Péter – MICSKI Judit (2012): Az összehasonlító költségvizsgálatok módszertani kérdései és használata az energiaelosztók szabályozásában. A magyar gyakorlat értékelése. *Verseny és Szabályozás*, (6)1, 283–320. Online: <https://real.mtak.hu/7942/1/teljes.pdf>
- Producer Price Index by Industry: Security Guards and Patrol Services: Security Guard Services (PCU5616125616121) | FRED | St. Louis Fed. (2024): *Federal Reserve Bank of St. Louis*. Online: <https://fred.stlouisfed.org/series/PCU5616125616121>.
- PROVOST, Claire (2017): The Industry of Inequality: Why the World Is Obsessed With Private Security. *The Guardian*, 2017. május 12. www.theguardian.com/inequality/2017/may/12/industry-of-inequality-why-world-is-obsessed-with-private-security
- TÓTH Attila (2023): A magánbiztonsági vállalkozások minősítési szempontrendszerének kialakítása Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 71(6), 1001–1021. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.4>
- TÓTH Attila – TÓTH Levente (2019): Biztonságtechnikai rendszerek. In CHRISTIÁN László – MAJOR László – SZABÓ Csaba (szerk.): *Biztonsági vezetői kézikönyv*. Budapest: Dialóg Campus, 137–163.
- TÓTH Levente (2018): A komplex objektumvédelem kihívásai napjainkban. *Bolyai Szemle*, (27)1, 35–44. Online: https://real-j.mtak.hu/27242/1/bolyai_szemle_2018_27_1.pdf
- Verified Market Research (2024): In-Depth Industry Outlook: Physical Security Market Size, Forecast. *Verified Market Research*. Online: www.verifiedmarketresearch.com/product/physical-security-market/

Jogi források

2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről

360/2014. (XII. 30.) Korm. rendelet a 2015. évre vonatkozó, a személy- és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenység szabályairól szóló törvény szerinti minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij mértékéről

78/2016. (IV. 11.) Korm. rendelet a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2016. évi mértékéről

44/2017. (III. 17.) Korm. rendelet a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2017. évi mértékéről

116/2018. (VII. 2.) Korm. rendelet a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2018. évi mértékéről

112/2019. (V. 15.) Korm. rendelet a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2019. évi mértékéről

150/2020. (IV. 24.) Korm. rendelet a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2020. évi mértékéről

70/2021. (IV. 9.) Korm. rendelet a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2021. évi mértékéről

374/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet a vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij éves változásáról és a megállapítására vonatkozó eljárási szabályokról

508/2023. (XI. 20.) Korm. rendelet a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) és a garantált bérminimum megállapításáról

A belügyminiszter közleménye a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2022. évi összegéről. Online: www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2021/63.pdf

A belügyminiszter közleménye a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2023. évi összegéről. Online: https://szakmaikamara.hu/files/images/Orszagos/Kozlomenyek/MK_2022-12-28_74-szam.pdf

A belügyminiszter közleménye a minimális vagyonvédelmi szolgáltatási rezsiorádij 2024. évi összegéről. Online: www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/12/PDF/2023/61.pdf

ABSTRACT

Economic Optimisation in Facility Protection

Szabolcs NÉMA, Levente TÓTH

The study aims to examine how the cost frame allocated by companies for facility protection in recent years relates to the prices of security and property protection services. It also intends to provide solutions and recommendations on what security managers can do in a difficult economic situation to ensure the optimal security of their facility despite the continuously rising security service fees. The study first reviews the global and Hungarian situation of the private security market, presenting the main trends and service ratios. It then analyses the development of companies' security budgets in recent years, with a particular focus on the changes in the prices of manned guarding and security systems. The analysis shows that although the majority of companies have increased their security budgets in recent years, the rise in service prices continues to pose a challenge for security managers to maintain adequate protection within the available resources. Therefore, the study formulates recommendations on how security managers can optimise the available resources to guarantee the protection of the facility.

Keywords: facility protection, economic optimisation, TCO, resource management

Pilóta nélküli légi járművek alkalmazása és elhárítása a rendészeti gyakorlatban

A NEROD RF drónelhárító technológia alkalmazhatósági vizsgálata¹

ERDŐS Ákos²

Az elmúlt évtizedekben a pilóta nélküli légi járműveket (unmanned aerial vehicle, drón) egyre többen és egyre változatosabb célokra kezdték használni. A pilóta nélküli légi járművek népszerűségének növekedésével előtérbe került az illegális célokra történő felhasználásuk is. A közelmúltban ezért robbanásszerű növekedés figyelhető meg a drónelhárító technológiák területén is.

A kutatás célja, a NEROD RF[®] hordozható drónelhárító eszköz magyarországi környezetben történő rendészeti célú alkalmazhatósági vizsgálata volt. 2024 júliusában alkalmazhatósági vizsgálatot (usability testing) végeztünk Budapest közigazgatási területén. A kutatásban kevésbé formalizált módon, kvalitatív adatok gyűjtésével vizsgáltuk a drónelhárító eszköz rendészeti gyakorlatban történő alkalmazhatóságát. Az eredmények értékeléséhez SWOT-analízist végeztünk.

A drónelhárító eszköz egyszemélyes operátor által alkalmazva is gyorsan bevethető (< 60,0 s). Az eszköz 2,4 GHz frekvenciatartományban minden mérésnél képes volt a drónok és a drónpilóta közötti kommunikációs protokoll megzavarására. A jelzavarás minden esetben a drónelhárító eszköz által történő kisugárzást követő 0,0-5,0 másodperc (s) alatt következett be. A drónelhárító eszköz különösen azokon a szakterületeken alkalmazható, ahol: (1) a drónfenyegetettség magas; (2) telepített drónelhárító eszközök alkalmazására nincs lehetőség, vagy az nem indokolt; (3) fontos a mobilitás; (4) a rádiófrekvenciás jelzavarás más eszközök működtetését nem veszélyezteti.

Kulcsszavak: rendészet, pilóta nélküli légi jármű, drón, drónelhárító technológia, alkalmazhatósági vizsgálat, terrorizmus

¹ A kutatás a TKP2021-NVA-18 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzetközi Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a TKP2021 pályázati program finanszírozásában valósult meg.
² R. őrnagy, osztályvezető, adjunktus, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Fejlesztési Osztály Határrendészeti Tanszék, e-mail: erdos.akos@uni-nke.hu

Bevezetés

A technológia az emberiség történetének egyik legnagyobb paradoxonja: egyszerre az emberiség fejlődésének és elpusztításának legfőbb letéteményese. A kifejezés ugyanis etimológiája szerint a valami létrehozására való képesség (gör. *techné*) és az emberi tudás (gör. *logos*) együttesére utal.³ A kérdés mindig csak az, hogy a tudás és képesség pontosan minek a megteremtésére irányul, és legfőképp milyen célt szolgál. A technológia Janus-arcú természetének egyik legjobb példázata a légi járművek, a légi közlekedés fejlődéstörténete. A légi járművek ugyanis a gazdaság, a kereskedelem és a mobilitás területén betöltött szerepükkel egyfelől pótolhatatlanul szolgálják a társadalmi fejlődést,⁴ másfelől azonban a pusztító háborúk,⁵ és esetenként a terror stratégiai eszközei is.⁶

A légi járműveket méretükben, képességeikben, meghajtási módjukban, felszereltségükben vagy funkciójukban rendkívüli sokszínűség jellemzi. Az irányítást tekintve ugyanakkor mindenképp elkülöníthetünk pilóta által közvetlenül vezérelt, hagyományos légi járműveket, valamint pilóta nélküli légi járműveket. A pilóta nélküli légi jármű elnevezés az angol *unmanned aerial vehicle* (UAV) szóösszetételből származik, de a köznyelvben gyakran találkozunk a szinonimaként használt drón (vagy *unmanned aircraft system*, UAS) elnevezéssel is. UAV-ok alatt értjük azokat a légi járműveket, amelyeknek a fedélzetén nem tartózkodik ember (pilóta), aki az eszköz közvetlen irányítását végzi.⁷ A hagyományos és a pilóta nélküli légi járművek fejlődéstörténete eltérő ütemben, de szorosan összekapcsolódva zajlott.⁸ A pilóta nélküli repülőek őstörténete egészen i. e. 425-re nyúlik vissza. A Leonardo Da Vinci alkotta gépmadár (galamb) állítólag kétszáz méter távolságban volt képes önálló repülésre.⁹ Az 1700-as évek végén, különböző léggömböket és más gázüzemű, pilóta nélküli légi eszközöket (*aerosztátok*) már hadászati célokra is felhasználtak.¹⁰ Az első modern UAV-okat a Wright fivérek korszakalkotó repülését (1903) követő évtizedben, az első világháború alatt fejlesztették. A britek által 1914-ben fejlesztett pilóta nélküli eszköz nagy hatótávolságú bombázásokra is alkalmas volt.¹¹ Az UAV-ok rendszeres alkalmazása azonban csak az 1960-as évektől indult, majd robbanásszerű elterjedésük az 1990-es évekre tehető.¹² Mára pedig a pilóta nélküli légi eszközök ipara a repülés legdinamikusabban fejlődő ágazatává vált.¹³

³ SZAKÁLY 2002.

⁴ ROHÁCS 2015.

⁵ KRAJNC 2005.

⁶ SÜLYÖK 2019.

⁷ CSÓRÉ-MAJOR 2021.

⁸ SIMON 2023.

⁹ VALAVANIS-KONTITSIS 2007.

¹⁰ KOZERA 2018.

¹¹ MIRZA et al. 2016.

¹² RIPSZÁM 2022.

¹³ RESTÁS 2017.

Az elmúlt évtizedekben zajló fejlődés eredményeként, napjainkban az UAV-okat egyre több és egyre változatosabb módon használják úgy katonai, mint civil alkalmazási területeken.¹⁴ A drónok felhasználásának alapvetően négy nagy területét különböztethetjük meg: katonai, piaci (gazdasági), kutatási és közszolgálati célú felhasználás.¹⁵ Ez utóbbiak, vagyis a drónok nem katonai célú felhasználási területei is rendkívül szerteágazók. Különböző képességű és célú UAV-ok használatával találkozhatunk a mezőgazdaság,¹⁶ az egészségügy,¹⁷ a meteorológia, időjárás-előrejelzés,¹⁸ az ökológiai és zoológiai kutatások,¹⁹ vagy akár az építésügyi hatósági tevékenység területén.²⁰ Pilóta nélküli eszközök alkalmazásával a közszolgálat legkülönbözőbb ágazataiban, így különösen a rendészeti igazgatás gyakorlatában is találkozhatunk. A drónok rendészeti célú felhasználása kezdetekben a katasztrófavédelem területén volt jellemző, mára azonban rendkívül szerteágazó a rendészeti igazgatás egészében (1. táblázat).

Az UAV-technológia fejlődése ugyanakkor a rendészet területén nem csupán lehetőségeket, de komoly kihívásokat és kockázatokat is magában rejt. Különböző típusú, méretű, teherbírású, illetve kereskedelmi forgalomban kapható vagy házilag épített drónok számos jogsértő cselekmény elkövetésének eszközei lehetnek:

- tiltott termékek – például kábítószer, gyógyszerek, jövedéki termékek határon átnyúló csempészete;²¹
- tiltott eszközök – például drogok, mobiltelefonok, fegyverek zárt intézményekbe, börtönökbe történő csempészete;²²
- bűncselekmények előkészítése – például kártyaadatok lopása, PIN-kódok megfigyelésére ATM-automaták közelében, betörések célobjektumainak megfigyelése,²³ biztonsági rendszerek gyengeségeinek, az örök, a lakók, a rendőrségi egységek mozgásának, a rendőrségi objektumok megfigyelése;²⁴
- bűncselekmények elkövetése – például tiltott megfigyelések, zaklatások, légi közlekedés, repülőtéri működés megzavarása;²⁵
- terrorcselekmények elkövetése.²⁶

Az UAV-ok széles körű elterjedése, illetve jogsértő célokra történő felhasználása következményszerűen vezetett a drónelhárító technológiák (*counter-drone technology*, más elnevezéssel: *Counter-UAS*, *C-UAS*, *Counter-UAV Technology*, *C-UAV*) fejlesztéséhez.

¹⁴ PALIK-VAS 2014.

¹⁵ BÁLINT-SZÜCS 2021.

¹⁶ NORASMA et al. 2019.

¹⁷ WULFOVICH-RIVAS-MATABUENA 2018.

¹⁸ BALAJI et al. 2018.

¹⁹ IVOŠEVIĆ et al. 2015.

²⁰ GREENWOOD-LYNCH-ZEKKOS 2019.

²¹ World Customs Organization – World Trade Organization 2022.

²² National Institute of Justice 2023.

²³ ATKINSON et al. 2020.

²⁴ SERBAKOV 2019.

²⁵ YANG-CHUANG-KAO 2021.

²⁶ SERBAKOV 2019.

1. táblázat: Pilóta nélküli légi járművek (UAV) rendészeti célú felhasználása

Rendészeti szakterület	UAV-alkalmazás célja	Hivatkozás
katasztrófa- védelem	tűzdetektálás, kárhelyfelmérés, tűzoltási műveletek támogatása	NARENDRAN et al. 2023
	áldozatkutatás, segélycsomagok, készletek szállítása	HAYAT–YANMAZ – MUZAFFA 2016
közrend- védelem	tömegkezelés, kényszerítő eszközök alkalmazása (<i>weaponised police drones</i>), illegális tevékenységek nyomon követése	STELMACK 2015
	rendezvények biztosítása, ellenőrzése	Police Executive Research Forum 2020
határ- rendészet	határellenőrzés, járortevékenység, illegális határátlépések felderítése	AHMADIAN et al. 2022
közlekedés- rendészet	közlekedési szabálysértések és balesetek felderítése, mobil sebességmérés, autonóm forgalomirányítás, torlódások, forgalmi akadályok azonosítása, lopott, körözött járművek felkutatása és követése	BEG et al. 2021
bűnügyi igazgatás	bűnügyi helyszínelés támogatása (például bizonyítékok rögzítése, kutatása, tetthely feltérképezése, digitalizálása)	BUCKNELL–BASSINDALE 2017; MISHRA–DEDHIA–WAVHAL 2015
	hírszerzés, bűnügyi információgyűjtés, titkos megfigyelés	ENGBERTS–GILLISSEN 2016
pénzügyi rendészet	a csempészet megelőzése, felderítése érdekében vámhatárok ellenőrzése, megfigyelése, kikötők, vízpart menti régiók felügyelete, elfogások, nyomon üldözések támogatása, víz alatti ellenőrzések (~ 50 méter mélyen) végrehajtása; nukleáris, biológiai és kémiai anyagok érzékelése	World Customs Organization – World Trade Organization 2022
	költségvetést sértő bűncselekmények elkövetőinek rejtett megfigyelése, nyomon követése, elkövetési magatartások detektálása, rögzítése	
büntetés- végrehajtás	objektumvédelmi, objektumellenőrzési feladatok támogatása, a fogvatartottak által, külső helyszíneken végzett munka felügyelete	PRISZNYÁK 2018
terror- elhárítás	elkövetők, elkövetői csoportok detektálása, megfigyelése, ártalmatlanítása	WANG et al. 2021
	elfogások, rajtaütések tervezésére, terrorelhárítási akciók valós idejű nyomon követése, amely segítségével pedig a bevetési csoportok folyamatosan informálhatók	AMBRÓZY et al. 2022

Forrás: a szerző szerkesztése

Magyarországon a drónelhárító technológiák védelmi és rendészeti célú alkalmazását, a 2022 februárjában kitört orosz–ukrán háborús konfliktus,²⁷ illetve az ebből származó jogalkotási tevékenység különösen aktuálissá teszik. Az elmúlt időszakban megfigyelhető ugyanis, hogy az Ukrajna területén zajló fegyveres konfliktusban mindkét hadviselő fél kulcsfontosságú taktikai elemként alkalmazza az UAV-ok

²⁷ PAPP 2024.

különböző típusait, amelyek stratégiáik meghatározó részeivé váltak.²⁸ Emiatt 2023-ban a jogalkotó felhatalmazta a honvédelemért felelős minisztert arra, hogy az általa kijelölt központi államigazgatási szervek és a többségi állami tulajdonnal érintett gazdasági társaságok, pilóta nélküli légi járművel végrehajtott támadás elleni védelmet biztosító rendszert működtessenek. A jogszabály értelmében a honvédelemért felelős miniszter által kijelölt szervek és gazdasági társaságok kötelesek az állami feladatok zavartalan ellátása és a nemzetgazdaság működésének biztosítása érdekében pilóta nélküli légijármű-védelmi rendszert beszerezni, telepíteni, karbantartani és folyamatosan üzemeltetni.²⁹

Napjainkra a védelmi és rendészeti céloknak leginkább megfelelő drónelhárító technológia megválasztása ugyanakkor közel sem triviális feladat. Az elmúlt évtizedben ugyanis robbanásszerű növekedés figyelhető meg a C-UAV-technológia területén. 2015-ben mindössze tucatnyi drónelhárító eszköz volt elérhető a nemzetközi piacon. Alig néhány évvel később azonban már 235,³⁰ újabb rövid idő elteltével pedig mintegy 537 ilyen megoldás vált nyilvánosan is ismertté.³¹ Ezek a fejlesztések több tulajdonság és műszaki paraméter mentén klasszifikálhatók, attól függően, hogy képesek-e az UAV-ok detektálására, vagy sem (detektálási képesség), milyen módszerrel történik a drónok blokkolása (rendszer típusa), illetve milyen módon (alkalmazási platform) és távolságban (hatótávolság) képesek az elhárításra (2. táblázat).³²

2. táblázat: Drónelhárító rendszerek (counter-drone technology) technológiai klasszifikációja

Kategória	Típus
Detektálási képesség	detektáló
	elhárító
	hibrid (detektálás & elhárítás)
Rendszertípus	rádiófrekvenciás jelzavarás (<i>RF jamming</i>)
	GNSS-jelzavarás (Global Navigation Satellite System – globális műholdas navigációs rendszer)
	jelhamisítás (<i>spoofing</i>)
	mikrohullámú kisugárzás
	lézer
	mechanikus semlegesítés (háló, drón, lövedék)
	hibrid
Alkalmazási platform	földi telepítésű: fix
	földi telepítésű: mobil
	kézi
	drónalapú

²⁸ FARAGÓ 2022.

²⁹ 448/2023. (X. 3.) Korm. rendelet a pilótánélküli légijármű-védelem veszélyhelyzeti intézkedéseiről 1–3. §.

³⁰ MICHEL 2018: 1.

³¹ MICHEL 2019: 18.

³² DUDÁS–UJVÁRI 2020; MICHEL 2019: 18–42; MarketsandMarkets 2024.

Kategória	Típus
Hatótáv	rövid hatótávú (< 2 km)
	közepes hatótávú (2–5 km)
	nagy hatótávú (> 5 km)

Forrás: a szerző szerkesztése DUDÁS–UJVÁRI 2020, MICHEL 2018; 2019 és PARK et al. 2021 adatai alapján

Tanulmányunkban kizárólag a rádiófrekvenciás jelzavarást alkalmazó, hordozható dróntechnológiák alkalmazásáról írunk. Ezek közül is elsősorban a francia fejlesztésű NEROD RF típusú drónelhárító eszközre fókuszálunk.

A kutatás módszertana

Célkitűzések

Jelen kutatás célja, a NEROD RF® típusú, hordozható drónelhárító eszköznek magyarországi környezetben történő rendészeti célú alkalmazhatósági vizsgálata volt.

A kutatásban alkalmazott eszközök

2024-ben üzleti célú együttműködési megállapodás jött létre a Nemzeti Köszolgálati Egyetem (NKE) és a francia MC2 Technologies között. Az együttműködés keretében az MC2 Technologies vállalta, hogy az NKE fejlesztési területe, illetve a Tématerületi Kiválóság Program 2021TKP2021-NVA-18 azonosítószámú projekt kutatóinak rendelkezésére bocsát egy darab NEROD RF típusú, hordozható drónelhárító eszközt. Az NKE pedig vállalta, hogy a rendelkezésére bocsátott rendészeti célú alkalmazhatósági vizsgálatát hazai környezetben előkészíti és elvégzi.

A NEROD RF roncsolásmentes (*non-destructive*) rádiófrekvenciás jelzavarás (*radio frequency [RF] jamming*) technológia alkalmazásával teszi lehetővé a különböző UAV-ok jelentette fenyegetések elhárítását.³³ Az eszköz könnyen alkalmazható, mobil, telepítést nem igényel, ezáltal különböző műveletek, rendezvények, *ad hoc* helyszínek biztosítására alkalmas. A NEROD RF, az alkalmazása során hét különböző frekvenciasávon zavaró jeleket bocsát ki, amely ezáltal megzavarja az UAV és az irányító (drónpilóta) közötti kommunikációs protokollt.³⁴ Az eszköz által kibocsátott széles frekvenciatartománynak köszönhetően, hatékonyan alkalmazható a piacon kapható UAV-ok mintegy 98%-ával szemben.³⁵ A NEROD RF üzemeltethető egy, több vagy egyidejűleg az összes frekvenciatartományban. A frekvenciasávok át-

³³ MICHEL 2019.

³⁴ MC2 Technologies: NEROD RF, lásd: www.mc2-technologies.com/en/nerod-rf/

³⁵ iProcureNet 2021; BSS Materiel: MC2 Technologies, lásd: www.bssm.limited/MyDefence.html

állítására rendkívül rövid idő alatt (néhány másodperc) lehetőség van. A pontosabb és biztonságosabb alkalmazás érdekében beépített célzórendszerrel és az elsütőbilentyű véletlen elmozgását megakadályozó biztonsági retesszel, továbbá integrált markolattal és gyorskioldóval ellátott vállpántrögzítéssel rendelkezik.³⁶ A hordozható drónelhárító eszköz főbb műszaki adatait a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat: NEROD RF® hordozható drónelhárító eszköz műszaki adatai

Fizikai jellemzők	
Méret	96,3 cm x 32,0 cm x 16,6 cm
Súly	<6 kg
Védettségi fok	IP 54
Teljesítményspecifikáció	
Technológia	Rádiófrekvenciás jelzavarás (<i>radio frequency jamming</i>)
Sugárzás	Elektromágneses sugárzás veszélye HERP (<i>hazards of electromagnetic radiation to personnel</i>) HERO (<i>hazards of electromagnetic radiation to ordnance</i>) HERF (<i>hazards of electromagnetic radiation to fuel</i>)
Alkalmazható frekvenciasávok	400 MHz / 800 MHz / 900 MHz 2,4 GHz / 5,8 GHz / GNSS
Hatótávolság	~ 2000 méter (külső körülményektől függően)
Antenna	Írányított
Csendes üzemmód	Van (kikapcsolható)
Veszélyhelyzeti megszakítás	Van
Működés	
Működési hőmérséklet	-20 °C / +50 °C
Üzemidő	1 óra (minden frekvenciasáv egyidejű alkalmazása mellett)
Akkumulátor	Lithium Ion BT-70757BV (3,4Ah – 99Wh)

Forrás: a szerző szerkesztése az MC2 Technologies 2023 adatai alapján

A kutatás során alkalmazott módszerek

2024 júliusában alkalmazhatósági vizsgálatot (*usability testing*) végeztünk Budapest közigazgatási területén. Az alkalmazhatósági vizsgálat keretében a módszertani technikák széles körű alkalmazása mellett,³⁷ formális vagy kevésbé formális mó-

³⁶ MC2 Technologies 2023.

³⁷ WILDMAN 1995.

don,³⁸ kvalitatív és/vagy kvantitatív adatok gyűjtésével³⁹ szereztünk információt az adott termék, rendszer vagy szolgáltatás felhasználói tapasztalatairól. Az összegyűjtött adatok alapján megállapítható, illetve következtethetünk arra, hogy milyen problémák merülnek fel az adott termék, rendszer vagy szolgáltatás felhasználása során, ezáltal meghatározhatók a további fejlesztési területek, irányok.⁴⁰

Jelen kutatásban kevésbé formalizált módon, kvalitatív adatok gyűjtésével vizsgáltuk a NEROD RF hordozható drónelhárító eszköznek a magyar rendészeti gyakorlatban történő alkalmazhatóságát. Az alkalmazhatósági vizsgálat tervezése során a módszertani szakirodalom⁴¹ ajánlásai alapján jártunk el. (1) A tesztelésben részt vevők toborzása kapcsán kiemelt szempont volt, hogy a magyar rendvédelmi feladatokat ellátó szervek minél szélesebb köre képviseltesse magát. (2) A végrehajtandó feladatok meghatározása a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek gyakorlati tapasztalatainak, illetve jövőben várható kihívásainak figyelembevételével történt. (3) A tesztkörnyezet kiválasztása során a polgári, rendészeti és katonai légi közlekedés biztonságának, zavartalanságának biztosítását, valamint a nyilvánosság kizárását határoztuk meg szempontként. (4) Tekintettel arra, hogy a vizsgálat tárgyát képező eszköz alkalmas a rádiófrekvenciás jelek, és az ezeket alkalmazó eszközök zavarására, a következő biztonsági intézkedéseket alkalmaztuk: a helyszínen várható légtérforgalom előzetes vizsgálata; a légi közlekedés irányításáért felelős intézmények előzetes tájékoztatása, hozzájárulás igénylése (HungaroControl Magyar Légitforgalmi Szolgálat Zrt.; Magyar Honvédség Légierő Parancsnokság; AEROGLOBE Kft.; Budaörs Repülőtér Toronyszolgálat); frekvenciagazdálkodásért felelős hatóság előzetes tájékoztatása (Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, NMHH); a tesztelt eszközre vonatkozó frekvenciakorlátozás bevezetése (2,4 GHz); előzetes és folyamatos helyszíni sugármérés.

Az alkalmazhatósági vizsgálat során a hordozható drónelhárító eszközt két típusú pilóta nélküli légi járművel szemben alkalmaztuk. Az alkalmazhatósági vizsgálatban teszteszközként alkalmazott UAV-ok műszaki adatait a 4. táblázat tartalmazza.

A vizsgálati eredmények kiértékelése során SWOT-elemzést végeztünk, amely az egyik legrégebben és világszerte legszélesebb körben alkalmazott értékelési, stratégiai tervezési eszköz.⁴² A SWOT alkalmazása során az elemzett vállalkozás, termék belső erősségeinek (*strengths*) és gyengeségeinek (*weakness*), valamint a külső körülmények lehetőségeinek (*opportunities*) és veszélyeinek (*threats*) feltárása alapján vonhatunk le állapotanalízissel és fejlesztésekkel kapcsolatos következtetéseket.⁴³ Az elemzés során felhasznált klimatológiai adatok a HungaroMet Magyar Meteorológiai Szolgáltató Nonprofit Zrt. mérési eredményein alapulnak.

³⁸ LEWIS 2012.

³⁹ FOX 2015.

⁴⁰ VIRZI 1992.

⁴¹ BASTIEN 2010; RUBIN-CHISNELL 2008.

⁴² PUYT-LIE-WILDEROM 2023.

⁴³ CHANG-HUANG 2006.

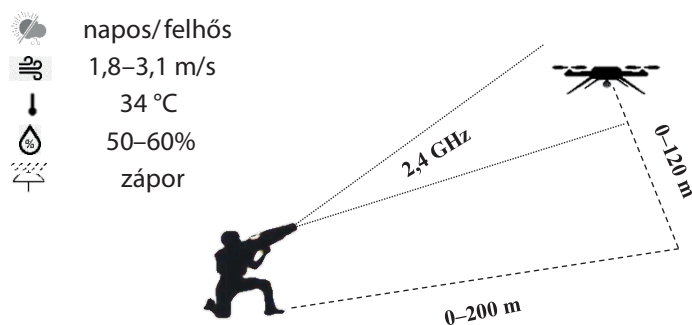
4. táblázat: Az alkalmazhatósági vizsgálat során teszteszközként alkalmazott pilóta nélküli légi járművek műszaki adatai

Típus	DJI Mavic 2 Pro	DJI Air 2S
Szélesség (összehajtva)	91 mm	97 mm
Hossz (összehajtva)	214 mm	180 mm
Magasság (összehajtva)	84 mm	77 mm
Szélesség (szétnyitva)	242 mm	258 mm
Hossz (szétnyitva)	322 mm	183 mm
Magasság (szétnyitva)	84 mm	77 mm
Tömeg	907 g	595 g
Vezérlés módja	Távírányító RF	O3 Automatikus kommunikáció 2,4 GHz/5,8 GHz (kompatibilis OcuSync 2.0) 2T4R 4 antenna
Maximális tengerszint feletti magasság	6000 m	5000 m
Maximális sebesség	72 km/h (sport módban)	
Működési idő	31 min.	31 min.
Átviteli hatótávolság	(2,4 – 2,483 GHz; 5,725 – 5,850 GHz)	2,4 GHz; 5,8 GHz
Átvitel hatótávolsága (CE)	FCC: 10 000 m CE: 6 000 m SRRC: 6 000 m MIC: 6 000 m	8 km
Maximális üzemi hőmérséklet	+40 °C	+40 °C
Minimális üzemi hőmérséklet	-10 °C	0 °C

Forrás: a szerző szerkesztése

Eredmények

A vizsgálat során – a bevezetett biztonsági protokoll szerint – a NEROD RF drón-elhárító eszköz kizárólag a 2,4 GHz frekvenciatartományban került alkalmazásra, annak érdekében, hogy a légi közlekedés biztonsága a vizsgálat teljes ideje alatt biztosított legyen. A teszteszközként alkalmazott UAV-okat ennek megfelelően, szintén a 2,4 GHz frekvenciatartományra állítottuk be. A vizsgálat során alkalmazott mélységi (0–200 méter) és magassági (0–120 méter) távolságokat részben a teszthelyszín területi határai, részben a légtérre vonatkozó hatósági előírások figyelembevételével határoztuk meg. A berepüléseket a teszteszközökkel e távolságok által kijelölt térben hajtottuk végre (1. ábra).

1. ábra: NEROD RF[®] hordozható drónelhárító eszköz alkalmazhatósági vizsgálata során alkalmazott mélységi és magassági távolságok

Forrás: a szerző szerkesztése

A vizsgálatban a teszteszközök és drónpilóta közötti kommunikációs protokoll megzavarásának három kimenetele: (1) a jelzavarást követően az UAV fix pozícióban marad; (2) a jelzavarást követően automatikus leszállás az indulási helyen; (3) a jelzavarást követően az UAV irányításának átvétele és meghatározott helyre történő leszállítása.

Az alkalmazhatósági vizsgálat végrehajtására napos/felhős, +30°C-ot meghaladó hőmérséklet, 50–60%-os páratartalom és a Beaufort-skála szerinti enyhe szél (1,8–3,1 m/s) mellett került sor. A vizsgálat során csapadék rövid ideig tartó, intenzív zápor formájában volt tapasztalható. Az időjárási körülményeknek megfelelően a mérések kiváló látási viszonyok mellett zajlottak.

A drónelhárító eszköz vizsgálata kizárólag egyszemélyi operátor közreműködése mellett zajlott. Az eszköz telepítése (< 60,0 s) és működtetése során az operátor tevékenységét asszisztencia nem támogatta. A drónelhárító eszköz, a vizsgálatban alkalmazott mélységi és magassági távolságokon belül a DJI Mavic 2 Pro típusú teszteszközzel végzett mérések (n = 3) mindegyikében képes volt az UAV és a drónpilóta közötti kommunikációs protokoll megzavarására. A DJI Air 2S típusú teszteszközökkel végrehajtott berepülések (n = 3) esetében a kommunikációs protokoll megzavarása úgyszintén minden mérésnél megtörtént.

A jelzavarás minden esetben a drónelhárító eszköz által történő kisugárzást követő 0,0–5,0 másodperc (s) alatt következett be. A kommunikációs protokoll megzavarásával – az operátor választása szerint – a teszteszközök rögzített pozícióban maradtak a légtérben, visszatértek a felszállási helyükre, illetve leszállást hajtottak végre a drónelhárító felhasználója által megjelölt helyen. A jelzavarás felfüggesztésével az UAV és a drónpilóta közötti kommunikáció szinte azonnal (< 3,0 s) helyreállt.

A mérések során tapasztalt időjárási körülményeknek, így különösen a csapadéknak (zápor) a NEROD RF alkalmazhatósága szempontjából nem volt hatása. Az eszköz csapadék mellett ugyanolyan hatékonysággal működött, mint száraz, napos időben.

Következtetések

Az UAV-k népszerűségének növekedésével egyre inkább előtérbe kerül az illegális célú felhasználásuk, ami újszerű kihívások elé állítja a rendészeti szerveket is.⁴⁴ Az elmúlt évek tapasztalatai és vizsgálati eredményei azt igazolják, hogy az UAV-ok számos különböző bűncselekmény elkövetésében képesek hatékony támogatást nyújtani a bűnelkövetők számára.⁴⁵ A különböző dróndetektáló, illetve -elhárító technológiai megoldások iránt ezért egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik a rendészeti szervek és biztonsági vállalkozások részéről. Ennek köszönhetően az elmúlt évtizedben dinamikus növekedés volt megfigyelhető a drónelhárító eszközök piacán. Egy korábbi vizsgálat szerint az elhárító rendszerek többsége földi telepítést igényel, azonban a kutatás 106 különböző hordozható (kézi) eszközt is azonosított a nemzetközi piacon.⁴⁶

A legújabb adatok szerint 2024-ben a drónelhárító eszközök piaca világszinten 2,16 milliárd USD volt, amely az előrejelzések szerint 2029-re 7,05 milliárd USD-ra bővül. A drónelhárító technológiák globális kulcspiaci szereplői közül 2024-ben az első öt helyen az RTX (USA), a Lockheed Martin Corporation (USA), a Leonardo S.p.A. (Olaszország), a Thales (Franciaország) és az IAI (Izrael) állt.⁴⁷

A különböző drónelhárító képességgel bíró eszközök körében – rendszertípust tekintve – a rádiófrekvenciás, illetve a GNSS jelzavarás a legelterjedtebb.⁴⁸ Az alkalmazási platformokat illetően pedig az elmúlt években jelentős teret hódítottak a hordozható (kézi) elhárító megoldások, amelyek nagyfokú mobilitást, továbbá a felhasználási területet érintően komoly diverzitást biztosítanak. Kialakításuknak köszönhetően ezek az eszközök nemcsak hadászati, de rendészeti és akár magánbiztonsági célokra is alkalmazhatók. A nemzetközi piacon számos hordozható, RF-jelzavarással üzemelő fejlesztés elérhető, amelyek közül négyet az 5. táblázatban részletezünk.

Kutatásunkban a francia, MC2 Technologies által fejlesztett NEROD RF hordozható drónelhárító eszközzel végeztünk alkalmazhatósági vizsgálatot. A kutatás eredményei azt jelzik, hogy az eszköz számos olyan műszaki, technikai jellemzővel rendelkezik, amely kifejezetten alkalmassá teheti azt a magyarországi rendészeti célú felhasználásra. Az eszköz rendészeti felhasználása során különösen előnyt jelent: (1) a nagyfokú mobilitás, (2) a könnyű kezelhetőség, (3) a gyors bevetethetőség, valamint (4) a sugárzási képesség diverzitása.

⁴⁴ HORSMAN 2016.

⁴⁵ ATKINSON et al. 2020.

⁴⁶ GONZALEZ-JORGE et al. 2024; MICHEL 2019; PARK et al. 2021; ROTTLER 2017.

⁴⁷ MarketsandMarkets 2024.

⁴⁸ DUDÁS-UJVÁRI 2020: 138.

5. táblázat: A DroneDefender, DroneGun Tactical, ND-BD003 Handheld Anti-Drone System és Drone Hunter XR hordozható drónelhárító eszközök főbb műszaki paraméterei

	DroneDefender	DroneGun Tactical
Hatótávolság	~ 2 km	~ 2,5 km
Üzemidő	> 2 óra	> 2 óra
Alkalmazható frekvenciasávok	433 MHz / 915 MHz / 2,4 GHz / 5,8 GHz / GNSS	433 MHz / 915 MHz / 2,4 GHz / 5,8 GHz / GNSS
Súly	6,8 kg	7,3 kg
Hivatkozás	www.dedrone.com	www.droneshield.com
	ND-BD003 Handheld Anti-Drone System	Drone Hunter XR
Hatótávolság	~ 1 km	~ 1 km
Üzemidő	> 1,5 óra	1 óra
Alkalmazható frekvenciasávok	0,3-2,5 GHz / 1,52-1,62 GHz / 2,4-2,48 GHz / 5,725-5,85 GHz	433 MHz / 915 MHz / 2,4 GHz / 5,8 GHz / GNSS
Súly	3,3 kg	0,5 kg
Hivatkozás	www.nqdefense.com	www.dynamicshielding.com

Forrás: a szerző szerkesztése

Az alkalmazhatósági vizsgálat eredményei arra utalnak, hogy a NEROD RF gyorsan és hatékonyan alkalmazható az azonosítatlan UAV-ok semlegesítése során. A vizsgálat során feltárt eredmények, valamint a rendelkezésre álló korábbi adatok és műszaki paraméterek mentén SWOT-analízist végeztünk (2. ábra). Az elemzés célja, hogy a termék alkalmazhatóságával, fejlesztési lehetőségeivel kapcsolatban megalapozott következtetéseket vonhassunk le.

A drónelhárító eszköz műszaki tulajdonságai, valamint jelen kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy az eszköz használata különösen azokon a rendészeti területeken és szakfeladatok ellátása kapcsán merülhet fel, ahol:

- a drónfenyegetettség magas;
- telepített drónelhárító eszközök alkalmazására nincs lehetőség, vagy a telepített eszköz alkalmazása nem indokolt;
- a rendészeti feladatot ellátó egységek, illetve a műveleti terület folytonos változása miatt mobilizálható drónelhárítási technológiára van szükség;
- a rádiófrekvenciás jeltzavarás más eszközök működtetését nem veszélyezteti.

<p>Erősségek (Strengths)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hatékony jelzavarás: kisugárzott frekvenciasávok széles tartományában. • Nagy fokú mobilitás: kis méret, alacsony tömeg, egy személy által kezelhető, relatíve magas üzemidővel (~1 h). • Gyors bevetethetőség: alacsony (<1 min.) telepítési idő, gyors jelzavarási képesség (<5 s). 	<p>Gyengeségek (Weakness)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Energiafogyasztás: a technológia (jelzavarás) relatíve nagy energiafogyasztást követel, ami korlátozott üzemidőt eredményez. Más eszközök hatékonyabbak lehetnek (ld. 5. táblázat) • Korlátozott működés: az UAV elhárítására kizárólag rádiófrekvenciás jelzavarással képes (pl. fizikai elfogásra nem alkalmas). Az alkalmazás hatékonysága az operátor vizuális észlelése által befolyásolt. • Korlátozott hatótávolság: Más rendszerekhez képes (ld. 5. táblázat) korlátozott hatótávolsággal rendelkezik, ami a környezet függvényében változhat.
SWOT	
<p>Lehetőségek (Opportunities)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Technológiai fejlesztés: magas fejlesztési potenciál jellemzi (pl. hatótávolság, energiahatékonyság). • Növekvő drónfenyegetés: a drónhasználat terjedésével egyre szélesebb területen (katonai, rendészeti, magánbiztonsági) merül fel a hatékony drónelhárítás igénye. • Piaci potenciál: a dróntevékenységet érintő dinamikus szabályozás miatt az eszköz új piaci szektorokban is elterjedhet. 	<p>Veszélyek (Threats)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Piaci helyzet: a drónelhárító piac dinamikus fejlődése a technológia gyors elavultságát eredményezheti, illetve más piaci termékek is rendelkezhetnek hasonló képességekkel. • Szabályozás: a rádiófrekvenciás jelzavarás a legtöbb országban jogilag szabályozott, ami a felhasználás korlátait jelentheti. • Dróntechnológia fejlődése: a technológia fejlődésével új típusú drónok jelenhetnek meg, amelyek ellenállnak a rádiófrekvenciás jelzavarásnak.

2. ábra: SWOT-analízis eredményei

Forrás: a szerző szerkesztése

A kutatás korlátai

A tanulmányban bemutatott kutatás egyedülálló módon vizsgálja egy piaci termék (NEROD RF) rendészeti gyakorlatban történő alkalmazhatóságát. Magyarországon a bemutatott eszköz kapcsán korábban ilyen vizsgálat még nem történt. A kutatásnak azonban számos korlátja van. (1) A vizsgálat kutatásmódszertani limitációja a mérések alacsony elemszáma. A jövőben érdemes volna további mérésekkel vizsgálni az eszköz hatékonyságát. (2) A kutatás korlátjaként kell megemlítenünk, hogy a drónelhárító eszköz alkalmazhatóságát kizárólag a 2,4 GHz-es frekvenciatartományban, és az erre beállított két típusú UAV (DJI Mavic 2 Pro, DJI Air 2S) esetében vizsgáltuk. A későbbi vizsgálatok során célszerű volna más frekvenciatartományokban és más típusú drónokkal szemben is mérni a NEROD RF alkalmazhatósági képességeit. (3) A kutatás következő limitációja, hogy az eszköz alkalmazhatóságát kizárólag a bemutatott időjárási körülmények között vizsgáltuk. A jövőben ezért az eszköz alkalmazhatósági vizsgálatát más időjárási körülmények (például alacsony hőmérséklet) és rossz látási viszonyok között is érdemes lehet elvégezni. Mindezek ellenére a kutatás alkalmas arra, hogy a NEROD RF drónelhárító eszköz rendészeti célú alkalmazhatóságáról általános információkat adjon.

Felhasznált irodalom

- AHMADIAN, Navid et al. (2022): Smart Border Patrol Using Drones and Wireless Charging System Under Budget Limitation. *Computers & Industrial Engineering*, 164, 107891. Online: <https://doi.org/10.1016/j.cie.2021.107891>
- AMBRÓZY Dorián et al. (2022): Drónok alkalmazása a rendvédelemben, különös tekintettel a mesterséges intelligencia-módszerekre a dróntechnológia területén. *Rendvédelem*, 9(2), 33–47. Online: <https://doi.org/10.53793/RV.2022.2.3>
- ATKINSON, S. (2020): Drone Forensics: The Impact and Challenges. In MONTASARI, Reza et al. (szerk.): *Advanced Sciences and Technologies for Security Applications*. Cham: Springer, 65–124. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-60425-7_4
- BALAJI, B. et al. (2018): Design of UAV (Drone) For Crop, Weather Monitoring and for Spraying Fertilizers and Pesticides. *International Journal for Research Trends and Innovation*, 3(3), 42–47.
- BÁLINT Márton – SZÜCS Endre (2021): Drónok használata civil célokra. *Biztonságtudományi Szemle*, 3(1), 35–42. Online: <https://biztonsagtudomanyi.szemle.uni-obuda.hu/index.php/home/article/view/102>
- BASTIEN, Christian J. M. (2010): Usability Testing: A Review of Some Methodological and Technical Aspects of the Method. *International Journal of Medical Informatics*, 79(4), e18–e23. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2008.12.004>
- BEG, Abdurrahman et al. (2021): UAV- Enabled Intelligent Traffic Policing and Emergency Response Handling System for the Smart City. *Personal and Ubiquitous Computing*, 25, 33–50. Online: <https://doi.org/10.1007/s00779-019-01297-y>
- BUCKNELL, Alistair – BASSINDALE, Tom (2017): An Investigation Into the Effect of Surveillance Drones on Textile Evidence at Crime Scenes. *Science & Justice*, 57(5), 373–375. Online: <https://doi.org/10.1016/j.scijus.2017.05.004>
- CHANG, Hsu-Hsi – HUANG, Wen-Chih (2006): Application of a Quantification SWOT Analytical Method. *Mathematical and Computer Modelling*, 43(1–2), 158–169. Online: <https://doi.org/10.1016/j.mcm.2005.08.016>
- CSÓRÉ Attila – MAJOR Gábor (2021): A pilóta nélküli légi járművek (UAV) evolúciója. *Repüléstudományi Közlemények*, 33(1), 171–191. Online: <https://doi.org/10.32560/rk.2021.1.13>
- DUDÁS Zoltán – UJVÁRI Bence (2020): A drónelhárítás módszerei és lehetőségei. *Repüléstudományi Közlemények*, 32(3), 135–141. Online: <https://doi.org/10.32560/rk.2020.3.11>
- ENGBERTS, Bart – GILLISSEN, Edo (2016): Policing From Above; Drone Use by the Police. In CUSTERS, Bart (szerk.): *The Future of Drone Use. Opportunities and Threats from Ethical and Legal Perspectives*. Hague: T.M.C. Asser Press, 93–113. Online: https://doi.org/10.1007/978-94-6265-132-6_5
- FARAGÓ Bence (2022): Drónok harca – Az orosz–ukrán háborúban jelen lévő drónok felértékelődése, működésük taktikai és stratégiai vonatkozásai a megváltozó hadviselési környezetben. *Nemzet és Biztonság*, 15(2), 36–54. Online: <https://doi.org/10.32576/nb.2022.2.3>
- FOX, E. Jean (2015): *The Science of Usability Testing*. Proceedings of the 2015 Federal Committee on Statistical Methodology (FCSM) Research Conference, Washington D.C.: National Center for Education Statistics, 1–7.
- GONZALEZ-JORGE, Higinio et al. (2024): Counter Drone Technology: A Review. *Preprints*, 2024020551. Online: <https://doi.org/10.20944/preprints202402.0551.v1>
- GREENWOOD, W. William – LYNCH, P. Jerome – ZEKKOS, Dimitrios (2019): Applications of UAVs in Civil Infrastructure. *Journal of Infrastructure Systems*, 25(2), 04019002. Online: [https://doi.org/10.1061/\(ASCE\)IS.1943-555X.0000464](https://doi.org/10.1061/(ASCE)IS.1943-555X.0000464)
- HAYAT, Samira – YANMAZ, Evsen – MUZAFFAR, Raheeb (2016): Survey on Unmanned Aerial Vehicle Networks for Civil Applications: A Communications Viewpoint. *IEEE Communications Surveys & Tutorials*, 18(4), 2624–2661. Online: <https://doi.org/10.1109/COMST.2016.2560343>
- HORSMAN, Graeme (2016): Unmanned Aerial Vehicles: A Preliminary Analysis of Forensic Challenges. *Digital Investigation*, 16, 1–11. Online: <https://doi.org/10.1016/j.diin.2015.11.002>

- iProcureNet (2021): *Innovation by Developing a European Procurer Networking for Security Research Services. Key Findings – April 2021*. Paris: iProcureNet.
- IVOŠEVIĆ, Bojana et al. (2015): The Use of Conservation Drones in Ecology and Wildlife Research. *Journal of Ecology and Environment*, 38(1), 113–118. Online: <https://doi.org/10.5141/ecoenv.2015.012>
- KOZERA, Cyprian Aleksander (2018): Military Use of Unmanned Aerial Vehicles – A Historical Study. *Safety & Defense*, 4(1), 17–21. Online: <https://doi.org/10.37105/sd.4>
- KRAJNC Zoltán (2005): A légiőrő alkalmazásának alapkérdései. *Új Honvédségi Szemle*, 7, 87–98. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/23541>
- LEWIS, R. James (2012): Usability Testing. In SALVENDY, G. (szerk.): *Handbook of Human Factors and Ergonomics*. New York: John Wiley, 1267–1312. Online: <https://doi.org/10.1002/9781118131350.ch46>
- MarketsandMarkets (2024): *Anti-Drone Market by Electronic Systems, Laser Systems, Kinetic Systems, Hybrid Systems, Detection & Disruption, Gound-based, UAV-based, Hanheld, Military & Defense, Homeland Security and Public Venues – Global Forecast to 2029. Report Code: SE 4129Sep*. Hadapsar: MarketsandMarkets. Online: <https://bit.ly/40zASpw>
- MC₂ Technologies (2023): *NEROD RF Counter-UAV Portable Neutralisation Systems*. Lille: MC2 Technologies.
- MICHEL, Arthur Holland (2018): *Counter-Drone Systems*. Center for the Study of the Drone at Bard College. Online: <http://dronecenter.bard.edu/counter-drone-systems/>
- MICHEL, Arthur Holland (2019): *Counter-Drone Systems. 2nd Edition*. Center for the Study of the Drone at Bard College.
- MIRZA, Muhammad Nadeem et al. (2016): Unmanned Aerial Vehicles: A Revolution in the Making. *South Asian Studies: A Research Journal of South Asian Studies*, 31(2), 243–256. Online: <https://shs.hal.science/halshs-02951743/document>
- MISHRA, Vidyasagar – DEDHIA, Hetal – WAVHAL, Swati (2015): Application of Drones in the Investigation and Management of Crime Scene. *Global Journal for Research Analysis*, 4(4), 1–2.
- NARENDRAN, Ramasenderan et al. (2023): Aerial Drones for Fire Disaster Response. *IntechOpen*. Online: <https://doi.org/10.5772/intechopen.1002525>
- National Institute of Justice (2023): Addressing Contraband in Prisons and Jails as the Threat of Drone Deliveries Grows. *Corrections Today*, 85(3), 18–23. Online: <https://nij.ojp.gov/topics/articles/addressing-contraband-prisons-and-jails-threat-drone-deliveries-grows>
- NORASMA, C. Y. N. et al. (2019): Unmanned Aerial Vehicle Applications In Agriculture. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 506, 012063. Online: <https://doi.org/10.1088/1757-899X/506/1/012063>
- PALIK Mátyás – VAS Tímea (2014): A pilóta nélküli légi járművek alkalmazásának légiközlekedés-biztonsági kérdései: A kiemelt kutatási terület eredményeinek bemutatása. *Economica*, 1, 84–91. Online: <https://doi.org/10.47282/ECONOMICA/2014/7/1/4310>
- PAPP Kristóf Csaba (2024). Az orosz–ukrán háború alapvető okai. *Honvédségi Szemle – Hungarian Defence Review*, 152(3), 46–59. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2024.3.4>
- PARK, Seongjoon et al. (2021): Survey on Anti-Drone Systems: Components, Designs, and Challenges. *IEEE Access*, 9, 42635–42659. Online: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2021.3065926>
- Police Executive Research Forum (2020): *Drones: A Report on the Use of Drones by Public Safety Agencies – and a Wake-Up Call about the Threat of Malicious Drone Attacks*. Washington D.C.: Office of Community Oriented Policing Services.
- PRISZNYÁK, Szabolcs (2018): Drones and Jails. *Scientific Bulletin*, 23(1) 43–52. Online: <https://doi.org/10.2478/bsaft-2018-0006>
- PUYT, Richard W. – LIE, Finn Birger – WILDEROM, Cleste P. M. (2023): The Origins of SWOT Analysis. *Long Range Planning*, 56(3), 102304. Online: <https://doi.org/10.1016/j.lrp.2023.102304>
- RESTÁS Ágoston (2017): A drónok közszolgálati alkalmazásának lehetőségei. *Új Magyar Közigazgatás*, 10(3), 49–63.

- RIPSZÁM Dóra (2022): A pilóta nélküli légijárművel megvalósított jogsértő magatartások, különös tekintettel a tiltott adatszerezés új alapesetére. *Rendvédelem*, 11(2), 48–57. Online: <https://doi.org/10.53793/RV.2022.2.4>
- ROHÁCS József (2015): Gondolatok, háttéranyagok a repülés, repülőipar stratégiai szerepéről. *Repüléstudományi Közlemények*, 27(3), 19–36.
- ROTTLER Violetta (2017): A drónok rendészeti alkalmazása. *Detektor Plusz*, 24(2), 38–41. Online: www.detektorplusz.hu/index.php?m=23684
- RUBIN, Jeffrey – CHISNELL, Dana (2008): *Handbook of Usability Testing: How to Plan, Design, and Conduct Effective Tests*. New York: John Wiley.
- SERBAKOV Márton Tibor (2019): A terroristák drónhasználatára. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 7(4), 30–43. Online: <https://doi.org/10.32561/nsz.2019.4.3>
- SIMON Sándor (2023): Pilóta nélküli légi járművek (típus) megfelelőségértékelésének és a légi járművek folyamatos légi alkalmassága fenntartásának hatása a légi közlekedés biztonságára. *Repüléstudományi Közlemények*, 35(1), 35–47. Online: <https://doi.org/10.32560/rk.2023.1.3>
- STELMACK, Kyle (2015): Weaponized Police Drones and Their Effect on Police Use of Force. *Pittsburgh Journal of Technology Law & Policy*, 15(2), 276–292. Online: <https://doi.org/10.5195/TLP.2015.172>
- SULYOK Gábor (2019): A terrorcselekmény elkövetéséhez használt polgári légi jármű lelövésének alkotmányjogi megítélése az új szabályozási környezetben. In BARTKÓ Róbert (szerk.): *A terrorizmus elleni küzdelem aktuális kérdései a XXI. században*. Budapest: Gondolat, 35–60. Online: <https://real.mtak.hu/101791/>
- SZAKÁLY Dezső (2002): *Innováció- és technológiamenedzsment. II.* Miskolc: Bíbor.
- YANG, Chi-Cheng – CHUANG, Hsuan – KAO, Da-Yu (2021): Drone Forensic Analysis Using Relational Flight Data: A Case Study of DJI Spark and Mavic Air. *Procedia Computer Science*, 192, 1359–1368. Online: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2021.08.139>
- VALAVANIS, K. P. – KONTITSIS, M. (2007): A Historical Perspective on Unmanned Aerial Vehicles. In VALAVANIS, K. P. (szerk.): *Advances in Unmanned Aerial Vehicles. Intelligent Systems, Control and Automation: Science and Engineering*. Dordrecht: Springer, 15–46. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6114-1_2
- VIRZI, A. Robert (1992): Refining the Test Phase of Usability Evaluation: How Many Subjects Is Enough? *Human Factors*, 34(4), 457–468. Online: <https://doi.org/10.1177/001872089203400407>
- WANG, Wenxin et al. (2021): Research on UAV Application in Mountain Anti-terrorism Combat. *Journal of Physics: Conference Series*, 1792(1), 012079. Online: <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1792/1/012079>
- WILDMAN, Daniel (1995): Getting the Most From Paired-User Testing. *Interactions*, 2(3), 21–27. Online: <https://doi.org/10.1145/208666.208675>
- World Customs Organization – World Trade Organization (2022): *WCO/WTO Study Report on Disruptive Technologies*. Brussels–Geneva: World Customs Organization – World Trade Organization. Online: www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/wco-wto-study-report-on-disruptive-technologies-2022.aspx
- WULFOVICH, Sharon – RIVAS, Homero – MATABUENA, Pedro (2018): Drones in Healthcare. In RIVAS, Homero – WAC, Katarzyna (szerk.): *Digital Health. Health Informatics*. Cham: Springer, 159–168. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-61446-5_11

Internetes hivatkozások

- MC2 Technologies: NEROD RF. Online: www.mc2-technologies.com/en/nerod-rf/
- BSS Materiel: MC2 Technologies. Online: www.bssm.limited/MyDefence.html

Jogi források

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról (Nftv.)
448/2023. (X. 3.) Korm. rendelet a pilótanélküli légi jármű-védelem veszélyhelyzeti intézkedéseiről

ABSTRACT

Use and Countering of Unmanned Aerial Vehicles in Law Enforcement Practice

A Usability Test of the NEROD RF Counter-Drone Technology

Ákos ERDŐS

Over the past decades, unmanned aerial vehicles have been used for an increasing number and variety of purposes. With the increasing popularity of unmanned aerial vehicles, their use for illegal purposes has also emerged. Therefore, there is also an explosive growth in the field of counter-drone technologies.

The aim of the study was to examine the usability of the NEROD RF® portable counter-drone device in Hungarian law enforcement environment. In July 2024, we carried out usability testing in Budapest. In this research, we investigated the usability of the counter-drone device in law enforcement environment in a less formalised way by collecting qualitative data. A SWOT analysis was carried out to assess the results.

The counter-drone device could be quickly deployed by a single operator (< 60.0 s). The device was able to interfere with the communication protocol between the drones and the drone pilot in the 2.4 GHz frequency range for all measurements. In all cases, signal interference occurred in 0.0-5.0 seconds (s).

The counter-drone device can be used in professional fields where: (1) the threat from drones is high; (2) the use of deployed counter-drone system is not possible or not justified; (3) mobility is important; (4) radio frequency signal interference does not compromise the operation of other devices.

Keywords: law enforcement, unmanned aerial vehicle, drone, counter-drone technology, usability test

A kiberbűnözés jelene és jövője

CSIZNER Zoltán¹

Az információtechnológia fejlődése hatással van a kiberbűnözés alakulására is. A mesterséges intelligencia elérhetősége, a földrajzi távolságok és határok megszűnése, a virtuális világ biztosította személytelenség vagy a megszerzett vagyonok kriptovalutákba menekítésének lehetősége mind-mind új távlatokat nyit a bűnelkövetők számára. A bűncselekmények egy része kizárólag az informatikai eszközökhöz és rendszerekhez kötődik, de nagyobb részük a valós térben is elkövethető deliktumok sajátos végrehajtási módja.

A kibervilág fejlődése az elkövetési magatartások folyamatos megújulását eredményezi, amit a bűnüldözés és a kiberbiztonsági intézkedések, előírások a legtöbb esetben csak követni tudnak. A hatékony megelőzéshez nélkülözhetetlen a várható veszélyforrások és trendek feltárása, aminek egyik alapja az aktuális bűnügyi helyzet és a bűnözőket segítő körülmények megismerése. Ehhez nyújtanak segítséget azok az éves értékelések, amelyeket az FBI, a BKA és az Europol évek óta rendszeresen elkészít. A három értékelő jelentésben szereplő megállapítások, az újszerű jelenségek és a várható kihívások bemutatása irányt mutat a kiberbűncselekményekkel foglalkozó szakembereknek, és talán az átlagos internethasználók számára is hasznos információkkal szolgál az áldozattá válás elkerülése érdekében.

Kulcsszavak: internet, kiberbűnözés, kriptovaluta, online csalás, adathalászat, gyermekpornográfia

Mielőtt sok szakember felkapná a fejét, hogyan lehet a kiberbűnözés jövőjét elemezni, leszögezem az elején, hogy nem vállalkozom a lehetetlenre. Osztom azt az álláspontot, hogy egy olyan dinamikusan fejlődő és sok ismeretlenes tényezővel rendelkező területről beszélünk, amelynek pontos alakulását, fejlődését még csak jóslni is felelőtlenység. De ahhoz, hogy valamiféle választ tudjunk adni erre a kihívásra, mégis csak elkerülhetetlen előre tekinteni.

A kibertérben elkövetett bűncselekmények száma rohamosan nő, mint ahogyan azok típusai, a veszélyeztetett értékek, a lehetséges sértettek vagy az elkövetési magatartások is folyamatosan változnak, bővülnek.

A jelen helyzet megismeréséhez három nemzetközi tanulmányt hívok segítségül, az Europol,² az amerikai FBI IC3,³ illetve a német BKA⁴ egy-egy értékelő elem-

¹ R. ezredes, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kiberbűnözés Elleni Tanszék, e-mail: csizner.zoltan2@uni-nke.hu

² Europol: European Police Office, Európai Rendőrségi Hivatal, az EU-n belüli rendőrségi együttműködés legfontosabb intézménye.

³ FBI IC3: Federal Bureau of Investigation Internet Crime Complaint Center, Szövetségi Nyomozó Iroda Kiberbűncselekmények Elleni Panaszközpont (USA).

⁴ BKA: Bundeskriminalamt, német Szövetségi Bűnügyi Hivatal.

zését. Mindhárom tanulmány olyan, évek óta működő rendszerek adatait elemzi, amelyek a kiberbűnözéssel foglalkozó szakmai egységek tapasztalataira és megállapításaira épülnek.

A kibertérben megvalósuló bűncselekmények bemutatása mellett hasznos információ az érdeklődők számára a nemzetközi szakirodalomban egységesen alkalmazott angol kifejezések bemutatása is, amelyek ismerete és használata elengedhetetlen a kiberbűnözés vizsgálatára során.

IOCTA 2024 (Europol)

Az Europol 10 éve, 2014-től évente készíti el a kiberbűnözéssel kapcsolatos kiadványát, amely az egyik legátfogóbb elemzés Európában. A legújabb IOCTA, az internetes szervezett bűnözés fenyegetésértékelése 2024. július 22-én került ki az Europol honlapjára.⁵

A tanulmány egy bevezető elemzés és az elmúlt év változásainak rövid összefoglalása után négy fejezetben mutatja be az aktuális kihívásokat, míg egy ötödikben a várható fejlődési irányokat és a szükséges intézkedéseket részletezi.

Kriptoaluták és a dark web

A kriptoaluták jelenléte az elmúlt évben is érzékelhető volt mind a valós térben megvalósuló bűncselekmények esetében, mind a kiberbűnözésben. Közülük is a befektetési csalásoknál és a pénzmosásoknál volt meghatározó a szerepük.

Ugyan a legelterjedtebb kriptoalutára továbbra is a bitcoin, de a bűnözők ezt már sok esetben egyéb *altcoinra*⁶ is átváltják, és előnyben részesítik az áringadozásnak kevésbé kitétt *stablecoinokat*.⁷ Az árfolyam stabilitásával szemben a bűnözők szemszögéből nézve ugyanakkor ezeknél hátrány, hogy a szolgáltatók sok esetben – a szerződésben foglaltak szerint – bűncselekmény gyanúja esetén lehetővé teszik a bűnüldöző hatóságoknak a pénztárcák befagyasztásának kezdeményezését. Például az eljárások során a nyomozók több Tetherrel (USDT⁸) találtak a Tron blokkláncon, mint az Ethereumon, aminek az alacsony tranzakciós díj is oka lehet.

⁵ Europol 2024a.

⁶ *Altcoin*: a Bitcoinon kívül minden más kriptoalutára alkalmazott kifejezés, amelyek kialakítása és funkciója megegyezik, és számuk folyamatosan gyarapodik.

⁷ *Stablecoin*: olyan kriptoalutára, amelynek értéke stabilabb, mivel az egy másik referenciaeszköztől (pl. tőzsdén kereskedett áru, arany, másik kriptoalutára) függ.

⁸ Az USDT kriptoalutát a Tether Limited hozta létre azzal a céllal, hogy az internet minden időben stabil árfolyamú, digitális dollárja legyen. Minden token 1.00 USD értékű, amely mögött 1.00 USD fizikai dollárfedezet van.

A zsarolóvírus-támadások elkövetői jellemzően továbbra is bitcoinban kérik a váltságdíjat (ennek egyik oka lehet, hogy az áldozat is könnyebben fér hozzá), de egyéb *altcoin* (például Monero) is megjelent már.

A bűnös forrásból származó kriptovaluták tisztára mosására egyre elterjedtebbé váltak a feketegazdaság illegális bankrendszereinek (*underground banking*) igénybevétele. Nőtt a kriptohitel- és -betéti kártyák (például Coinbase, Crypto.com, Wirex) használata is, amivel az ATM-nél gyorsan készpénzre tudják váltani a kriptovalutát.

A bűnös eredetű kriptovaluták tisztára mosásának egy másik módja a csereszolgáltatások igénybevétele, amelynek növekedését észlelték is 2023-ban. Ennek során az ismertebb – és jellegükből adódóan könnyebben nyomon követhető vagy instabilabb – kriptovalutákat az értékmegőrzés érdekében *stablecoinra* vagy a titkosság megtartása érdekében *privacycoinra*⁹ (például Monero) váltják át.

A kriptovaluta-szolgáltatók (CASP – *crypto-asset service providers*) egy része az Európai Unió (EU) joghatóságán kívül működik, így irányukba az adatkérések továbbra is nehézkesek, és gyakran csak elhúzódo jogsegélykérelmek útján teljesíthetők.

A kriptovalutákkal való visszaélések ellen az EU jogalkotással válaszolt, így 2023. május 31-én rendelet született a pénzáttalásokat és egyes kriptoeszköz-átruházásokat kísérő adatokról és az (EU) 2015/849 irányelv módosításáról.¹⁰ Ennek értelmében többek között már a kriptovaluta-szolgáltatók is kötelesek lesznek jelenteni a gyanús tranzakciókat és azonosítani ügyfeleiket. A Rendelettel összefüggésben, 2024. januárban az Európai Bankhatóság (EBA – European Banking Authority) kiterjesztette a pénzmosás és terrorizmus finanszírozási kockázati tényezőkről szóló iránymutatását a kriptovaluta-szolgáltatókra is,¹¹ ami segít azonosítani számukra a gyanús és jelentésre kötelezett tranzakciókat.

A jogalkotók az intézkedésektől hatékonyabb fellépést és gyorsabb adatszolgáltatást várnak, feltéve persze, ha az elkövetők az EU joghatósága alá tartozó területen kereskednek.

A dark web továbbra is a legelterjedtebb fóruma az illegális kereskedelemnek és kommunikációnak. 2023-ban is a TOR¹² volt a dark web uralgó elérési módja, de mellette ismert az Invisible Internet Project (I2P) is, amelyről azt hirdetik, hogy a legbiztosabb védelmet nyújtja a bűnüldöző hatóságok elől.

A dark web piactereinek adminisztrátorai egyre rövidebb ideig működtetnek egy-egy marketet, ezzel igyekeznek elkerülni, hogy a bűnüldöző szervek látókörébe kerüljenek.

⁹ *Privacycoins* (adatvédelmi érme): olyan kriptovaluta, amely az átlagosnál sokkal jobban garantálja a használatlalt kapcsolatos adatok védelmét, titkosságát, ami miatt egyes országban illegális is. Ehhez a kriptovalutákkal való kereskedéshez használt alapvető funkciókat további biztonsági rétegekbe csomagolják, és így anonimizálják a tranzakciókat és/vagy az egyes pénztárca-tulajdonosok személyazonosságát.

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU)2023/1113. rendelete a pénzáttalásokat és egyes kriptoeszköz-átruházásokat kísérő adatokról és az (EU) 2015/849 irányelv módosításáról.

¹¹ A pénzmosási és terrorizmusfinanszírozási kockázati tényezőkről szóló iránymutatásokat módosító EBA/GL/2024/01. számú iránymutatások. (2024. 01. 16.)

¹² TOR: *the onion router*, hagyma elosztó, a dark web eléréséhez szükséges speciális böngészők egyike.

A nagyobb piactereket egyre gyakrabban váltják fel a kisebb, egyszállítós (egyszemélyes) üzletek (*single-vendor shop*). Ezek egyrészt speciálisabbak, másrészt az eladóknak így nem kell tranzakciós díjat fizetniük, és egyszerre több piactéren is jelen lehetnek.

Az IOCTA 2024 az ismertebb illegális fórumok közül az Exploitot, az XSS-t, a BreachForums-ot a CryptBB-t és a Dreadet nevesíti, ahol hackelési ismereteket osztanak meg, elloptott adatokkal, hackereszközökkel és kiberbűnözési szolgáltatásokkal kereskednek.

Ezek közül például a kimondottan kiberbűnözők számára működtetett, zárt CryptBB fórum a kiberbűnözési szolgáltatások széles skáláját kínálja, így távoli asztali protokoll (RDP, *Remote Desktop Protocol*) hozzáférés értékesítését, bérbeadó hackereket, behatolási tesztelést vagy hibajelentési szolgáltatásokat különböző piactereken.

A tanulmány kiemel pár dark webes marketet is (Genesis, RAMP, WWH-Club, Russian Market), amelyek az elmúlt évben jelentős forgalmat bonyolítottak le.

Ezek közül az orosz RAMP korábban illegális gyógyszer-kereskedelemmel foglalkozott a 2017-es bezárásáig, majd 2021-ben újraéledt, és már nemcsak orosz nyelven, hanem angol és mandarin nyelven is. 2023-ban zárt, szigorú hozzáférési feltételekhez kötött piactérként működött, amely elsősorban zsarolóvírusokkal kereskedett.

Az elmúlt években újonnan megjelenő marketek közül a KKKSecforum, a Viceforum, a Germania, a Yomi no Kuni és a Kerberos voltak a leggyakrabban bejelentett dark webes kereskedői platformok. Ezeken is széles skálán elérhető az illegális áruk és szolgáltatások, a kábítószerektől a digitális cikkeken át az elloptott adatokig. A fentiek közül a Yomi no Kuni a gyermekek online szexuális kizsákmányolására (CSE, *child sexual exploitation*) összpontosít.

Az illegális kereskedelemben egyre nagyobb szerepet kap a AI. Mind az AI-eszközök, mind a szolgáltatások jelen vannak a dark weben. Így például az Only Fake szolgáltató az IA által generált hamis identitásokat, azonosítókat árul. Ezek felhasználhatók a banki csalásokhoz, pénzmosáshoz vagy bármilyen olyan illegális cselekményhez, amelyhez személyazonosság igazolására lenne szükség.¹³

Az elkövetőkkel összefüggésben megállapítja, hogy az úgynevezett „elkövetői életciklus”, azaz az egy-egy illegális tevékenységet folytató oldal (piactér, fórum) elérhetősége, működése folyamatosan csökken a bűnüldöző szervek hatékonyabb fellépéseinek eredményeként. Ez egyben töredezett, állandóan változó, nehezebben kiismerhető és utólag nehezebben felderíthető környezetet jelent.

¹³ Cox 2024.

Kibertámadások

A kibertámadások közül 2023-ban is a *ransomware*,¹⁴ azaz a zsarolóvírusos támadások jelentették a legnagyobb kihívást, és ezek okozták a legnagyobb károkat is. A ransomware-támadások 2023-ban jelentős emelkedést mutattak, az áldozatok száma 55,5%-kal nőtt meg világszerte. Ugyanakkor 2023 utolsó negyedévéhez képest az új esztendő első negyedévében 22%-os csökkenést lehetett megfigyelni, ami biztató tendencia.¹⁵

Ennek egyik oka, hogy a bűnüldöző szervek érzékelhető csapásokat mértek több RaaS¹⁶ csoportra (például Hive, LockBit), míg a másik ok a kiszivárgott ransomware-forráskódok volt, amelyek együttesen érzékelhető hatást gyakoroltak a *ransomware* szolgáltatásának piacára.

Egy-egy RaaS-csoport elleni hatósági fellépésben az egyik legérzékenyebb pont az informatikai infrastruktúrájuk eltávolítása, elérhetetlenné tétele. Ez egyben azt is jelenti, hogy a velük kapcsolatban álló leányvállalatok¹⁷ is elvesztik a hozzáférést a szolgáltatáshoz, azaz megszűnik a befolyásuk a zsarolt vállalatok felett. A forráskódok kiszivárgásával pedig a támadott szervezetek gyakorlatilag váltságdíj fizetése nélkül is hozzáférhetnek az addig zárolt adataihoz.

A ransomware-támadások során az elkövetők elsősorban a kis- és középvállalkozásokat veszik célba, mivel a nagyobb vállalkozások többsége már megfelelő szintű és minőségű kibervédelmi rendszerrel rendelkezik. A támadások előtt a célvállalkozás mérete mellett feltérképezik a várható fizetési hajlandóságot és a támadott rendszer kompromittálásához szükséges erőforrásokat is, és ezek figyelembevételével döntenek.

A támadásokhoz sok esetben alkalmaznak olyan hackereket is, akik kimondottan hálózatok védelmi rendszerének feltörésére szakosodtak, amivel jogosulatlan hozzáférést szereznek, majd az így megismert belépési adatokat jellemzően a dark weben értékesítik. Ezeket a nemzetközi szakirodalom kezdeti hozzáférési brókereknek, ügynököknek (IAB, *initial access broker*) nevezi.

Az elkövetők többrétegű zsarolási taktikát alkalmaznak, azaz több fenyegetési pontot igyekeznek alkalmazni az áldozataiknál a fizetési hajlandóság fokozásához. A zsarolások során – a biztonsági másolatokból eredő védettség miatt – csökken

¹⁴ A *ransomware* a *malware*-ek egy fajtája, amely az informatikai rendszerbe települve az ott tárolt adatok zárolásával (illetve újabban már az illegális megszerzésével is) olyan helyzetbe hozza az elkövetőt, hogy a támadott rendszer üzemeltetőjét fenyegetni és zsarolni tudja. A *malware* ezzel szemben magába foglalja az összes olyan káros programot, amely az üzemeltető tudta nélkül az informatikai rendszerre települ, így például ide tartoznak a kémprogramok, a kérértlen reklámok vagy a vírusok, férgek.

¹⁵ The Drop in Ransomware Attacks in 2024 and What it Means 2024.

¹⁶ RaaS: *ransomware-as-a-service* – az erre szakosodott bűnözői csoportok tevékenysége, amikor a ransomware-támadáshoz szükséges forráskódokat üzleti alapon, quasi szolgáltatásként értékesítik, miközben a támadások fontos adatait saját maguk tárolják. Egy-egy RaaS-csoport jellemzően 10–30%-os jutalékot kér az általa átadott *ransomware*-ek felhasználásával befolyt váltságdíjakból.

¹⁷ Azok a bűnözői csoportok, amelyek a RaaS szolgáltatását igénybe véve magát a zsarolóvírus telepítését és a zsarolást ténylegesen elkövetik, és akik a háttér-infrastruktúrán tárolt adatok (különösen a megfertőzött rendszerek visszafejlesztési kódjai) miatt erős függőségben állnak a RaaS-sal.

a tartalmak zárolása, helyette sokkal inkább a megszerzett adatokkal való visszaélések, azok nyilvánosságra hozatala jelentik a hatásos fenyegetést. Ezek mellett előfordul a szolgáltatásmegtagadás (DoS, *denial-of-service*), illetve elosztott szolgáltatás-megtagadás (DDoS – *distributed denial-of-service*) támadásokkal való fenyegetés is, amely szintén érzékenyen érinti a vállalatokat.

2023-ban a legnagyobb ransomware-forráskódok (például Conti, LockBit és HelloKitty) kiszivárgása és a hatóságok eredményes műveleteinek hatására töredezetté vált a piac, és ebből adódóan át is alakult. Felértékelődött az IAB-k szerepe, és egyes leányvállalatok az önállósodás útjára lépve már önálló ransomware-változatokat fejlesztettek ki. Ezzel függetlenítették magukat a RaaS-csoportoktól, így sem a forráskódok kiszivárogtatásától vagy a háttér-infrastruktúra elvesztésétől nem kell tartaniuk, és az egyedi változat miatt jobban védettek a bűnüldöző hatóságokkal szemben is. Az önállósodások miatt nagyobb harc indult el az RaaS-csoportok részéről a szolgáltatásukra még mindig igényt tartó leányvállalatokért. Ennek egyik példája, hogy a 2023 januárjában felszámolt Hive¹⁸ volt ügyfeleinek elcsábítására a BlackCat hajlandó volt az általánosan elfogadott 70%-os részesedés helyett 80–90%-os kifizetést is megadni az általa biztosított *ransomware* felhasználásával beszedett váltságdíjakból a vele szerződő leányvállalatoknak.¹⁹

2023-ban a *LockBit* volt a legtermékenyebb ransomware-szolgáltató a piacon, amelyet 2024 februárjában egy 10 országot (Egyesült Királyság, Hollandia, Németország, Finnország, Franciaország, Svájc, Ausztrália, Egyesült Államok, Lengyelország és Ukrajna) érintő nemzetközi együttműködés eredményeként felszámoltak a hatóságok. A Cronos fedőnevű művelet az Egyesült Királyság nyomozására épült, amelyet az Europol és az Eurojust koordinált. A Cronos eredményeként 34 szervert iktattak ki, 2 személyt fogtak el és további három ellen elfogató parancsot adtak ki, valamint több mint 200 kriptovaluta-fiókot fagyasztottak be.²⁰ A kiberbűnözés elleni harc sajátossága, hogy egy-egy felderítés leggyakrabban csak átmeneti sikereket eredményez. Sajtóhírek szerint a megzavart *LockBit* öt nappal a műveletet követően új infrastruktúrán újraindította tevékenységét, és ismételt támadásokat helyezett kilátásba.²¹

A *ransomware-ekkel* zsaroló csoportok közül 2023-ban a Play, a Rhysida, C10p és a 8base merült fel a leggyakrabban, amelyek közül a Play és a Royal már 2022-ben is felbukkantak, a Rhysida 2023 közepén jelent meg, és valószínűsíthetően korábban felszámolt ransomware-csoportok reinkarnációi.

A C10P 2023 májusában a MOVIEit felügyelt fájlátviteli szoftver (MFT, *managed file transfer*²²) nulladik napi sebezhetőségeit²³ használta ki, miután nem sokkal ko-

¹⁸ Europol 2023a.

¹⁹ What Is BlackCat Ransomware? 2023.

²⁰ Europol 2024b.

²¹ ILASCU 2024.

²² MFT: az adatok biztonságos, automatizált átvitele egy központi megoldáson keresztül, amely segít a szervezeteknek kiküszöbölni a duplikált, nem biztonságos eszközöket.

²³ A gyártó által telepített szoftverek még fel nem fedezett hibáinak és védelmi hiányosságainak összefoglaló neve.

rábban sikeres támadást hajtott végre a GoAnywhere MFT ellen is.²⁴ A C10P-ről azt feltételezik, hogy technikailag fejlett, és olyan csúcskategóriás IAB-kal áll kapcsolatban, akik képesek a nulladik napi sebezhetőségek feltáráásával lehetővé tételére, hogy kifinomult és időigényes MFT elleni támadásokat hajtsanak végre. Az értékelés alapján mindenképp olyan bűnözői csoport, amely potenciális fenyegetést jelent a jövőben is.

A fejlődésük mellett több ransomware-csoport ellen is sikerült eredményesen fellépni. Így például nemzetközi bűnügyi együttműködés keretében 2023 februárjában a DoppelPaymer,²⁵ októberben a RagnarLocker²⁶ csoport prominens tagjait fogták el.

A *ransomware*-hez hasonlóan a *malware*-ek világában is egyre elterjedtebb a bűnözői csoportok részéről a szolgáltatás jellegű (MaaS – *malware-as-a-service*) tevékenység. 2023-ban ezek között a QakBot leépítése volt az egyik legjelentősebb eredmény. A QakBot malware 2007 óta volt ismert, és mintegy 700 000 számítógépet fertőzött meg. A széles körű elterjedését jellemzi, hogy közel 30 országban észleltek olyan fertőzött szervereket, amelyek lehetővé tették a *malware*-ek globális szintű működését. A QakBot infrastruktúráját 2023 nyarán sikerült egy nemzetközi művelet eredményeként kiiktatni, amit az Europol számítástechnikai bűnözés elleni közös akciócsoportja (J-CAT, Joint Cybercrime Action Taskforce²⁷) is támogatott. A műveletben 7 ország (Franciaország, Németország, Lettország, Hollandia, Románia, Egyesült Királyság, Egyesült Államok) bűnüldöző hatóságai vettek részt, és az informatikai háttér leépítése mellett 8 millió euró értékű kriptovaluta lefoglalását is eredményezte.²⁸

2023 végére az IcedID, a Pikabot, a SmokeLoader, a SystemBC és a Danabot lett a QakBot elérhető és széles körben használt alternatívája, míg töretlen népszerűségnek örvend a 2020 óta piacon lévő Redline Staler is. Utóbbi képes többek között a bejelentkezési és hitelesítő adatok kinyerésére, begyűjti a böngészőkben, csevegési naplókban és helyi fájlokban tárolt hitelesítési *cookie*-kat és kártyaszámokat. Az Europol adatai szerint a szolgáltatáshoz a bűnözők havi 140 euró, illetve évi 740 euró díj megfizetésével férhetnek hozzá.

A kiberbűnözők másik elterjedt elkövetési módszere a legális behatolásteszt-keretrendszerekkel (*penetration testing frameworks*) való visszaélés. A legális tesztelés esetén ezek segítenek a rendszer gyenge pontjait azonosítani, amivel fejleszthető a hálózat és a környezet ellenálló képessége. A bűnözők ugyanúgy a rendszer gyenge pontjait keresik az illegális behatolás érdekében. Ehhez leggyakrabban a Cobalt Strike, Metasploit, Mimikatz programokat használják. Ráadásul ezeknek a legális teszteknek a legújabb verziója már az AI által támogatott, így például a PentestGPT

²⁴ GIHON-TAYAR 2023.

²⁵ Europol 2023b.

²⁶ Europol 2023d.

²⁷ Lásd: www.europol.europa.eu/operations-services-and-innovation/services-support/joint-cybercrime-action-taskforce

²⁸ Europol 2023e.

képességei már sokkal többre képesek, mint a hagyományos verziók, és sokkal hatékonyabban felhasználhatók az információs rendszerek kompromittálására.

A Cobalt Strike a Fortra (korábban HelpSystems) által, több mint egy évtizeddel ezelőtt kifejlesztett, népszerű szimulációs és behatolásvizsgálati eszköz, amely az IT-biztonsági szakértők számára lehetőséget kínál a biztonsági műveletek és az incidensekre adott válaszok gyenge pontjainak azonosítására. A bűnözők feltrótt másolatokat szereztek a szoftverből, így az egyik legszélesebb körben használt eszközzé vált az adatlopásban és ransomware-támadásokban.

Az Europol 2024. június végén hajtotta végre a Morpheus fedőnevű nemzetközi műveletet, amely során közel 600, a bűnözők által üzemeltett Cobalt Strike szervert iktattak ki. Az Egyesült Királyság által 2021-ben indított közös nyomozásban Ausztrália, Kanada, Németország, Hollandia, Lengyelország, Németország, az Egyesült Államok, Bulgária, Észtország, Finnország, Litvánia, Japán és Dél-Korea hatóságai, tisztviselői vettek részt, miközben hatékony segítséget kaptak a magánszektor (a BAE Systems Digital Intelligence, a Trellix, a Spamhaus, az abuse.ch és a Shadowserver Foundation) képviselőitől is.²⁹

A *malware-ek* egyik sajátos területe a kriptojacker-tevékenység, amely során az elkövető azért támad meg informatikai eszközöket, hogy azokat – a tulajdonos tudta nélkül, de az ő költségén – kriptovaluta-bányászatára használja. Az IOCTA 2024 megemlíti az Europol és az ukrán nemzeti rendőrség közös akcióját, amelyben egy kriptojackert fogtak el, aki közel 1,8 millió euró értékben bányászott illegálisan kriptovalutát. A gyanúsított és tevékenységének felderítéséhez nélkülözhetetlen volt a magánszektorral való együttműködés. A gyanús tevékenységet ebben az esetben az érintett felhőszolgáltató észlelte, aki ezt megosztotta az Europollal, és így sikerült az érintett nemzeti hatóságnak a szükséges intézkedéseket eredményesen végrehajtania.³⁰

A gyermekek szexuális kizsákmányolása

Az interneten megjelenő (CSAM, *child sexual abuse material*³¹) növekvő mennyisége folyamatos kihívás elé állítja az ezzel foglalkozó bűnüldöző hatóságokat.

A CSAM-ek nagy részét saját előállítású, közvetlen forrású tartalomként (SGEM, *self-generated explicit material*)³² azonosítják. Ezeket a fiatalkorú szereplők saját magukról készítik önszántukból, vagy szexuális célú, hamis tartalmú kapcsolatépítést, behálózást (*sexual grooming*) követő zsarolás eredményeként. Az IOCTA 2024 érté-

²⁹ NCA 2024.

³⁰ Europol 2024c.

³¹ CSAM: a gyermekek szexuális zaklatását bemutató, ábrázoló tartalmak, amelyek lehetnek hagyományos készítésű képek vagy videók, illetve a AI által generált tartalmak.

³² Nemzetközileg elfogadott kifejezés, amely a Luxembourgi Irányelvek (Terminológiai Iránymutatások a gyermekek szexuális kizsákmányolással és szexuális zaklatással szembeni védelmére) jelenleg is zajló felülvizsgálata során változhat.

kelésében a fiatalok által önmagukról önkéntesen készített tartalmak akkor minősülnek CSAM-nek, ha a társak kölcsönös beleegyezésén alapuló cseréken túl harmadik félnek is továbbítják, azaz terjesztik azokat.

(Meg kell jegyezni, hogy gyermekpornográfiát tiltó és szankcionáló hazai jogszabály³³ nem ismer olyan kivételt, amely a 18 év alatti személyről készült pornográf felvétel készítését, megszerzését vagy annak készítésére való felhívást bármely körülmény esetén büntetlenné minősítené. Még abban az esetben sem, ha ezt például két 17 éves, érzelmi alapokon nyugvó, rendszeresen szexuális életet élő fiatal, kölcsönös beleegyezéssel, saját felhasználásra követné el.)

A határokon átnyúló gyermekbántalmazások elkövetői (TCSO, *transnational child sex offenders*) előszeretettel utaznak a leendő áldozataik lakó- vagy tartózkodási országaiba – ahol a helyi viszonyok miatt kisebb a lebukásuk és az áldozatok azonosításának a kockázata –, és helyi segítők közreműködésével kerülnek kapcsolatba áldozataikkal. Ezek az elkövetők gyakran állnak összeköttetésben egymással, chatszobákban és fórumokon információkat, tapasztalatokat cserélnek, megvitatják az elkövetett visszaéléseket és fantáziákat, és a saját maguk által készített CSAM-eket egymás között terjesztik, hozzáférhetővé teszik. Az ilyen tartalmak között kiemelkedően magas az úgynevezett ismeretlen vagy első generációs³⁴ CSAM-ek száma.

Az utazások előkészítéseit, a helyi áldozatok felkutatását és bántalmazásuk megszervezését, a bántalmazásokról készített tartalmak megosztását jellemzően bünszervezetben követik el, egyes mozzanatai mind a szervezői, mind a bántalmazói oldalról mélyen konspirált, többnyire zárt és szigorúan ellenőrzött chatszobákban zajlanak.

A közvetlen fizikai kontaktus mellett hasonlóan veszélyes és ártalmas az úgynevezett élő közvetítéses távoli gyermekbántalmazás (LDCA, *live-distant child abuse*), amely során ellenszolgáltatásért egy távoli helyen lévő gyermeket valós időben bántalmazznak szexuálisan az ott jelen lévő közreműködők, az őket online összeköttetésben megfigyelő megrendelő kérése szerint. Ezen cselekmények rögzítése, majd az így készített tartalmak megosztása, értékesítése is gyakran előfordul.

A fórumokon belül külön figyelmet fordítanak a bántalmazásokkal kapcsolatos információkon túl az egyes technikai védelmi intézkedésekre (OpSec, *operational security*), konspirációs szabályokra is. Megfigyelhető, hogy az illegális oldalak, fórumok hatósági eltávolítására készülve adminisztrátorok tükörwebhelyeket hoznak létre, és így egy intézkedést követően rövid időn belül új helyen képesek visszaállítani a hatóságok által eltávolított tartalmat. Az elkövetők egymás közötti kommunikációjára és a CSAM-ek cseréjére egyre gyakrabban alkalmazzák a végpontok közötti titkosítást biztosító E2EE-plattformokat.

A CSAM-mel való kereskedéssel párhuzamosan gyakori bűncselekmény a pénzfizetésre kényszerítő zsarolás, amikor a képen szereplő fiatalok szegényérzetből tel-

³³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 204. §-a.

³⁴ Azok a gyermekpornográf tartalmak, amelyekkel a hatóság először találkozik, azaz korábban még nem vizsgálták.

jesíti a zsaroló pénzkövetelését. Természetesen a pénz mellett az áldozatoktól az elkövetők sok esetben még több CSAM saját maguk általi előállítását és megküldését is követelik.

Zsarolások elkövetői között fiatalkorúak is előfordultak olyan erőszakos, szexuális tartalmakat megosztó online csoportok tagjai között is, ahol a – jellemzően hasonló korú fiatalokból álló – társaság karizmatikus személyiségű vezetője megtevéstéssel vagy más manipulációval engedelmességre kényszeríti az új tagokat is, akik félelemből vagy az új közösségnek való megfelelési kényszerből extrém tartalmakat osztanak meg magukról. Később újabb, részben személyes információkkal kiegészült zsarolással még több hasonló tartalom megosztását érik el, aminek a végén már nyíltan szexuális tartalmú CSAM-eket is megosztanak.

Egyre fokozódik a mesterséges intelligencia (AI, *artificial intelligence*) által generált CSAM-ek előfordulása. A technológia fejlődésével a végtermék egyre élethűbb, egyre jobban hasonlít az eredeti anyagokra, és sokszor csak alapos vizsgálat útján lehet megállapítani, hogy azt mesterségesen állították elő. Ugyan ezekben az esetekben nincs szó ténylegesen bántalmazott valós gyermekről, azonban a tartalom ugyanúgy tárgyiasítja és szexualizálja a fiatalkorúakat – még ha egy fiktív személyiségen keresztül is teszi mindezt –, és így mindenképp tiltandó és üldözendő. A fiatalkorúak közvetlen védelme mellett az AI által generált tartalmak más veszélyforrások miatt sem lehet eltűrt. Mivel nehéz megkülönböztetni a valós tartalmaktól, hosszabb vizsgálatot igényel az eredetük megállapítása, és addig a mesterségesen előállított tartalom esetén olyan felesleges és elpazarolt energia a vélt sértettek, azaz az ábrázolt fiatalok azonosítására fordított munka, amelyet eredményesen lehetne a valós sértettek azonosítására és felkutatására használni. Az AI alkalmazása nem igényel magasabb szintű informatikai képzettséget vagy eszközparkot, így várhatóan mind az elkövetők száma, mind az így előállított CSAM-tartalmak mennyisége is emelkedni fog. Ez hatványozottan nehezíti majd a ténylegesen bántalmazott gyermekek azonosítását és a bántalmazók felderítését.

A fiatalok körében – a CSAM-ek újszerű módszerrel történő készítése és terjesztése mellett – az AI segítségével előállított tartalom egyszerre lehet alkalmas zaklatásra és zsarolásra is, mint ahogy erre az FBI is figyelmeztetett 2023 nyarán.³⁵

Spanyolországban 2023 őszén került az ügyészség elé az az ügy, amelyben egy 15 és egy 13 éves fiú a lánytársaikról készített ártalmatlan fotókat, az AI segítségével, mintegy 20 esetben szexuális tartalmú képpé alakította át, majd ezeket a neten megosztották. Zsarolás ebben az ügyben nem történt, de a fényképen szereplő áldozatok által megélt lelki trauma jelentős volt. A spanyol ügyészség elsősorban azt vizsgálja, hogy ezzel a magatartással megvalósult-e bűncselekmény.³⁶

³⁵ FBI 2023a.

³⁶ Spanish Prosecutor to Probe AI-Generated Images of Naked Minors 2023.

Online fizetési csalások

Mind az EU-n belül, mind azon kívül az egyik legdinamikusabban fejlődő fenyegetés az online csalási módszerek (OFS, *online fraud schemes*), amelyeket több elkövetési magatartás jellemez.

Ezek közül az adathalászat (*phishing*) a legelterjedtebb, amely gyakorlatilag az alapját jelenti az online térben megvalósított legtöbb csalásnak és zsarolóvírusos támadásnak is. 2023-ban a szöveges (*SMS/text phishing*) volt a leggyakoribb típus, de új fenyegetésként megjelent a QR-kódos (*quishing*) típusú adathalászat is. Utóbbinál egy hamis QR-kódot küldenek ki a szöveges hivatkozások helyett a leendő áldozatnak, aki ezt beolvastva tölti le a káros vírust.

Az adathalászat kapcsán is egyre inkább terjed annak szolgáltatásként történő értékesítése, amelynek eredményeként egyre több bűnözői szervezet kapcsolódhat be sikeresen az online csalásokba, függetlenül a tagok szakértelmétől.

Példaértékű az az ítélet, amelyet az Egyesült Királyságban szabtak ki a „iSpooof.cc” nevű, adathalász-szolgáltatást nyújtó weboldal üzemeltetőjére. A weboldal olyan szolgáltatásokat tett elérhetővé bűnözők számára, mint például hamisított hívószámok (VoIP-hamisítások) alkalmazása, előre rögzített üzenetek küldése vagy PIN-kódok ellopása. Az Eurojust³⁷ által támogatott nyomozás adatai szerint a honlap 16 hónapos működése alatt közel 115 millió euró kárt okozott világszerte, amiből az Egyesült Királyságban 49 millió euró keletkezett. Az eljárásban 184 gyanúsítottat tartóztattak le, és a honlap fő adminisztrátorát a bíróság végül 13 év 4 hónapos szabadságvesztésre ítélte, ami egy kiberbűncselekményhez képest kiemelkedőnek tekinthető.³⁸

Az online csalásokban is érzékelhető az AI fejlődése, amelynek egyik kiemelkedő pontja az úgynevezett nagy nyelvi modell (LLM, *large language model*). Ennek eredményeként a program – a sokszori tanítást követően – képes a közölni szánt információt több nyelven, szinte hibátlan nyelvhelyességgel közölni. Ez különösen az emberi tényezőkre épülő online csalások (romantikus, befektetési, vállalati belső levelezés) esetén jelent egyre nagyobb segítséget a bűnözőknek, hiszen a tökéletes nyelvhasználat vagy az igényes fogalmazás a kételkedést és az óvatosságot háttérbe szorítja.

Adathalászattal legegyszerűbben egyes fiókok (banki, levelezőrendszer vagy közösségimédia-felületek) feletti irányítást szerzik meg a bűnelkövetők, és sokszor a megszerzett adatokat tömegesen értékesítik. Az illegális kereskedőfelületeken hirdetett belépési adatok aztán újabb pénzszerzési lehetőségeket biztosítanak, vagy további bizalmas személyes adatok megszerzését teszik lehetővé. Sok pénzintézet emiatt már egyre sűrűbben hárítja az ilyen adatszerzések következményeit az ügyfél felelősségi körébe, amennyiben nem alkalmazott kétfaktoros vagy multifaktoros azonosítási rendszert (2FA/MFA, *two-factor authentication/multi-factor-authentication*). Ezeknél nem elégséges az adott fiókhoz tartozó belépési adatok ismerete,

³⁷ European Union Agency for Criminal Justice Cooperation, az Európai Unió Büntető Igazságügyi Együttműködési Ügynöksége.

³⁸ Eurojust 2023.

hanem igazolni kell a belépéshez használt eszköz jogosultságát is, például egy időkorlátos, egyszerhasználatos és az eszköz által generált kóddal.

Az elmúlt időszakban az egyik leginkább terjedő csalási módszer a vállalati belső levelezési csalás (BEC, *business email compromise*), ahol elsősorban pénzügyi utalásra jogosult alkalmazottat vagy gazdasági vezetőt céloznak meg valótlan információkkal. A kérésüket gyakran adathalászat útján megszerzett részinformációkkal teszik hitelessé, így például egy tervezett valós utalásnál csak a címzett számlaszámát módosítják a bűnözők a sajátjukéra, vagy a felső vezetőt megismerve, az ő nevében és stílusát utánozva adnak utasítást az utalásra.

A BEC mellett továbbra is jelentős fenyegetést jelentenek a romantikus csalások, ahol az AI fejlődése szintén az elkövetőket segíti. Ezeknél a bűncselekményeknél azonban magas a látencia, jellemző, hogy az áldozatok bejelentési hajlandóságát a szegényérzetük csökkenti.

Az online kereskedelem térnyerésével együtt 2023-ban nőtt az ezek sérülékenységeit kihasználó skimming-támadások száma is. Ezek során az elkövetők a legális kereskedésben megjelenő ügyfelek kártaadatait szerzik meg, és azokkal élnek vissza. Ehhez három lépésre van szükség; (1) a webáruház szerveréhez való hozzáférés, behatolás; (2) kártékony kód elhelyezése; (3) a fizetési adatok összegyűjtése. Ennek a támadásnak egyik különös veszélye, hogy az adatok másolása (*skimmelése*) huzamosabb ideig észrevétlen maradhat, hiszen az ügyfél a fizetés után a megrendelt árut megkapja, így nem észlel semmi gyanúsat.

A bankautomatákkal (ATM, *automated teller machine*) kapcsolatos bűncselekmények száma jelentősen csökkent. 2023 első félévében az előző év hasonló időszakához képest 40%-kal kevesebb csalást (5022 helyett 3021) követte el fizetési terminál ellen, igaz az okozott kár 8%-kal volt magasabb (a 2022. évi 97 millió helyett 105 millió euró). A leglátványosabb eredmény az ATM-ek informatikai rendszere ellen intézett támadások területén tapasztalható, ahol a 2020-as csúcstérték (129 támadás és 1,1 millió euró kár) 2023-ra a töredékére (4 támadás és 2 ezer euró kár) csökkent.³⁹ Az ATM-ek elleni támadások számának csökkenése – a védelmi intézkedések javulása mellett – a készpénzforgalom csökkenésének is köszönhető, ami ugyanakkor a bűnözőket az online térben megjelenő kereskedelem és fizetési műveletek irányába tereli.

A bűnözők számára az online csalások esetén is kulcskérdés a megszerzett összegek legalizálása. A pénz tényleges származásának elrejtése érdekében előszere-tettel alkalmazzák a digitális banki szolgáltatókat, a dark weben jelen lévő, kriptovalutákra alapuló illegális pénzügyi szolgáltatókat, illetve azokat a szolgáltatókat, ahol az ügyfél-azonosítás (KYC, *know your customer*) nem megfelelő színvonalú.

Mindezek mellett a hagyományos pénzmossási technológiák is fellelhetők, amelyek alapja a pénzintézeteknél nyitott folyószámla. Az ehhez szükséges szemé-

³⁹ EAST 2023.

lyek – akiket a szakirodalom pénzüszvérnek (*money mule*) nevez – adatait több lehetséges módon szerzik meg.

Egy részük saját elhatározásból, és az illegális tevékenység ismeretében adja meg adatait, és részesül a bevételből. Nagyobb részük azonban akaratán kívül válik részesévé a pénzmosásnak. Van, akinek kiszolgáltatott helyzetével (például az orosz–ukrán háború elől menekülő személyek esetében) élnek vissza, van, akinek idős korát kihasználva, magukat banki ügyintézőnek kiadva tévesztenek meg és nyitvatnak vele számlát, de egyre gyakrabban fordul elő az ügyfél-azonosítási ellenőrzések AI alkalmazásával történő kijátszása is.

A pénzüszvérek ellen 2023-ban egy több fázisú, összehangolt fellépés is zajlott, amelynek végeredményeként 474 szervezőt és 10 759 pénzüszvért azonosítottak, több mint 10 ezer csalárd tranzakció felderítésével 32 millió euró kárt előztek meg. Az EMMA (European Money Mule Action) fedőnevű műveletben világszerte 27 ország (Európában, Észak-Amerikában, Kolumbiában és Ausztráliában) nyomozó hatóságai és a magánszektor szereplői, pénzüszvérek, utazási szolgáltatók, online pénzügyintézkedési szolgáltatók, kriptovaluta-tőzsdék vettek részt az Interpol, Eurojust koordinálása mellett.⁴⁰

A jövő kihívásai és az azokkal kapcsolatos intézkedések

A tanulmány külön fejezetben foglalkozik a kilátásokkal, kihívásokkal és feladatokkal, amelyeket az eddigi elemzésekre építve, hét pontban sorol fel:

- a mesterséges intelligencia (AI) térnyerése a kiberbűnözésben;
- új technológiák megjelenése és elterjedése;
- az E2EE⁴¹ technológiák fokozott alkalmazása a bűnelkövetők között;
 - a web3 alapelv megjelenésével járó decentralizált, felhasználók által működtetett internet, aminek előnyeit saját hasznukra tudják fordítani a bűnözők is;
 - a PCI DSS⁴² szabvány megújulása;
- új RaaS-márkák megjelenése;
- az uniós fizetési rendszerek fokozott védelme;
- a kriptovalutákkal kapcsolatos visszaélések elterjedése, különösen a bitcoin tőzsdén kereskedett alapok (ETF⁴³) 2024. januári engedélyezése, illetve a nem helyettesíthető tokenek (NFT⁴⁴) jelentette veszélyek miatt;
- a megelőzés szerepe.

⁴⁰ Europol 2023c.

⁴¹ E2EE: *end-to-end encryption*, végpontok közötti titkosítás, ami lehetővé teszi, hogy az üzeneteket vagy adatokat csak a küldő és a címzett értelmezhesse.

⁴² *Payment card industry data security standard*, kártyatársaságok adatbiztonsági szabványa.

⁴³ EFT: *Exchange-traded fund*, tőzsdén kereskedett alap.

⁴⁴ NFT: *Non-fungible tokens*, nem helyettesíthető tokenek, amiknek egyedi kapcsolatuk van a hozzájuk tartozó online vagy offline árucikkkel, mint például egy műalkotással. Az értékük egyedi és változhat, szemben az általános (helyettesíthető) tokenekkel.

Az elemzés felhívja a figyelmet az elkövetők jellemzően fiatal életkorára is, akik esetében nem lehet eléggé hangsúlyozni a bűnmegelőzés szerepét és jelentőségét. A bűnügyi helyzet értékelésekor egyik kockázati tényezőként azonosították a fiatalokúak növekvő felügyelet nélküli internethasználatát. Ezek a fiatalok nem mérik fel a veszélyt, egyszerű kihívásként élik meg az egyes informatikai védelmi rendszerek kijátszását vagy az adatok megszerzését. Számukra sok esetben ez nem más, mint a kibertérben játszott játék. Nem érzékelik reálisan a valóság határát, és nincsenek tisztában cselekményük bűnös (és büntetendő) jellegével. A korosztályuk tagjai által a valós térben megvalósított jogsértésekkel szemben ezeknél hiányzik a gyors visszajelzés. Míg egy garázdaság, rongálás vagy lopás esetén közvetlenül szembesülhetnek a társadalom rosszállásával, addig a kibertérben ez szinte teljesen elmarad. Sok esetben látens marad a jogsértés, és a felismert bűncselekmények esetén is csak kis arányban tudatosul a fiatalokú elkövetőben annak törvénytörő volta.

A megelőzésben kiemelt szerepet játszik az EU-n belül a InterCOP⁴⁵-hálózat, amelyet 2023-ban hoztak létre, és az Európai Bizottság által biztosított hároméves Belső Biztonsági Alapból finanszírozzák. Szorosan kapcsolódik az EMPACT 2023. évi operatív cselekvési tervéhez, annak is a kibertámadásokkal foglalkozó prioritásához. A projektet Hollandia vezeti, és az InterCOP-hálózat 26 országból áll.

IC3 Internet Crime Report 2023 (FBI)

Az FBI IC3 egysége közvetlen lehetőséget ad az állampolgároknak az interneten elkövetett bűncselekmények bejelentésére. Ennek a közvetlen és kényelmes bejelentési mechanizmusnak az eredményeként az FBI folyamatosan juthat információkhoz az aktuális jogsértő eseményekről, amelyeket nyomozási és hírszerzési célból elemznek, majd – a bűnüldöző szervek mellett – évente a közvéleményt is tájékoztatják. Az IC3 2000 májusától működik, és a tavalyi év végéig több mint 8 millió panaszt fogadott. Az egyes panaszok kivizsgálása, azok összefüggésének vizsgálata mellett fontos küldetésük a prevenció tevékenység. A közvélemény tájékoztatása, az új elkövetési magatartásokra történő figyelemfelhívások, a megelőzés lehetőségeinek ismertetése mind-mind fontos eleme a kiberbűnözés elleni hatékony fellépésnek.

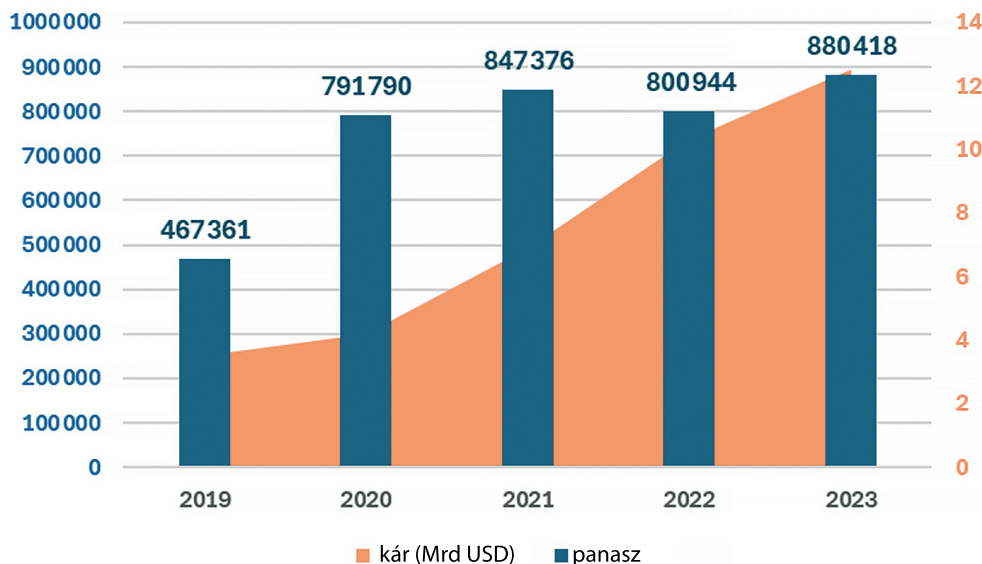
Az IC3 alapvető feladatai között a bejelentések fogadása (adatgyűjtés), azok elemzése, a biztonságtudatosság növelése, és az ehhez szükséges ajánlások megtevése szerepel.

Az IC3 szervezetében jelentős szerep jut a 2018-ban létrehozott vagyonvisszaszerzési egységnek (RAT – Recovery Asset Team), amely központi szereplőként egyszerűsíti a pénzügyi intézetekkel a kapcsolattartást, és kiemelkedő eredményeket ért el a kicsalt összegek továbbutalásának megakadályozásában vagy a bűnös úton szerzett pénzeszegek befagyasztásában.

⁴⁵ InterCOP: International Cyber Offender Prevention Network, Nemzetközi Kiberbűnözési Megelőzési Hálózat.

A szükséges feltételek megléte esetén a RAT a kérdéses tranzakció adatait azonnal tudja továbbítani az átutalást fogadó bank kijelölt kapcsolattartójához, akit értesít a jogellenes tevékenységről és kéri a számla zárolását. Amint a fogadó bank ezt visszaigazolja, a RAT felveszi a kapcsolatot az illetékes FBI irodával a további intézkedések érdekében. Eddigi működésük során 71%-os eredményességi mutatóval rendelkeznek, a 758 millió dolláros kárértékből 538 millió dollárt sikerült így biztosítaniuk.

A szervezet legutóbbi értékelő jelentése 2024. március 6-án jelent meg,⁴⁶ ami a 2023-as naptári évben beérkezett 880 ezer panaszra épül. Az elmúlt öt évben a panaszok száma közel a kétszeresére, míg az azokban bejelentett kárösszeg a három és félszeresére (3,5 Mrd USD-ről 12,5 Mrd USD-re) nőtt. Az IC3 csak a náluk bejelentett panaszok adatait tudja értékelni, így például nem szerepelnek benne a bűnüldöző hatóságoknak közvetlenül bejelentett ügyek adatai. Ennek ellenére a kiberbűnözés tendenciái, az egyes bűncselekmények megoszlási aránya vagy az okozott kár mértékének alakulása nyomon követhető így is (1. ábra).

1. ábra: A panaszok és a kárérték-alakulás 2019–2023 között

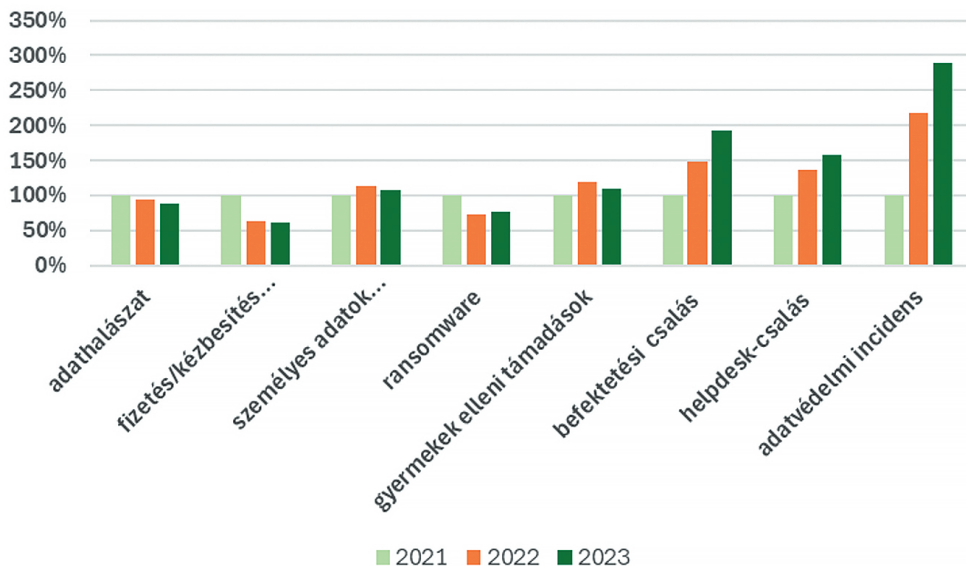
Forrás: a szerző szerkesztése FBI IC3 Internet Crime Report 2023 alapján

2023-ban a bejelentések között az adathalászat szerepelt a leggyakrabban (34%), majd ezt követte a személyes adatok megsértése, a fizetés vagy kézbesítés elmulasztásával megvalósított csalás és a zsarolás (5-6%). A panaszok között a ransomware-támadások és a gyermekek elleni bűncselekmények egyaránt 0,3%-ban jelentek meg.

⁴⁶ FBI 2023b.

Ha az elmúlt három év bejelentési adatait vizsgáljuk, akkor a 2021-es évet bázisnak (100%) tekintve megállapítható, hogy míg a klasszikusnak tekinthető bűncselekmények (adathalászat, ransomware-támadások, fizetés vagy kézbesítés elmaradásával elkövetett csalások) száma stagnáló, vagy esetleg csökkenő tendenciát mutat, addig egyes csalások (befektetési vagy a technikai segítséget színlelő), illetve az adatszivárgások ugrásszerűen megnöttek (2. ábra).

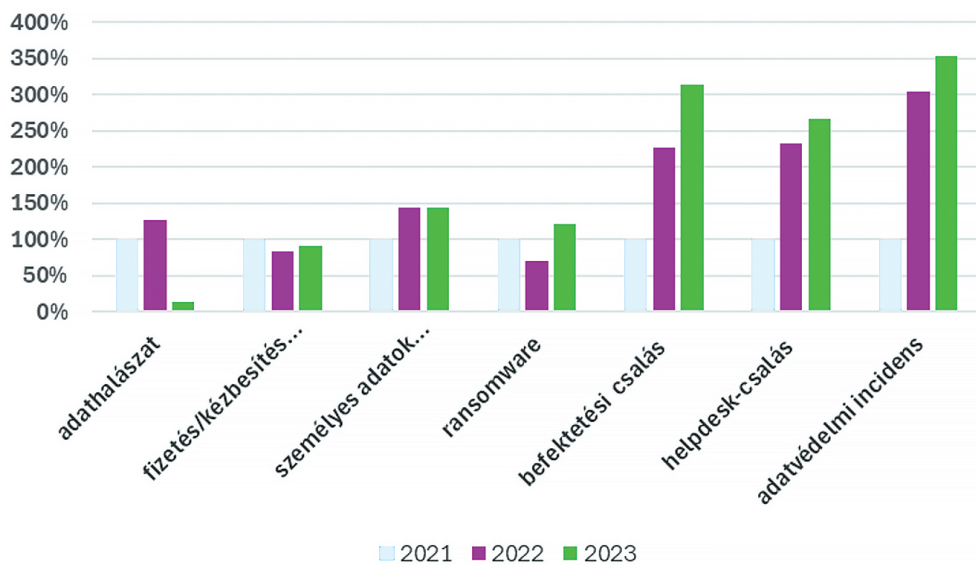
A technikai segítség színlelése (úgynevezett helpdesk-csalás) során az elkövetők az áldozatukkal egy fiktív hibajelenségre vagy üzenetre (például programhiba, vírushirtőzés) hivatkozással lépnek kapcsolatba, többek között felugró ablakon, hamis weboldalakon vagy call-centeres telefonhívásokon keresztül. Ezután az állítólagos hibajelenség elhárításáért kérnek pénzt, illetve ráveszik az áldozatukat, hogy a hamis helpdesk-támogatás keretében egy távoli elérést biztosító, ártalmas szoftvert (például AnyDask) töltsenek le. Ezzel később átvehetik az irányítást az áldozatuk eszköze felett, és szabadon rendelkeznek az azon kezelt számlák felett, illetve további vírusokat is letölthetnek arra.

2. ábra: A bejelentett jogsértések számának alakulása %-ban, 2021–2023 között, a 2021-es évet alapul véve

Forrás: a szerző szerkesztése FBI IC3 Internet Crime Report 2023 alapján

A jogsértések száma mellett az okozott kár mértéke is jellemző adat. A befektetési csalások kárértéke 2023-ra két év alatt közel a háromszorosára nőtt; 1,45 Mrd USD-ről 4,57 Mrd USD-re. Az okozott kár 86%-a (2023-ban 3,96 Mrd USD) kriptovalutában jelentkezett (3. ábra).

3. ábra: A bejelentett jogsértések által okozott kár alakulása %-ban, 2021–2023 között, a 2021-es évet alapul véve

Forrás: a szerző szerkesztése FBI IC3 Internet Crime Report 2023 alapján

Az FBI értékelésében is megfigyelhető, hogy a kiberbűncselekmények között a különféle csalások fejlődnek a legdinamikusabban, és az ezekkel okozott kár összege is folyamatosan emelkedik. Kiemelkednek ezek közül a technikai segítséget ígérő helpdesk-csalások mind az elkövetés számának, mind az okozott kárnak növekedése alapján. 2023-ban 37 ezer ilyen bűncselekményt jelentettek, és az elmúlt két év alatt a bűncselekményenként okozott átlagos kár 14 ezer USD-ről 26 ezer USD-re emelkedett.

Ugyancsak figyelemre méltó az adatvédelmi incidensek alakulása is. Az IC3 jelentésében ez alatt azokat az informatikai behatolásokat értik, amelyekkel védett adatok, információk megszerzésére törekednek, de nem számítják bele a személyi tulajdonban lévő eszközöket, rendszereket vagy felhasználói fiókokat, és nem veszik figyelembe a közösségi médiát vagy pénzügyi számlákat célzó támadásokat sem. Ezek ugyan viszonylag alacsony számban fordulnak elő (2021-ben 1287 panasz, 2023-ban 3727 panasz érkezett), de az ezzel okozott kár ehhez képest nagyon magas, 2021-ben 151 millió USD, míg 2023-ban 534 millió USD, ami bűncselekményenként 120–150 ezer USD kárt jelent átlagosan.

A hagyományosnak tekinthető kibertámadások számában jelentős változás nem érzékelhető, de ezzel együtt továbbra is ezek jelentik a leggyakrabban elkövetett bűncselekményeket. A magas elkövetési arány mellett ugyanakkor az ezekkel okozott kár alacsony szinten mozog. 2023-ban az adathalászattal okozott kár például 18 millió USD volt, ami átlagosan 60 USD-t jelent bűncselekményenként. Vélel-

mezhető azonban, hogy a jelentésben csak a közvetlenül okozott kárt vizsgálták, és az adathalászatra épülő további bűncselekmények (például zsarolások, csalások) kárértékei nem szerepelnek ebben.

Das Bundeslagebild Cybercrime 2023 (BKA)

A német BKA szintén évente teszi közzé az internetes bűnözésről szóló értékelését, amelynek aktuális verziója május közepén jelent meg.⁴⁷ A BKA értékelésének központjában az internet és az információs technológiai rendszerek elleni bűncselekmények állnak, és nem terjed ki a hagyományos módon is elkövethető bűncselekményekre (például csalások, gyermekpornográfia), függetlenül attól, hogy azok végrehajtásához alkalmaztak-e informatikai eszközt vagy internetet.

A jelentés az összefoglalásában megállapította, hogy a rendőrség célirányos fellépése – a hatékonyabb felderítés mellett – gyengítette a kiberbűnözők infrastruktúráit is. Ugyanakkor a kiberbűncselekmények számának csökkenését ellensúlyozta a külföldön elkövetett, de ténylegesen Németországban kárt okozó bűncselekmények erőteljesebb növekedése. Németországban több mint 800 vállalat és intézmény számolt be zsarolóvírusos támadásról.

A kibertámadások célpontjai között egyaránt szerepeltek közszolgáltatást nyújtó vállalatok, illetve oktatási vagy egészségügyi intézmények is. Utóbbiak különösen veszélyeztetett célpontok, miután egy kibertámadással korlátozott egészségügyi szolgáltatás nehezíti vagy megakadályozza az ellátást, adott esetben az életmentő beavatkozások végrehajtását is.

Az informatikai rendszerek ellen elkövetett támadások adatai megjelennek a német rendőrségi bűnügyi statisztikában (PKS⁴⁸) is, amelyben 2020-tól külön megjelenítik azokat is, amelyek esetében a kár Németországban jelentkezett, de az elkövetés helyszíne külföldi vagy ismeretlen volt. A statisztikai adatokkal kapcsolatban a német helyzetértékelés is megjegyzi, hogy a kiberbűncselekmények esetében az átlagosnál magasabb a látencia, így bűnügyi statisztikai adatokon keresztül nem lehet reális képet nyerni az aktuális helyzetről.

Az adatok alapján Németországban a 2023-ban regisztrált 5,9 millió bűncselekményből 134 ezer tartozott a kiberbűncselekmény körébe, ami 2,2%-os arány. Ezekből 43 ezer bűncselekmény elkövetőjét azonosították, ami közel 32%-os felderítési arányt jelent. Az össz-bűnözésen belül a kiberbűncselekmények aránya évek óta minimálisan csökkenő értéket mutat, a 2020-as 3,1%-ról csökkent 2023-ban 2,2%-ra.

Ugyanakkor a külföldi elkövetés folyamatosan fejlődő képet mutat. 2023-ban az előző évhez képest 28%-os emelkedés észlelhető, és míg a belföldön elkövetett

⁴⁷ BKA 2023.

⁴⁸ PKS: Polizeilichen Kriminalstatistik, rendőrségi bűnügyi statisztika.

kiberbűncselekmények aránya 2,2%, addig a külföldön elkövetettként regisztrált bűncselekmények esetében már 26,5% ez az arány.

A kiberbűncselekmények között legnagyobb arányban Németországban is az adathalászat fordult elő. Az elemzés felhívja a figyelmet a Telekopye eszközre, amely lehetővé teszi a kiberbűnözők számára, hogy nagyszabású adathalászkampányokat hajtsanak végre mélyreható műszaki ismeretek nélkül.

A Telekopye használatával a felhasználók a Telegramon keresztül egy leegyszerűsített felületre jutnak, ahol számos funkciót érhetnek el az adathalászkampányok lebonyolításához. A funkciók közé tartozik az adathalász-webhelyek létrehozása, az adathalász-e-mailek és SMS-ek küldése, valamint hamis képernyőképek és QR-kódok generálása. Az eszköztár különféle HTML-sablonokat kínál az adathalász webhelyekhez különböző országokban, köztük Németországban.

A német értékelés a nemzeti phishinghelyzet helyett nemzetközi adatokat mutatott be, amihez az Adathalászat Elleni Munkacsoport (APWG⁴⁹) elemzését használta fel. A 2023/Q4 időszakra vonatkozó jelentésük szerint 2023-ban minden korábbinál nagyobb számú, közel 5 millió adathalász-támadást észleltek világszerte (4. ábra). Az év végén robbanásszerűen nőtt meg a közösségimédia-platformok elleni támadások száma, az összes támadás 42,8%-a ezeket célozta meg. Az év végére ugyancsak emelkedett a vállalati belső levelezési csalások (BEC) száma is, de az egyes esetekre kivetített átlagos kár csökkenő tendenciát mutatott az 56,195 USD összeggel.⁵⁰

Az adathalászat területén egyre nagyobb szerephez jutnak a nagy nyelvi modellek (LLM), mint például a chatbot, a ChatGPT és az ezeknek megfelelő bűnözői variációik. A ChatGPT 2022. évi megjelenésétől óriási növekedést regisztráltak az új adathalász-e-mailek számában. Az AI által generált szövegek a hagyományos adathalász-e-maileknél személyre szabottabbak és nyelvtanilag pontosabbak lettek, így kevésbé ébresztenek kétségeket. Ezentúl az adathalász-támadások automatikusan is létrehozhatók és kiküldhetők lettek, ami a minőség mellett mennyiségi fejlődést is eredményezett.

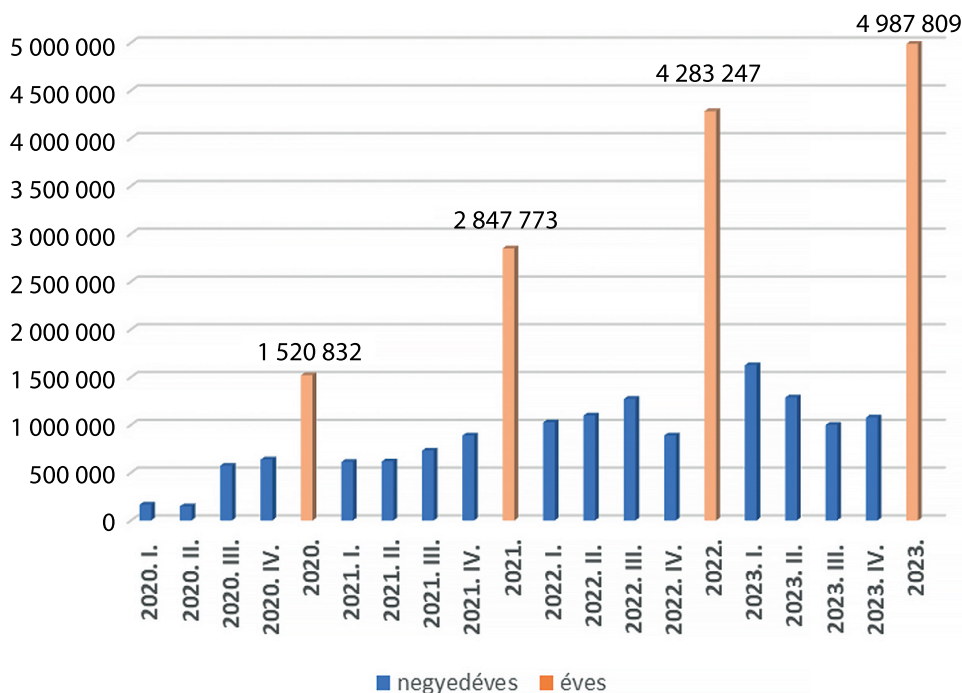
Az így megszerzett hozzáférési adatokat üzletszerűen értékesítő brókerek, az IAB-k Németországban is elterjedtek, és csak kevés esetben lehetett megállapítani olyan képzett, professzionális csoportokat, amelyek saját készségekkel rendelkeznek a kezdeti hozzáférés területén.

Az IAB-k Németországban is elérhető kínálatában az adathalászat mellett a nulladik napi sebezhetőségek felderítésével megszerzett belépési adatok is szerepeltek. 2023-ban az amerikai Kiberbiztonsági és Infrastruktúra Védelmi Ügynökség (CISA⁵¹) 187 jelentős nulladik napi sérülékenységet regisztrált, közte az ESXi, a Go-Anywhere MFT, vagy a már korábban is említett MOVEit MFT hibáit.

⁴⁹ APWG: Anti-Phishing Working Group, 2003-ban alakult nemzetközi koalíció, amelynek közel 3200 tagja között a bűnözők mellett gazdasági szervezetek és kiberbiztonsággal foglalkozó vállalatok is találhatók.

⁵⁰ APWG 2023.

⁵¹ Cybersecurity and Infrastructure Security Agency.

4. ábra: Adathalász-támadások száma 2020–2023 között

Forrás: a szerző szerkesztése az APWG jelentések alapján

Ugyancsak kiemelt veszélyforrásnak tekintik a rosszindulatú zsarolóprogramok, a *ransomware-ek* előfordulását. Újszerű a *ransomware-ek* multifunkciós jellege, azaz, hogy nem egy célra alkalmazzák őket, hanem többirányú felhasználásra is alkalmasak.

Összegezve: a német BKA értékelése az általa vizsgált területen hasonló megállapításokat tett, mint az Europol és az FBI elemzése, ami megerősíti a kiberbűnözés általános megjelenését világszerte.

Összefoglalás

A bűnözés egyre inkább nemzetközivé válik, különösen olyan térségben, mint az Európai Unió, ahol a tényleges földrajzi határok már csak kivételes helyzetekben érvényesülnek. Ezen túl a kiberbűnözés – a hagyományos, fizikai térben elkövetett cselekményekkel szemben – egy olyan virtuális világban jelentkezik, ahol ezek a határok már sem elméletben, sem kivételes helyzetekben nem érvényesülnek.

Mivel a kiberbűnözés kevésbé köthető földrajzi helyszínhez, annak hatása sem szorítható országhatárok közé. Ebből adódóan a nemzetközi tapasztalatok, legyen szó amerikairól vagy európairól, előbb-utóbb hazai kihívásként is megjelennek, így

azokat a kiberbűnözéssel kapcsolatos intézkedések tervezésénél, a várható veszélyforrások meghatározásánál nem szabad figyelmen kívül hagyni.

A kiberbűnözés fejlődése, az új elkövetési magatartások és trendek, valamint azok hatásai elsősorban a gazdasági környezet, a támadással célzott személyek és szervezetek védelmi képességei, egy esetleges kibertámadással szembeni érzékenységük, valamint a kiberbiztonságra vonatkozó szabályozás függvényében térnek el az egyes országokban.

A három tanulmányt összeolvasva az elkövetkező időszakban az alábbiakat kell a kiberbűnözés területén szem előtt tartanunk hazánkban is:

- az AI folyamatos fejlődése hatással lesz az egyes bűncselekményre, különösen a ransomware-támadásokra, a gyermekpornográfiára és a csalásokra;
- eddig kevésbé ismert elkövetési módszerek elterjedésére kell felkészülni, így például a helpdesk- és a befektetési csalások nagyobb számú, kifinomultabb és nagyobb kárértékre történő elkövetésére;
- a kriptovaluták használata tovább erősödik a kiberbűnözésben és az ahhoz kapcsolódó üzleti tranzakciókban, amely során *bitcoin* mellett újfajta *altcoinok* és *stablecoinok* terjednek el;
- mind a malware-, mind a ransomware-támadásoknál meghatározó szerepet töltenek be a szolgáltató szerepet betöltő bűnözői csoportok, ami szélesebb és kevésbé képzett körben is elérhetővé teszi a támadásokat;
- a támadások tudatosabban előkészítettek és a sértettre igazítottak lesznek, amelyek során már nem a tartalom zárolása lesz az elsődleges fenyegetés, hanem a megszerzett tartalom nyilvánosságra hozatala;
- a támadások célpontjai lesznek a vállalkozások mellett a velük kapcsolatban álló – és alacsonyabb biztonsági szinten lévő – beszállítói hálózatok is;
- a bűnüldöző hatóságok fellépése időszakos eredményt hoz, mivel a bűnözői csoportok felkészülnek a tevékenységük, szolgáltatásuk újrakezdésére;
- a nyomozásoknak emiatt az elkövetők azonosítása mellett az infrastruktúrák felszámolását is eredményezniük kell;
- kiemelt feladat lesz a fiatalkorúak felelősségtudatos internethasználatának elérése, illetve az erre alkalmatlan korosztály vonatkozásában a szülői vagy technikai felügyelet nélküli internethasználat minimalizálása;
- az áldozattá válás megelőzése érdekében fontos a fiatalkorúak edukációja mellett a többi korosztály – kiemelten az idősebbek – oktatása és figyelmük felhívása a veszélyforrásokra;
- a bűncselekmények felderítésében feladattal rendelkező rendőrök képzése mellett egyre nagyobb szerepet kap az igazságszolgáltatás többi szereplőjének (ügyészek, bírók) is a felkészítése;
- a kiberbűnözéssel szembeni hatékony fellépéshez nélkülözhetetlen lesz a nemzetközi bűnügyi együttműködés, és aktív részvétel az ezzel foglalkozó nemzetközi szervezetekben.

A változó jogszabályi környezet szinkronizálása az utóbbi időben az EU területén is aktuális kérdés. Elég csak a NIS2 irányelvre⁵² gondolni, amely a kiberbiztonság érdekében alakít ki egységes elvárásokat, míg a kiberbűncselekmények felderítését is olyan új szabályozások segítik, mint például 2026. augusztus 18-tól alkalmazható EU rendelet,⁵³ amely lehetővé teszi többek között majd a más tagállamban lévő szolgáltató közvetlen megkeresését az elektronikus adatok beszerzése érdekében.

Hazánkban az Országgyűlés előtt folyik a Magyarország kiberbiztonságáról szóló törvényjavaslat⁵⁴ részletes vitája, amely a kiberbiztonsággal foglalkozó korábbi normákat egységesíti. Az új jogi szabályozás megváltoztatja az egyes szervezetek és hatóságok feladatrendszerét, de olyan kötelezettségeket is ró majd a kibertérben megjelenő vállalkozásokra és állami szereplőkre is, amelyek fokozottan garantálják a biztonságot.

A kibertámadásokkal és kiberbűncselekményekkel szembeni védettség azonban alapvetően az informatikai védelem hatékonyabbá tételén és a humán kockázati tényezők minimalizálásán múlik. Míg az informatikai, technikai védelem örökös és elkerülhetetlen versenyfutás lesz a bűnözőkkel, akik mindig megtalálják az új védelmi eszközök sebezhető sérülékenységet, addig a humán oldalon a megfelelő képzés, felkészítés és érzékenyítés hosszú távon megtérülő befektetés. A két tényező csak együtt tud érvényesülni, de a leghatékonyabban kifejlesztett, legdrágább technikai védelem is alkalmatlan eszközzé válik a figyelmetlen, óvatlan felhasználók körében.

Mindezek mellett érdemes lenne megvizsgálni a kiberbűnözéssel foglalkozó hazai szervek feladat- és hatáskörét, valamint működésük feltételrendszerét az esetleges párhuzamosságok megszüntetése, a technikai eszközök és humán források hatékonyabb kihasználása érdekében.

Felhasznált irodalom

- APWG (2023): *Phishing Activity Trends Reports (2020–23)*. Online: <https://apwg.org/trendsreports/>
- BKA (2023a): *Bundeslagebild Cybercrime, 2023*. Online: www.bka.de/SharedDocs/Downloads/DE/Publikationen/JahresberichteUndLagebilder/Cybercrime/cybercrimeBundeslagebild2023.html
- BKA (2023b): *Polizeilichen Kriminalstatistik (PKS) (2023)*. Online: www.bka.de/DE/AktuelleInformationen/StatistikenLagebilder/PolizeilicheKriminalstatistik/pks_node.html
- COX, Joseph (2024): Inside the Underground Site Where 'Neural Networks' Churn Out Fake IDs. *404media.co*, 2024. február 5. Online: www.404media.co/inside-the-underground-site-where-ai-neural-networks-churns-out-fake-ids-onlyfake/
- EAST (2023): *European Payment Terminal Crime Report, H1 2023*. Online: www.association-secure-transactions.eu/terminal-related-fraud-attacks-fall-in-europe/

⁵² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint a 910/2014/EU rendelet és az (EU) 2018/1972 irányelv módosításáról és az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről (NIS 2 irányelv).

⁵³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1543 rendelete a büntetőeljárás során az elektronikus bizonyítékokkal kapcsolatban, valamint a büntetőeljárást követően a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása céljából kibocsátott, közzésre kötelező európai határozatokról és megőrzésre kötelező európai határozatokról.

⁵⁴ T/9716. számú törvényjavaslat Magyarország kiberbiztonságáról.

- Eurojust (2023): *Main Administrator of Ispooof Website Sentenced to 13 Years*. Online: www.eurojust.europa.eu/news/main-administrator-ispooof-website-sentenced-13-years
- Europol (2023a): *Cybercriminals Stung as HIVE Infrastructure Shut Down*. Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/cybercriminals-stung-hive-infrastructure-shut-down
- Europol (2023b): *Germany and Ukraine Hit Two High-Value Ransomware Targets*. Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/germany-and-ukraine-hit-two-high-value-ransomware-targets
- Europol (2023c): *Paper Trail Ends in Jail Time for 1013 Money Mules*. Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/paper-trail-ends-in-jail-time-for-1-013-money-mules
- Europol (2023d): *Ragnar Locker Ransomware Gang Taken Down by International Police Swoop*. Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/ragnar-locker-ransomware-gang-taken-down-international-police-swoop
- Europol (2023e): *Qakbot Botnet Infrastructure Shattered after International Operation*. Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/qakbot-botnet-infrastructure-shattered-after-international-operation
- Europol (2024a): *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA), 2024*. Online: www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2024
- Europol (2024b): *Law Enforcement Disrupt World's Biggest Ransomware Operation*. Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/law-enforcement-disrupt-worlds-biggest-ransomware-operation
- Europol (2024c): *Cryptojacker Arrested in Ukraine over EUR 1.8 Million Mining Scheme*. Online: www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/cryptojacker-arrested-in-ukraine-over-eur-1.8-million-mining-scheme
- FBI (2023a): *Malicious Actors Manipulating Photos and Videos to Create Explicit Content and Sextortion Schemes*. Online: www.ic3.gov/PSA/2023/PSA230605
- FBI (2023b): *Releases Internet Crime Report, 2023*. Online: www.ic3.gov/Media/PDF/AnnualReport/2023_IC3Report.pdf
- GIHON, Shmuel – TAYAR, Coral (2023): *MOVEit Supply Chain Attack Campaign August Update*. *cyberint.com*, 2023. augusztus 15. Online: <https://cyberint.com/blog/research/moveit-supply-chain-attack/>
- ILASCU, Ionut (2024): *LockBit Ransomware Returns, Restores Servers After Police Disruption*. *bleepingcomputer.com*, 2024. február 25. Online: www.bleepingcomputer.com/news/security/lockbit-ransomware-returns-restores-servers-after-police-disruption/
- NCA (2024): *National Crime Agency Leads International Operation to Degrade Illegal Versions of Cobalt Strike*. Online: www.nationalcrimeagency.gov.uk/news/national-crime-agency-leads-international-operation-to-degrade-illegal-versions-of-cobalt-strike
- Spanish Prosecutor to Probe AI-Generated Images of Naked Minors (2023). *Reuters.com*, 2023. szeptember 26. Online: www.reuters.com/world/europe/spanish-prosecutor-probe-ai-generated-images-naked-minors-2023-09-25/
- The Drop in Ransomware Attacks in 2024 and What it Means (2024). *Thehackernews.com*, 2024. április 08. Online: <https://thehackernews.com/2024/04/the-drop-in-ransomware-attacks-in-2024.html>
- What Is BlackCat Ransomware? (2023). *Akamai.com*. Online: www.akamai.com/glossary/what-is-blackcat-ransomware

Rövidítések

- 2FA/MFA: two-/multi-factor authentication – két- vagy multifaktoros azonosítási rendszer
- AI: Artificial Intelligence – mesterséges intelligencia
- BEC: Business Email Compromise – vállalati belső levelezési csalás
- BKA: Bundeskriminalamt – német Szövetségi Bűnügyi Hivatal
- CASP: crypto-asset service providers – kriptovaluta-szolgáltatók
- CISA: Cybersecurity and Infrastructure Security Agency – Kiberbiztonsági és Infrastruktúra Védelmi Ügynökség
- CSAM: child sexual abuse material – a gyermekek szexuális zaklatását ábrázoló tartalmak
- CSE: child sexual exploitation – gyermekek online szexuális kizsákmányolása
- DDoS: distributed denial-of-service – elosztott szolgáltatásmegtagadásos támadás
- DoS: denial-of-service – szolgáltatásmegtagadásos támadás
- E2EE: end-to-end encryption – végpontok közötti titkosítás
- EAST: European Association for Secure Transactions – Biztonságos Tranzakciók Európai Szövetsége
- EBA: European Banking Authority – Európai Bankhatóság
- EFT: exchange-traded fund – tőzsdén kereskedett alap
- EUROJUST: European Union Agency for Criminal Justice Cooperation – Európai Unió Büntetőjogi Együttműködési Ügynöksége
- Eupol: European Police Office – Európai Rendőrségi Hivatal
- FBI IC3: Federal Bureau of Investigation Internet Crime Complaint Center – Szövetségi Nyomozó Iroda Kiberbűncselekmények Elleni Panaszközpont (USA)
- I2P: Invisible Internet Project – a dark web eléréhez használatos böngésző a TOR mellett
- IAB: Initial Access Broker – kezdeti hozzáférési bróker, ügynök
- InterCOP: International Cyber Offender Prevention Network – Nemzetközi Kiberbűnözési Megelőzési Hálózat
- J-CAT: Joint Cybercrime Action Taskforce – Europol számítástechnikai bűnözés elleni közös akciócsoportja
- KYC: know your customer – ügyfél-azonosítás
- LDCA: live-distant child abuse – élő közvetítéses távoli gyermekbántalmazás
- LLM: large language models – nagy nyelvi modell
- MaaS: malware-as-a-service – káros programok szolgáltatásjellegű értékesítése
- MFT: managed file transfer – felügyelt fájlátvitel
- Money mule: „pénzöszvér”, a bűnös forrásból szerzett összegek legalizálásában közreműködő személyek
- NFT: non-fungible tokens – nem helyettesíthető tokenek
- OFS: online fraud schemes – online csalási módszerek
- OpSec: operational security – technikai védelmi intézkedések
- RaaS: ransomware-as-a-service – az erre szakosodott bűnözői csoportok tevékenysége, amely során a ransomware-támadáshoz szükséges forráskódokat üzleti alapon, szolgáltatásként értékesítik
- RAT: Recovery Asset Team – FBI IC3 vagyonvisszaszerzési egysége
- RDP: remote desktop protocol: – távoli asztal protokoll, számítógépek távoli vezérlése
- SGEM: self-generated explicit material – saját előállítású, közvetlen forrású tartalom
- TCSO: transnational child sex offenders – határokon átnyúló gyermekbántalmazások elkövetői
- TOR: the onion router – hagyma elosztó, a dark web eléréséhez szükséges speciális böngészők egyike

Jogi források

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Az EBA/GL/2021/02 iránymutatásokat módosító iránymutatások. Online: <https://bit.ly/3Wgw3P3>

Az Európai Parlament és a Tanács (EU)2023/1113 rendelete a pénztátalásokat és egyes kriptoeszköz-átruházásokat kísérő adatokról és az (EU) 2015/849 irányelv módosításáról. (2023. május 31.) Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1113>

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/1543 rendelete a büntetőeljárás során az elektronikus bizonyítékokkal kapcsolatban, valamint a büntetőeljárást követően a szabadságvesztés-büntetések végrehajtása céljából kibocsátott, közlésre kötelező európai határozatokról és megőrzésre kötelező európai határozatokról. (2023. július 12.) Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023R1543>

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2555 irányelve az Unió egész területén egységesen magas szintű kiberbiztonságot biztosító intézkedésekről, valamint a 910/2014/EU rendelet és az (EU) 2018/1972 irányelv módosításáról és az (EU) 2016/1148 irányelv hatályon kívül helyezéséről (NIS 2 irányelv). (2022. december 14.) Online: <http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2555/2022-12-27>

T/9716. számú törvényjavaslat Magyarország kiberbiztonságáról. Online: www.parlament.hu/irom42/09716/09716.pdf

ABSTRACT

The Present and Future of Cybercrime

Zoltán CSIZNER

The development of information technology also affects the evolution of cybercrime. Availability of artificial intelligence, the elimination of geographical distances and borders, the impersonality provided by the virtual world, or the possibility of escaping acquired assets into cryptocurrencies all open up new horizons for criminals. Some of the crimes are exclusively related to IT tools and networks, but most of them are specific execution methods of crimes that can also be committed in the real world.

The development of the cyber world results in a continuous renewal of criminal behaviour, which law enforcement and cyber security measures and regulations can only follow in most cases. For effective prevention, it is essential to explore the expected sources of danger and trends, one of the bases of which is to learn about the current criminal situation and the circumstances that help criminals. The annual reports that the FBI, BKA and Europol have been regularly preparing for years help with this. The presentation of the findings, novel phenomena and expected challenges in the three evaluation reports provides direction for cybercrime professionals and perhaps provides useful information for the average Internet user to avoid becoming a victim.

Keywords: internet, cybercrime, cryptocurrency, online fraud, phishing, child sexual exploitation

Road Safety Concerns Related to the Overtaking Side Distance of Cyclists - Examples of the Széchenyi Chain Bridge and Határ út in Budapest

Péter FELFÖLDI¹

In Hungary, the issue of maintaining the overtaking lateral distance has been persistent among cyclists and law enforcement officers over the last 5 years. Opinions are also divided among road users as to the dangers of keeping or not keeping the lateral distance and, if the danger is real, what can be done to improve road safety. However, this issue can also be approached from the perspective of what factors might influence the ability of faster, motorised drivers to maintain this (perceived) safe lateral distance. In addition, it is legitimate to ask whether the degree of danger posed by different categories of vehicles and by different routes supports the importance of maintaining a lateral distance at different locations. In this study, I conducted an empirical data collection in downtown environment with scientific accuracy to gain insight into drivers' side distance keeping attitudes on Széchenyi Chain Bridge and Határ út in Budapest. As a result of the measurements, it has been shown that overtaking on the Chain Bridge at similar lane widths with a continuous line also occurs, while maintaining a smaller overtaking lateral distance. This result could be used as input for a possible traffic engineering revision in the future.

Keywords: bicycle, urban traffic, side distance, overtaking

Introduction

In Budapest, the resurgence of cycling has been observed in recent years, following a period of stagnation in the mid-2010s. This resurgence is attributed to the Covid-19 pandemic and the implementation of bicycle-friendly policies introduced in response. However, a longstanding debate persists within the cycling community and among advocates for the safety of vulnerable road users regarding the most effective cycle-friendly solutions. This debate encompasses both existing and hypothetical

¹ Assistant Lecturer, Ludovika University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Public Safety, e-mail: felfoldi.peter@uni-nke.hu

practices that could enhance the appeal of densely populated urban areas for cyclists.² The spread of cycling in urban transport can have a positive impact on road safety, which has already been studied in Hungary.³ Giving the freedom of choice between transport modes is a strategic goal as well.⁴

Following a period of stagnation in cycling in Budapest during the 2010s, there was a notable resurgence during the Covid-19 pandemic.⁵ The infrastructure modifications implemented to support cycling during the pandemic indicate progress toward Budapest's 2030 target for its modal share. However, the extent of this progress remains uncertain. Various approaches, including infrastructural adjustments, legislative measures, and initiatives aimed at raising social awareness and education, can influence the modal share, yielding both positive and negative outcomes. In addition, the Covid-19 pandemic had a significant impact on the increase in popularity of the Bubi public bicycle system in Budapest,⁶ in parallel with the increase in private bicycle use.

The social and economic centre of gravity falls on downtown Budapest,⁷ which is coupled with the tourist attraction, so it is important to humanise the traffic on the bridge, as a main transport corridor on the one hand, and to ensure its patency on the other. The latter was previously not provided for public transport and micro-mobility due to constant congestion.

One of the primary factors directly influencing the expansion of cycling is users' subjective perception of safety, a concern that extends to all types of vehicles. Generally, as in most human activities, individuals tend to favour actions they perceive as safe or where the perceived risk is not excessively high relative to the potential benefits. This type of risk assessment is also applied in the field of transportation, both by users and researchers.⁸ This risk assessment inherently includes the cyclist's concern for their own health and safety. Consequently, the perception of safety – rather than the actual level of safety – plays a significant role in the context of cycling.

A common objection in public discourse to cycling in densely built-up or high-traffic urban areas is the perception that it is excessively dangerous. However, each road user has a unique perception of risk and varying levels of tolerance for perceived danger. As a result, it is insufficient to label a phenomenon as dangerous in general terms; instead, a thorough analysis supported by objective accident investigation data is required to determine whether a perceived danger is indeed real. Nevertheless, even if accident data indicate that the phenomenon in question contributes to only a small number of incidents, suggesting it is not a significant source of danger, this does not negate the fact that road users may still perceive it as hazardous. Such

² ELVIK-BJØRNSKAU 2017.

³ FELFÖLDI 2023a; GLÁSZ 2017.

⁴ Balázs Mór-terv 2014.

⁵ FELFÖLDI 2021.

⁶ BEREZVAI 2022.

⁷ TÓTH et al. 2024.

⁸ GUTIÉRREZ et al. 2020; BRANION-CALLES et al. 2020.

perceptions can directly influence the prevalence of cycling or electric scooter use in urban environments.

In this paper, I examine a specific aspect of the perceived dangers of urban cycling: the issue of maintaining lateral distance while cycling and its associated risks, both objectively and subjectively. The concept of a safe lateral distance, along with its quantification or potential legislative standardisation, has been a recurrent topic in Hungarian transport and policy discussions concerning the safety of vulnerable road users for many years. There is substantial international literature on this subject, with studies measuring actual overtaking lateral distances.⁹ Research has also been conducted on driver assistance systems for motorised vehicles, which can aid drivers in maintaining the correct safety lateral distance.¹⁰ The distribution of overtaking by time of day was examined and it was found that overtaking lateral distances are smaller during peak traffic periods.¹¹ They also studied the phenomenon that overtaking cyclists by not crossing the continuous line, i.e. by keeping a smaller lateral distance, definitely increases the cyclist's physiological stress level.¹² Studies have also been carried out on the extent of overtaking lateral distance in relation to the visibility of different cyclist safety devices (helmet, visibility vest).¹³ When combined with the wearing of a helmet, there is also a significant reduction in overtaking lateral distance.¹⁴ In Hungary, there has been only one study on overtaking lateral distance in the literature, which found a mean of 134.2 cm and a median of 130.5 cm, lower than the values measured by Beck et al. in 435 overtaking manoeuvres on the Határ út in Budapest.¹⁵ The results of this measurement will also be used for comparison with the results of the present data collection, since, as in the case of the Chain Bridge, a two-lane design with similar intensities of motorized traffic is seen at both locations. However, there is a difference in the way the roadway of the Chain Bridge is bordered by steel truss, which results in a narrower feel. Határ út is also not typical of connecting roads, with a total of two on the section of the measurement there. There was no turning traffic at all, so it is possible to compare the traffic flow to the traffic flow on a bridge. The difference between the two locations is the way the oncoming lanes are separated, as this is typically a broken line on the Határ út and a continuous line on the Chain Bridge. This difference does appear and can also be observed in the attitude of overtaking vehicles in terms of lateral distance, as shown in the presentation of the results.

In 2018, the social debate on the issue of maintaining a lateral distance from cyclists in Hungary was reopened. The 'One and a Half Meter' campaign of the governmental development agency Aktiv Magyarország was launched in mid-August

⁹ BECK et al. 2019.

¹⁰ BRIJS et al. 2022.

¹¹ BAHMANKHAH et al. 2020.

¹² VENKATACHALAPATHY et al. 2022.

¹³ BLACK et al. 2020.

¹⁴ WALKER-ROBINSON 2019.

¹⁵ FELFÖLDI 2023b.

2018 to benefit from the publicity of the Tour de Hongrie cycling competition, but no changes in legislation have followed in the years since. Despite the lack of clarity in the legislation, both Magyar Közút NZrt. (Hungarian Public Roads NZrt), the operator of the Hungarian state road network, and the National Accident Prevention Committee of the Hungarian Police Headquarters (ORFK-OBB) have been actively participating in the campaign until today.

Figure 1: Signs on the national road network recommending that the passing distance should be maintained

Source: photographed by Bálint Litkei

However, the legislative background in Hungary is still uncertain, even though in several countries there are already legislative regulations to solve the problem of the lateral distance keeping. Although, according to the plans, the Hungarian joint decree 1/1975 (II. 5.) KPM-BM on the rules of road traffic (hereinafter: KRESZ, also known as the Hungarian highway code) would include the numerical definition of the overtaking side distance, one meter in urban areas, one and a half meter outside of inhabited areas. Since then, the proposals made by the organisations involved have been raised in the public debate but have not been included in the legislation yet.

The problem of overtaking vehicles from different perspectives

Mutual lateral distancing

From time to time, various criticisms of overtaking by cyclists, based on lateral distance, also appear in the public discourse. The primary and most well-founded criticism is that the one meter prescribed in some countries, or 'expected' in Hungary in a residential area, or one and a half meters outside a residential area is not practicable and cannot be enforced. Another criticism is the subjective nature of the current obligation to maintain a lateral distance, as laid down in the Hungarian KRESZ, which, because it is undefined, also leaves room for various interpretations and application in practice.

At the same time, the issue of overtaking lateral distances has been present in the Hungarian public discourse for many years, and there are also opinions that if motorised road users have to keep a lateral distance of one or one and a half meters from cyclists, or possibly other micromobility devices that will be defined in the future in the highway code, or even pedestrians when overtaking, then the reverse should also be obligatory. Therefore, in the case of cyclists passing a stopped queue of vehicles, they should also be maintained at this distance.

The order of the factors influencing the probability of being disturbed or hit shows that from cyclists to other micromobility devices, and especially pedestrians, neither their surface size nor their speed can be such that they are even in the magnitudes of the air mass moved by motorised transport vehicles. This moving air mass is a fundamental source of the risk of fall and injury on the micromobility side. It also clearly follows that the risk of being swept away by a motorised vehicle is asymmetric in dependence on the physical appearance and speed of the road user. This, together with the stability of a two-track vehicle, makes the risk of overturning practically meaningless in relation to a non-motorised vehicle. However, it is not recommended that cyclists pass stationary vehicles at high speeds to allow themselves more time to react to pedestrians who may be stepping out of stationary vehicles or to a car door that has been opened in front of them. Nevertheless, there is no physical justification for requiring this kind of back-and-forth lateral distance.

Legislative interpretation of lateral distance

At the time of writing of this paper, the current road legislation, and particularly the Highway Code, does not contain any quantified value for overtaking for road vehicles and pedestrians. There is also no provision in this respect for micromobility devices, the main reason being that micromobility devices themselves are not defined in the Hungarian legislation. Therefore, the behaviour required of them cannot be defined either.

This does not mean, however, that the issue of lateral distance is not addressed at all in the legislation. The basic requirement is laid down in the Hungarian Act I of 1988 on Road Traffic, which states that a vehicle must be driven on the right-hand side of the road in Hungary, as far as possible to the right side of the road in the direction of travel, according to road and traffic conditions. Consequently, the spatial separation of vehicles travelling towards each other can be the greatest possible, which is beneficial to traffic safety. It is in this context that the concept of lateral distance is used for the first time in the Highway Code: “Vehicles travelling in opposite directions (on opposite sides) must maintain an adequate lateral distance between each other; to this end, vehicles must, where necessary, pull to the right side of the carriageway.”¹⁶ However, the rules on overtaking state that “overtaking is permitted if [...] it is possible to maintain a sufficient lateral distance from the vehicle to be overtaken”.¹⁷ Such (logical) requirements for right-hand drive, however, condition drivers in the opposite direction to the side clearance required when overtaking.

They tend to keep a greater distance from the oncoming vehicle in opposing traffic, while the vehicle they are overtaking does not seem to be as much of a danger, either because of the smaller speed difference or because of the greater distance from the driver (not from the car).

In this type of situation, a more reasonable scenario for the overtaking driver seems to be to move towards the vehicle being overtaken (with whom the relative speed difference is also much smaller) in the event of oncoming traffic. This smaller lateral distance is considered to be less risky. As a contrast to the small lateral distance relative to the vehicle in the opposite direction, which is closer to him (and with a significantly greater speed difference), he will go back to the right, which he considers safer, even if this means increasing the risk of drifting away the micromobility user, which he has generated. In the empirical measurements for this paper, this type of driver behaviour was observed on numerous occasions. Previous research in Hungary has also shown that overtaking and lateral distance compliance were problems between cyclists and motorised road users, and that motorised road users were nearly 22 times more likely to cause this problem to cyclists than vice versa.¹⁸

However, in addition to the above wording, there are no vehicle-specific or distance-specific requirements in the KRESZ. This definition does not even refer the overtaking of pedestrians and other micromobility devices, as they are not vehicles, and Article 34 (1) d) of the KRESZ only requires an ‘appropriate’ lateral distance from the overtaking vehicle.

¹⁶ Joint Decree 1/1975 (II. 5.) KPM–BM Paragraph 32 (1).

¹⁷ Joint Decree 1/1975 (II. 5.) KPM–BM Paragraph 34 (1) d).

¹⁸ GLÁSZ–JUHÁSZ 2017.

Lateral distance measurement on the Chain Bridge, Budapest

Methods

The measured lateral distance values were collected by instrumental measures while moving in traffic. The method consisted of physically implementing the data collection, systematising this data, and then evaluating and visualising the systematised information using Excel software. I was supported in the evaluation by full-time traffic police officer students of the Faculty of Law Enforcement of the Ludovika University of Public Service. The data were entered in a self-made Excel spreadsheet in order to allow for the evaluation of the data in case of further expansion. The present series of measurements were taken on the Chain Bridge in Budapest. The measurements were carried out on 9 June 2023, 21 June 2023, 8 September 2023, 10 May 2024, 13 May 2024, 25 July 2024 and 26 July 2024, recording a total of 238 vehicle passings. All measurements were made during daytime and under good visibility conditions. The data obtained here are compared with the previous results of a series of measurements on the Határ út in Budapest.

The one-way paved lane width of Határ út without pavement markings varies between 3.2 and 3.3 meters based on own field measurements, while the total roadway width between the edges of Chain Bridge is 6.45 meters,¹⁹ with a standard²⁰ 0.12 m wide painted continuous line in the centre line. Thus, the available width per direction is 3.165 m, so there is no substantial difference in the width of the two routes studied.

Devices for the measurement

The measurement device, similar to the one previously mentioned on Határ út, is the Physics Package C3FT V3.1.1 measurement device manufactured by Codaxus LLC.²¹ The instrument emits 42 kHz ultrasound, this reflection is detected from the objects between 20 and 250 cm distance, and then displays the distance value calculated from the reflection of the sound wave numerically on a LED display. The sensitivity of the device varies between +3 and 0 cm, so that if a vehicle passes within 100 cm of the point of installation in real life, it will not read out a value less than 100 cm, but may read out a value of 103 cm. The theoretical setup is shown in Figure 2 and the real setup in Figure 3.

¹⁹ See: <https://bkk.hu/fejlesztések/kiemelt-fejlesztések/archivum/fovarosi-fejlesztések/kozteruleti-fejlesztések/-a-szechenyi-lanchid-rekonstrukcioja.5786/>

²⁰ e-UT 04.03.12:2022.

²¹ See: <https://codaxus.com/c3ft/c3ft-v3/>

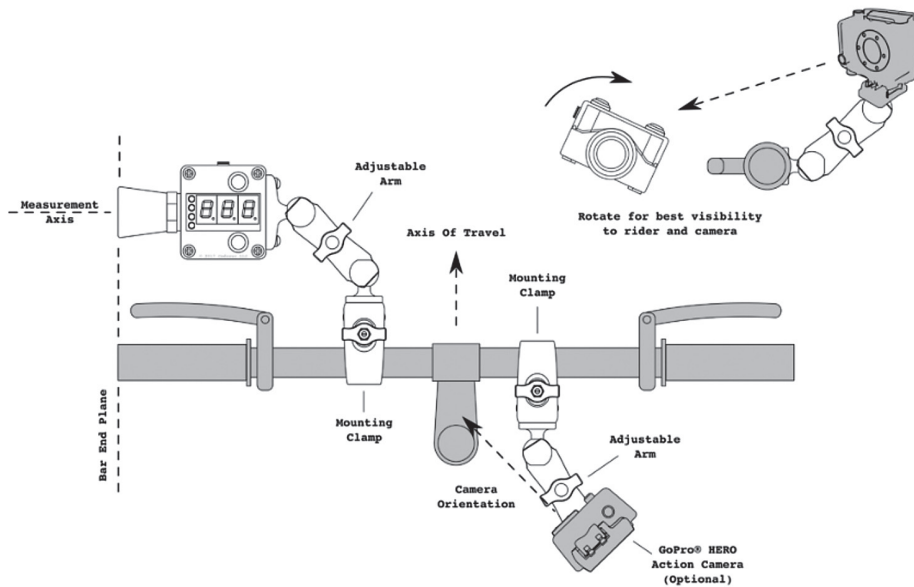

Figure 2: Recommended installation and layout for the C3FT v3.1.1 rangefinder

Source: <https://codaxus.com/wp/wp-content/uploads/2017/06/c3ft-v3-mounting-diagram-768x497.png>

As shown in Figure 3, the video which I recorded was made with a GoPro Hero 9 action camera. This differs from the proposed measurement setup. The camera records the values shown by the instrument while facing backwards. This speeds up the post-processing of the videos as it makes the oncoming vehicles visible. This makes it possible to identify vehicle types more easily. The disadvantage is that the measured distance values are displayed upside down on the video.

Figure 3: The measuring assembly, Budapest, Széchenyi Chain Bridge

Source: photographed by the author

The bike was a conventional drive MTB-style grey Mongoose Otero Comp with a 26-inch wheel diameter. It was used with the same setup for all measurement sessions, with the rear lights constantly on for safety reasons. Clothing was dark toned on all occasions, with no visibility vest.

Collection of data

The data collection was carried out in the centre of Budapest, on the Széchenyi Chain Bridge, which connects the banks of the Danube between Pest and Buda. During the five measurement sessions I cycled back and forth along the entire length of the bridge. A continuous line was painted on the road axis of the bridge. The width of the lanes is insufficient to allow a car or bus to safely overtake a cyclist in the lane. At the same time, the bridge has a vertical radius of 3,500 meters, which means a relatively steep uphill gradient to the bridge from both directions. The result is that cyclists cannot travel at high speeds until the halfway point of the bridge, from where they can roll to the bridge ends without the need to pedal. For this reason, I have chosen a speed of around 15 km/h up to the halfway point, and around 25 km/h on the downhill section, both roughly in the outer third of the traffic lane. The speed limit is 30 km/h for the entire section. This speed limit is widely used in several downtown areas due to the positive effects of road safety, air quality and noise reduction.²² Since the distribution of bicycle traffic within the season, week and time of day shows great unevenness,²³ as well as the composition of the micromobility users is also very variable, special attention must be paid to the safety of such a bottleneck infrastructure as a Danube bridge.

Organising the data

During the post-analysis of the video recordings, the data taken from the instrument were recorded in a dedicated Excel spreadsheet. The minimum distance of the overtaking vehicle, as recorded by the instrument, was recorded according to the category of vehicle shown on the camera image, and even whether the vehicle was a taxi or not. This was necessary because the motorised traffic on the Chain Bridge, since the 2022 renovation, is mainly consisting of taxis. Therefore, in this measurement, and in future data collections at other locations using the same methodology, it will be possible to show whether there is a difference between the overtaking attitudes of taxi drivers and, for example, non-professional car drivers. Overtaking values are recorded for the corresponding vehicle type.

²² YANNIS-MICHELARAKI 2024.

²³ BAKÓ et al. 2022.

Authorised or emergency cars or lorries can also use the Chain Bridge. In the measurement presented here, only vehicles under 3.5 tonnes were included among overtaking lorries.

Mopeds and motorcycles can also use the Chain Bridge. They are also subject to the minimum value indicated by the instrument, but even for this type of vehicle the problem of lateral distance is not significant because of the width of the traffic lane available to motorcyclists. They also have a relatively small amount of moved air. Overtaking bicycles and electric scooters were also recorded separately. These kind of single-track vehicles could overtake within the lane.

A solo bus category can also be included when recording overtaking distance data. All bus categories that can no more be driven with a category B driving licence are recorded as belonging to this category. However, articulated buses can also be recorded separately in the table, but articulated buses are not operated on the Chain Bridge. There is no need to distinguish other types of vehicles, since the traffic regime on the Chain Bridge only allows the categories of vehicles discussed above to cross the bridge.

Results

Since the method designed and implemented as described in the Collection of data subsection was based on the same principles as the measurement that was carried out earlier on the Határ út in Budapest, it is possible to determine statistical indicators of the overtaking lateral distance values obtained and compare them with the results of the earlier measurement. The results can be seen separately in Figure 4, with the overtaking lateral distances measured on the Chain Bridge in red and on the Határ út in green. The diagrams, differentiated according to the measurement settings, show that there are no particularly high numbers of cases. Overtaking is shown in centimeter intervals. In principle, this cannot be otherwise, given the values displayed by the measuring instrument, but if we consider the nature of an overtaking, below certain values it is a matter of coincidence how many centimeters apart it occurs. This uncertainty is due to the movement of the overtaken bicycle, the movement of the overtaking vehicle and also to environmental influences. Thus, it is worth analysing the resulting data set further.

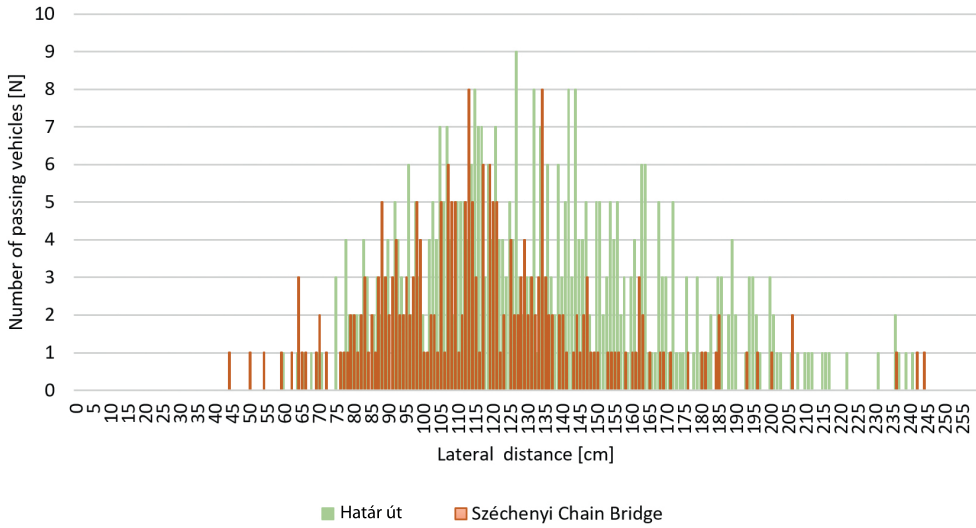

Figure 4: Number of overtaking vehicles as a function of lateral distances

Source: compiled by the author

The resulting data set contains differences between the two sites that can be identified at first glance. It is noticeable that, as can be proved from the theorem of the central limiting distribution for any result set that is as random as the present one, but with a sufficiently large number of random events, the result set approximates normal distribution. However, the data measured on Chain Bridge and Határ út show a different graph layout, and it is therefore also worth examining their statistical indicators.

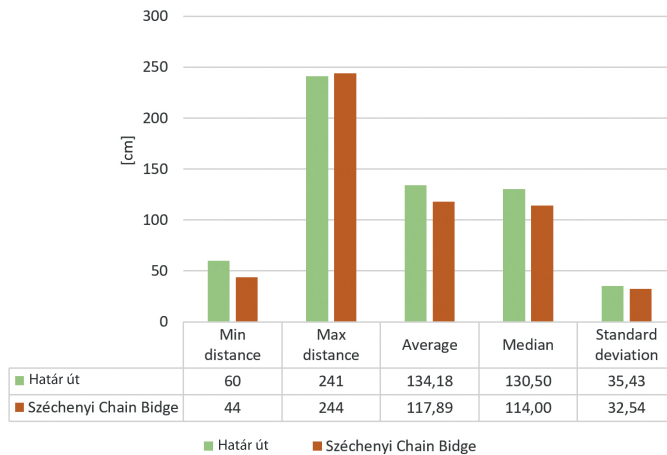

Figure 5: Statistical indicators

Source: compiled by the author

It can be seen that both the mean and the median are smaller on the Chain Bridge, while the range of overtaking is also smaller. The minimum value also shows that overtaking on the Chain Bridge is also carried out closer to the cyclist, while the maximum value shows that overtaking is physically possible even in a larger curve than the one measured on the Határ út. As there is currently a continuous line on the Chain Bridge, a cyclist cannot be overtaken by a car or bus in any circumstances without touching or crossing the continuous line, and the available lane width is not sufficient for that. Therefore, if overtaking, even if it were to commit an offence, this could be done in accordance with the characteristics of the Boundary Road.

Figure 6 illustrates the values obtained at the two measurement locations. This representation eliminates the aforementioned random effect on overtaking accuracy and allows trends to be observed. In this case, data sets have been split into 10 and 20 cm intervals, and the lateral distances for each measurement site have been represented according to these intervals. The values obtained are represented by shape curves, and as the intervals are increased, it becomes apparent that the two curves are similar in nature. The shape of each curve is similar, as the roughly twice larger number of elements on the Határ út can be eliminated by using two value axes.

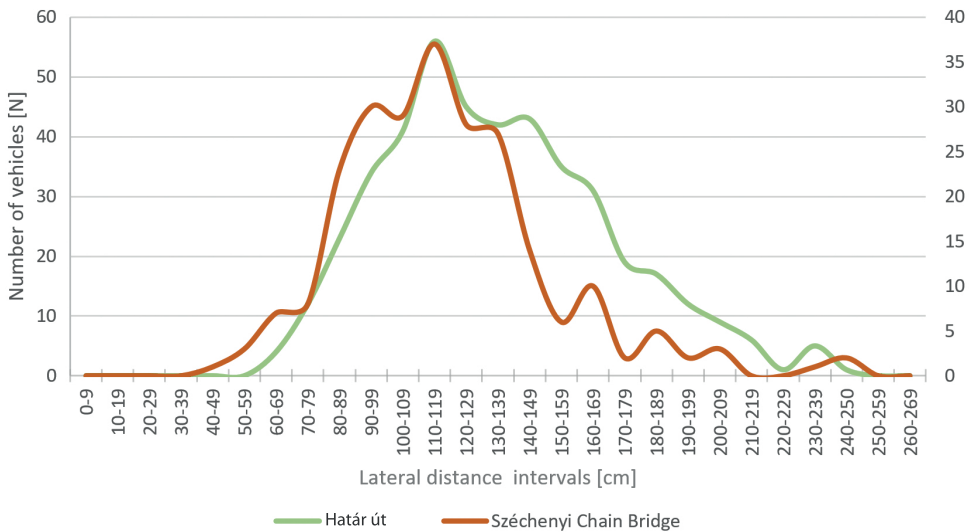

Figure 6: Lateral distances at 10 cm intervals

Source: compiled by the author

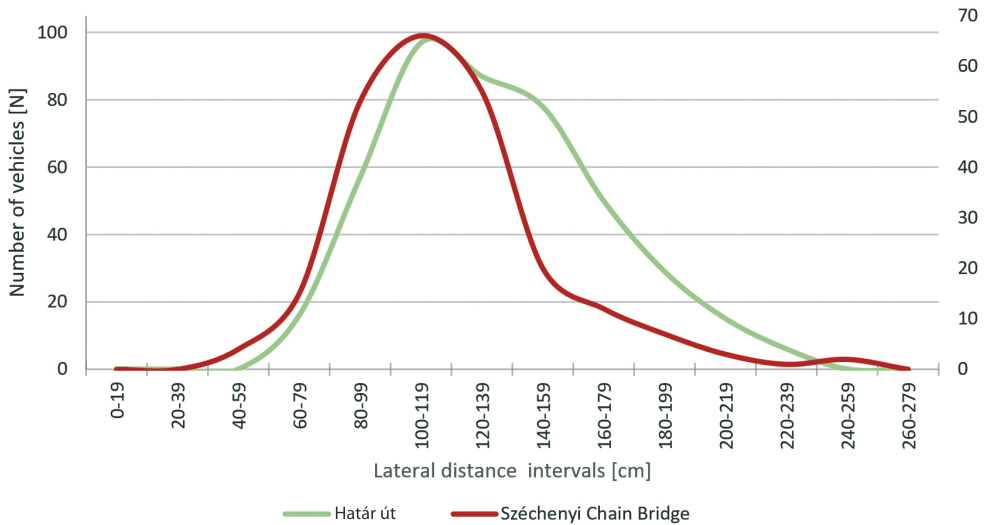

Figure 7: Lateral distances at 20 cm intervals

Source: compiled by the author

Figure 6 shows that on the two Budapest locations the maximum of the intervals of the overtaking side distances used by the overtaking vehicles in the 10 cm categories falls in the 110–119 cm category, practically regardless of whether there is a continuous line or a broken line on the middle of the road. However, it can also be seen from Figure 7 that the same data set, divided into 20 cm categories, already clearly show a result that supports the preliminary expectations. On the Chain Bridge with the continuous line, the overtaking lateral distances are modified by the pavement sign so that motorised vehicles pass closer to cyclists in the majority of cases. Supposedly in the hope that they can still do this legally, overtaking within the lane. However, this manoeuvre is equally illegal, overtaking within the lane is not possible. In these circumstances, cycling in the outer third of the lane, a two-tracking vehicle must in any case touch the continuous line, based on the average width of a car of 2 meters and the available lane width of 3.165 m. However, it is not safe for cyclists to ride on the Chain Bridge even further to the right due to its structural design. In addition, the measurement was taken on this same line at Határ út, too, therefore the two data series can be compared in this way.

The bridge is also used by Budapest public transport buses, of which the Karsan ATAK midi buses have a width of 2.436 m and the Mercedes Connecto 2 solo buses a width of 2.55 m.²⁴ There were also occasions when these buses overtook during the measurements, but possibly due to the lower acceleration, the larger width and the greater willingness of its professional drivers to obey the rules, there were far fewer (9 occasions in total) than in the case of the overtaking passenger cars, which were

²⁴ See: www.bkv.hu/hu/jarmuveink/autobusz

mainly taxis. Of the 159 overtaking passenger cars on the Chain Bridge, 152 were taxis, a rate of 95.598%. This is not unexpected, considering that the number of private cars using the bridge is limited. In practice there was no occasion when an arriving taxi did not overtake if there was physically enough space to do so.

Summary

As shown, the statistical indicators of the overtaking side distances maintained alongside cyclists on the two examined road sections with similar width parameters show a detectable and noticeable difference in reality. The speed limit is 30 km/h along the whole length of the Chain Bridge, where a continuous line is painted along the whole length, while on the Határ út the speed limit is 50 km/h and overtaking is limited by the traffic density of oncoming vehicles, not the continuous line. Nevertheless, overtaking is quite common on the bridge, especially on the uphill side of the bridge where cyclists are moving at slower speeds. The tempo of the traffic is not very different from the rest of the city and overtaking at speeds of the rider at 20–25 km/h was also common, even with a high-speed difference. At the same time, Hungarian legislation already allows for fully automated monitoring and sanctioning of speed limits and overtaking across the continuous line²⁵ called VÉDA System, but VÉDA devices are not in operation on the Chain Bridge.

The examination of the WEB-BAL accident database operated by Hungarian Public Roads NZrt.²⁶ shows that after the reconstruction of the Chain Bridge is completed in December 2022, there will be no accident markers in its database. Markers shown in WEB-BAL required police action after an accident. There were no such markers on the bridge until March 2024, (the data is available in WEB-BAL until this time). This shows that even with this traffic regime and the presence of illegal overtaking, traffic can still flow without any severe accidents. However, this means that a considerable amount of motorised users experience the slower speed of cyclists as a frustration. At the same time, it also means that they want to manage this frustration by violating the overtaking rules by crossing the continuous line.

Pragmatically one could say that it doesn't matter whether there is a continuous or a broken line on the Chain Bridge or something else, or even no pavement signs, because as it currently exists, traffic uses the bridge as if there were no continuous line. This phenomenon will become a matter of concern if this continuous line alters the overtaking tendency of road users in such a way as to create more dangerous or frightening situations for cyclists. From the results obtained, this is exactly what we can see.

²⁵ MAJOR–MÉSZÁROS 2016.

²⁶ FELFÖLDI 2023c.

Looking at the maximum values for overtaking side distances, we see that there is physically enough available space to apply this larger side distance if there is no oncoming traffic, but it is not being applied by motorised road users. During the data collection, it was very rare that overtaking was not done with a larger curve, as measured on the Határ út, because the oncoming traffic did not allow it. Motorised road users may feel 'discomfort' crossing the continuous line because there is a learned mental block. However, the extent of this block can be influenced by a number of factors ranging from the age, gender, occupation of the driver to the number of passengers.²⁷ This has also resulted in a much more homogeneous group of overtakers on the Chain Bridge, which may have led to a homogenisation of drivers' risk-taking behaviour.²⁸

Taking all this into account, the current traffic engineering solution of the Chain Bridge may cause greater frustration for cyclists due to the smaller lateral distances they have to deal with. Following also can be a frustration for cyclists. Meanwhile the lower, 10–15 km/h speeds and the prohibition of overtaking can be a frustration to motorised drivers. The solution to this could be to allow overtaking through traffic engineering, keeping in mind that the current speed limits for motorised vehicles should not be increased significantly. The vertical design of the bridge does not allow sufficient overtaking visibility at a speed limit of 30 km/h. For this reason, overtaking is currently still carried out at speeds above 30 km/h with a small lateral distance. If the speed limit on the bridge were 40 km/h, the overtaking visibility would be shortened, so broken line could be painted and motorised traffic would be able to overtake with a greater lateral distance.

Alternatively, asymmetric lane widths could be used on the uphill and downhill sections of the bridge, as the available width of 6.45–0.12 m is currently split equally between the two directions. Therefore, the width of the traffic lanes on both the uphill and downhill sides is 3.165 m, which could be divided in such a way that the uphill side lanes have a wider width and the downhill side a narrower width, with a transient area with oblique parallel lines in the middle of the bridge. This is not expected to clearly eliminate the problem of overtaking across the continuous line, but it would provide some extra lateral distance for the more vulnerable cyclists travelling slowly uphill towards the centre of the bridge.

In addition to the problem of overtaking, greater attention to each other by road users can be increased by radically reducing traffic engineering and road signs. The Vienna Convention on Road Signs and Signals does not require pavement markings to separate lanes, and in Hungary there are many places where there are even wider two-way road sections than the Chain Bridge without pavement signs. In these places, it is up to the road users' decision to create safer traffic situations and to solve the problems that may arise by increasing the level of interaction between them.²⁹

²⁷ ROSENBLOOM-PERLMAN 2016.

²⁸ FIGUEIRA-LAROCCA 2020.

²⁹ LUCA et al. 2012.

Of course, this solution also requires the surveillance and enforcement of the speed limit prescribed for the section.

Whether the traffic regime on the Chain Bridge changes in the future or remains the same, with the current continuous line and 30 km/h speed limit, it is necessary to enforce the existing rules that are being or will be established. This must be a permanent, automated task, which requires, in particular, the use of cameras to monitor the entire road network and the automatic sanctioning for any unlawful manoeuvres. Both speeding, crossing the continuous line and inappropriate lateral distance can be clearly and automatically detected from camera images, and, as with systems already in operation in many parts of Hungary, the sanctions can be fully automated. Whatever the established traffic rules on an infrastructure, if violations of these rules are known to go unsanctioned, the willingness to comply with the rules will decrease over time.³⁰

Evidence of this is clearly visible on the Széchenyi Chain Bridge, where the lack of sanctions leads to a complete lack of compliance with traffic rules. This is not good for road safety, and not good for the traffic morale in the long term.

References

- BAHMANKHAH, Behnam – FERNANDES, Paulo – FERREIRA, Jose – BANDEIRA, Jorge – SANTOS, José – COELHO, Margarida (2020): Assessing the Overtaking Lateral Distance Between Motor Vehicles and Bicycles – Influence on Energy Consumption and Road Safety. In MACIOSZEK, Elżbieta – SIERPIŃSKI, Grzegorz (eds.): *Modern Traffic Engineering in the System Approach to the Development of Traffic Networks*. Cham: Springer, 174–189. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-34069-8_14
- BAKÓ, Barna – BEREZVAI, Zombor – ISZTIN, Péter – NAGY, Kristóf Máté (2022): The Effect of Public Transport Disruption on Bicycle Usage. Evidence from a Natural Experiment in Budapest. *Acta Oeconomica*, 72(1), 123–135. Online: <https://doi.org/10.1556/032.2022.00007>
- Balázs Mór-Terv. *Budapest közlekedésfejlesztési stratégiája 2014–2030* (2014). Budapest: BKK Budapesti Közlekedési Központ Zrt.
- BECK, Ben – CHONG, Derek – OLIVIER, Jake – PERKINS, Monica – TSAY, Anthony – RUSHFORD, Adam – LI, Lingxiao – CAMERON, Peter – FRY, Richard – JOHNSON, Marilyn (2019): How Much Space Do Drivers Provide When Passing Cyclists? Understanding the Impact of Motor Vehicle and Infrastructure Characteristics on Passing Distance. *Accident Analysis & Prevention*, 128, 253–260. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2019.03.007>
- BEREZVAI, Zombor (2022): Short- and Long-Term Effects of COVID-19 on Bicycle Sharing Usage. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*, 15, 100674. Online: <https://doi.org/10.1016/j.trip.2022.100674>
- BLACK, Alex A. – DUFF, Rebecca – HUTCHINSON, Madeline – NG, Ingrid – PHILLIPS, Kirby – ROSE, Katelyn – USSHER, Abby – WOOD, Joanne M. (2020): Effects of Night-Time Bicycling Visibility Aids on Vehicle Passing Distance. *Accident Analysis and Prevention*, 144. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2020.105636>
- BRANION-CALLES, Michael – GÖTSCHI, Thomas – NELSON, Trisalyn – ANAYA-BOIG, Esther – AVILA-PALENCIA, Ione – CASTRO, Alberto – COLE-HUNTER, Tom – NAZELLE, Audrey de – DONS,

³⁰ IRK 1983.

- Evi – GAUPP-BERGHAUSEN, Mailin – GERIKA, Regine – PANIS, Luc Int – KAHLMEIER, Sonja – NIEUWENHUIJSEN, Mark – ROJAS-RUEDA, David – WINTERS, Meghan (2020): Cyclist Crash Rates and Risk Factors in a Prospective Cohort in Seven European Cities. *Accident Analysis and Prevention*, 141, 105540. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2020.105540>
- BRIJS, Tom – MAURIELLO, Filomena – MONTELLA, Alfonso – GALANTE, Francesco – BRIJS, Kris – ROSS, Veerle (2022): Studying the Effects of an Advanced Driver-Assistance System to Improve Safety of Cyclists Overtaking. *Accident Analysis & Prevention*, 174. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2022.106763>
- ELVIK, Rune – BJØRNSKAU, Torkel (2017): Safety-in-Numbers: A Systematic Review and Meta-Analysis of Evidence. *Safety Science*, 92, 274–282. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2015.07.017>
- e-UT 04.03.12:2022 – Útburkolati jelek és jelzõtestek tervezése és alkalmazása, Útügyi Mûszaki Elõírás, 2022. Online: <https://ume.kozut.hu/dokumentum/976>
- FELFÖLDI, Péter (2021): Gyengébb közlekedõk és átalakuló mobilitás Budapesten. *Belügyi Szemle*, 69(7), 1239–1259. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.7.9>
- FELFÖLDI, Péter (2023a): A „safety in numbers” elv vizsgálata a budapesti kerékpáros forgalomban 2011 és 2023 között. *Magyar Rendészet*, 23(2), 183–199. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.11>
- FELFÖLDI, Péter (2023b): Red Light Running and Side Distance Issues of the Micromobility Traffic in Budapest. In NÉMETH, Kornél – JAKAB, Bálint – PÉTER, Erzsébet (eds.): *VII. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet*. Nagykanizsa: Pannon Egyetem, 390–406.
- FELFÖLDI, Péter (2023c): Spatial Distribution of Cycling Accidents in Budapest and the WEB-BAL Application. *Criminal Geographical Journal*, 5(1–2), 27–40.
- FIGUEIRA, Aurenice C. – LAROCCA, Ana P. C. (2020): Proposal of a Driver Profile Classification in Relation to Risk Level in Overtaking Maneuvers. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 74, 375–385. Online: <https://doi.org/10.1016/j.trf.2020.08.012>
- GLÁSZ, Attila (2017): Városon belüli közlekedési és kerékpározási szokások kérdõíves felmérése. In HORVÁTH, Balázs – HORVÁTH, Gábor – GAÁL, Bertalan (eds.): *Térség és mobilitás. Közlekedéstudományi konferencia*. Gyõr: Széchenyi István Egyetem Közlekedési Tanszék, 537–543.
- GLÁSZ, Attila – JUHÁSZ, János (2017): Car-Pedestrian and Car-Cyclist Accidents in Hungary. *Transportation Research Procedia*, 24, 474–481. Online: <https://doi.org/10.1016/j.trpro.2017.05.085>
- GUTIÉRREZ, M. – HURTUBIA, R. – ORTÚZAR, Juan de Dios (2020): The Role of Habit and the Built Environment in the Willingness to Commute by Bicycle. *Travel Behaviour and Society*, 20, 62–73. Online: <https://doi.org/10.1016/j.tbs.2020.02.007>
- IRK, Ferenc (1983): Ellenõrzés, büntetés és balesetmegelõzés. *Belügyi Szemle*, 21(9), 10–17.
- LUCA, Oana – GAMAN, Florian – SINGUREANU, O.-G. (2012): Coping with Congestion: Shared Spaces. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 7(4), 53–62.
- MAJOR, Róbert – MÉSZÁROS, Gábor (2016): The Current Questions of Police Speed Control. *Magyar Rendészet*, 16(2), 131–138.
- ROSENBLOOM, Tova – PERLMAN, Amotz (2016): Tendency to Commit Traffic Violations and Presence of Passengers in the Car. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 39, 10–18. Online: <https://doi.org/10.1016/j.trf.2016.02.008>
- TÓTH, Géza – VARGA, Krisztina – FEKETÉNÉ BENKÓ, Kata – DÁVID, Lóránt Dénes (2024): Social Innovation Potential and Economic Power: The Example of Hungarian Districts. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, 8(3). Online: <https://doi.org/10.24294/jipd.v8i3.3042>
- VENKATACHALAPATHY, Archana – HAMANN, Cara – SPEARS, Steven – SHIRTCLIFF, Elizabeth A. – SHARMA, Anuj (2022): A Naturalistic Study Assessing the Impact of Daytime Running Lights and Vehicle Passing Events on Cyclist’s Physiological Stress. *Transportation Research Interdisciplinary Perspectives*, 16. Online: <https://doi.org/10.1016/j.trip.2022.100703>

WALKER, Ian – ROBINSON, Dorothy L. (2019): Bicycle Helmet Wearing is Associated with Closer Overtaking by Drivers: A Response to Olivier and Walter, 2013. *Accident Analysis & Prevention*, 123, 107–113. Online: <https://doi.org/10.1016/j.aap.2018.11.015>

YANNIS, George – MICHELARAKI, Eva (2024): Review of City-Wide 30 km/h Speed Limit Benefits in Europe. *Sustainability*, 16(11). Online: <https://doi.org/10.3390/su16114382>

Legal source

1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet a közúti közlekedés szabályairól [Joint Decree 1/1975 (II. 5.) KPM-BM on the rules of road traffic]. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=97500001.kpm>

Nagyító alatt a kutatói rendőr-kávéház - a Police Café módszer rendészettudományi kutatásokban való alkalmazhatóságának vizsgálata¹

GÁL Erika²

A tanulmány a rendőrség gyakorlatában egyre népszerűbb Police Café azon tulajdonságait helyezi nagyító alá, amelyek a tudományos életben és kutatói közösségekben is elfogadottá, a rendészettudományi kutatások terén pedig alkalmazhatóvá teszik azt mint kutatási módszert. A vizsgálat minden bizonnyal nővum, hiszen bővíti a társadalomtudományi kutatásokban ugyan jól ismert, bár kevés számú kvalitatív kutatási módszerek körét. A vizsgálat a Police Café empirikus kutatásban való alkalmazásával és a kutatásban részt vevők kérdőíves felmérésével hozta felszínre az eredményeket. A feltárt eredmények a rendészettudományi kutatásokban, a rendészeti felsőoktatásban, valamint a rendészeti gyakorlatban egyaránt hasznosulhatnak. A kutatás által a tudományos közösség olyan módszer birtokába juthat, amely nagymértékben alkalmazkodik a rendészettudományi kutatások tárgyához, a rendőrség pedig szervezetfejlesztési programjában szintén hasznosíthatja az eredményeket, amelyek végső soron a társadalmi hasznosulást is megalapozzák.

Kulcsszavak: kutatási módszer, kvalitatív módszer, részvételi akciókutatás, Rendőr-kávéház

Bevezetés

Adott egy technika, módszer a World Café, amelyet a világ számos pontján, többféle célból kiválóan használnak azok, akik ugyan más és más területen alkalmazzák, és az általa elérhető eredményeket is másként hasznosítják, mégis a technikában rejlő lehetőségeket maximálisan saját céljaik elérésének szolgálatába állítják. Így területenként eltérő megoldásokkal is találkozhatunk, mint a kreatív gondolkodás fejlesztése, elősegítése céljából eszközként való alkalmazás, vagy akár stratégiaalkotási technikaként való felhasználására is találhatunk példákat. Ilyen sajátos felhasználási cél jelent meg akkor is, amikor egy doktori hallgató a kutatási kérdései

¹ A tanulmány alapjául szolgáló kutatás a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3-II-NKE-88 kódszámú Új Nemzeti Kiválósági Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² R. alezredés, tanársegéd, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Közbiztonsági Tanszék; doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola.

megválaszolására kereste a legalkalmasabb módszert, hiszen az empirikus vizsgálódásokban a legalkalmasabb módszer megtalálása és kiválasztása körültekintő gondolkodást követel meg a kutatóktól.³ A tudományos módszerek klasszikusan kvantitatív és kvalitatív csoportba sorolhatók, amelyek elemeit, főbb jellemzőit számos tanulmány foglalja össze, ezzel is támogatva a kutatási kérdésekhez legalkalmasabb módszer(ek) kiválasztását. A velük szemben támasztott garanciális követelmények miatt azonban a módszerek tárháza nem túl széles. Pontosan ezen oknál fogva kerül most nagyító alá a World Café technika sajátosan rendészeti kérdésekre alkalmazott magyar változata, a Police Café. A kutatás-módszertani program, azaz, hogy a rendőrség gyakorlatában egyre népszerűbb Police Café technika rendészettudományi területen alkalmazható-e kutatási módszerként, és az ehhez kapcsolódó tényleges empirikus kutatás, a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3-II-NKE-88 kódszámú Új Nemzeti Kiválósági Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával valósult meg.

Barangolás a tudományos kutatási módszerek világában

Ahhoz, hogy a vizsgálat középpontjában álló kérdésre adott válasz tudományosan is alátámasztható legyen, egy rövid kitekintést kell tennünk a kutatómódszertan világában. A társadalomtudományi kutatások terén igencsak szűkre szabott a lehetséges kvalitatív, azaz a kisebb mintán, de a kérdés mélységeinek megvizsgálására is alkalmazható kutatási módszerek köre. Ha egy társadalomtudós nem a számok nyelvén – azaz nem kvantitatív módszerek alkalmazásával – kívánja megválaszolni a feltett kérdéseit, és a válaszokból releváns eredményre szeretne jutni, akkor számára még kevesebb a lehetőség. Hazánkban valójában csak az interjú és a fókuszcsoport mint kvalitatív kutatási módszerek örvendhetnek tudományos értelemben vett elfogadásnak. Pedig létezik egy úgynevezett részvételi akciókutatási kategória is, amely az említett két módszer alanyait, azaz az interjúalanyokat vagy a fókuszcsoport résztvevőit a vezérfonalban rögzített kérdések egyszerű megválaszolásán túl mélyebb önreflexióra, egymással való párbeszédre, csoportos eszmecserére, vagy még tovább gondolva, akár a változás érdekében történő cselekvésre is készítetik.⁴ „Az akciókutatások népes családjának jellegzetessége, hogy az elméleti tudáson, eredményeken túl gyakorlati tudást, eredményt, változást is szeretnének felmutatni (sőt sokszor ezt tekintik az elsődleges célnak), és a kutatás a témában érintettek – minél teljesebb – részvételén alapul.”⁵ Az általánosan elfogadott kutatási módszerek esetében is fontos különbséget tenni a beavatkozó, illetve a beavatkozást mellőző típusú módszerek között. Míg egy klasszikus tartalomlemező módszer inkább a beavatkozást mellőző típusba sorolható, ezzel szemben a fókuszcsoportot

³ GÁSPÁR-KIRÁLY-CSILLAG 2014: 11–41.

⁴ GÁL – MOLNÁR – OLÁH PAULON 2022: 15–39.

⁵ HERON 1996.

már a beavatkozó típusú kutatási módszerek között tartjuk számon, hiszen a fókuszcsoport vezetője által gyakorolt kutatói kontroll, illetve a beavatkozás mértéke egyértelműen érzékelhető. A részvételi akciókutatások pedig leggyakrabban a beavatkozó típusú módszerek közé sorolandók. Ennek az állításnak az igazolását első sorban az ilyen módszerek sajátos jellemzői mutatják meg.

A vizsgált Police Café módszer elődjéül szolgáló World Cafénak hála, mára már sok módszertani ismerettel rendelkezünk ezekről a módszerekről is. A '90-es évek végén Juanita Brown⁶-nak köszönhetően terjedt el a World Café technika, azóta is megszámlálhatatlanul sokféle módon és célra használják világszerte. A technika alkalmazási körében így például találkozhatunk szervezetfejlesztési, helyzet- vagy problémafeltáró, vagy akár megoldáskereső céllal is. A technika nem bonyolult, mindenki számára könnyen elsajátítható, egyszerűségében rejlik varázsa, hiszen használata a résztvevők által élvezhetővé is válik. És itt villan meg először az a sajátos jellemző, amely a World Café technikát is egyértelműen a beavatkozó típusú módszerek sorába állítja. Mégpedig az a sajátosság, hogy nagyobb létszámú csoportok asztaltársaságokra bontásával, egy moderátor és annyi asztalgazda, ahány téma van, irányításával zajlik a részvételi akciókutatás. Tehát nemcsak a moderátor, hanem az asztalgazdák beavatkozása is megragadható. A témákat közvetlenül az asztalgazdák irányításával, meghatározott időtartamban, kötetlen hangulatban dolgozzák fel az asztalnál helyet foglaló résztvevők. Valamennyi résztvevő valamennyi témához rendelt asztalnál részt vesz a kutatásban, a téma átbeszélésében.

„[...] Végül az asztalgazdák prezentálják az általuk összegyűjtött tudást. Ily módon egy több körben elmélyülő, hatalmas, az asztalgazdák által összefoglalt, interpretált és strukturált információgyűjtemény keletkezik, amellyel végül a Café minden résztvevője gazdagabban távozik. A folyamat eredményeként nemcsak egy kollektív tudás keletkezik, de a mindvégig intenzíven folyó koncentrált munka nyomán nagyon erős csoportkohézió is teremődik. Ennek mintegy mellékhatásaként pedig egy mély egymás felé fordulás, együttműködés és felelősségvállalás, elköteleződés is létrejön.”⁷

Amennyiben a társadalomtudományi kutatások során alkalmazható, kifejezetten kvalitatív kutatási módszerekből indulunk ki, akkor ennél a pontnál jutunk el a vizsgálat tárgyává tett Police Café módszerhez. Hiszen, ahogy azt a módszer hazai implementálója és töretlen fejlesztője is megfogalmazza, a Police Café nem más, mint olyan részvételi akciókutatási módszer, amely a World Café technikának kifejezetten a magyar rendőrségre és azzal szoros összefüggésben a magyarországi rendészettudományra adaptált változata.⁸

⁶ BROWN 2001.

⁷ GÁL – MOLNÁR – OLÁH PAULON 2022: 15–39.

⁸ GÁL – MOLNÁR – OLÁH PAULON 2022: 15–39.

A Police Café módszer térhódítása a kezdeti lépésektől napjainkig

Azt, hogy a Világkávéházi hangulat terjed Magyarországon, a technika hazai meghonosítójának és a témával kapcsolatban számos könyv, tanulmány, blogbejegyzés szerzőjének, Molnár (Café) Katának köszönhetjük. Aki – ha éppen nem a Police Café képzőjének és moderátorának szerepében van – Dr. Molnár Katalin, egyetemi docens, eredendően bölcseész, pedagógus, nyelvi lektor, társadalomtudós, majd (rendészeti) kommunikációs szakember, tréner, rendészeti vezetői készségfejlesztő és még hosszasan sorolhatnánk, hiszen tevékenysége nagyon széles spektrumon mozog. Egy személyben a Police Café módszer hivatalos weboldalának⁹ kitalálója, szülőanyja és a módszer rendíthetetlen terjesztője, a módszer használata iránt elkötelezett közösség fáradszóról építője. Neki köszönhető, hogy a belga rendőrségi reform vizsgálata során a Police Café jótékony gyakorlatát megismerhette a magyar rendőrközösség. És miért pont a rendőrközösség vált a módszer alkalmazásának elsődleges terepévé? Erre a kérdésre a válasz a módszer hazai képviselőjének biztonsági kérdésekkel és ezáltal a magyar rendőrséggel, sok-sok évvel ezelőtt kötött szoros kapcsolatában keresendő. Így a Police Café során rendőrök a házigazdák, és tömören összefoglalva mindig a biztonság kérdéskörét járják körül a társadalom olyan tagjaival közösen, akik legtöbbször a rendőri hivatástudat szintjével vetélkedő elhivatottsággal, párbeszéd útján szeretnék szűkebb közösségüket élhetőbbé, biztonságosabbá változtatni. Mindezt teszik szervezeten, moderáltan és módszeresen, amelyhez a Police Café deklarált alapelvei nyújtanak garanciát. Ezek az alapelvek a World Café alapvetéseire¹⁰ támaszkodnak, hiszen a Police Café során is követendő elv a barátságos környezet megteremtése; az aktív részvételre biztatás; az egyértelmű célmeghatározás; a lényeges kérdések megvilágítása és az összefüggések, ellentmondások feltárása; az egymásra odafigyelés; valamint a gondolatok résztvevői közösségen belüli megosztása. Mindehhez társul még három, kifejezetten a Police Café módszerre deklarált alapelv, amelyek az alábbiak: „1. A Police Café rendezését ne tegyük kötelezővé! 2. Feltétlenül bízzuk a rendezőkre a témaválasztás szabadságát! 3. Ne sürgessünk semmit, hagyjuk a dolgokat a maguk tempójában haladni!”¹¹

A módszer hazai biztonsági terepen való népszerűségét egyértelműen igazolja, hogy a Rendőrkávéházi élményekről valamilyen formában mindig születik írásos beszámoló, így az alkalmazásának körülményei, témakörei, tapasztalatai és közösségi élményei dokumentáltak. Ezeket a szubjektív beszámolókat Molnár (Café) Kata bizonyos időközönként vagy ünneplésre okot adó eseményekkor, kerek rendezésszámok elérésekor egy-egy színes csokorba szedi, majd az élmények – némi háttér-információval megfűszerezve – blogkönyvként látnak napvilágot, és kerülnek újra az érdeklődők látóterébe. A Police Café módszer 2014-ig visszanyúló evolúciós történetében mára már négy blogkönyv született. A műfajban úttörőként jelent meg a Rejtjel Kiadó

⁹ Lásd: <https://policecafe.hu/>

¹⁰ Lásd: <https://policecafe.hu/world-cafe-alapelvek/>

¹¹ Lásd: <https://policecafe.hu/vedjegy-police-cafe-alapelvek/>

gondozásában, 2019-ben a fentebb idézett Molnár (Café) Kata: *Rendőrkávéházi élményeim, Police Café blogkönyv*.¹² Az első blogkönyv öt év eseményeit 36 bejegyzésben meséli el, és az olvasó nemcsak a módszer rendőrségi szervezetben eleinte lassúnak tűnő terjedésének, de a nemzetközileg ismert és elismert World Café alapelveinek a magyarországi Police Café gyakorlatban való egyértelmű megjelenésének és azok hatásainak is szemtanúja lehet. A második Police Café blogkönyv egy évvel később, 2020-ban ismét a Rejtjel Kiadó gondozásában jelent meg, *Újabb rendőrkávéházi élményeim*¹³ címmel. Ez a kötet az első rész kiadása óta eltelt egy év leforgása alatt történt Police Café-k naplóbejegyzéseit foglalja össze, amely így összesen 23 bejegyzésnyi beszámolót tartalmaz. Bár a koronavírus-járvány okán a Rendőrkávéházak eredeti formájukban hosszú ideig nem tudták a közösség érdekeit szolgálni, mégis a kényszer szülte megoldások tovább éltették és működtették a módszert. Így fordulhatott elő az, hogy a Pécssett, 2022-ben megjelent Molnár (Café) Kata: *Az első száz Rendőrkávéház, Police Café blogkönyv 3. részének*¹⁴ harmadik bejegyzésében már a Rendőrkávéház online változatának lehetőségéről, majd azok megvalósulásáról is olvashattak az érdeklődők. 2024-ben a 3. blogkönyv kiadásától eltelt másfél év történései pedig magukért beszélnek. Másfél év alatt a módszer feleannyi biztonsági kérdést zászlójára tűző közösségi eseményt színesített, tett minden résztvevő számára elérhetővé és megérthetővé, mint a megelőző években. A 4. blogkönyv¹⁵ előszavában a szerző ekként fogalmaz: „Akárhogyan nézzük is, ez tekintélyes mennyiségi növekmény. És persze beszélések a számok, de büszkébb vagyok a minőségi fejlődésre, amelyen ez idő alatt a módszer átment.”¹⁶ A minőségi fejlődés másik ékes példája a Police Café technika tudományos módszerként való alkalmazhatóságának vizsgálata, arra való törekvés, hogy a jól ismert területeken, úgymint szervezetfejlesztésen, piackutatáson, közösségépítésen kívül a módszer a tudomány világában is elfogadottá, alkalmazhatóvá váljék. A kávéházi technikához kapcsolódó módszertani szakirodalom áttekintésén és kutatásán kívül ennek a minőségbeli változásnak a kezdeti lépése egy 2021-ben megszervezett fókuszcsoporthoz tartozó kutatás volt. A rendészettudományi doktori hallgatók körében elvégzett fókuszcsoporthoz tartozó kutatás hipotézise nem más volt, mint hogy a rendőrség gyakorlatában terjedő Police Café technika a rendészettudomány területén használható kutatási módszerként is. A kutatás megszervezése, végrehajtása és értékelése, kezdve a célcsoport szociológiai ismérveivel, majd a kutatási igényeik feltérképezésén át rendészettudományi elkötelezettségük vizsgálatáig, korrekt és hiteles. Végeredményben a szerző megbizonyosodott afelől, hogy a Police Café módszer a tudományos kutatási módszerekkel szemben támasztott minimumkövetelményeknek feltétlenül megfelel.¹⁷

¹² MOLNÁR 2019.

¹³ MOLNÁR 2020.

¹⁴ MOLNÁR 2022.

¹⁵ MOLNÁR 2024.

¹⁶ MOLNÁR 2024: 9.

¹⁷ GÁL – MOLNÁR – OLÁH PAULON 2022.

Az empirikus kutatás előzményei, szervezési kérdések

A fókuszcsoportos vizsgálat eredményeire is figyelemmel formálódott a Police Café módszer további ilyen irányú tanulmányozásának következő állomása. A kutatás pedig támogatást is kapott, hiszen *Kutatói rendőrkávéház? avagy a Police Café mint a rendészettudomány speciális kutatási módszere* címmel empirikus kutatás valósulhatott meg a Kulturális és Innovációs Minisztérium Új Nemzeti Kiválósági Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával. A kutatási program célja volt, hogy a Police Café módszer tudományos kutatásokra való alkalmazhatóságát vizsgálja, mind a rendészettudományi kutatói közösségben, mind pedig a rendészeti kérdésekkel foglalkozó civil és hivatásos állományú közösségek viszonyában. További célja volt, hogy a kutatás eredményeit a rendészettudományi doktori és felsőoktatási képzésben hasznosíthatóvá tegye, illetve a rendészeti témájú kutatások megrendelői számára is elérhetővé tegye a módszert.

A kutatás a 2023. szeptember és 2024. február közötti időszakban zajlott, mégpedig Magyarország öt régiójában szervezett Police Café események résztvevői körében. A módszertani kérdéseket feszegető vizsgálat egy doktori kutatás fő kérdéseit vizsgáló kutatáshoz szorosan kapcsolódva folytatódott a fent említett Police Café eseményeken. A régiós bontás az alábbiak szerint alakult: Miskolc bázisállomással Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Heves vármegyék, tatabányai helyszínnel Komárom-Esztergom, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Veszprém és Vas vármegyék, Pécs Baranya, Zala, Tolna és Somogy vármegyék, Kiskunhalason Bács-Kiskun, Csongrád-Csanád, Békés, Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék, végül, de nem utolsósorban pedig Dunakeszi bázisállomással Pest és Nógrád vármegyék, valamint Budapest meghívottjaival zajlott a vizsgálat.

Kérdések és válaszok

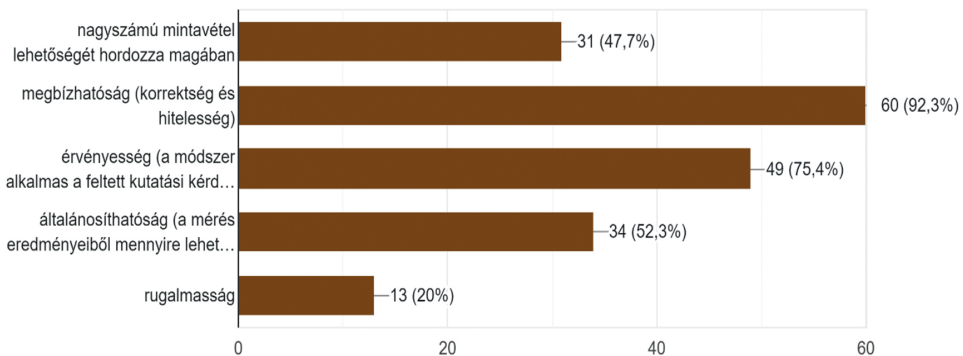
Az alapul szolgáló doktori kutatáshoz kapcsolódó módszertani vizsgálat során a fent felsorolt eseményekre meghívottak egy elektronikus kérdőívet töltöttek ki, amelynek kérdései elsősorban a kitöltők módszertani tudására, az egyes módszerekkel kapcsolatos tapasztalataikra, a Police Café-val összefüggő ismereteikre, személyes élményeikre, valamint a módszer hatékonyságára irányult. A kérdőívet a Police Café eseményeken részt vevő százhusz személyből összesen hatvanöten töltötték ki, így a kérdőíves felmérésben a meghívottak 54%-a vállalt szerepet és fogalmazta meg válaszait a feltett kérdésekre. A beérkezett válaszok alapján az alapadatokat tekintve elsősorban olyan 40–50 életév közötti, felsőfokú végzettségű személyek töltötték ki a kérdőívet, akiknek jelentős többsége (86%) városi környezetben él és dolgozik. A kitöltők foglalkozására vonatkozó kérdés a kérdőívben nem jelent meg, azonban az alapot szolgáltató doktori kutatás témáját tekintve elmondható, hogy valamennyi résztvevő foglalkozik biztonsági kérdésekkel a hétköznapi munkája során. A válasz-

adói heterogenitás hiánya fedezhető fel abból az aspektusból nézve, hogy a kérdőívet kitöltők 77%-a első Police Café részvétele alapján adta meg válaszait és írta le véleményét, meglátásait. Tehát lényegesen kevesebb olyan válasz érkezett be, amely akár már többszöri személyes tapasztaláson is alapszik.

Az általában a kutatási módszerekkel kapcsolatos ismeretekre, személyes elvárásokra irányuló kérdések közül kiemelendő az alapkritériumokra irányuló kérdés, azaz, hogy mely követelményeknek kell megfelelnie a tudományos kutatásokhoz alkalmazott módszereknek? Az erre a kérdésre adott válaszokat az 1. ábra foglalja össze.

Véleménye szerint mely követelményeknek kell megfelelnie a tudományos kutatásokhoz alkalmazott módszereknek? (több válasz is lehetséges)

65 válasz

1. ábra: A kutatási módszerekkel kapcsolatos általános követelmények

Forrás: a szerző szerkesztése

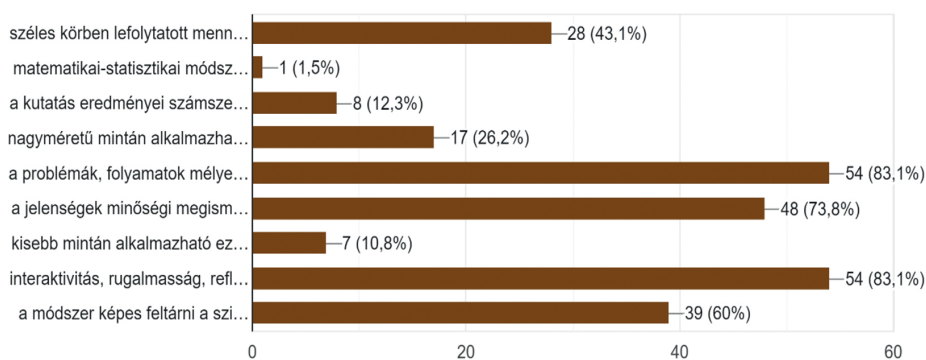
Jól látható, hogy a válaszadók a módszer megbízhatóságát, érvényességét és általánosíthatóságát jelölték meg leginkább elvárt kritériumként, de fontosnak tartják, hogy a módszer hordozza magában a nagyszámú mintavétel lehetőségét is. Mind ezen válaszok egyértelmű fedést mutatnak a kérdőívet kitöltők és a tudományos kutatói közösség kutatási módszerekkel kapcsolatos elvárásai között. Azonban a kutatási módszerek kritikájaként jelent meg a válaszokban az, hogy a kitöltők többsége úgy nyilatkozott, a személyes részvételükkel zajló kutatások eredményeinek nagy részéről (45,3%) semmilyen visszajelzést nem kaptak, vagy csak saját kezdeményezésre (11,3%) ismerhették meg a feltárt eredményeket.

A kérdőív második felében a Police Café módszerre irányuló kérdések elsőként annak megismerését célozták, hogy a kitöltők közül milyen arányban jelent meg a módszert valamilyen formában már ismerő és azt egyáltalán nem ismerő személyek száma. Ennek aránya 64,1% és 35,9%-ban jelent meg a Police Café módszerről már ismerettel bíró kitöltők javára. Az ismeretek forrásai között pedig többek között az egyetemi tanulmányokat, a rendőrségi alkalmazási gyakorlatot, a biztonsági kérdésekkel is

foglalkozó munkahelyek munkatársi közösségét stb. jelölték meg a válaszadók. A módszer jellemzőire vonatkozó kérdésre sokszínű válaszok érkeztek, ezzel is megvilágítva a Police Café mint kutatási módszerben rejlő lehetőségek magas számát. A Police Café módszert a leginkább az alábbi főbb jellemzőkkel írták le a válaszadók: a problémák, folyamatok mélyebb megértését szolgálja; interaktivitás, rugalmasság, reflexivitás jellemzi; a jelenségek minőségi megismerésére, vélemények, attitűdök összegyűjtésére, elemzésére irányul; a módszer képes feltárni a szimbolikus (látens) jelenségeket is. A 2. ábra összefoglalóan mutatja meg a válaszadók által kiemelt jellemzőket.

Az alábbi jellemzők közül válassza ki azokat, amelyek Ön szerint a Police Café módszert jellemzik! (több válasz is lehetséges)

65 válasz

2. ábra: A Police Café módszer jellemzői

Forrás: a szerző szerkesztése

A vizsgálat végén a válaszadók lehetőséget kaptak a módszer alkalmazása során szerzett élményeik, benyomásaik, tapasztalataik, kritikai észrevételeik megfogalmazására. Az így beérkezett válaszok, gondolatok közül néhányat fontos kiemelni, mivel azok a kutatási módszerekkel szemben támasztott általános kritériumok meglétét vagy hiányát erősítették. A válaszadók egyike összefoglalva ekként fogalmazott: „Jól alkalmazható módszer, az egyéni vélemények, ötletek, javaslatok változatos formában ismerhetők meg, és a szervező a jól megválasztott témával kapcsolatban olyan információkhoz juthat, amely másként nehezen ismerhető meg.” A közösségi tudást erősítve rögzítette az egyik résztvevő, hogy „Meglepve tapasztaltam, hogy egy olyan témában, amivel a hétköznapiak során egyáltalán nem foglalkozunk, több egymás számára korábban ismeretlen személy, mennyire nyíltan és egymás véleményét tiszteletben tartva meg tudott beszélni és ezzel egy kutatásban bizonyos kérdésekre választ adni.” A Police Café módszer alkalmazhatóságára vonatkozóan az alábbi válasz is érkezett: „Véleményem szerint sokrétű lehetőséget rejt magában ez a kutatási módszer. Érdekes, direkt módon ad lehetőséget ismeretek szerzésére és vélemények ütköztetésére is. Különböző nézőpontok összehasonlítását teszi le-

hetővé.” A szabad szöveges válaszokat is figyelembe véve levonható az a konklúzió, hogy a résztvevők tudományos kutatási módszerekkel szembeni alapvető elvárásai fedést mutatnak a tudományos közösség kutatási módszerekkel szemben támasztott követelményeivel. A kérdőívet kitöltők kiemelten fontosnak tartották azt is, hogy a Police Café alapvető tulajdonságaiból adódóan egy előzetes, de azonnali visszajelzést nyújt az eseményen/kutatásban részt vevők számára. A válaszadók a módszer szubjektív megbízhatóságát és érvényességét úgy ítélték meg, hogy az jól szolgálja a társadalmi kérdések mélyebb megértését, és lehetőséget biztosít az érintettek számára, hogy interaktív és befogadó formában vegyenek részt a tudományos kutatásban. Végül említést kell tenni arról is, hogy a Police Café alkalmazása során az általános módszertani követelmények közül az általánosíthatóság kritériumának maradéktalan teljesülésében némi hiányosság érzékelhető. Ennek oka elsősorban abban valószínűsíthető, hogy a Police Café technika a tudományos kutatások területén még csak nagyon kis számban jelenik meg, így a részvételi akciókutatásokban rejlő előnyök még kevésbé domborodnak ki. Tehát a módszer minél nagyobb számú próbára tétele, majd az általa feltárt kutatási eredmények nyilvánosság elé tárása egyértelműen növelheti az általánosíthatóság követelményének való megfelelést is.

Konklúzió

Összefoglalva, a Police Café módszer pozitív megítélésű, mivel elősegíti a mélyebb megértést és interaktív visszajelzéseket biztosít. A módszer rugalmasságának és interaktív jellegének kiemelése mind-mind arra utal, hogy ennek a módszernek az alkalmazása különösen hasznos lehet bizonyos kontextusokban vagy célcsoportoknál. A módszer szubjektív megbízhatóságát és érvényességét értékelve, úgy tűnik, hogy jól szolgálja a társadalmi kérdések mélyebb megértését, és lehetőséget biztosít arra is, hogy a Police Café módszerrel végzett kutatásokban részt vevők mindezt interaktív és befogadó formában tehessék meg, továbbá azonnali visszajelzést kaphassanak a kutatás elsődleges eredményeiről. A visszajelzések arra is utalnak, hogy a résztvevők értékelik a kutatási eredmények megosztását, ami növeli a kutatás transzparenciáját és a résztvevők elkötelezettségét. Az, hogy a kérdőívet kitöltők gyakran említik a módszer rugalmasságát, interaktivitását és a látens jelenségek feltárásának képességét, rávilágít arra, hogy a Police Café módszer különösen hasznos lehet olyan kutatási témák esetében, ahol a résztvevők személyes tapasztalatai és véleményei központi szerepet kapnak. A módszerrel kapcsolatos pozitív személyes tapasztalatok jelentősége nem hanyagolható el, mivel ezek erősíthetik a módszer érvényességét és relevanciáját a résztvevők szemében. Összességében a Police Café módszer értékes és hasznos eszköz lehet a tudományos kutatások során, különösen olyan helyzetekben, ahol a résztvevők közvetlen bevonása és a nyílt párbeszéd elősegítése a cél. Azonban további kutatások és szélesebb körű alkalmazás szükséges

annak érdekében, hogy teljes mértékben megértsük ennek a módszernek a hatékonyságát és hatását a tudományos közösség és a társadalom szélesebb körére.

Felhasznált irodalom

- BROWN, Juanita (2001): *The World Cafe: A Resource Guide for Hosting Conversations That Matter*. Whole Systems Associates.
- CSILLAG Sára (2016): A kooperatív akciókutatás. *Prosperitas*, (3)2, 49.
- GÁL Erika – MOLNÁR Katalin – OLÁH PAULON László (2022): *Kutatói Rendőrkávéház? Avagy a közös biztonság, a bűnmegelőzés meg a tudomány*. Budapest: REMOK.
- GÁSPÁR Tamás – KIRÁLY Gábor – CSILLAG Sára (2014): Fehér asztal mellett. A világgkávézó részvételi technika szemlélete és módszertana. *Kovács*, tavasz-tél, 11–41. Online: https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1863/1/Kovasz_2014p11.pdf
- HERON, John (1996): *Co-operative Inquiry. Research into the Human Condition*. London: Sage.
- MOLNÁR (Café) Kata (2019): *Rendőrkávéházi élményeim, Police Café blogkönyv*. Budapest: Rejtjel.
- MOLNÁR (Café) Kata (2020): *Újabb rendőrkávéházi élményeim. Police Café Blogkönyv 2. rész*. Budapest: Rejtjel.
- MOLNÁR (Café) Kata (2021): *Police Café módszertani kézikönyv*. Pécs.
- MOLNÁR (Café) Kata (2022): *Az első száz Rendőrkávéház, Police Café blogkönyv 3. rész*. Pécs.
- MOLNÁR (Café) Kata (2024): *Túl a százötvenedikén, Police Café blogkönyv 4. rész*. Budapest.

ABSTRACT

Researcher's Police Café Is Under Magnifying Glass - Examining the Applicability of the Police Café Method in Law Enforcement Researches

Erika GÁL

The study focuses on the characteristics of the Police Café spreading in police practice, which make the method acceptable in the scientific community and research circles, and applicable in the field of law enforcement research as a research method. The investigation is undoubtedly a novelty, as it expands the relatively small number of well-known qualitative research methods in social science researches. The study brought to light results through the empirical application of the Police Café in research and through surveys conducted with the participants of the research. The revealed results can be useful in law enforcement research, higher education in law enforcement, and practical policing. Through this research, the scientific community gains access to a method that greatly adapts to the subject of law enforcement researches, while the police can also utilise the results in their organisational development program, ultimately laying the groundwork for societal benefits.

Keywords: research method, qualitative method, participatory action research, Police Café

A karrier, a szervezeten belüli mobilitás elméletei, alkalmazhatóságuk a magyar rendőri szervek vonatkozásában

HLAVACSKA Gergely¹

A tanulmány a karrier jelenségének multidiszciplináris jellegét világítja meg, bemutatja a témát vizsgáló nagyobb tudományterületeket és azok fókuszát. Az ismertetett elméleti modellek kiindulópontként szolgálhatnak a rendőri karrier és a szervezeten belüli mobilitás empirikus vizsgálatához. A témát tárgyaló főbb irányzatok ismertetése mellett megjelöli, hogy az adott irányzat mely szervezeten belüli jelenség, folyamat esetében bír magyarázó erővel.

A tanulmány alternatívát kíván nyújtani, hogy a hazai rendészettudományban már jelen lévő megközelítések mellett milyen tudományos elméletek mentén értelmezhetők a rendőrség szervezetében megfigyelhető különböző karrierjelenségek.

Kulcsszavak: karrier, rendőri karrier, szervezeten belüli mobilitás, szervezet belső határai

Bevezetés

Tanulmányom célja, hogy bemutassak néhány olyan elméleti modellt, amely szilárd kiindulópontként szolgálhat a rendőri karrier és szervezeten belüli mobilitás empirikus vizsgálatához. Karrier és szervezeten belüli mobilitás ugyanazon érme két oldala. Az előbbi inkább az egyénhez, az utóbbi inkább a szervezethez kötődik, de egymástól nem elválaszthatók. Az egyéni karrierutak összessége alakítja ki a szervezeten belüli makroáramlások, a mobilitás mintázatát.

A rendőri karrier tudományos vizsgálata több szempontból is fontos lehet, például a pálya vonzóvá tétele szempontjából, ugyanis ez az életpálya egyre kevésbé vonzó a pályaválasztók számára. Ennek egyik oka lehet az is, hogy nagyon kevés empirikus ismerettel rendelkezünk a rendőri karierről. Másrészt fontos lehet a *mun-kaerő megtartása szempontjából* is: segíthet megérteni a szervezetben dolgozók egyéni igényeit és szükségleteit, és hogy ezekre a szervezet milyen válaszokat, megoldá-

¹ Tanársegéd, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Magatartástudományi és Kriminálpszichológiai Tanszék, e-mail: hlavacska.gergely@uni-nke.hu

sokat kínálhat. Végül a karrier fogalma óhatatlanul összekapcsolódik a munkával való elégedettséggel, mentális és fizikai egészséggel, kiégéssel, szervezetelhagyási szándékkal. Ezek mindegyike szoros kapcsolatban áll *a szervezet teljesítményével*, azzal, hogy vajon a szervezet képes-e teljesíteni társadalmi küldetését.

Számos empirikus kutatás született eddig, amely a rendszerváltás utáni magyar rendőrség személyi állományával foglalkozik. A témát érintő vizsgálatok elsősorban a rendőri karrier végpontjaira: a pályaválasztásra, a szervezethez való csatlakozásra vagy a szervezet elhagyására fókuszálnak.² A két téma közül az előbbivel lényegesen több kutató foglalkozott. A toborzás fontosságának hangsúlyozása és tanulmányozása olyan, mintha a süllyedő hajót kizárólag a víz kimerésével lehetne megmenteni (toborzás), de nem foglalkozunk a lyukak betömésével (állomány megtartásával).

Annak, hogy az empirikus kutatások ezekre a végpontokra fókuszálnak, számos oka van. Az egyik mindenképpen, hogy kutatás-módszertanilag a be- és kilépés vizsgálata keresztmetszeti vizsgálatnak számít, tehát egy adott időpontban vizsgálja a rendőri karriert. Összehasonlítva egy longitudinális vizsgálattal, viszonylag rövid idő alatt és kevés energiabefektetéssel kivitelezhetők. A másik indok a kutatáshoz szükséges engedélyezéssel függhet össze. A felszerelés előtt, valamint a leszerelés után kérdőívvel, interjúval vagy az adatfelvétel bármely módszerével adatot gyűjteni a ki- vagy belépő rendőrökről nem engedélyköteles: „szabad préda” a rendészettudományi kutatók számára. Míg a rendőrség személyzetét vizsgáló egyéb kutatások könnyebben vagy nehezebben beszerezhető engedélyhez kötöttek 2021 szeptembere óta.

A rendőri karrier, vagyis a szervezeti szakmai életpálya kutatása módszertani szempontból nagyobb kihívást jelent. A longitudinális vagy utánkövető lényegesen több időt és energiát igényel. Másrészt a hazai rendőri szervek igen szegénylősök és próbálják elkerülni a társadalomkutatók tekintetét.

Jelen tanulmány azokat a főbb megközelítéseket mutatja be, amelyek lehetővé tehetik a rendőri karrier és a rendőrség szervezeten belüli mobilitásának értelmezését és empirikus kutatások kiindulópontjául szolgálhatnak. A karrier kutatása multidiszciplináris terület: számos tudomány foglalkozik vele. Céлом, hogy a különböző paradigmákról látképet adjak, megmutassam, hogy a karrier, így a rendőri karrier milyen sok szempontból vizsgálható.

Mielőtt bemutatom a főbb irányzatokat, röviden áttekintem, hogy milyen elgondolások, meghatározások születtek a karrierrel kapcsolatban.

Karriermeghatározások

A karrier fogalmához a hétköznapi gondolkodásban a sikert, csillogást, pénzt, hatalmat, hírnevet kötjük. Ezzel az általános, némiképp félrevezető koncepcióval szemben a tudomány berkeiben úgy gondolják, hogy minden embernek, aki bizonyos

² CHRISTIÁN–ERDŐS 2020; CHRISTIÁN–HAUTZINGER–KOVÁCS 2021; BAJNOK–BÁNKUTI 2023.

időt eltölt a munka világában, van karrierje, és az fontos és meghatározó az ember életében, identitásában.³ A karrier legáltalánosabb jelentése szerint az egyén szakmai pályaszakaszainak egymásutánja, a szakmai közösségekben betöltött pozíciók sorozata. Természetesen minden karrierkutató kidolgozta a saját, elaborált meghatározását. Ezek közül álljon itt néhány.

„A karrier azon életpályaszakaszok összessége, amelyeken az egyén szakmai élete során végighalad.”⁴

„A munkával kapcsolatos tapasztalatokhoz és tevékenységekhez kapcsolódó attitűdök és magatartásformák egyénileg érzékelt sorozata a személy élete során.”⁵

„Egy karrier-szereplő pozícióinak és állapotának mintázata egy behatárolt társadalmi és földrajzi térben az eddigi életútja során.”⁶

A számtalan meghatározásból a karrier fogalmának néhány mindenki által elfogadott vonása bontakozik ki. Mindenki, aki belépett a munka világába, rendelkezik karrierrel. A karrier többet jelent, mint a felfele való mobilitást és a pénzbeli sikert. A karrier társadalmilag és földrajzilag jól körülhatárolható térben bontakozik ki.⁷

Számos, a karrierrel foglalkozó szerző különbséget tesz a karrier objektív és szubjektív értelmezése között. Az előbbi a formális pozíciók közötti vándorlás, amely besztásban, címben, rendfokozatban, fizetésben, státuszban való változással jár. Külső szemlélő számára jól észlelhető, és a kutató vagy HR-szakember számára könnyen mérhető. Az utóbbi, a szubjektív karrier az egyén készségeinek változása, növekedése, munkával kapcsolatos attitűdje, munkájának adott értelme, karrierrel való elégedettsége. Ezek nehezebben mérhetőek és érzékelhetőek a külső megfigyelő által.

A karrier az 1960-as évektől kezdve került a tudományos kutatások fókuszába, és az idő előrehaladtával a fogalom sokrétűségéből adódóan nagyon különböző összefüggésben vizsgálta azt. Volt, hogy a mobilitás mértéke, a szervezeti siker, máskor az egyéni elégedettség, a karrierfejlődés, karrierorientáció volt a vizsgálódások homlokterében. A karrier fogalmának sokrétűsége több tudományterület kutatóit is vizsgálódásra inspirálta, akik saját szemüvegükön keresztül tekintettek a témára.

Vardi szerint a terület jelenségeinek feltárásában négy nagy iskolának van hagyománya az akadémiai diskurzusban. Az egyes iskolák álláspontjuk különbözősége miatt más és más jelenségeket képeseket értelmezni, magyarázni. A négy nagy iskola a közgazdasági, közigazgatási (adminisztratív), a szociológiai és a pszichológiai megközelítés. Nézzük az egyes iskolák jellemzőit, valamint azt, hogy azok a rendőri karrier és a rendőrség szervezetében zajló mobilitási folyamatok közül melyeket képesek megmagyarázni.

³ MAYRHOFER et al. 2023: 2.

⁴ SCHEIN 1968.

⁵ HALL 2002.

⁶ GUNZ–MAYRHOFER 2018: 70.

⁷ MAYRHOFER et al. 2023: 3.

A közgazdasági megközelítés

A közgazdasági megközelítés úgy tekint a szervezetre, mint belső munkaerőpiacra. A szervezeten belüli mobilitás ebből a szemszögből munkaerő-áramlás a szervezet bizonyos egységei, pozíciói, valamint a belső és külső munkaerőpiac között.⁸ Az egyének mozgása a különböző pozíciók között nem más, mint a külső gazdasági erők, a belső költség-haszon, valamint kereslet-kínálat függvénye. Az irányzat fő kérdései, hogy milyen feltételek mellett működik jól a belső munkaerőpiac; mitől szűkül vagy bővül, valamint hogyan lehet előre jelezni és kontrollálni a szervezeten belüli mobilitás mértékét.⁹ A belső munkaerőpiacra úgy tekint, mint amelyben a munkaerő allokációja szabályok és protokollok szerint zajlik.¹⁰

A közgazdasági szemlélet tehát elsősorban a kereslet-kínálat fogalmaival igyekszik leírni és magyarázni a szervezeten belüli munkaerőáramlás makrofolyamatait.¹¹ Ennek az iskolának a szemszögből érthetjük meg a rendőrégen belüli földrajzi mobilitást, Magyarország eltérő régióiban tapasztalható különböző mértékű fluktuációt, a rendőri szervek közötti áramlást, valamint egy szervezeti egységeken belüli munkaerő-vándorlást.

Az ország különböző régióiban lévő rendőri szervek feltöltöttségére és az állomány fluktuációjára erős hatást gyakorol a külső munkaerőpiac elszívó ereje. A fővárosban és környékén, valamint olyan régiókban, ahol a rendőrségnek mint munkaadónak erős külső konkurenciával kell szembenéznie (például Győr-Moson-Sopron vármegye), mert több alternatív munkalehetőség adódik, a szervezetnek nehezebb megtartania az állományt, és nagyobb a fluktuáció. Többen és hamarabb döntenek az elvándorlás mellett. Más régiókban, ahol a rendőrségnek kevesebb vetélytársa van, az alternatív munkalehetőségek száma alacsony, az állomány mobilitása és elvándorlása is kisebb. Ezek a régiók általában a fővárostól távolabbi régiók, például Csongrád vagy Zala vármegye. A rendőri szervezetnek tehát a külső munkaerőpiac elszívó erejével kell számolnia. Empirikus adatokkal sajnos nem tudjuk alátámasztani, de az adott régió gazdasági adottságai, az alternatív munkalehetőségek nagymértékben befolyásolják a pályaelhagyás mértékét.

A kereslet-kínálat törvényei képesek magyarázni a rendőri szervek közötti mobilitást. Az áramlást a Hszt. 5–9. számú mellékleteiben megállapított illetményt meghatározó szorzószámok is létrehozhatják, felerősíthetik. A rendőri szervek közötti áramlás különösen azokon a területeken lehet jelentős, ahol földrajzilag egymáshoz közel eső rendőri szervek között van bérfeszültség (például Budapest, Pest vármegye, vagy olyan városok, ahol van TEK vagy egyéb speciális rendőri szerv). A rendőrség a rendszerváltást követően számos szervezeti változáson ment keresztül. Több

⁸ VARDI 1980: 343.

⁹ VARDI 1980: 343.

¹⁰ MILKOVICH 1975.

¹¹ Egy adott szervezeti egység iránti keresletet sok összetevő határoz meg. Többek között a munkabér, a munkateher, az időbeosztás, a vezető, a munka jellege, a csoportlégtör stb.

esetben előfordult, hogy egy újonnan létrehozott magasabb illetményt, vagy egyéb előnyöket kínáló szerv elszívta az embereket más szervezeti egységektől. Tipikusan ilyen volt a Terrorelhárítási Központ 2010-es megalakulása, ami nemcsak a BRFK Szervezett Bűnözés Elleni Osztályának állományát „lúgozta” ki, de szélesebb körben is éreztette elszívó hatását.

A szervezeten belüli makroáramlások szempontjából vélhetően legdinamikusabb folyamatok Budapesten és Pest vármegyében mennek végbe, ahol a szervek földrajzi közelsége nagy fokú mobilitást biztosít a rendőrök számára. Az anyagi juttatásokon kívül vagy azok mellett a vezető személye is fontos tényező a munkaerő el- vagy odavándorlásában. Nem egy kerületi vezető mondta büszkén a velük készített interjúk során, hogy az állomány feltöltöttsége közel 100%-os volt az ő regnálása idején.

A közgazdasági nézőpont felől nyer értelmet az is, hogy egy nagy egységben belül (például a BRFK szervezetén belül), melyek azok a helyek, ahova sokan akarnak eljutni (magas a kereslet ezek iránt a pozíciók iránt), és melyek azok a helyek, ahonnan eláramlik a munkaerő, vagy a szervezet többi egységéhez képest magasabb a fluktuáció.

A kereslet-kínálat szabályai szerint érthetjük meg például, hogy az igazgatás-rendészeti területre leginkább önbefektetők (lásd később), a munka és magánélet egyensúlyára törekvő egyének áramlanak. Míg az Életvédelmi Osztályra vagy Rablási Osztályra inkább a szakmai előmenetelt a magánélet elé helyező egyének igyekeznek kerülni.

Közigazgatási (adminisztratív) megközelítés

Az adminisztratív vagy közigazgatási iskola elsősorban a bürokratikus szervezetek belső mobilitási folyamataival foglalkozik. Ennek értelmében a hivatalnokok (köz-tisztviselők) felfele mozgása előre kialakított előrejutási csatornák mentén lehetséges.¹² A felfele való mobilitás a szolgálati időtől és az egyén képességeitől függ, és a magasabb státuszú pozíció nagyobb felelősséggel, fizetéssel és presztízzsel jár.¹³ A bürokratikus karrier ideáltípusát Max Weber vázolta fel. Modelljében az egyén szervezeti előrejutása kizárólag személytelen, objektív kritériumok alapján történik.¹⁴

Érdekes megközelítést alkalmaz Maniha, aki szerint a bürokratikus szervezetekben a karriermenedzsment a szervezet kizárólagos előjoga.¹⁵ Úgy gondolja, hogy a karrier a szervezet jutalmazási/büntetési rendszerének része, amely által a szervezet szankcionál vagy elismer. Az előléptetés mint jutalom mellett, ezekben a rendszerekben jelen van a lefokozás, visszatartás vagy áthelyezés is mint a szervezeti kontroll részei. A szervezeten belüli mozgás teljes egészében a szervezet szabályozása alatt áll, amely azt az egyéni munkavégzés kontrolljaként használja.

¹² VARDI 1980: 343.

¹³ VARDI 1980: 343.

¹⁴ WEBER 1992.

¹⁵ MANIHA 1972.

A karrierben való előre vagy hátrafele mozgás mint a szervezet jutalmazó és büntető mechanizmusa képes a rendőri szervezeti mobilitás világában előforduló néhány jelenséget megvilágítani. Ide sorolható a szervezeti hűtlenség büntetése. A jelenség lényege, hogy az egyik rendőri szervet elhagyó személyt a szervezet, amikor visszaveszi, csak bizonyos, az egyén számára nem optimális egységekbe engedi vissza. Ezzel bünteti a szervezet az egyén hűtlenségét és igyekszik megakadályozni az eláramlást.

A szervezet jutalmazó- és büntetőmechanizmusának rendszerébe tartozik a rendőrség esetében a vezénylés indokolatlan, szakmailag nem megalapozott alkalmazása. Ilyen a rendszer elleni hűtlenségnek, nyílt szembemenetelnek számít a szolgálati panasz beadása is, ami gyakran jelentős mértékben csökkentheti az egyén rendszerben való mobilitását.

A szociológiai megközelítés

Szociológiai megközelítésben a karrier nem más, mint a szocializáció révén az egyén folyamatos alkalmazkodása és igazodása a szervezet közösségi és szakmai környezetéhez. A szocializáció fogalma mellett a másik fontos fogalma ennek az iskolának a karrierminta, karrierösvény. Az egyén szempontjából megközelítve a szervezet meghatározott útvonalakat biztosít a karrierigények kielégítésére.¹⁶ Ahogy egyre több és több egyén járja be ugyanazt vagy hasonló útvonalat, mintegy kitapossák, szélesítik az ösvényt, míg végül az egyéni karrier mintákat, sémákat alkotnak. Ezeket a mintákat mind az egyéni, mind a szervezeti jellemzők meghatározzák. A minták függenek a szervezet méretétől, az alakjától (hogy mennyire hierarchikus elrendeződésű), a szervezet típusától, a foglalkozás karakterétől, valamint egyéni jellemzőktől is (kor, nem, iskolázottság).

A rendőrség esetében a karrierminták vizsgálata alkalmazható olyan csoportok esetében, akik azonos karriervégponttal, karrierállomással rendelkeznek. Egy ilyen vizsgálódás képes lehet feltárni például az 1989 utáni országos rendőrfőkapitányok karriermintáiban felfedezhető hasonlóságokat, vagy a budapesti rendőrfőkapitányok karrierminta-egyezéseit. Mindkét esetben azt látjuk, hogy az ilyen strukturális csúcspontokba érkezők karrierje a korai pályaszakaszban nagy fokú diverzitást mutat, de a csúcsponthoz közeledve az oda vezető „ösvény” egyre inkább beszűkül. Mindkét csúcspozícióba vezető karrierutakban markáns mintázatok fedezhetők fel, amit egy másik tanulmányban fejtek ki részletesen.

Az egyes csúcspozíciókba vezető karrierminták valamelyest megszilárdulása után a kutató képes lehet megkülönböztetni tipikus és atipikus karrierutakat. Tipikus karrierútnak tekinthető az egyén adott pozícióba való kerülése a „kitaposott”

¹⁶ VARDI 1980: 344.

karrierösvényen keresztül, míg az ettől eltérő karrierút mögött egyéb okági magyarázatot (például előjárói vagy külső szponzorálást) kell keresnünk.

Pszichológiai megközelítés

A negyedik megközelítés a pszichológiai irányzat, az egyén szintjén vizsgálja a karriert. Ezzel kapcsolatban a személyes attitűdöt, észlelést, elvárásokat és viselkedést tekinti fő témájának. Vizsgálódási körébe vonja a karriermagatartás előzményeit (személyiség, képességek, törekvés, választások) és következményeit (karrier, karrierral való elégedettség, karrierváltás) is. Az ehhez az irányzathoz tartozók a pszichológiai folyamatok és a személyes karrier közötti kapcsolatot igyekeznek feltárni.¹⁷

Ez az irányzat a szervezetben dolgozó emberek eltérő karrierje közötti különbségek okait az egyén elvárásaiban, orientációjában látja. Képes megmagyarázni, hogy miért lehet valaki jóval elégedettebb 20 év után beosztottként dolgozva a szervezetben, mint egy néhány év alatt magát középszintűvé felküzdő személy. Miért van az, hogy valaki 20-nál több évet is képes dolgozni ugyanabban a pozícióban, míg más 4-5 évente próbál új szakterületre menni.

A karriert egyéni szinten vizsgáló, pszichológiai szempontból közelítő elméleteknek két nagy csoportja különíthető el.¹⁸ Az egyik csoport a *karrierfejlődés-elméletek*. Ezek az elméletek az emberi fejlődés analógiájára a karrierben is egymást követő szakaszokat határolnak el, amely szakaszokban az egyén karrierral kapcsolatos viselkedése és feladatai eltérők. Ide sorolható Schein 10 lépcsős karriermodellje,¹⁹ vagy Super 5 lépcsős modellje.²⁰ Dessler és Turner szerzőpáros szintén 5 nagyobb szakaszt állapít meg az egyén szakmai karrierjében,²¹ Belcourt és munkatársai is hasonló felosztást javasolnak.²²

Az elméletek másik csoportja azt vizsgálja, hogy az egyént karrierje során milyen belső iránytű navigálja. Ez a belső iránytű hogyan segíti karrierral kapcsolatos döntéseiben, és végső soron hogyan alakítja az egyén karrierjét. Ezeket az elméleteket *karrierorientációs elméleteknek* nevezzük. Schein nevéhez a karrierhorgony-modell kapcsolódik, amelyben nyolc különböző karrierhorgonyt ír le részletesen.²³ „Karrierhorgonyok azok a képességek, készségek és feltételek, melyek hasznosítását és gyakorlását az egyén nem akarja feladni, amelyek köré a karrier-elképzelése csoportosul, ez az önmagunkról alkotott kép, melyet a karrierünk köré építünk, amely irányítja, és egyben korlátozza a karrierral kapcsolatos döntéseinket”.²⁴

¹⁷ VARDI 1980: 344.

¹⁸ BELÉNYESI 2013.

¹⁹ SCHEIN 1990.

²⁰ SUPER 1957.

²¹ DESSLER-TURNER 1992.

²² BELCOURT et al. 1996.

²³ SCHEIN 1990.

²⁴ LANGER 2001: 41.

Schein nyolc karrierhorgony-típust különböztet meg, amelyek egy része nem jellemző a nagy szervezetek dolgozóira, így vélhetően a rendőrség szervezetében is csak elvétve fordulnak elő (például autonómia, függetlenség karrierhorgony). Számos típus azonban a rendőrségen is megtalálható, többek között ilyen a szakértői (funkcionalista) vagy az általános vezetői kompetencia karrierhorgony, de megtalálható a biztonság és stabilitás, az ügynek szentelődés és szolgálat horgonyok is.

Schein tipológiájának első publikációja (1975) után néhány évvel jelent meg Cherniss könyve, amely a pályakezdő humán szektorban dolgozók kiégését tárja fel.²⁵ Munkájában a karrierjüket kezdő, a munka világába éppen csak belépő tanárokkal, ápolókkal, ügyvédekkel és mentálhigiénés szakemberekkel készített interjúk eredményeit mutatja be. Véleménye szerint a kiégésben fontos szerepe van annak, hogy az egyén hogyan viszonyul munkájához, saját karrierjéhez. Cherniss négy karrierorientációt különböztet meg: az önbefektetőt (*self-investor*), a mesterembert (*artisan*), a szociális aktivistát (*social activist*) és a karrieristát (*careerist*). Tipológiáját számos, a rendőrségi karriert kutató szakember adaptálta (Burke, Deszca,²⁶ Buckley²⁷), akik a karrierrel való elégedettség, a kiégés és a karrierorientáció összefüggéseit vizsgálták.

A karrierorientációs elméletek képesek megmagyarázni, hogy a különböző szolgálati ágakban dolgozók között milyen az egyes típusok aránya. Feltételezhető, hogy az igazgatásrendészetben, hivatalokban, személyügyön vagy koordináción dolgozók között több az önbefektető, míg a bűnügyi szakterületen a mesteremberek aránya lehet magasabb.

Egy harmadik terület lehet a karrier pszichológiai megközelítésében a *karrierív-vizsgálatok*. Ha az egyéni karrierjét koordináta-rendszerben ábrázoljuk, ahol a vízszintes tengely az idő múlását, a függőleges a siker valamely objektív mérőeszközét jelenti (anyagi juttatás, beosztás, rendfokozat stb.), akkor különböző mintázatú görbéket kapunk. Hall az eltérő mintázatú pályáíveket elnevezte, és megkülönböztetett konzervatív karriert, helyét kereső karriert, lassan érő karriert stb.²⁸

A karriert és mobilitást vizsgáló fenti négy nagy irányzat kutatási területei között átfedések találhatók. Az iskolák eltérő látásmódjai jól kiegészítik egymást: bizonyos karrierrel kapcsolatos jelenségeket az egyik irányzat tud megmagyarázni, míg más jelenségek egy másik irányzat felől nézve értelmezhetők könnyebben.

A fenti négy irányzat megközelítése és fókuszpontjai egy mátrixban is összefoglalhatók. A karrier és szervezeti mobilitás vizsgálatakor két fontos dimenzió határozza meg a nézőpontot. Az elemzés szintje lehet az egyén vagy a szervezet, illetve a jelenség természetére vonatkozóan a megközelítés támaszkodhat az egyéni észlelésre vagy az objektív tényekre, mérőszámokra, adatokra (1. táblázat).

²⁵ CHERNISS 1980.

²⁶ BURKE-DESZCA 1987.

²⁷ BURKLEY-PETRUNIK 1995.

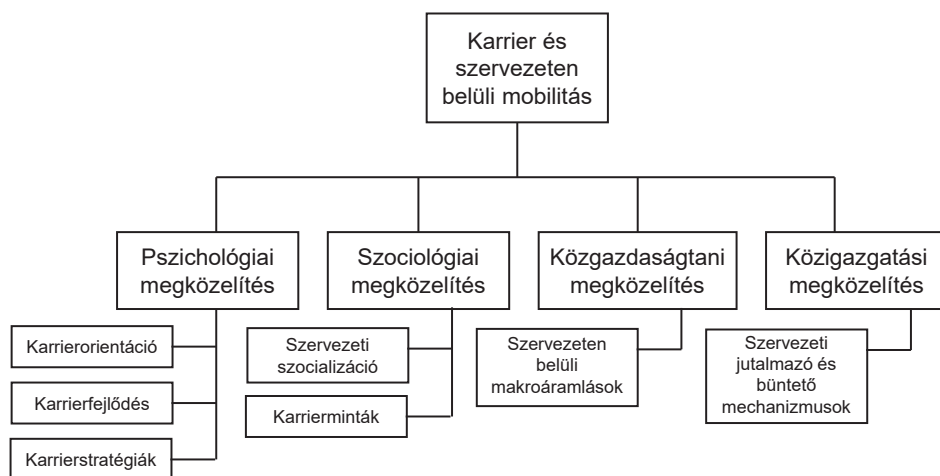
²⁸ HALL 1986.

1. táblázat: A karrier megközelítési lehetőségei és elemzési szintjei

	A karrier szubjektív megközelítése az egyén észlelésén keresztül	A karrier objektív megközelítése jól mérhető adatok, mérőszámok által
Egyéni szintű elemzés	Pszichológiai megközelítés pályaválasztási motiváció, elvárások, karrierorientáció, karrierrel való elégedettség, karrierdöntések	Szociológiai megközelítés Karriermintázatok, karrierösvények, pályaszocializáció
Szervezeti szintű elemzés	Közigazgatási/adminisztratív Az előléptetés/lefokozás a szervezet hosszú távú jutalmazó/büntető mechanizmusának része	Közgazdasági megközelítés Belső munkaerőpiac, kereslet-kínálat törvényei

Forrás: a szerző szerkesztése VARDI 1980 alapján

A rendőrségi karrier és mobilitás vizsgálatok a négy irányzat közül legkönnyebben a pszichológiai irányzat témái kutathatók. Bár az adatok a rendőrség szervezetében zajló makrofolyamatok vizsgálatára a szervezet rendelkezésére állnak, azok nehezebben hozzáférhetőek és ezért kevésbé feltárhatóak a tudományos kutatás által (lásd 1. ábra).

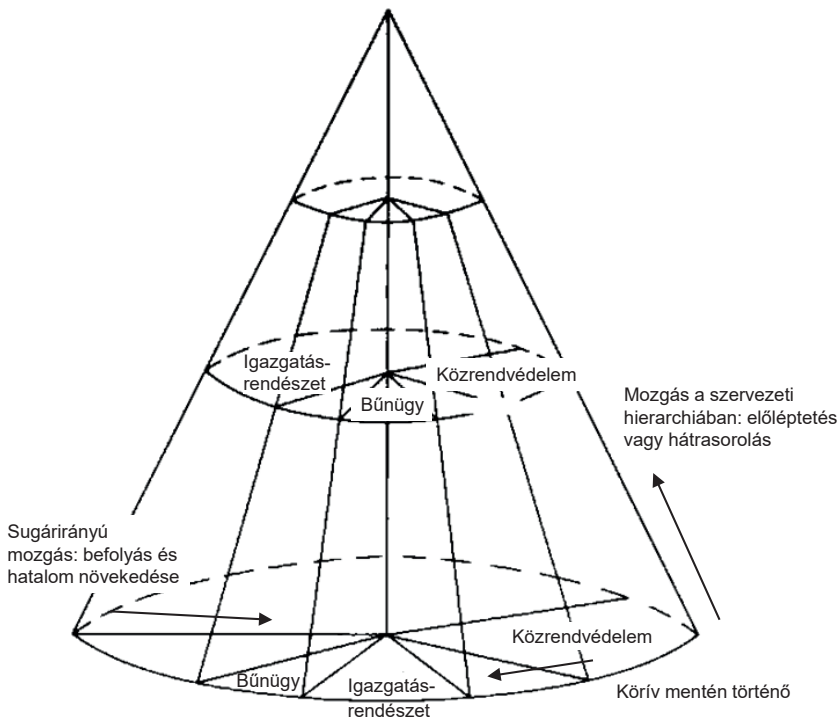
1. ábra: A karrier és szervezeten belüli mobilitás altémái a négy tudományterület szerint

Forrás: a szerző szerkesztése

A szervezet belső határai

Schein 1968-as esszéjében az egyén szervezeti karrierjének vizsgálatához jól használható fogalmi keretrendszert vázolt fel. Úgy gondolja, hogy a szervezeti karrier fogalmának megértéséhez két nézőpontból kell arra rátekintenünk: az egyén felől, aki kezdeményezi a mozgást és az elöljárók felől, akik döntést hoznak erről, jóváhagyják. A karrier egyszerre jelenti az egyén jellemzőit és tapasztalatait a szervezetbe lépéstől a szervezet elhagyásáig; és jelenti az egyén szervezettel szembeni elvárásait, ami meghatározza az egyéni mozgás orientációját.²⁹

A karrier alakulása során mind az egyén, mind a szervezet kölcsönösen hatnak egymásra. A szervezet a szocializáció, a normák, elvárások, viselkedésminták elsajátítása révén hat az egyénre. Az egyén szervezetre hatását, annak formálását innovációnak nevezi. A két folyamat vitathatatlanul együtt létezik minden szervezetben.³⁰

2. ábra: Schein mozgástipológiája. Schein eredeti ábrájának adaptálása a rendőrség szervezetére

Forrás: SCHEIN 1990

²⁹ SCHEIN 1968.

³⁰ SCHEIN 1968: 2.

Meglátása szerint a szervezetet, így a rendőrséget is, úgy érdemes elképzelnünk, mint egy háromdimenziós kúpot, amelyen belül az egyén három típusú mozgást végezhet. Mozoghat a körív mentén. Ebben az esetben az egyén a különböző szervezeti funkciók között vándorol. Ez a rendőrség világában jelentheti a szakirányok közötti mozgást (közrendvédelem, bűnügy, igazgatásrendészet stb.) vagy adott szakirányon belüli mozgást (például nyomozó vagy felderítő)³¹ (2. ábra).

A másik típusú mozgás a vertikális elmozdulás, a hierarchiában történő mozgás. Minden szervezetben létezik valamiféle hierarchia. Az egyes szervezetek különböző külső kritériumok mentén ítélik meg a szervezeti sikert. A pénz általánosan elfogadott külső mérőeszköz, de például az akadémiai szférában ilyen mérőszám a Hirsch-index. Ez a rendőrség szervezetére adaptálva jelentheti a rendfokozatban, beosztásban vagy a szervezeti szint mentén való mozgást.

Végül a mozgás végbe mehet sugárirányban is. Schein ezt a mozgást azzal jellemzi, hogy az egyén nagyobb befolyásra és hatalomra tesz szert, ami által bizonyos szervezeti döntéseket befolyásolhat, szervezeti szabályozásra hatással lehet. A hatalom és a befolyás növekedése gyakran kapcsolódik össze a felfele történő mozgással, de attól függetlenül is végbe mehet.³² Előfordulhat például, hogy egy alacsonyabb beosztásban lévő, de nagy tapasztalattal és rutinnal rendelkező beosztotthoz fordulnak tanácsért magasabb beosztásban lévők. (Tipikusan ilyen lehet egyébként a csoportszerepek között a szürke eminenciás, aki nem rendelkezik formális hatalommal, de egyfajta szakmai tekintélynek, mércének számít, ami által nagy befolyással van a csoportra.) Schein megemlíti, hogy például a titkárnóknak formális beosztásuknál jóval nagyobb befolyásuk van kiterjedt kapcsolati hálójukon keresztül.³³ Az ilyen irányú mozgás általában észrevétlen, szorosan kötődik a kapcsolati háló bővülésével és bizonyos centrális pozícióban lévő személyekkel való kapcsolat kialakításához.

A sugárirányú mozgás a rendőrségre adaptálva akkor is megfigyelhető, amikor egy vezető azonos szinten lévő, de eltérő presztízzsel rendelkező szervezeti egységek között mozog. A budapesti kerületi kapitányok esetében jól megfigyelhető volt az a mintázat, hogy a kapitányok először egy alacsonyabb bűnügyi terheltségű, kevesebb kihívást támasztó kerületbe lettek kinevezve, ahonnan egy nagyobb terheltségű, komolyabb kihívást jelentő kapitányságra léphettek „elő”.

A szervezeten belüli karriermozgások tehát végbe mehetnek horizontálisan, a körív mentén és sugárirányban. Az egyéni karrierút ezeknek a mozgásoknak a kombinációjából épül fel.

A szervezeten belül mindhárom irányban határokat, választókat találunk, amelyeket jellemezhetünk *számosságukkal* (például rendfokozatok száma, vezetői szintek száma), *átjárhatóságukkal* és *szűrési képességükkel*.³⁴

³¹ SCHEIN 1968: 3.

³² SCHEIN 1990: 14.

³³ SCHEIN 1990: 14.

³⁴ SCHEIN 1968: 4.

Schein modellje számos szervezeti jelenséget tesz jól értelmezhetővé. A rendészet szervezetében számos belső határt találunk. Ilyen választó van a tiszthelyettesek és a tisztek között, a szolgálati jogviszonnal rendelkezők és a nem rendelkezők (RI-ASZ-os vagy munkavállalók) között, a beosztottak és a vezetők között. Határokat találunk a különböző szolgálati ágak között is. A bűnügy, rendészet, igazgatásrendészet jól elkülönülnek egymástól. A határok átjárhatóságán azt értjük, hogy mennyire gyakori az adott határ átlépése és mekkora erőfeszítéssel jár.

Schein kúphasonlata a rendőrség esetében is helytálló. Meg kell azonban jegyezni, hogy a magyar rendőrség szervezete nem írható le egyetlen kúppal, hanem inkább egy kúprendszerhez hasonlít. Ami tényleg komplexsége teszi a magyar rendőrség leírását a fenti fogalmi keretben az az, hogy számos földrajzi lokáción van telephelye; helyi-területi és központi szervekre tagolódik, és vannak általános és speciális rendőri feladatokat ellátó szervei is.

Schein mozgástipológiáját a magyar rendőrség szervezetére alkalmazva az alábbi hat típusú mozgást különböztethetjük meg:

1. vertikális mozgás a hierarchiában felfele vagy lefele;
2. sugárirányú mozgás járhat a befolyás növekedésével (befeleg) és csökkenésével (kifeleg);
3. körív mentén történő mozgás, funkcióváltás;
4. váltás a helyi, területi és központi szervek között;
5. mozgás a rendőri szervek között (általános rendőri feladatot ellátó egység vagy speciális rendőri feladatot ellátó egység);
6. mozgás a földrajzi lokációk között.

Összegzés

A bemutatott négy nagy iskola és Schein szervezeti határookra vonatkozó elmélete jól adaptálhatók a magyar rendőrség szervezetében zajló mobilitási folyamatok értelmezésére. A közgazdasági iskola képes számos, a rendőrségen megfigyelhető munkaerő-áramlási makrofolyamatot magyarázni. A közigazgatási megközelítés olyan jelenségek feltárásában nyújt segítséget, amely irratlan szabályzóként van jelen, mint például a szervezeti hűtlenség büntetése. A szociológiai iskola lehetőségei elsősorban a karrierutakban felfedezhető minták terén van. Bár a csúcspozícióba került vezetők csoportja alacsony számosságú, bizonyos mintázatok megállapítása itt is lehetséges. A megközelítés kiválóan alkalmas a közép- és felső vezetők életrajzának elemzésére. A legizgalmasabb és leggazdagabb talán a pszichológiai iskola, amely az egyéni különbségekkel magyarázza a különböző karrierutakat. Az iskola által kimunkált fogalmak, mint a karrierorientáció, karrierhorgony számos nyugat-európai országban inspirált már rendészeti empirikus kutatásokat. Időszerű volna az ott használt módszerek és mérőeszközök érvényességét hazai mintán is tesztelni.

A hazai rendőri karrierkutatás témája rendkívül sokoldalú és széles, de számtalan kidolgozott elmélet, megközelítés és mérőeszköz áll a rendelkezésünkre, hogy feltárjuk ezt a területet. Ezzel talán nemcsak a jelenlegi tudásunkban létező űrt tudnánk betölteni, de a toborzás, kiválasztás és állománymegtartás területén jól használható stratégiákat, technikákat kaphatnánk.

Felhasznált irodalom

- BAJNOK Andrea – BÁNKÚTI Anikó Anna (2023): A munkaerőmegtartás kihívásai és lehetőségei a rendvédelmi szerveknél. *Belügyi Szemle*, 71(2), 181–199. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.2.1>
- BELCOURT, Monika et al. (1996): *Managing Human Resources*. Toronto: Nelson.
- BELÉNYESI Emese (2013): Karrier a közszektorban vs. szektorfüggő vezetői karrier? *Új Magyar Közigazgatás*, 6(5), 1–14. Online: <https://real.mtak.hu/82341/>
- BURKE, Ronald. J. – DESZCA, Gene (1987): Changes in Career Orientations in Police Officers: An Exploratory Study. *Psychological Reports*, 61(2), 515–526. Online: <https://doi.org/10.2466/pr0.1987.61.2.515>
- BURKLEY, Leslie B. – PETRUNIK, Michael G. (1995): Socio-Demographic Factors: Reference Groups and the Career Orientations, Career Aspirations and Career Satisfaction of Canadian Police Officers. *American Journal of Police*, 14(2), 107–148. Online: <https://doi.org/10.1108/07358549510102785>
- CHERNISS, Cary (1980): *Staff Burnout. Job Stress in the Human Services*. London: Sage Publications.
- CHRISTIÁN László – ERDŐS Ákos (2020): Vészharang és jubileum? A rendészeti felsőoktatás kilátásai, a tisztjelöltek toborzásának és életpályára állításának nehézségei. *Belügyi Szemle*, 68(12), 11–42. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.12.1>
- CHRISTIÁN László – HAUTZINGER Zoltán – KOVÁCS Gábor (2021): A magyar rendészeti felsőoktatás jelene és jövője. *Magyar Rendészet*, 21(különszám), 53–72. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.ksz.4>
- DESSLER, Gary – TURNER, Alvin (1992): *Human Resource Management in Canada*. Scarborough, Ontario: Prentice-Hall Canada Inc.
- GUNZ, Hugh P. – MAYRHOFER, Wolfgang (2018): *Rethinking Career Studies: Facilitating Conversation across Boundaries with the Social Chronology Framework*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/9781107414952>
- HALL, Douglas T. (1986): *Career Development in Organizations*. San Francisco: Jossey Bass.
- HALL, Douglas T. (2002): *Careers In and Out of Organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. Online: <https://doi.org/10.4135/9781452231174>
- LANGER Katalin (2001): *Karriertervezés*. Budapest: Telosz.
- MANIHA, John K. (1972): Organizational Demotion and the Process of Bureaucratization. *Social Problems*, 20(2), 161–173. Online: <https://doi.org/10.2307/799611>
- MAYRHOFER, Wolfgang et al. (2023): Careers: What They Are and How to Look at Them. In *Understanding Careers Around the Globe*. ElgarOnline, 2–8. Online: <https://doi.org/10.4337/9781035308415.00006>
- MILKOVICH, G. T. (1975): Exogenous Economic Forces and Organizational Careers. Unpublished paper. Ithaca: NYSSILR, Cornell University, Spring 1.
- SCHEIN, Edgar Henry (1968): *The Individual, the Organization, and the Career: A Conceptual Scheme*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology. Online: <https://doi.org/10.1177/002188637100700401>
- SCHIEIN, Edgar Henry (1990): *Career Anchors: Discovering Your Real Values*. San Diego: Pfeiffer & Company.

SUPER, Donald E. (1957): *Scientific Careers and Vocational Development Theory*. New York: Teachers College, Columbia University.

VARDI, Yoav (1980): Organizational Career Mobility. An Integrative Model. *The Academy of Management Review*, 5(3), 341–355. Online: <https://doi.org/10.5465/amr.1980.4288838>

WEBER, Max (1992): *Gazdaság és Társadalom. A megértő szociológia alapvonalai*. 1/2. Budapest: KJK.

ABSTRACT

Theories of Career, Intra-Organisational Mobility and Their Applicability to Hungarian Police Organisations

Gergely HLAVACSKA

The paper sheds light on the multidisciplinary nature of the career, and presents the major disciplines that have examined the topic. The theoretical models presented here can be used as a starting point for empirical studies of police careers and intra-organisational mobility. In addition to describing the main approaches of career research, the paper marks that which approach can have explanatory power for certain intra-organisational phenomenon of police force.

The study aims to provide an alternative to existing approaches in the field of police science, to see how scientific theories can be used to interpret different career phenomena in the police organisation.

Keywords: career, police career, intra-organizational mobility, internal borders of the organisation

A főszerkesztő tengerentúli naplójából II.

Magánzárkából az egyetemi katedrára?

Christián László¹

2024 júliusában kezdtem meg egyéves kiküldetésemet; feleséggel és három gyermekünkkel Denverbe költöztünk, hogy Fulbright kutatói ösztöndíjasként az MSU Denveren töltsék egy teljes tanévet. Azóta rendszeresen kapok érdeklődő üzeneteket családtagoktól, barátoktól, kollégáktól, munkatársaktól. Ezért úgy döntöttem, hogy az elkövetkező lapszámokban *A főszerkesztő tengerentúli naplójából* címmel megosztom a *Magyar Rendészet* olvasóközönségével itteni tapasztalataimat, átfogó jelleggel bepillantást engedve a hétköznapiakba, külön figyelmet szentelve a rendészet területének. Az első beszámoló lelkes fogadtatása után íme, fogadják szeretettel a folytatást is.

Breaking news! December 4-én reggel Manhattan belvárosában egy Hilton Hotel előtt közvetlen közlől több lövéssel leölték az USA legnagyobb egészségügyi biztosítótársaságának, a United Healthcare-nek a vezérigazgatóját, Brian Thompsont. Az áldozat 50 éves, sikeres üzletember és kétgyermekes családapa volt. Az elkövető elektromos kerékpárral menekült el a helyszínről, keresztülhajtott a Central Parkon, majd taxiba szállt, és utoljára a központi buszpályaudvaron (Port Authority) látták. Hat nappal a gyilkosság után letartóztatták a 26 éves Luigi Mangione-t, aki a Pennsylvania Egyetemen szerzett számítástechnikai mérnök alap- és mesterdiplomát. A rendőrséget egy McDonald's-alkalmazott értesítette Altoonában, aki felismerte a híradásokban bemutatott fényképen látható személyt. Mangione a feltételezések szerint egy Greyhound buszon érkezett New Yorkba 10 nappal a gyilkosság előtt, és ugyanígy távozott a gyilkosság után is. A rendőrségi nyomozás nagy erővel folytatódik.

Donald Trump visszatér a Fehér Házba

Az USA november 5-én elnököt választott, ennek eredményeként Donald Trump 2025. januárban visszatérhet a Fehér Házba! A választásokat megelőző hetekben egyre forróbb volt a hangulat Egyesült Államok-szerte, fokozódott a feszültség. Az alig pár hónapja működő itteni telefon-előfizetésemre korábban napi 2-3, a választások előtti napokban már 8-10 üzenet jött arra felhívással, hogy támogassam az egyik vagy másik jelöltet.

¹ R. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem RTK MÖRT; Fulbright Visiting Scholar, MSU Denver, 2024-2025, e-mail: christian.laszlo@uni-nke.hu

A közvélemény-kutatások a finisben 1-2%-on belüli különbséget mutattak, leginkább Harris javára. Közben Trump olyan eszközökhöz nyúlt, amelyek jelentős visszhangot váltottak ki, amikor például beült a kukásautóba és alkalmi kukásnak állt, vagy kiszolgált a McDonald's-ban. A társadalom meglehetősen megosztott, és az államok közötti politikai törésvonalak is érzékelhetők voltak. Az utóbbi években egyre több ember politikai nézet alapján választ magának lakóhelyet, mert vannak egyértelműen elkötelezett államok mindkét oldalra: Kalifornia, New York, Maryland: demokrata; Texas, Utah, Montana: republikánus. Mondják, hogy soha ennyire még nem volt megosztott az amerikai társadalom, mint most, és ez érezhetően nem jó.

A választás egyértelmű kulcstémája volt a gazdaság, a demokrácia és az abortusz mellett a biztonság témaköre, a bevándorlással összefüggő kérdések és a fegyveres konfliktusok ügye. Trump egyértelműen prioritásnak tekintette a kampányában a közbiztonság helyreállításának és fokozásának ügyét, és maradéktalan támogatásáról biztosította a rendészet szerveinek munkatársait. Október 11-én járt itt Coloradóban, a mi városrészünkben, Aurorában, ahol a beszédét is arra hegyezte ki, hogy egy olyan rossz közbiztonsági adatokkal rendelkező helyen, mint Aurora, helyre fogja állítani a rendet, és vissza fogja adni a várost a városlakóknak. Beszélt a bevándorlás hatásairól és az ezzel összefüggő venezuelai szervezett bűnözői csoportokról, akik jelentős negatív hatással vannak mások mellett Colorado közbiztonságára is. A színpadra hívtott egy hölgyet, aki világ életében demokrata szavazó volt, de egy venezuelai gang miatt el kellett hagynia az aurorai lakását, és arról beszélt, hogy végre biztonságot akar. Ez a gang egész háztömböket tart rettegésben, és gépkarabélyokkal felfegyverkezve adnak nyomatékot anyagi és egyéb követeléseiknek. Az erről szóló videók hozzáférhetők a világhálón. Úgy tűnik, mintha Harrisnek nem lett volna fontos ezekben a kérdésekben megszólítani a választókat, vagy nem sikerült kellően artikulálnia álláspontját, ígéreteit.

Egyébként maga a szavazólap meglehetősen összetett volt, ugyanis 4 oldalon keresztül az elnökválasztás mellett számos kiemelt kérdésben, mint marihuána vagy abortuszhoz való jog stb. – népszavazás-szerűen – és választott tisztségviselők (bírák, egyetemi felügyelőbizottsági tagság stb.) megválasztásában is döntöttek országszerte az egyes államokban.

Az eredmény talán sokakat meglepett, mert szoros(abb) eredményt vártak az előzetes mérések alapján, különösen a csatatérállamokban. Trump olyan meggyőző főlényvel nyert, hogy nem is férhetett kétség a győzelméhez, így mindenki elfogadta, és úgy látom az emberek többsége bizakodó. Kíváncsi voltam, ezért megvártam a választás éjszakájának hajnalán a jelöltek értékelő beszédét. Nagy csalódás volt, hogy Harris nem is állt ki a hívei elé, míg Trump érthetően jó hangulatú, lelkesítő győzelmi beszédet mondott.

A választások után a nagy kérdés, hogy kikből fog állni Trump kormánya, és mi valósul meg a kampány során sokszor ismételt fontos ígéretekből, mint például az illegálisan az USA-ban tartózkodók hazaküldése.

Az amerikai egyetemek működésének háttéréről

Az első beszámolómat azzal fejeztem be, hogy az egyetemek működése itt az Egyesült Államokban nagyban hasonlít egy üzleti vállalkozásra, és ez lépten-nyomon megmutatkozik a legkülönbözőbb területeken.

Az egyetem kvázi ügyfélként tekint a hallgatóra, akit igyekszik megnyerni, hogy az általa kínált képzést válassza, majd pedig olyan kiegészítő szolgáltatásokat nyújt, amellyel elégedett lesz és ugyanott folytatja tanulmányait (*graduate*, azaz mesterképzésen, esetleg később doktori képzésben), majd pedig mélyebben is elkötelezett lesz, és – ha teheti – bőkezűen támogatja a volt intézményét. Az egyetemhez kötődés egy életen át tart, és jóval erősebb, mint otthon, és jelentős szinergiákat tartogat az öregdiákrendszer működtetése. A hallgató egy alapidiplomáért hozzávetőleg 120 000 dollárt fizet az MSU Denveren (ez jelenlegi árfolyamon közel 50 millió Ft). A tandíj számos tételből tevődik össze, aminek egyes részösszegeit dedikált célokra fordítja az egyetem. A konkrét részletek megtalálhatók az egyetem honlapján.² Ezért a jelentős összegért a hallgató joggal vár el színvonalas egyetemi éveket, ami világszínvonalú oktatásban, széles körű hallgatói szolgáltatásokban és piacképes, értékes tudásban ölt leginkább testet. A hallgatók jelentős része hitelből finanszírozza az egyetemi tanulmányait, ezért különösen fontos, hogy jó munkahelyen tudjon elhelyezkedni és tudja törleszteni az adósságát. Szokták mondani errefelé, hogy egy tanult házaspár egymillió dollár mínusszal kezdi az életét, amely összeg az egyetemi diplomák költségeiből és az első családi ház árából tevődik össze. Egy sikeres házaspár a nyugdíjba vonulásakor pedig egymillió dollár összegű vagyonnal rendelkezhet. Visszatérve az üzleti modellhez, azt is érdemes kiemelni, hogy az egyetem működése teljesen átlátható, pénzügyi adatai nyilvánosak, így pontosan megismerhető a legalacsonyabb oktatói kategóriába tartozó oktatók, a professzorok vagy a rektor (itt *president*) bére³ és az is, hogy mire mennyit költ az egyetem. Az egyetemi bevételek meghatározó részét teszik ki a piaci együttműködésből származó bevételek, adományok, projektpénzek. Minden munkavállalót arra ösztönöz a rendszer, hogy minél komolyabb összeget tudjon mozgósítani az egyeteme érdekében, és nemcsak a management és a president szintjén, hanem az oktatók, professzorok esetében is. Az USA-ban egyébként kevésbé feszes a terminológia, így az oktatót – függetlenül a hierarchiában elfoglalt helyétől – professzornak szokás szólítani. Az ipar kiemelten érdekelt az egyetemekkel való szoros együttműködésben és erre komoly összegeket hajlandó áldozni. Az érintett cégek részt vesznek a képzési programok kialakításában, oktatásában, gyakorlati lehetőségeket (*internship*) kínálnak, és vezetőik jelen vannak az egyetemi működés csúcsszerveiben, a felügyelőbizottságokban, így közvetlen befolyást is gyakorolnak az intézmény képzésekkel kapcsolatos stratégiai döntéseire. Szintén üzleti alapon tekintenek a campuson elérhető szolgálta-

² MSU Denver Tuition and fees 2024/2025.

³ MSU Denver Proposed Staffing Pattern.

tásokra, így számos gyorsétterem, kávézó, bank, sörfözde és ajándékbolt elérhető, jelentős bevételi forrást eredményezve. Valamennyi amerikai egyetem komoly erőforrásokat összpontosít a brandépítésre, erősítve a hallgatók egyetemi identitását, intézményhez kötődését.

Már említettem, hogy az órák nagyon gyakorlatorientáltak: ez részben azt jelenti, hogy az oktató kevéssé az elméleti, jogszabályi részekre helyezi a hangsúlyt, mindent példákon, jogeseteken keresztül mutat be, videókkal szemléltetve, másrészt sok a meghívott vendéglőadó. A korábbi NCIS-igazgató, Andrew Traver kolléga szeptemberi és októberi óráin több alkalommal is jelen voltam, amikor vendéglőadók voltak a különböző szövetségi rendészeti ügynökségektől: Naval Criminal Investigative Service (NCIS), Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives (ATF), Army Criminal Investigation Service (ACIS). Nagyon izgalmas karrierutakat ismerhettünk meg, és érdekes egybeesés volt az előadók között, hogy a legtöbben számos területen és rendészeti szervnél dolgoztak pályafutásuk során, azaz teljes átjárhatóság van ezen szervezetek között.

Ezek az alkalmak kiváló lehetőséget kínáltak a hallgatóknak arra, hogy első kézből kapjanak információt arról, hogy miként működnek a rendészet állami csúcsszervei, másrészt az előadók kiemelt hangsúlyt fektettek a toborzásra. Azért van jelentősége az ehhez hasonló óráknak, mert az MSU Denver egy civil felsőoktatási intézmény, de ide és hasonló civil egyetemekre járnak a jövő rendészeti vezetői, leggyakrabban *criminal justice*, *criminology* képzési programokra. Az Egyesült Államokban ugyanis nem működik dedikált rendészeti felsőoktatási intézmény. A Police Academy csupán a belépő rendőrök képzésére, valamint továbbképzésekre szolgáló intézmény a nagyobb városokban.

Egyetemi események, aktuális tapasztalataim

Vajon lehetséges-e, hogy egy egykoron súlyos bűnöző, aki több mint 13 évet ült börtönben, ebből több mint 9 évet magánzárkában, előadást tartson az MSU Denveren? Igen, lehetséges! Az említett személy közvetlenül a szabadulása előtt jó útra tért, majd egyházi segítőnek állt, megnősült, kerítésépítéssel foglalkozik, könyvet írt, és igyekszik minél többet tenni azért, hogy minél kevesebb fiatal kössön ki szervezett bűnbandák csapdájában.

„Amikor benne vagy, úgy érzed, hogy minden szuper, sok barátod van, ők a családod, akik megvédenek, és közösen bármire képesek vagytok; de egy idő után rájössz, hogy csupán két út marad számodra, a börtön vagy a halál. A gang függővé tesz, egyre jobban a részese akarsz lenni. Mindenféle balhéban benne voltam már fiatalon, és nem csoda, hogy 18 évesen már bevarrtak. Amikor bekerültem, az első nap a börtönudvaron jól megverték, aztán megtanultam túlélni. Lassan megtanultam, hogy a dolgok odabent is a kultúra köré épülnek, az embereket könyvekkel lehet alakítani. Én magam is rengeteget olvastam, főleg háborús könyveket.

Visszatekintve öt utat látok, amit a gang tagjai bejárhatnak:

1. Börtön: gyakori, hogy odabent erősödik a ganghez kötődés, mert erős az egymástól való függőség. Több gang odabent alakul és idekint fejlődik tovább.
2. Halál: a képeken látható emberek valamennyien a „testvéreim” voltak és mind meghaltak.
3. Drogfüggőség: sajnos sokan a drogterjesztés mellékhatásaként a szerek rabjai lesznek.
4. Sokan egész életükre mozgássérültek lesznek a balhék során vagy a börtönben szerzett súlyos sérüléseknek köszönhetően.
5. A legkevesebben az ötödik utat választják, a változást, hogy kiszállnak. Ismerek olyat, aki ma már lelkészként dolgozik, én magam is a Jóisten felé fordultam.

Arra biztatom a kallódó fiatalokat, hogy válasszanak másik utat és legálisan keresenek sok pénzt, mert lehet így is. Nehéz az út, hinned kell magadban, és persze sokan félnék a bosszútól, többeknek utánanyúlnak.”

Az utóbbi hetekben a hospitálásaim során erősödött az a tapasztalatom, hogy az oktatók nagyon alaposan felkészülnek az órákra, a hallgatóknak minden anyag előzetesen rendelkezésére áll, és az órák nagyon gyakorlatorientáltak. Igyekeznek aktuális témákon, jogeseteken keresztül megvilágítani a legfontosabb kérdéseket, izgalmas, érdeklődésüket felkeltő impulzusokat adni a hallgatóknak. A legtöbb oktató meghív vendégelőadókat is az órájára, erősítve a fenti prioritásokat. Fontos tapasztalat az is, hogy az interaktív órákon túl megkerülhetetlen, hogy minden hallgató prezentációt tartson a félévben legalább egy alkalommal, amihez az oktató jól használható és kézzelfogható segédletet ad. A prezentáció értékelése pedig a hallgatók bevonásával közösen történik egy részletes értékelőlap segítségével. Így nem kizárólag az oktató értékeli, hanem minden egyes résztvevő.

Az őszi során volt alkalmam találkozni Jason Mollendor-ral, Auraria Campus Police Department parancsnokával, aki 23 éve dolgozik a campuson. A 35 fős rendőrség az egyedüli független campusrendőrség Coloradóban, a többi hasonló rendőrség ugyanis az egyes egyetemekhez tartozik. Az ACPD-t Colorado állam alapította, ugyanis három egyetem osztozik a közös campuson. Nagyságrendileg 45 000 polgár közbiztonságért felelnek, ebből 39 000 hallgató. Chief Mollendor bemutatta a rendőrség működését, és elárulta, hogy amennyiben minden jól megy, akkor a közeljövőben komplett önálló épületet kap a rendőrség a Campuson.

A rektor – Jenine Davidson – rendszeresen (félévente 2-3 alkalommal) tart egy-egy órás nyilvános beszélgetést (President Fireside chat) kiemelkedő szakemberekkel, vezetőikkel, és a beszélgetések elérhetők a YouTube-on. Ősszel előbb egy aurorai soul food sztár chef, Adrian Miller,⁴ majd pedig Jenna M. Seidel,⁵ a National Security Agency coloradói vezetője volt a vendég. Előbb 40 perc beszélgetés a rektor

⁴ President's Fireside Chat with Adrian Miller, the „Soul Food Scholar”.

⁵ President's Fireside Chat with Jenna M. Seidel.

moderálásával, majd 20 percben a közönség kérdezhet. Utóbbi beszélgetésből kiderült, hogy az NSA helyi vezetője szerint az információgyűjtésnek, a partnerségnek és együttműködésnek hatalmas jelentősége van. A legfontosabb képességek a jövőben a krízismenedzsment, az alkalmazkodás és a gyors reakció. „Légy nyitott és tanulj másoktól! Rendszerint leültetem a vezetőimet, és számos témában hasznos az, hogy valamennyinek más nézőpontja van.”

Örömmel vettem részt a *3rd Annual MSU Denver Research Symposium*on 2024. október 18-án a konferencia-központként üzemelő St. Cajethan-kápolnában. A rendezvényt elegáns előkészületek előzték meg, igényes programfüzet és frissítő várta a résztvevőket, a végén ebéd 50-60 fő részvételével. Körben a teremben a bemutatott kutatások kinagyított poszterei, amelyek kiválóan szemléltették a közvetíteni kívánt tartalmat. A főszervező a nyitóbeszédében arról beszélt, hogy korábban nem volt információcsere a kutatók között, nem tudtak részleteket egymás kutatásairól. Arra biztatott minden résztvevőt, hogy tanuljunk egymástól, beszéljünk, kollaboráljunk tudományterületeken átívelő módon. Az első két konferencia eredményeként ez a multidiszciplináris együttműködés komoly lendületet kapott.

Külön szeretném kiemelni, hogy a hallgatók bevonása a kutatás folyamatába fontos, mert a kutatás nem csak az oktatók terepe. Ennek összefogására az MSU-n külön igazgató van az egyes karokon (*undergraduate research*). Az eseményen adják át a legjobb előadó díjat (*excellent speaker award 2023*) is.

A tavalyi év legjobb előadója egy korallokkal kapcsolatos kutatási projektjükről mesélt; kiemelte, hogy a hallgatók testközelből, élesben megtapasztalják, hogy miről is tanulnak, és egy izgalmas kutatás részesei lehetnek. Gyorsan világhossá vált számomra, hogy az ezekbe a kutatásokba bevont hallgatók könnyen elköteleződnek az intézmény felé, így a bevonásuk egyfajta befektetés a jövőbe, mert így nem csupán mesterképzésre maradnak itt, hanem PhD-hallgatói és oktatói utánpótlásra is szert tesz az intézmény.

Elképesztően izgalmas, speciális és szerteágazó témák forogtak 7-7 percben. Fülemben is csengett egy kedves szerzetes barátom gondolata, miszerint a legnehezebb 7 percben összefoglalni egy órányi mondanivalódat, de ha sokat készülsz, lehetséges. És valóban, remek előadásokat hallottam tudományterületeken átívelő módon, amelyek felkeltették az érdeklődésemet.

Novemberben lehetőségem volt részt venni egy tanóra keretében a Denver Police Crime Lab látogatáson, ami kiváló betekintést nyújtott a kriminalisztikai szakemberek szerteágazó munkájába a tűzvizsgálattól a fegyverszakértői munkáig. Akit érdekel ez az izgalmas terület, annak ajánlom a figyelmébe az alábbi linken elérhető online túrát a Denver Crime Labben.⁶

Az NKE-n évtizedes hagyománnyal rendelkező Közös Közszolgálati Gyakorlathoz hasonló gyakorlatra került sor az MSU Denveren novemberben egészségügyi területen, hiszen ez kiemelt képzési terület itt az MSU-n. Az orvosi hibák körülbelül

⁶ Denver Crime Lab.

80%-a kommunikációs hibák miatt következik be. Az egyik nagy kockázatú terület az egészségügyi szolgáltatások körében, például a sürgősségi egészségügyi szakemberek és az ápolónők közötti átadás. „Egy katasztrófa bekövetkeztekor nagyon fontos, hogy világos parancsnoki láncot alakítsunk ki, amelyben mindenki tisztában van szerepével és felelősségével” – mondta Kris Caudill, a Denveri Metropolitan State University Tűz- és Vészhelyzeti Reagálási Programjának hallgatója.⁷

Örvendetes fejlemény, hogy a prof. Hyon Namgunggal és prof. Füstös Jánossal közösen, a 2025. tavaszi félévre meghirdetett *Study Visit Hungary* című kurzusunk iránt komoly érdeklődés tapasztalható, a csoport gyakorlatilag megtelt. A jelentkező hallgatók 3 felkészítő órán vesznek részt, amelynek anyagából tesztet írnak, majd ezt követően kerül sor a 10 napos tanulmányútra (március 18–28), ahol szakmai látogatások keretében érdemi bepillantást kaphatnak a magyar igazságszolgáltatási és rendészeti munkába (bíróság, ügyészség, rendőrség, önkormányzati rendészet, büntetés-végrehajtás, kibervédelem, országgyűlés), és ellátogathatnak Budapest és Magyarország látványosságaihoz, miközben a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen a csodálatos Ludovika Campus lakói lehetnek erre az időre.

Fulbright Enrichment Seminar, Cleveland (2024. december 3–6.)

Meglehetősen hideg, szeles helyre, Clevelandbe szervezték az idei Fulbright-szemináriumot, amely az USA-ban tartózkodó Fulbright-ösztöndíjasok legnagyobb találkozója, konkrétan a világ 58 országából 122 Fulbright Scholar volt együtt négy napon keresztül. A résztvevők között három magyar volt: Kocsis B. János (Corvinus Egyetem), Fazekas Bálint (Budapesti Műszaki Egyetem) és jómagam. Remek szakemberekkel találkoztunk a világ minden részéről, volt alkalmunk beszélni kultúráról, szakmáról, kutatásról és aktuális történésekről. A Fulbright-program presztízsét nem pusztán a több tucatnyi Nobel-díjas adja, akik egykoron Fulbright-ösztöndíjasok voltak, hanem az a hatalmas, kiterjedt és jól működő alumnirendszer, amely az egész világot behálózza. Egy-egy ilyen rendezvény életre szóló élményt jelent a résztvevőknek, és meghatározó emberi és szakmai kapcsolatokat eredményezhet.

Az idei szeminárium témája az egészségügy volt. Az előadásokból és panelbeszélgetésekből, szakmai látogatásokból kiemelném annak a bemutatását, hogy mennyire eltérő módon férnek hozzá az egyes társadalmi csoportok az egészségüghöz. Egy fehér család egészségügyi kiadásainak 1 dollárja egy fekete család esetében csak 12 centet tesz ki, ennek megfelelően a feketék várható élettartama is alacsonyabb, mint a fehéreké. Míg a dohányosok aránya az USA-ban 20% alatt van, addig Clevelandben 35%. A magas arány visszaszorításának lehetőségét elsődlegesen a magasabb adóztatásban látják. Az előadásból megtudtuk, hogy mi határozza

⁷ PHARE 2024.

meg a közösségek, a társadalom egészségügyi állapotát. Legnagyobb részben (40%) szocioökonomiai szempontok: iskolázottság, havi bevételek, közbiztonság, családi támogatás; másodsorban (30%) az egészségügyi szokások (dohányzás, alkoholfogyasztás, mozgás; harmadrészt (20%) az egészségügyi ellátórendszer; negyedrészt (10%) a lakókörnyezet.

Az is kiderült, hogy az irányítószám nagyban meghatározza az egyén egészségügyi kilátásait. Clevelandben nagyon magas a tüdőrákos megbetegedések száma, az ólommérgezés, valamint a közlekedési baleseti halálozás. A saját gépjárművel történő közlekedés azonban teljesen általános, ez a kitettség az egész USA-ra általában jellemző. Az egyik kórházban végzett felmérés szerint a kórház 8000 alkalmazottjának 97%-a jár saját gépjárművel.

A clevelandi repülőtéren várakozva beszélgettem egy rendőr kollégával, aki 1993 óta szolgál, és nagyon várja már, hogy másfél év múlva nyugdíjba vonulhasson, ugyanis egyre nagyobb a nyomás, és egyre kevesebben vannak. Egyszerűen nincs rendőri utánpótlás, miközben a városban jelentős a szegénység, aminek következtében nagyon magas a bűnözés, különösen a vagyon elleni bűncselekmények aránya, így komoly nyomás nehezedik a bűnüldöző szervekre. Talán kevesek számára ismert, hogy az Egyesült Államokban mennyire nagy probléma a szegénység, a társadalom egy meghatározó része él egyik napról a másikra vagy éppen mélyszegénységben.

Őszi élmények és a mindennapi élet

A családom továbbra is élvezi a denveri életet. A gyermekeim – Anna, Szonja és Áron – szépen beilleszkedtek az iskolába, továbbra is szeretnek járni, kihasználják a remek szabadidős lehetőségeket és szépen haladnak az angol nyelvvel is. A felségem, Zsófi a háztartás vezetése mellett intenzíven tanulja a nyelvet a nyelviskolában. Közben kivételes lehetőséget kapott az MSU Denveren, hogy sport és rekreáció témában előadásokat hallgasson, miközben anyagot gyűjt *Colorado rekreációja* című szakdolgozatához, amit a Testnevelési és Sporttudományi Egyetem mesterképzésére ír.

Az ősszel csodálatos idő volt, szinte október végéig rendszerint 20-30 fokig (*Celsiusig*) emelkedett a napi hőmérséklet, és szinte minden nap sütött a nap. A november is barátságos volt, mert megjött a hó, és délutánra a hideg napokon is kellemesen felmelegedett az idő, az állandó napsütés jobb kedvre derít. Az emberek hőháztartása egyébként jelentősen eltér a miénktől, szinte soha nem fáznak, ősszel sokan járnak rövidnadrágban, pólóban és papucsban. December elején az egyik reggel, amikor -1 fok volt, és vittem iskolába a lányomat, a kis középiskola diákjai 90%-ban egy szál pulóverben érkeztek az iskolába, sapkát senki nem viselt.

Október 21-én hivatalosan elkezdődött a síszezon Coloradóban, Wolf Creek megnyitotta a kapuit és megkezdte a 85. síszezonját. A legtöbb síterepen még várják a havat, novemberben kinyitnak a terek korlátozott kapacitással, majd a decem-

beri ünnepekre eléri a teljes kapacitást. Colorado tucatnyi világhírű sítereppel várja a sízés szerelmeseit, a terek többsége 3-4000 méteres magasságban működik, és a liftárak meglehetősen borsosak, kivéve, ha éves bérletet vesz az ember elővéltelben. December 6–15-ig a világ legjobb alpesi sízői Beaver Creek-ben adnak randevút egymásnak, hogy a legendás Birds of Prey lesiklópályán mérjék össze tudásukat. Hatalmas élmény volt, hogy magyar sioktatóként, a 700 önkéntes egyikeként a Talon Crew Teamben három hétvégén én is a pályán dolgozhattam ezen az eseményen és közvetlen közelről láthattam a világ legjobbjaiknak versenyét.

Az MSU Denver meteorológus professzora szerint kiváló, hóban gazdag télre van kilátás, olvasható a vele készült interjúból az egyetemi lapban.⁸

Az első hó november elején a választásokkal érkezett meg Denverbe, egészen pontosan kedden kezdett esni, és szombatig körülbelül 60-70 cm esett, ezért szerdán gyalog mentünk a gyerekekkel suliba, akik nem győztek betelni a hóval, napokig játszottak, hóembert és hóvárat építettek az utcabeli gyerekekkel. A lányaim, miután az iskolában hallották, hogy az osztálytársaik jó zsebpénzt kerestek hólapátolással, maguk is szerencsét próbáltak. Két nap alatt együtt több mint 100 dollárt „lapátoltak össze”, és komoly sikerélményként élték meg a történeteket, a szomszédok nagyon kedvesen és örömmel fogadták őket.

Az őszi szünetet és a rendelkezésre álló hosszú hétvégeket jórészt arra használtuk, hogy számos nemzeti parkot fedeztünk fel. Most ezekből egy kis ízelítő. Az egyik legjobb befektetés azoknak, akik több nemzeti parkot is szeretnének megnézni USA-szerte egy éven belül, az úgynevezett America the Beautiful éves bérlet,⁹ amely 80 dollárba kerül és egy autónyi látogatónak korlátlan belépést biztosít egy éven keresztül az USA összes nemzeti parkjába. Ez meglehetősen méltányos az egyszeri 20-35 dolláros belépési díjak fényében. Egyes nemzeti parkok külön időpontfoglalási rendszert is üzemeltetnek óránkénti belépési időablakkal, hogy elkerüljék a túlzott zsúfoltságot. Nemzeti parkból egyébként 63 van az Egyesült Államokban, amelyek hihetetlenül változatosak; ezenkívül van még több száz úgynevezett State Park, amelyek az egyes államok gondozásában állnak.

Az Arches Nemzeti Park¹⁰ Denvertől délnyugatra, mintegy 350 mérföldre található, talán kevésbé ismert, de fantasztikusan érdekes park. A kontrasztos színek, földformák és textúrák semmi máshoz nem hasonlító tájat alkotnak. A parkban több mint 2000 ablakszerű természetes kőboltozat, több száz égbe törő csúcs és hatalmas sziklafalak találhatóak. A vörös sziklás csodaország képződményeivel lenyűgöznek, ösvényeivel felfrissítenek, naplementéivel pedig inspirálnak. A park egyik izgalmas emléke John Wesley Wolfe uniópárti szabadságharcos épen maradt kunyhója. Wesley állítólag Vicksburg ostroma során súlyos lábsérülést szenvedett, és a hadseregtől történt elbocsátása után költözött Moabba. A 12-14 négyzetméteres kunyhóban ele-

⁸ SLATTERY 2024.

⁹ America the Beautiful Pass.

¹⁰ Arches Nemzeti Park.

inte a fiával élt, de később a lánya is ide költözött a családjával, így a krónikák szerint hatan osztoztak a kis hajlékon.

A Grand Canyon Nemzeti Park¹¹ a világ egyik leglátogatottabb nemzeti parkja. A Colorado folyó 17 millió év alatt alakította ki a csodálatos kanyont. A teljes egészében Arizona államban található park hossza 447 km a Colorado folyótól és a szomszédos hegyvidékek által övezve. A 11 törzsi közösség ősi hazájában található Grand Canyon az erózió egyik leglátványosabb példája a világon, helyenként 2 km mély, páratlan, lélegzetelállító élményt nyújt bármelyik látogatható pontjáról. Érdekesség, hogy a kanyon peremén haladó túraútvonalakon a rémisztő mélység ellenére nincsen kerítés, csak a kilátópontoknál. A Nemzeti Park Őrszolgálat sajnálatos nyilván tartást vezet azokról a vakmerő turistákról, akik egy-egy fénykép miatt túl sokat kockáztattak és életüket veszítették, mélybe zuhantak. Sok olyan turista is van, aki fizikai teljesítőképességét értékeli túl és lent reked a kanyon mélyén, vagy sérül meg túra közben, így szinte félóránként megjelenik a mentőhelikopter.

A Zion Nemzeti Park¹² ámulatba ejt krémszínű, rózsaszín és vörös homokkő szikláival, amelyek ragyogó kék égboltba emelkednek. A Zion egyedülálló növény- és állatvilága elvarázsol. A látványosságok zömét rejtő völgy csak a park által üzemeltetett buszokkal látogatható, de a Visitor Centernél található hatalmas parkoló reggel 7.30 magasságában megtelik, utána már csak a parkon kívülről induló buszokkal lehet bejönni. A park egyik izgalmas attrakciója egy olyan kombinált túra, amelyet részben a folyóban tesz meg az ember, ezért csak vízálló ruhában lehet elindulni. Azonban ügyelni kell, mert egy-egy heves esőzés következtében akár fél óra alatt akkorát emelkedhet a vízszint, hogy elzárhat útszakaszokat, előnthat barlangokat és veszélybe sodorhat elővigyázatlan turistákat.

Nagy élmény volt feleségem rokonainak – a Simkó családnak – meghívására Új-Mexikóba látogatni és megismerni egy sejtelmes, izgalmas, színes államot és a kultúrák keveredését. A látogatás egyik csúcspontja a világon egyedülálló, évente megrendezett hőlégballon-fesztivál volt, amikor a világ minden részéről érkező több száz ballon találkozik Albuquerque-ben és színesbe öltöztetik csodálatos ballonjaikkal az égboltot. Új-Mexikó egyebek mellett lenyűgöző sivatagi tájakkal, lélegzetelállító hófödte hegyekkel, pezsgő meleg forrásokkal és figyelemre méltó nemzeti emlékekkel van megáldva. Mindeközben az európai, amerikai, indián és mexikói örökség keverékével az állam egyedülállóan színes. Mindezeket figyelembe véve talán nem csoda, hogy Új-Mexikót „a varázslat földjeként” emlegetik. Itt található a világ egyik legsejtelmesebb kisvárosa, Los Alamos, az atombomba születési helye is.

Az üzemanyag árában hatalmas különbségek vannak városon, államon belül és államok között is. Ez gyakran 1 dolláros eltérést is jelenthet. Eddig legolcsóbban éppen az utóbbi hetekben tankoltam, amikor 2,39 dollár volt egy gallon (3,8 liter) benzin, korábban egy dollárral magasabb is volt az ár, és turisztikai látványosságok

¹¹ Grand Canyon Nemzeti Park.

¹² Zion Nemzeti Park.

közelében még ennél is többet kell fizetni. Itt a személyautók nagyobb része benzines. Néhány töltőállomáson, ha készpénzzel fizet az ember, olcsóbb az ár 10-20 centtel gallononként. Nem ritka, hogy egy termékért vagy szolgáltatásért többet kell fizetni, ha kártyát használunk, ugyanis kártyahasználati díjat számítanak fel.

A coloradói magyar közösség az egyik legnagyobb az Egyesült Államokban. Cleveland, New York és Denver a magyar fellegvárak, míg a kontinensen még Torontóban él jelentős magyarság. Megható élmény volt a viszonylag népes, de mégis egyre csökkenő Coloradói Magyar Közösség által az 1956-os forradalom évfordulója alkalmából szervezett megemlékezésén részt venni a denveri Magyar Szabadság Parkban. A megemlékező beszédet Megyesy Jenő ügyvéd, a magyar közösség vezetője mondta, aki érzékletesen rávilágított az 1956-ban a hazájukat elhagyó magyarok és leszármazottaik „nagykövet” szerepére, ami manapság különös jelentőséget kap. Az Egyesült Államokban elsőként 1968-ban Denverben állítottak emlékművet az 1956-os forradalom és hősei emlékére. A Magyar Szabadság Parkot Denver városa adományozta erre a célra.

Nagyon megörültem, amikor kiderült, hogy a közvetlen szomszédunk Aurorában egy magyar ember. Attila 3 éves volt, amikor kijöttek, 1956-ban Sopronból indultak a szüleivel, gyalog mentek át Ausztriába. Édesapja, Imre aktív volt a coloradói magyar közösségben, még beszédet is mondott az 1956-os emlékműnél, emlékszik vissza a fia. A szülők magyarul beszéltek otthon, de ahogy Attila iskolába került, lassan kezdett elkopni a magyar. Mostanra magyarul szinte egyáltalán nem beszél, nevét angolosította (Alen), érteni jórészt ért, és ő már nem tud a magyar közösségről sem. Kérdeztem, hogy volt-e azóta Magyarországon. Azt válaszolta, hogy nem. Gyakorlatilag egyetlen generáció alatt eltűnt a magyarsága és mindennemű kötődése a szülőföldjéhez.

Van számos örvendetes ellenpélda is. Megyesy Jenő elismert jogász, korábbi tiszteletbeli konzul sokat tesz a coloradói magyar közösségért, az amerikai-magyar kapcsolatok fejlesztéséért, és immár évtizedek óta végez jótékonyági tevékenységet önzetlenül a Magyar Máltai Szeretetszolgálat javára. Megjegyzem, hogy kiváló és aktív szíró, ha teheti, szezononként közel 100 napot síel. Rajta keresztül ismertem meg a Vastagh házaspárt, Istvánt és Mártát, akik a világhírű síterep, Vail mellett Eagle-ben élnek. A sízés megszállottjai mindketten, gyermekeik Márta és Péter is versenyeztek, lányuk magyar színekben indult a Salt Lake City-i olimpián. Magyar-ságukra büszkék, azt féltve őrzik, családon belül magyarul beszélnek, hazajárnak és mindenben tájékozottak, ami otthon történik. Magyarságuk ékes bizonyítéka odaadó és önzetlen vendégszeretetük a magamfajta messziről jött „idegen” honfitársuk felé is.

Cherry 65 év körüli kedves, idős hölgy, aki minden nap sétál Scotch nevű kutyusával, szörnyű balesetről mesélt, amelyben egy munkatársának a fia teljesen véletlenül meghalt. Az utcában „szokásos” gyorsulási verseny volt. Utánanéztem a közlekedési mutatóknak, amelyből kiderült, hogy Colorado és azon belül Aurora halálos baleseteinek statisztikája szörnyű. Coloradóban a halálos kimenetelű közlekedési balesetek

száma a tavalyi évig folyamatosan nőtt, 2023-ban 716 halálesetet regisztráltak, ami 6%-os csökkenés a 2022-es „rekordot” jelentő 764 halálos áldozathoz képest. 2023 júliusa volt a legrosszabb hónap a halálos közlekedési balesetek tekintetében, az államban egyetlen hónap alatt 90 ember halt meg. A következő városokban veszítette legtöbb ember az életét: Denver – 73; Aurora – 63; Colorado Springs – 48; Pueblo – 23; Lakewood – 21.¹³ Összehasonlításképpen: Magyarországon, amelynek lakossága 50%-kal nagyobb Coloradónál, 2023-ban 303 fő veszítette az életét a közutakon.

2024 első hat hónapjában 294-en haltak meg a coloradói utakon, ami 9%-kal kevesebb, mint tavaly ilyenkor. Ezen baleseteket előidéző legfontosabb tényezők: a sebesség, a nem megfelelő műszaki állapotú gépjárművek, figyelmetlenség és az alkoholos, kábítószeres befolyás.¹⁴

Az utakon hajmeresztő helyzetekbe kerül az ember nap mint nap, nagyon kell figyelni. Sok a szabálytalan és figyelmetlen vezető, rengetegen vezetnek jelentősen sebességhatár fölött, és számos tárgy van az utakon, veszélyes helyzeteket előidézve. A fiatalok 16 éves kortól vezethetnek, de ha másként nem tudnak iskolába járni, akkor az otthonuk és az iskola között már 14 éves kortól (!) is engedélyt kapnak arra, hogy volán mögé üljenek. A rendőrségnek, úgy tűnik, nincs kapacitása traffipaxolni, vagy az említett gyorsulási versenyeket felszámolni.

A gyerekeim izgatottan várták a halloweent, ami valójában már egy héttel korábban elkezdődött iskolai és más rendezvényekkel, ahol játékokkal vagy egyszerű *Trick or treat*-tel lehetett cukorkát vagy csokoládét gyűjteni; a gyerekek mellett sok szülő is beöltözött jópofa jelmezekbe. Október 31-én a gyerekeim már kora délután beöltözve, rajtra készen vártak, majd öt óra körül nekiindultunk, amikor még szinte senki más nem volt az utcán. A környéken a házak többségét feldíszítették, némelyik szomszéd pénz és energiát nem kímélve extrát alkotott. Szinte mindenki készült körülöttünk, legalábbis a gyerekeket szívesen látták és édességgel kínálták. Volt olyan szomszéd, aki egy hihetetlenül profi szellemházat épített, amit megnézhettek a látogatók. A tulajdonos elmondta, hogy az elmúlt 20 évben mindig hozzátett valamit a „kiállításához”. Sok kedves emberrel találkoztunk, megismerkedtünk kiváló szomszédokkal, akik szeretettel fogadták a gyerekeket és bennünket is, mindenkinek van ilyenkor néhány kedves szava. Volt, aki saját főzésű sörével kínált. A gyerekek sok édességet és még több élményt gyűjtöttek.

Meg kell mondanom, hogy a „fogyasztási spirál” jól ki van találva és láthatóan kiválóan működik. Augusztustól számtalan „halloween spirit” elnevezésű bolt nyílt, amelyek 2-3 hónapig működnek, de csak itt elérhető hihetetlen választékban, és mindent árultak, ami ehhez az eseményhez kapcsolódik. Egy hónappal később Thanksgiving, azaz hálaadás a következő ünnepkör, ami újabb hatalmas vásárlási hullámot generál. Szűk egy héttel hálaadás előtt voltunk a Costcóban, ahol a megszokott vásárlói kör háromszorosa volt, hosszú kígyózó sorok. A csütörtökön elfogyasztott sok millió pulyka

¹³ Colorado Traffic Deaths, 2023.

¹⁴ Colorado Traffic Deaths, 2024.

után következik a Black Friday, a vásárlás dedikált ünnepe, persze már napokkal korábban elérhető az ajánlatok. A következő hétfőn pedig jön a Cyber Monday, újabb kiváló alkalom a pénzköltésre. A hálaadást követő napokban az amerikaiak többsége feldíszíti a karácsonyfát, és várják, hogy a Mikulás – és nem a Jézuska – meghozza az ajándékokat.

Mi is megsütöttük a magunk fiatal pulykáját, ahogy azt ilyenkor illik, lilakáposztával és burgonyapürével került az ünnepi asztalra.

A hálaadást követő napoktól pedig természetesen már minden a karácsonyról szól, a hozzávalókról és az ajándékokról. Nincs tehát megállás, a kereskedelem egész ősszel csúcsra van járva, csak győzze az ember.

Itt, Coloradóban sokan élnek azzal a lehetőséggel, hogy 10-15 dollárért online engedélyt váltanak ki, és a meghatározott erdőterületen, fenyőültetvényen bármelyik fenyőfát kivághatják maguknak karácsonyra. Ez kiváló családi program, és segít az erdők ritkításában.

Jó hírek otthonról

Folyamatos kapcsolatban vagyok az otthoniakkal, igyekszem tájékozott maradni, és persze az érdeklődőkkel megosztani az itteni tapasztalataimat. Sőt, amikor tehetem, bekapcsolódom otthoni online eseményekbe is. Örömmel tapasztalom, hogy az egyéves amerikai távollétem alatt is a vérkeringés része maradhatok, számolnak velem, ebben erősítenek meg az alábbi pozitív fejlemények.

Életemben először vettem részt reggel 6 órakor PhD-védésen október 10-én, ez persze a 8 órás időeltolódásnak és az online részvételi lehetőségnek köszönhető. Nagy öröm volt ugyanis online végigkövetni, hogy Lippai Zsolt rendőr alezredes a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszéki kollégám és PhD-hallgatóm magabiztosan védte meg doktori disszertációját, ezzel *summa cum laude* fokozatot szerzett. Zsolt az elmúlt években rengeteg időt és energiát fordított a dolgozat megírására, és egy átfogó, nagyívű, hiánypótló munkát tett le a bírálók asztalára. Ráadásul tette mindezt NKFIH Kooperatív Doktori Program ösztöndíjjal. A MÖR Tanszékhez történő csatlakozása óta eltelt öt év alatt több mint 100 tételből álló MTMT közleménylistát és 7-es Hirsch-indexet épített fel, és végez évről évre utcahosszal az NKE TÉR értékelésben a kategóriája élén. A műhelyvita és a nyilvános véde alalmából a felé irányuló kitüntető érdeklődés és az elhangzott bírálatok is jelzik, hogy személyében olyan kiváló rendőr ért a szakmai pályafutása egyik csúcspontjára és szerezhetheti doktori fokozatot, aki nagyon sokat dolgozott ezért. Vele együtt öt év alatt 5 PhD-fokozatot adott a MÖR Tanszék az egyetemi közösségünknek.

Október 25-én szintén reggel 6-kor bekapcsolódtam a Magyar Tudományos Akadémia Rendészeti Albizottság online ülésébe, ahol az egyetlen napirend a tisztújítás volt. A jelen lévő tagság ismételten Kerezsi Klárát választotta elnöknek, míg alelnöknek Sallai Jánost és engem tiszteltek meg bizalmukkal. A Bizottság Titkára

továbbra is Molnár István Jenő. Alelnökké választásom nagy megtiszteltetés. A rendészettudomány további megerősítését és fejlesztését személyes küldetésemnek tekintem, ehhez egyetemi oktatóként, kutatóként, vezetőként, hivatásos rendőrként, valamint a *Magyar Rendészet* főszerkesztőjeként és az MTA RAB alelnökeként egyaránt szeretnék aktívan hozzájárulni. A rendészettudomány akadémiai képviselője kiemelten fontos feladatunk, ebben örömmel vállalom aktív szerepet a jövőben.

Októberben derült ki, hogy a Magyar Egyetemi-Főiskolai Sportszövetség Képzésfejlesztési és Oktatási Bizottságában is alelnöknek választottak, a megtisztelő felkérésnek örömmel teszek eleget, képviselve az NKE és a Ludovika Sportegyesület érdekeit is.

Novemberben kaptam egy örömteli tájékoztatást Dános Valér tábornok úrtól, a *Belügyi Szemle* főszerkesztőjétől, hogy az Erdős Ákossal és Szabó Andreával közös tanulmányunk (*Az intézkedéstaktikai képzés kompetenciafejlesztő hatásával kapcsolatos hallgatói percepciók kvantitatív vizsgálata a pénzügyőrök körében*) az idei évben publikációs díjjal jutott el.

I. MSU Denver – Ludovika UPS workshop

Az egyéves kiutazásom előtt fontos feladatot kaptam Deli Gergely rektor úrtól, ami arról szólt, hogy kutassak fel és válasszak ki tehetséges, fiatal (45 év alatti) oktatókat/kutatókat a Rendészettudományi Karról, akiket felkészítünk egy intenzív szakmai tanulmányútra. Ezzel párhuzamosan szerveznem kell egy szakmai eseményt még az itt-tartózkodásom során, erősítve a két egyetem együttműködését, ösztönözve minél több közös szakmai projekt elindítását.

Örömmel jelentem, hogy intenzív munkával mindkét feladattal célegyenesbe fordultam. Az *I. MSU Denver – Ludovika UPS workshop* időpontját és programját kitűztük, az általam vezetett szervezőbizottság megkezdte az előkészítő munkát és a szervezést.

Egy két hónapos kiválasztási folyamat eredményként négytagú bírálóbizottság állt fel Füstös János és Hyon Namgung professzorok, Szegedi László mb. oktatási rektorhelyettes, valamint jómagam részvételével. A jelöltek írásbeli pályázatot nyújtottak be, majd szóban hallgattuk meg őket. A bírálóbizottság egyhangú álláspontja alapján, a rektori jóváhagyást követően az alábbi személyek utazhatnak áprilisban Denverbe:

- Czenczer Orsolya egyetemi docens (Büntetésvégrehajtási Tanszék),
- Tiszolczi Balázs egyetemi adjunktus (Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék),
- Mészáros Bence egyetemi docens (Krimináltaktikai és Kriminálmódszertani Tanszék),
- Rémai Dániel mb. tanszékvezető (Terrorelhárítási Tanszék),
- Erdős Ákos egyetemi adjunktus (Határrendészeti Tanszék).

Reményeink szerint a workshop és az NKE-delegáció tavaszi látogatása jelentősen előmozdíthatja a további intenzív együttműködést a két intézmény és az érintett oktatók között.

Denver, 2024. december 10.

Felhasznált irodalom

- America the Beautiful Pass. Online: www.nps.gov/planyourvisit/passes.htm#america-the-beautiful-passes
- Arches Nemzeti Park. Online: www.nps.gov/arch/index.htm
- CDOT, CSP, and DMV Announce Progress in Reducing Traffic Deaths in 2023. Online: www.codot.gov/news/2024/january/progress-in-reducing-traffic-deaths-in-2023
- Colorado Traffic Deaths, 2023. Online: www.denverpost.com/2024/01/27/colorado-traffic-deaths-2023-pedestrians/
- Colorado Traffic Deaths, 2024. Online: www.codot.gov/news/2024/july/cdot-data-shows-positive-trends-in-traffic-safety-2024
- Denver Crime Lab. Online: www.youtube.com/watch?v=6urbx8-7qlM
- Fireside Chat with Jenna M. Seidel. Online: www.msudenver.edu/university-events/president/fireside-chats/
- Grand Canyon Nemzeti Park. Online: www.nps.gov/grca/index.htm
- MSU Denver Proposed Staffing Pattern. Online: www.msudenver.edu/wp-content/uploads/2023/01/FY2023-Staffing-Pattern.pdf
- MSU Denver Tuition and fees 2024/2025. Online: www.msudenver.edu/wp-content/uploads/2024/10/Undergraduate-Tuition-Tables-Revised-AHEC-Fees-2025.pdf
- PHARE, Cory (2024): Simulated Disaster Provides a Road Map for Rescue. *RED*, 2024. november 11. Online: <https://bit.ly/3WiwWH7>
- President's Fireside Chat with Adrian Miller, the „Soul Food Scholar”. Online: www.msudenver.edu/president/videos/
- SLATTERY, Jessica (2024): Get Ready for an Epic Ski Season in Colorado. *RED*, 2024. október 4. Online: <https://bit.ly/4fY1SU3>
- Zion Nemzeti Park. Online: www.nps.gov/zion/index.htm

Sokszínű Kar Konferencia VI. - Szemelvények a Rendészettudományi Kar oktatóinak interdiszciplináris előadásaiból

ÜRMÖSNÉ Simon Gabriella,¹ KOVÁCS Éva,² KUDAR Mariann³

A tanulmány a Sokszínű Kar interdiszciplináris konferenciasorozat hatodik rendezvénye előadásainak szemelvényeit mutatja be dióhéjban. A konferencia olyan diszciplínákat és témaköröket sorakoztatott fel, mint a kriminológia, kriminológia, kiberbűnözés, helyszínelés, kábítószeres, rendészettudomány és a jog, bölcsészet és társadalomtudomány, magánbiztonság, kvantumtechnológia, sport és kiképzés a rendészettudomány területén: intézkedéstaktika; fizikai alkalmassági; szolgálati kutyák, idegennyelv-oktatás, nyelvtudomány, nyelvészet, kommunikáció, talentumföldrajz, jó gyakorlatok az oktatásban, innovatív módszerek a rendészeti felsőoktatásban, a vallás szerepe, valamint hallgatói felmérések és vizsgálatok.

Kulcsszavak: rendészettudomány, magánbiztonság, tankönyvfeljesztés, talentumföldrajz, fizikai felvételi teszt

Szemelvények a Rendészettudományi Kar oktatóinak interdiszciplináris előadásaiból

Hatodik alkalommal rendezte meg a Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátusa a *Sokszínű Kar Konferenciát*, amelyen nem kevesebb mint 38 előadó vett részt, némelyikük társelőadóval vagy társszerzővel. A konferenciát Prof. Kovács Gábor vezérőrnagy, a Rendészettudományi Kar dékánja nyitotta meg köszöntőbeszédével, a tudományos értekezést pedig Balláné Füstler Erzsébet professor emerita vezette fel nyitóelőadásával.

¹ Lektorátusvezető, egyetemi docens, angolnyelv-tanár, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, e-mail: Simon.Gabriella@uni-nke.hu

² Angolnyelv-tanár, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus; doktori hallgató, Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola, e-mail: KovacsE@uni-nke.hu

³ Szakcsoportvezető, angolnyelv-tanár, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus, e-mail: Kudar.Mariann@uni-nke.hu

A konferencia előadói olyan témaköröket vonultattak fel, mint a kokain és a kóla kapcsolata, az előkészítő ülés egyes joggyakorlati problémái, a rendőrközegek tanácskönyve, az okoseszközök, innovatív megoldások a hallgatói motiváció terén, a környezetvédelem, valamint a nyelvi, agyi percepció és képességbeli diszkrepanciák a nők és a férfiak tekintetében. A komplementer rendészeti lehetőségek és a családon belüli erőszak kapcsolata, a biztonságtudatosság fejlesztésének látható nemzetközi trendjei, a kvantumgazdaság, egy többszörös intelligenciavizsgálat az NKE hallgatóinak körében, a sértettek tipizálása és az adatvizualizáció szintén az előadások részét képezték. A vallás életvezetésre gyakorolt hatásai hosszuidős fogvatartottak esetében, a pirotechnikai termékek birtoklásának szabályai, a fotogrammetriai eljárás, az öröklési szabályok, a polgárőrség törvényi szabályozása, a hálózati bűnözés térhódítása, és a belső perifériás területek tehetségmegtartásának kérdéseit szintén görcső alá helyezték az előadók. Emellett olyan előadások is fókuszba kerültek, mint az egyetemi hallgatók kábítószer-fogyasztással kapcsolatos attitűdjei, a civil önvédelem és a rendvédelmi intézkedéstaktika összehasonlítása, az intézkedéstaktika és a lökiképzés pszichológiája, a térfigyelő kamerarendszer helye és szerepe a bűnmegelőzésben, valamint a rendszeres testmozgás fontossága a NKE RTK fizikai felvételi alkalmassági vizsgálata kapcsán.

A megnyitót követően Dr. Balláné professor emerita Dr. Füstzer Erzsébet kezdte meg az előadás-sorozatot *Van-e köze a Coca-Colának a kokainhoz?* címmel. Először összefoglalta a kokacserjével kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat: megtudtuk, hogy a növény az Andok lejtőin őshonos, kokaintartalmú leveleiről ismert, amelyekből kétféle drogot állítanak elő – kokain-hidrokloridot és *crack*-et. Ezt követően professzor asszony a kokain előállításáról beszélt: elmondta, hogy a kokaint először Albert Niemann német kémikus izolálta 1859-ben, elsősorban gyógyászati célokra, például érzéstelenítéshez. A Coca-Cola receptjét 1886-ban John Stith Pemberton gyógyszerész alkotta meg, és a gyógyászati hatás érdekében kokaint és koffeint is használt fájdalomcsillapításra és szorongás csökkentésére. Az előadó kiemelte, hogy 1904 óta a Coca-Cola már „dekokainizált” kokaleveleket használ a sziruphoz, így az teljesen kokainmentes. A Peruból származó, évente közel száz tonnányi levélből kinyert kokaint ma gyógyászati alapanyagként hasznosítják, míg a drogmentes kólaszirupot a Coca-Cola gyártásához adják.

A konferencia jogi témával folytatódott, ahol Prof. Dr. Fantoly Zsanett tanácsvezető asszony *Az előkészítő ülés egyes joggyakorlati problémáiról* címmel tartott kiselőadást. Hangsúlyozta a nyomozási szakaszban végzett tevékenységek fontosságát, mivel elmondása szerint az ilyenkor elkövetett hibák súlyosan befolyásolhatják az ügy kimenetelét. A jogi problémákat esettanulmányok alapján mutatta be, érzékeltetve, hogy nem csupán elméleti jellegű problémafelvetésekről van szó, hanem számos esetben gyakorlati példa is bizonyítja a változtatások szükségességét. Kifejtette, hogy a nyomozó hatóság és az ügyészség munkája nem mindig harmonikus, segítheti vagy éppen akadályozhatja is a terhelt büntetőjogi felelősségének kérdésében történő helyes állásfoglalást. Az esetek átgondolása a vizsgáló, az ügyész

és a bíró számára egyaránt hasznos lehet. Professzor asszony következtetése, hogy sok esetben nem szabadott volna az adott formában vádra engedni az ügyet.

Prof. Dr. Sallai János, az NKE egyetemi tanára *A rendőrközegek tankönyve (1906)* címmel tartott kiselőadást. Egészen a 19. század végéig ment vissza időben, mivel már akkor, az első állami rendőrség megalakulása (1873) után problémák merültek fel a rendőrök felkészítésének kapcsán. Laky Imre és Rédey Miklós 1903-ban elkészítették a *Rendőrségi Lexicont*. A lexikon és a jogszabályok alapján Laky tankönyvet írt a rendőrtanfolyamok résztvevőinek, amelyben minden szükséges ismeret megtalálható volt. A könyv három kiadást élt meg. Professzor úr hangsúlyozta, hogy ez a tankönyv a rendőrképzés mérföldköve volt, és a dualizmus kori rendőrképzés legfontosabb forrása lett. A könyv országos ismertségre tett szert, célja az egységes rendőri kiképzés megvalósítása volt.

Czene-Polgár Viktória, PhD és Dr. Szabó Andrea, PhD közösen vállalkoztak egy tanulmány elkészítésére, ennek eredményeit osztották meg a hallgatósággal. Előadásuk címe: *Okos eszközök és innovatív megoldások a hallgatói motiváció növelésére*. Mivel a mai Z generáció már beleszületett a digitális világba, az oktatók számára komoly kihívást jelent a figyelem és a motiváció fenntartása ebben a korosztályban. A Z generáció a korábbi generációkhoz képest sokkal inkább igényli az interaktív, azonnali visszajelzéseket nyújtó órákat, ami elengedhetetlenné teszi a digitalizáció új módszertanainak bevezetését. Elmondták, hogy tesztkörnyezetként a hagyományosan frontális oktatásra épülő Szakmatörténet tárgyat választották, amelyet gamifikációval tettek vonzóbbá. Az NKE Vám- és Pénzügyőri Tanszéke kidolgozott egy „szakmatörténeti kalandtúra” programot, amely lehetőséget nyújt a pénzügyőrhagyományok megismerésére és az elemzőképessegek fejlesztésére. A módszer hatékonyságát a 2021/2022-es tanév óta kérdőíves felméréssel vizsgálják. Következtésképpen megállapították, hogy a játékosra épülő oktatás hatékony eszköz, amely többek között segíti a komplex helyzetértékelést, valamint a múlt és jelen összefüggéseinek megértését.

Dr. Rottler Violetta, PhD és Dr. Kovács Sándor előadásukat David Brower, amerikai környezetvédelmi aktivista híres idézetére építették, miszerint „A Földet nem apáinktól örököltük, hanem unokáinktól kaptuk kölcsön.” Mindkét előadó hangsúlyozta a fenntartható fejlődés és a természeti erőforrások gondos használatának fontosságát, amelyet az Alaptörvény is kiemel. Fontos adatokat is megosztottak velünk, többek között, hogy a Natura 2000 területek Magyarország területének több mint 20%-át teszik ki. 2011–2021 között számos új országos jelentőségű védett természeti terület létesült, 4107 hektáron. Továbbá, ebben az időszakban több vizes élőhely állapotának javítását is elvégezte az agrártárca. Érdekesképpen elmondták, hogy a II. kerületi gyepes területen 800 tővet számláló szarvasbangó-állomány található, amelynek eszmei értéke tövenként 250 ezer Ft. Előadásuk fő mondanivalója, hogy a védett területeken rendkívül fontos a természetvédelmi örök, mezőőrök, erdészek és vadászok munkája, akiknek sokszor életveszélyes helyzetekben kell helytállniuk.

Biztató adat, hogy 2023 végére több mint 10 ezer személy rendelkezett érvényes szolgálati igazolvánnyal.

Ürmösné Dr. Simon Gabriella a nyelvi, agyi percepció és a képességbeli diszkrpanciákat vázolta fel a nők és a férfiak tekintetében. Az előadó kitért arra, hogy a nőknek vastagabb a kérgesteste, és dúsabbak az idegrostjaik, ami élénkebb kapcsolatot eredményez a két agyfélteke között, így a verbalitásuk is kedvezőbb, s míg a férfi zöngéjének alapfrekvenciája 80–140 Hz, úgy a nőé 160–260 Hz,⁴ továbbá eltérő a hangszalaghosszuk is. Érdekes, hogy a férfiak kedvezőbb térítással és térérzékeléssel rendelkeznek, ugyanakkor a megkésett beszéd gyermekkorban jobban jellemzi őket, a magzatkorban bennük keringő tesztoszteronhormon miatt. A nők perceptuális fürgesége jobb, valamint az ízek, a szaglás, a tapintás szempontjából is kedvezőbb mutatókkal rendelkeznek. Számos kutatás bizonyította, hogy a nők verbális memóriája, valamint a szóaktivációjuk is jobb, továbbá az olvasásértésben is kedvezőbb eredményeket mutattak.

Komputertomográfias felvételekkel bizonyították, hogy a *corpus callosum* (a jobb és a bal agyféltekét összekötő szerv, a kérgestest) nagysága és idegsejthálózatának gazdagsága nagy különbséget mutat a két nem csoportja között. Emellett a boncolások azt tárták fel, hogy a nőknél a két agyféltekét összekötő kérgestest vastagabb a férfiakénál. Az ezen keresztül futó pályák keresztmetszete nagyobb, a rostok dúsabbak, és több idegsejtet tartalmaznak, ami élénkebb kapcsolatot tesz lehetővé a két félteke között.⁵ A kérgestest átlagosan 10 százalékkal vékonyabb a férfiaknál, ezért 30 százalékkal kevesebb kapcsolatot létesít a két félteke között. Mivel a férfiaknál a kérgestest kevesebb rostot tartalmaz, a jobb és a bal agyfélteke működése függetlenebb egymástól, és mivel a kognitív feladatok mindkét agyfélteke aktivitását megkívánják, a kettő közötti fokozottabb kapcsolat női előnynek mondható.⁶ A nőknél nagyobb a *hippocampus* mérete, amely a rövid távú memóriáért felel, míg a férfiaknál a fali kéreg és az *amygdala* nagyobb. Érdekes továbbá, hogy míg egy férfi 2–4 ezer szót használ átlagosan naponta, addig egy nő 6–8 ezret. A férfiak előnyére írható, hogy jobban eligazodnak a térképen, ügyesebben navigálnak a járműveikkel, és jobban fel tudják mérni a sebességet, szöveget, távolságot, továbbá a térbeli koordinátákat.⁷ Az előadó arról is beszélt, hogy a gyakorlatban ügyesebbek a párhuzamos tolatásos parkolásban a férfiak, emellett a besorolásban az autópályára, a labdajátékokban és a mozgó célpont eltalálásában is.

Lippai Zsolt előadásában rávilágított arra, hogy a plurális rendszet finanszírozási problémával küzd, és a rendőrség is túlterhelt. Az előadó a magyarországi példák mellett dél-afrikai példákat is hozott a szexuális kényszerítésre, erőszakra és visszaélésre, aminek oka leginkább az iskolázatlanság, a munkanélküliség, az alacsony

⁴ ÜRMÖSNÉ 2018.

⁵ ÜRMÖSNÉ 2020.

⁶ ÜRMÖSNÉ 2019.

⁷ ÜRMÖSNÉ 2019.

önbecsülés, a minták követése, a mentális betegségek és a büntetlenségi stratégia.⁸ További gondot okoz, hogy nagy a látencia, kevés rendőrségi feljelentés történik. Ha meg is történik a feljelentés, akkor többüket visszavonják a sértettek. A családon belüli erőszak megfékezésében a magánbiztonságnak és a korábbi rendészeti dolgozóknak is jelentős szerepük van, emellett szükség van megfelelő szakpolitikai koncepcióra, átfogó képzés biztosítására, valamint párbeszédre a rendőrség és az áldozatsegítő szervek között.⁹

Dobák Imre a kiberbiztonságról és annak a tudatosításáról beszélt; kiemelte a digitális kompetenciát, a hozzáférést és az *awareness*, vagyis a tudatosító tevékenység és azzal együtt a biztonságtudatosság fogalmát. Az előadó meglátása szerint a leíró és az előíró tudatosságra kell törekednünk, továbbá fel kell hívni a veszélyre a figyelmet, majd javaslatokat és ajánlásokat kell megfogalmazni, valamint a negatív események előfordulását minimalizálni kell. Emellett fontos a célcsoport meghatározása és az információs csatorna megválasztása. A módszerek tekintetében az infografikák, a podcastok és a figyelemfelhívó videók egyaránt hasznosak lehetnek.

Nagy Zoltán András a kvantumtechnológiát és a kvantumgazdaságot vette górcső alá, amely kapcsán Max Planck, Ernst Rutherford és Joseph John Thomson neve és munkássága is felmerült, csakúgy, mint Schrödinger macskája. 2025 a kvantumtechnológia éve lesz. Mindig is érdekelte az embereket, hogy mi van az atomon belül, valamint az emberi szemmel nem látható szubatomi részecskék, ezért is találta érdekesnek az előadó a kvantumtechnológia témakörét prezentálni. A potenciális veszélyek között megemlítette a fegyverkezési versenyt, és a titkosítások feltörhetőségét is. A kvantumgazdaság kapcsán felmerült az átalakulás képessége, a hozzáférés az ellátási láncához, a munkaerő-fejlesztés, a kiberbiztonság, a szabványosítás és fenntarthatóság egyaránt.

Egy, az NKE hallgatói körében végzett többszörös intelligenciavizsgálatot is bemutatott a konferencián. Ceglédi Szabolcs előadó kitért a Gardner-féle többszörösintelligencia-elméletre,¹⁰ kiemelte, fontos, hogy az intelligencia nem egyetlen, egységes képesség, hanem sokféle független intelligencia együttes hatása. Elmélete szerint az intelligencia a személyiség mentális és kognitív képességének speciális formája, a kognitív képességek rendszere. A kutató kiemelte, hogy a kognitív rugalmasság az egyik legfontosabb képesség,¹¹ amely a Dominek-féle flow alapú pedagógiai modell¹² tanórai bevezetésével kiválóan fejleszthető a hallgatók körében. A hallgatók többszörös intelligenciaterképének felmérése kapcsán kiderült, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem négy karán összesen 747 hallgató vett részt a kérdőív kitöltésében, amelynek adatelemzését SPSS statisztikai programmal végezték. Az eredményeket tekintve a kutatók megállapították, hogy a férfiak jobban teljesítettek a logi-

⁸ LIPPAI-KARDOS 2024.

⁹ LIPPAI 2024.

¹⁰ GARDNER 1983; DOMINEK-BARNUCZ 2025.

¹¹ DOMINEK 2021; DOMINEK-CEGLÉDI-BARNUCZ 2024.

¹² DOMINEK 2022.

kai-matematikai és a kinesztetikus-testi területeken, míg a nők a verbális és a zenei területeken rendelkeztek jobb mutatókkal. Összességében a hallgatók karok szerinti bontásban szignifikáns eredményt értek el az elemzés során, ami bizonyítja azt, hogy a kognitív rugalmasság az intelligenciafajták fejlesztésével érhető el leginkább. Az előadó hangsúlyozta, hogy a kreativitás¹³ az intelligenciafajták fejlesztésével és/vagy a flow pedagógiai modell tanórai bevezetésével érhető el.

Mátyás Szabolcs és Kovács Tibor a belső perifériás területek tehetségmegtartásának kérdéseit vette górcső alá a Nagykunság példáján keresztül, amely előadásban a talentum, a tehetség és a génusz koncepciót is bemutatták. Az előadók megismertették a jelenlévőket a talentumföldrajz fogalmával, amely „az átlag feletti szellemi, művészeti és fizikai képességgel rendelkező személyek földrajzi eloszlásával, azok térbeli mozgásának, elhelyezkedésének és ezek törvényszerűségeinek vizsgálatával foglalkozó tudomány”.¹⁴ A prezentáció keretében olyan illusztris neveket is említettek, mint Pintér Jenő, Pulszky Henriette, Hontos Gyula és Győri Ferenc – mindannyian a talentumföldrajz múltbeli és jelenlegi jeles kutatói. A jelenlévők említés szintjén megismerhették a Nobel-díjra jelölt és a Nobel-díjat nyert tudósokat és művészeket is. (Legteljesebb listájuk Mátyás Szabolcs kiadványaiból ismerhető meg.¹⁵) A Nagy-kunság vizsgálata kapcsán felmerült az a kutatói kérdés, hogy érvényesül-e az az elv, hogy a kimagasló képességűek külföldi településeken folytatják az életüket és a kutatásaikat, avagy itthon. A prezentációban szóba került a Global Creativity Index, amelyben Magyarország a 139. helyen áll és a Cramer-féle asszociációs együttható vizsgálat is. Összefoglalásként elmondható, hogy mivel a nagykunsági település komoly gazdasági problémákkal küzd, nagyon fontos a tehetségek visszavonzása.

Schubauerné Hargitai Veronika Andrea a hatályos öröklési szabályok egyes kérdéseiről tartott előadást. Prezentációjában szó volt az örökség megnyíltának jogkövetkezményeiről, valamint az öröklés akadályairól. Áttekintette az öröklésből kiesést, a kitagadást, kizárást, az örökségről lemondást és az örökség visszautasításának kérdését. Bemutatta a törvényes öröklést és a végintézkedésen alapuló öröklés szabályrendszerét és ezek egymáshoz való viszonyát. Az előadó rámutatott azokra az új szabályokra és változásokra is, amelyeket az új Ptk. vezetett be (például a túlélő házastársat érintő új szabályokat, a köteles részt, a szóbeli végrendelet szabályait és egyebeket). Az előadás során szó volt az „ági örökség” szabályairól és az örökléssel kapcsolatosan felmerülő gyakorlati problémákról is.

Kardos Pál rávilágított az előadásában arra, elengedhetetlen, hogy biztonságos környezet legyen az a hely, ahol élünk és ahol dolgozunk. Kiemelte a Polgárórség, az Önvédelmi Szervezet Országos Szövetség és a *neighbourhood watch* (lakóközösségi segítség és őrség) szerepét, valamint a bűncselekmények számának csökkentését. Az önvédelmi szervezetek folyamatos megalakulása, a polgárőr-egyesületek létrejötte és az 1977-ben megalakult Országos Polgárőr Szövetség mind meghatározó mér-

¹³ DOMINEK-CEGLÉDI 2021.

¹⁴ MÁTYÁS 2020.

¹⁵ MÁTYÁS 2021.

földköve a lakossági vagyonvédelemnek, a gyermek- és ifjúságvédelemnek, a kábítószert visszaszorításának, a közlekedésbiztonság fejlesztésének, továbbá az erőszaktól és a félkatonai jellegű működéstől való elhatárolódásnak. 2015-től megtörtént a tényleges megyéhez való tartozás, az ifjú polgárőrök bevonása, a jogkövetkezmények megteremtése, valamint a szolgálati és az etikai szabályszegés megfogalmazása. 2023-tól a határvédelemben és az illegális migráció megfékezésében is közreműködött a Polgárőrség, amikor is 10 323 polgárőr vett részt a fent említett feladatok ellátásában. Jelenleg húsz vármegyében működik Polgárőr Szövetség és 2200 egyesület.

Nyitrai Endre az előadás során kifejtette, hogy a digitalizáció új fejezetet és új irányvonalat nyitott a kriminalisztika fejlődésében.¹⁶ Megemlítette, hogy a digitalizáció jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy a bűnözés egyre nagyobb mértékben tevődik át a hálózatokba.¹⁷ Az előadás fő célja a hálózati bűnözés térhódításának, valamint a modern technikai eszközök hatásának a bemutatása volt, továbbá az elkövetők digitális lábnyomainak kriminalisztikai nézőpontból történő elemzése. Azzal, hogy digitalizált társadalmunkban a hírek gyorsabban jutnak el az emberekhez, a valótlan hírek száma is növekedésnek indult. Az álhírek (*fake news*) mellett megjelent a *deepfake* jelensége is, amely a mesterséges intelligenciára épül és a befolyásolás még hatékonyabb módszerének tekinthető. A mesterséges intelligencia segítségével – a virtuális teret felhasználva – képesek a csalók megszervezni és végrehajtani úgynevezett virtuális emberrablást is, emellett az MI még a könnyen sebezhető sértettek kiválasztásában is közreműködhet. A „virtuális emberrablást” nagyban segítik a digitális térbe (a különböző platformokon) feltöltött képek, videók és hanganyagok egyaránt. Ezeket felhasználva képesek a bűnelkövetők például a gyerek hangján felhívni a hozzátartozókat, vagy online módon videóanyagot továbbítani. Ezért is szükséges a hatóságok esetében megteremteni a bűnügyi ökoszisztémát és a hálózatkutatást, valamint az e-nyomozási módszerek keretében kriminalisztikai ajánlásokat megfogalmazni.

Dr. Tihanyi Miklós, Dr. Sivadó Máté, Dr. Fekete Márta és Dr. Takács-Miklósi Márta a vallásgyakorlás hatását vizsgálták hosszú börtönbüntetésüket töltő elítéltekre vonatkozóan. Ennek eredményeit és tapasztalatait osztották meg a konferencia hallgatóságával. Kutatásuk abból a feltételezésből indult ki, hogy a vallás segíthet egy pozitív értékrend kialakításában, ami előnyös lehet a társadalomba való visszailleszkedésük alatt. Kutatásuk során három börtönben készítettek interjúkat 16 fogvatartottal, akik rendszeresen vesznek részt vallási gyakorlatokon. A vizsgálat középpontjában az állt, hogy ezek az elítéltek hogyan látják a bűncselekményeiket, mutatnak-e megbánást, és elfogadják-e a büntetésüket. Az eredmények azt mutatták, hogy a mélyen vallásos elítéltek nagyobb felelősségvállalást tanúsítanak, és gyakrabban fejezik ki a megbánásukat, illetve az igényt a megbocsátásra. Ezzel szemben azok, akik csak formálisan vallásosak vagy szkeptikusak a vallással, kevésbé mutatnak megbánást, és gyakran nem beszélnek a bűncselekményeikről.

¹⁶ NYITRAI 2024a.

¹⁷ NYITRAI 2024b.

A kutatás szerint a vallásos hit segíthet az elítélteknek a megbánásban és a felelősségvállalásban, ami fontos lehet a későbbi sikeres reintegráció szempontjából.

Girhiny Kornél előadásában hangsúlyozta, hogy az elmúlt évek statisztikai szerinti a rablások száma mérsékelt csökkenést mutat, bár a területi eloszlás és az áldozatok életkora szerinti eltérések továbbra is markánsak. A főváros, Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyék lakói gyakrabban válnak rablás áldozatává, míg Zala vagy Vas vármegyében ritkábbak ezek az esetek. A kriminálmotodika esettanulmányokkal és ügyelemzésekkel próbál mintákat azonosítani, amelyek segíthetik a rablások megelőzését és a rendvédelmi szervek felkészülését. Egyes korosztályok jellemzően értékesebb célpontoknak számítanak, így őket nagyobb valószínűséggel érheti támadás. Az életkori és területi különbségeket figyelembe véve érdemes célzott tájékoztatást nyújtani a veszélyeztetett csoportok számára, hogy elkerüljék az áldozattá válást. Emellett ajánlott lenne a lakosság számára javaslatokat adni a kockázatok csökkentésére, például az értékek megfelelő kezelésére vagy biztonságos viselkedési minták elsajátítására, hogy minimálisra csökkentsék az elkövetés lehetőségét és a lehetséges következményeket.

Rémai Dániel József előadásának homlokterében az adatvizualizáció oktatása és használata állt. E rendkívül hasznos eszköz a rendvédelmi felsőoktatásban segíti az összetett információk könnyebb értelmezését. Bár a vizualizáció univerzális, alkalmazása eltérő lehet a különböző szakterületeken, ezért fontos, hogy a rendészeti oktatás is merítsen más területek bevált módszereiből és példáiból. Az adatvizualizáció nem csupán a technikai ismereteket, hanem a szemléletváltást is támogatja, hogy az adatokat érthető, hatékony módon ábrázoljuk. Az előadás bemutatja az adatvizualizáció történetét, technikai lehetőségeit és jó gyakorlatait, különös tekintettel az interaktív elemekre, például diagramokra és térképekre, amelyek megkönnyítik az adatok elemzését és értelmezését a hallgatók számára. Emellett az oktatók és diákok számára is hozzáférhető adatvizualizációs platformokat és szoftvereket ismertet, amelyek révén saját elemzéseket is végezhetnek. Az előadás külön kitér az adatvizualizáció terrorelhárítási oktatásban betöltött szerepére, és részletes esettanulmányokkal illusztrálja annak gyakorlati alkalmazását. Végül egy online erőforrás-gyűjteményt is biztosít a résztvevőknek, hogy további vizualizációs eszközöket és forrásokat ismerhessenek meg, növelve ezzel az oktatás hatékonyságát és a tanulási élményt.

A vallás jelentős szerepet játszik a hosszúidős fogvatartottak életében, különösen az életvezetésre és a szabadulás utáni reintegrációra gyakorolt hatás tekintetében. Fekete Márta és kutatótársainak kvalitatív kutatása során 16 magyar fogvatartottat kérdeztek meg vallásosságukról, hogy megértsék, hogyan segíti őket a hit a börtönkörülkötésekkel való megküzdésben, és milyen szerepet szánnak a vallásnak a szabadulás után. Az eredmények alapján a vallás pozitív irányú változásokat indít el, amelyek az önkontroll erősödésében, a szociális kapcsolatok kialakításában és a személyiségformálásban is megnyilvánulnak. A közösséghez való tartozás érzése a börtön falain belül és azon túl is támaszt nyújt, míg a spiritualitás az egészségre és az életminőségre is pozitív hatást gyakorol, például a szenvedélybetegségek le-

küzdésében és a depresszió kezelésében. A vallás segítséget nyújt a deviáns magatartások átkeretezésében és a normakövető viselkedés kialakításában, ami hozzájárulhat a bűnismétlés megelőzéséhez. Az előadás célja a fogvatartottak vallás által nyert élményeinek és a reintegrációs folyamatban betöltött szerepének mélyebb bemutatása az interjúkból kinyert narratívák alapján.

Haspel Orsolya előadása a pirotechnikai termékek – különösen a tűzijátékok – birtoklására, tárolására és felhasználására vonatkozó szabályok ismeretere koncentrált, amely elengedhetetlen a biztonság érdekében, ám sokan csak az év végi szilveszteri időszakban tájékozódnak ezekről a szabályokról. Fontos, hogy a polgári célú pirotechnikai eszközök használatához számos esetben a rendőrség által kiadott engedély szükséges, míg más esetekben bejelentés vagy engedély nélküli használat is lehetséges, de ez sem mentesít a szabályok betartása alól. Az év különböző szakaszaiban eltérő pirotechnikai osztályok termékei birtokolhatók, és egyes fel nem használt termékeket kötelező visszavinni a forgalmazóhoz. A szabályok megsértése súlyos következményekkel járhat, beleértve a szabálysértési eljárást és a balesetek, káresetek kockázatát. Az előadás célja a legfontosabb szabályok és tudnivalók ismertetése, hogy a tűzijátékokat vásárlók megértsék a termékek tűzveszélyességét és betartsák a tárolási és felhasználási előírásokat, így minimalizálva a lehetséges veszélyeket és károkat.

Rucska András előadásában a fotogrammatikai eljárásokkal foglalkozott. A fotogrammetria, azaz a háromdimenziós képrögzítés új lehetőségeket nyitott a kriminalisztikában, hiszen valóság-hűen és méretpontos módon rögzíthető egy helyszín vagy tárgy, lehetővé téve a nyomozás későbbi fázisaiban a virtuális bejárást és elemzést. Míg a hagyományos fényképek gyakran nem adnak teljes körű képet a helyszínről, a 3D-s rögzítés segíti a vizsgálók döntéshozatalát azáltal, hogy a helyszínt vagy tárgyakat több szögből, élethűen vizsgálhatják át. Ez különösen hasznos lehet nyomok és térbeli elváltozások rögzítésében, mivel kiküszöbölhető a hagyományos, időigényes megmintázás szükségessége, ezzel csökkentve a költségeket is. A háromdimenziós képeket „felhőbe” menthetik, így az igazságügyi szakértők digitálisan tanulmányozhatják azokat, vagy 3D-nyomtatóval akár kézzelfoghatóvá is tehetik. A technika előnyei között szerepel, hogy csökkenti az adatok megőrzésének helyigényét és bármikor hozzáférhetővé teszi azokat. A 3D-felvételek két fő módszerrel, térszkennerrel és fotogrammetriával is létrehozhatók; előadása során ezek alkalmazhatóságát, előnyeit és korlátait ismertette. A fotogrammetria különösen ígéretes módszer a kriminalisztikában, így a jövőben nagy szerephez juthat e területen.

Kovács Éva előadásában azt mutatta be, miként lehet az oktatók számára rendelkezésre álló Erasmus+ mobilitás program során beszerzett nemzetközi kapcsolatokat különféle módokon az egyetem számára is kézzelfogható módon kamatoztatni. Szóba került az Idegennyelvi és Szaknyelvi Lektorátus élő partnerkapcsolata a szlovák University of Žilina kollégáival. Ennek legfrissebb állomása a MOP keret-

rendszerébe¹⁸ is illeszthető, idén megvalósult tankönyvfejlesztés *Crisis Management*¹⁹ címmel, amelyben Kovács Éva társszerzőként vett rész Lenka Mocova és Katarina Smolkova mellett. Az angol szaknyelvi tananyag tematikája számos átfedést mutat a lektorátus munkatársai által kidolgozott képzési és kimeneti követelményeket tartalmazó tantárgyi programokkal. Emiatt a tananyag jól alkalmazható a magyar rendészeti szaknyelvoktatás során is. A tananyagot a kollégák a legmodernebb módszertani elvek mentén, digitális és MI-eszközök felhasználásával fejlesztették, amelyből az előadó szemelvényeket is bemutatott. A tananyag a lektorátus kollégái számára digitálisan elérhető, nyomtatásban várhatóan 2025-ben jelenik meg.

Horváth Bacsó Bernadett előadásában részletezte kutatásának célját és eredményeit. A kutatás középpontjában az egyetemisták kábítószer-használattal kapcsolatos attitűdjének elemzése áll,²⁰ és az elfogadástól a határozott elítélésig sokféle véleményt tár fel. Számos tényező befolyásolja ezeket az attitűdöket, köztük a nevelés, a társadalmi és kulturális háttér, valamint az egyetemi környezet. A tanulók egy része szabadidős tevékenységnek vagy stresszoldónak tekinti a kábítószer-használatot, míg mások az egészségügyi kockázatokat és a jogi következményeket tartják fontosnak. A rendőrhallgatók 16,9%-a élete során már kipróbált valamilyen fajta drogot. A felmérés a tiltott pszichoaktív szerek használata és az azokkal kapcsolatos attitűdök közötti kapcsolatot is feltárja. Az egyetemi légkör, a kortársi konfliktusok, a korosztályi nyomás és az események elősegíthetik vagy elriaszthatják a kábítószer-használatot. Az intézményi politikáknak és az oktatásnak is jelentős szerepe van. A kutatás rávilágít arra, hogy innovatív oktatásra és megelőző intézkedésekre van szükség a kábítószer-használat csökkentéséhez az egyetemeken. A befolyásoló tényezők megértésével az intézmények célzott prevenciós stratégiákat dolgozhatnak ki. A kutatás célja egy olyan fejlesztési terv létrehozása az eredmények alapján, amely elősegíti a tudásmegosztást, a megértést és csökkenti az elítéléteket a leendő egyetemisták körében.

Eördögh Gábor és társkutatói előadásukban összehasonlítják a polgári önvédelmi és rendészeti taktikát, kiemelve kiképzési módszereik közeledését. Az elmúlt években a rendészeti képzés a polgári képzési megközelítések felé tolódott el, elmosva a határokat a rendészeti, katonai, sport- és önvédelmi oktatás között. Ezt a váltást különféle háttérű tapasztalt szakemberek vezetik, köztük volt rendfenntartók, katonák és különleges egységek rendőrei, akik jelenleg civileket képeznek ki. Jelentős érdeklődés mutatkozik a kiegészítő képzés iránt azok körében, akik nem találják elégségesnek az alapvető rendészeti oktatást. A civil szakemberek bevonása a harcászati kiképzésbe az állami és a magánoktatás közötti határvonalak elmosódása miatt vált elkerülhetetlenné. Ezeken a tréningeken döntő az emberi tényező, függetlenül az egyén előéletétől, egyenruhájától. Figyelemre méltó, hogy erőteljes elmozdulás történt afelé, hogy több nő legyen a képzésben, ami a női önvédelemre való fokozottabb összpontosításhoz vezetett. A generációs különbségek és a techno-

¹⁸ KOVÁCS 2021.

¹⁹ MOCOVA–SMOLKOVA–KOVÁCS 2024.

²⁰ BACSÓ 2023.

lógiai jártasság is jelentősen befolyásolja a képzési módszereket. Ezek a változások aláhúzzák a jelenlegi kiképzési környezet mélyebb vizsgálatának szükségességét mind az oktatók, mind a polgári önvédelmi szakértők bevonásával.

Miskolci Gábor és Sárkány Dominik teljesítménypsichológus előadásában a taktikai beavatkozás és a lőfegyverképzés pszichológiáját vizsgálták, amely a rendészeti oktatás létfontosságú eleme, mivel a bűnüldöző szervek egyedül jogosultak törvényes fizikai erő alkalmazására. Ezt az erőt, amely gyakran kényszerítő eszközöket, például lőfegyvereket foglal magában, mindig professzionálisan és legálisan kell alkalmazni az önkény elkerülése és a hatékony, biztonságos fellépés biztosítása érdekében. Míg a jogszerűséget elsősorban elméleti felkészítéssel biztosítják, addig a szakmaiságot gyakorlati képzéssel érik el. Az emberi tényező a legváltozatosabb elem a képzésben, az egyéni stressztűrés és reziliencia szintje jelentősen befolyásolja az intézkedések hatékonyságát. Az előadás felvonultatta azokat a stresszválaszokat, amelyek szimuláció közben jelentkeztek, ilyen volt többek között a remegés, nyelvtoblás, csökkent hangérzékelés vagy a reakcióidő csökkenése. A több évtizedes történelem ellenére a jelenlegi képzési módszerek kihívásokkal néznek szembe az erőszakmentes, digitális korú Z és alfa generációk igényeinek kielégítésében. Ezért a pszichológiai reziliencia fejlesztése a jogi, elméleti és szakmai felkészültség mellett kulcsfontosságú a rendészeti képzésben, és az olyan stresszfaktorok hatásainak csökkentését is magában foglalja, mint az intézkedés közbeni időkényszer, a társ sérülése vagy a figyelemmegosztás.

Steiner Attila a Budapesti Polgárőr Szövetség gazdasági igazgatója a térfigyelő kamerák hatása elemzésének bevezetőjeként felvázolta a rendszerek kialakulásának, fejlődésének történetét, amely egészen 1913-ig nyúlik vissza. A bűnmegelőzés eszközeként használt térfigyelő rendszerek Nagy Britanniában, Bangladesben és a 16. kerületben egyaránt jelen vannak, jellemző adatként az egy négyzetkilométerre eső kamerák számát lehet említeni. A közösségi rendészet szemszögén keresztül a megfigyelőrendszerek fejlesztése és hatékony alkalmazása döntő fontosságú a megelőzési és bűnüldözési feladatok szempontjából. Az előadó mint gyakorló szakember a térfigyelő kamerák szerepének értékelésekor feltárta a zárt láncú kamerák használata és a bűnesetek számának csökkenése közötti összefüggést. Rámutatott a fejlődési, fejlesztési lehetőségekre is. A térfigyelő kamera az önkormányzati rendészet kulcs-
elemévé vált, túlmutat annak fizikai határain. Az előadó hangsúlyozza a térfigyelő rendszerek hatásával foglalkozó tudományos kutatások és a szinergiák feltérképezésének fontosságát a megelőzés és a közbiztonság fokozása érdekében.

Horváth Dániel az NKE RTK Testnevelési és Küzdősportok Tanszékéről a rendszeres testmozgás fontosságáról tartott előadást a felvételi eljárás tükrében. Ebben a törvényben meghatározott módon alkalmas vagy nem alkalmas minősítést szerez a felvételiző 3 gyakorlatban bemutatott teljesítménye alapján. A NETFIT felmérés a 20 méteres ingafutást alkalmazva az állóképesség alapján egészségügyi zónákba sorolja a résztvevőket. 2020 óta ez a teszt az NKE RTK fizikai felvételi feltételeinek része. Az elmúlt három évben a felvett hallgatók 8%-a volt a fokozott fejlesztés-

tési zónában, 46%-a a fejlesztési zónában, 46%-a pedig az egészségügyi zónában, a nők általában rosszabbul teljesítettek. Ezek az adatok az aerob edzettség romlását és a szív- és érrendszeri betegségek számának növekedését jelzik a fiatal felnőttek körében. A testneveléosztályok és az egyetemi szakemberek egyre nagyobb felelősséget viselnek a sport és az egészséges életmód népszerűsítéséért. Ezért az erő, gyorsaság, állóképesség tanórai fejlesztésével váltanak ki olyan anyagcsere-folyamatokat, amelyek a keringési rendszerben is megfigyelhetők. Az aerob állóképességi próbákat műszeres mérésekkel követik. Az ingafutás és a Cooper-teszt eredményeinek rögzítésével többéves adatmennyiség vált elérhetővé és értékelhetővé. A rendőri alkalmassági vizsgálatok célja, hogy a jelöltek megfeleljenek a hivatásos szolgálat általános alkalmassági követelményeinek. Ugyanakkor mérések készültek az elmúlt két évben a hivatásos állomány körében is a testsúly változását, a vázizomzatot, valamint a testzsírszázalékot nyomon követve. A BM alkalmassági vizsgálati rendszer az egészségfejlesztést és a fizikai erőnlét megőrzését célozza, igazodva a rendészeti testnevelő képzés többlépcsős célrendszeréhez.

A fentiekben felsorolt előadás-kivonatokból is jól leszűrhető, hogy a *Sokszínű Kar Konferencia* sorozata abban is unikális, hogy nem egy diszciplína köré építi fel a prezentációkat, hanem számos, egymástól független tudományterületből, vagy némely ponton kapcsolódó, illetve egymást keresztező transzdiszciplináris tudományterületek köré, ami még érdekesebb és gondolatébresztővé teszi a rendezvényt. A konferencia, amellett, hogy platformot biztosít a Rendészettudományi Kar oktatóinak kutatásaik és jó gyakorlataik bemutatására, egyre több külsős oktatót és kutatót is inspirál. Ez abban is megnyilvánul, hogy nemcsak az Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Karról, hanem más egyetemekről (Debreceni Egyetem és Óbudai Egyetem), külsős intézményből is jelentkeznek prezentálni előadók, mint például a Budapesti Polgárőr Szövetségtől; olyan változatos szakmák képviselői is jelentkeztek, mint harcművészet és *coaching*, teljesítménypszichológus, alpolgármester, önvédelmi szakértő, továbbá művelődési és felnőttképzési menedzser egyaránt.

Felhasznált irodalom

- BACSÓ Bernadett (2023): A kábítószerekkel összefüggő bűnözés elleni küzdelem és a főbb térbeli jellemzői a kábítószer-bűnözésnek a német nyelvű országokban. *Bűnözésföldrajzi Közlemények*, 4(3–4), 9–18. Online: https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/BFK_2023_3-4.pdf#page=9
- DOMINEK Dalma Lilla (2021): A flow mint a pozitív pszichológia jelenléte az oktatásban. *Eruditio – Educatio*, 16(4), 72–82. Online: <https://doi.org/10.36007/eruedu.2021.4.72-82>
- DOMINEK, Dalma Lilla (2022): On a Flow-Based Pedagogical Model: The Emergence of Experience and Creativity in Education. *Eruditio – Educatio*, 17(3), 72–81. Online: <https://doi.org/10.36007/eruedu.2022.3.072-081>
- DOMINEK Dalma Lilla – BARNUCZ Nóra (2025): *Többszörös Intelligencia*. (megjelenés alatt)
- DOMINEK Dalma Lilla – CEGLÉDI Szabolcs (2021): Alkoss. A találmányosság pszichológiája! Kreativitás mint képességvizsgálat a Tóth-féle kreativitás becselő skála segítségével a Nemzeti Köz-

- szolgálati Egyetem hallgatóinak körében. *Magyar Pedagógia*, 121(4), 395–407. Online: <https://doi.org/10.17670/MPed.2021.4.395>
- DOMINEK, Dalma Lilla – CEGLÉDI, Szabolcs – BARNUCZ, Nóra (2024). The Study of Instructors' Digital Competence in Higher Education. Comparative Analysis. *Információs Társadalom*. (megjelenés alatt)
- GARDNER, Howard (1983): *Frames of Mind: A Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books.
- KOVÁCS, Éva (2021): The Experiences of Running „Advanced Technical English” Courses for Engineering Students at Donát Bánki Faculty of Mechanical and Safety Engineering, Óbuda University. *Biztonságtudományi Szemle*, 3(1), 65–78. Online: https://epa.oszk.hu/04100/04186/00009/pdf/EPA04186_biztud_szemle_2021_01_065-078.pdf
- KOVÁCS, Éva – MOCOVA, Lenka – SMOLKOVA, Katarina (2024): *Crisis Management*. (megjelenés alatt)
- LIPPAI Zsolt (2024): *A magánbiztonság szerepe a nemi alapú erőszak felszámolásában*. (megjelenés alatt)
- LIPPAI Zsolt – KARDOS Pál (2024): *The Role of Private Security in the Fight Against Domestic Violence*. (megjelenés alatt)
- MÁTYÁS Szabolcs (2020): *A Kárpát-medence talentumföldrajza*. Debrecen: Mátyás Szabolcs és Társa.
- MÁTYÁS Szabolcs (2021): Talentumföldrajzi elemzések a Kárpát-medencében. *Területi Statisztika*, 61(4), 466–502. Online: <https://doi.org/10.15196/TS610403>
- NYITRAI Endre (2024a): A hálózat kutatás és a bűnözésföldrajz kapcsolata. *Bűnözésföldrajzi Közlemények*, 5(1–2), 65–82. Online: https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/BFK_3-4_MSZ.pdf
- NYITRAI, Endre (2024b): The Relationship Between Network Research and the Geography of Crime. *Criminal Geographical Journal*, 6(1–2), 25–41. Online: https://real-j.mtak.hu/27754/1/Criminal_GJ_2024_1-2.pdf
- ÜRMÖSNÉ Simon Gabriella (2018): Gendernyelvészet a kulturális antropológia és a lingvisztikai szintek tükrében. In DOBÁK Imre – HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Budapest: Dialóg Campus, 637–645.
- ÜRMÖSNÉ Simon Gabriella (2020): Egynyelvűek és görög–magyar kétnyelvűek kommunikációjának összehasonlító elemzése a nemek tükrében. In SZABÓ Csaba (szerk.): *Studia Doctorandorum Alumnae I*. Budapest: DOSZ, 341–623. Online: <https://doi.org/10.23715/SDA.2020.2.3>

ABSTRACT

Colourful Faculty Conference VI - Excerpts from the Interdisciplinary Lectures of the Faculty of Law Enforcement

Gabriella Simon ÜRMÖSNÉ, Éva KOVÁCS, Mariann KUDAR

The study presents excerpts from the presentations of the sixth event of the interdisciplinary Colourful Faculty's Conference series in a nutshell. The conference included such disciplines and topics as criminology, criminology, cybercrime, crime scene investigation, drugs, policing and law, humanities and social sciences, private security, quantum technology, sports and training in the field of policing: action tactics; physical fitness; service dogs, foreign language education, linguistics, communication, talent geography, good practices in education, innovative methods in law enforcement higher education, the role of religion, as well as student surveys and investigations.

Keywords: law enforcement, private security, coursebook development, talent geography, physical aptitude admission test

Tartalom

Büntetés-végrehajtás

- CZENCZER Orsolya, BOGOTYÁN Róbert: *Egy tízéves büntetés-végrehajtási jogintézmény margójára – avagy a reintegrációs őrizet kezdetei Magyarországon* 17
- ERDÉLYI Csaba: *A vallásgyakorlás és a fogvatartottakkal kapcsolatos reintegrációs tevékenység a magyar börtönügy jogszabályi fejlődésében* 33

Büntetőjog

- HORNUNG Tamás: *A zaklatás büntetőjogi szabályozása és gyakorlati kihívásai Magyarországon* 45

Határrendészet

- SZÉNÁSI Imre: *A Magyar Honvédség megerősítő támogatása a déli jogi határzár határőrizeti feladataiban* 65

Komplementer rendészet

- FÓRIZS Sándor, LIPPAI Zsolt: *Kitekintés Németország magánbiztonsági rendszerére* 81
- KUBA Richárd Csaba: *A közterület-felügyelet a bűnözési félelem csökkentésében* 103
- NÉMA Szabolcs, TÓTH Levente: *Gazdasági optimalizáció az objektumvédelemben* 121

Rendészeti gyakorlat

- ERDŐS Ákos: *Pilóta nélküli légi járművek alkalmazása és elhárítása a rendészeti gyakorlatban* 145

Rendészettudomány

- CSIZNER Zoltán: *A kiberbűnözés jelene és jövője* 163
- Péter FELFÖLDI: *Road Safety Concerns Related to the Overtaking Side Distance of Cyclists – Examples of the Széchenyi Chain Bridge and Határ út in Budapest* 189
- GÁL Erika: *Nagyító alatt a kutatói rendőr-kávéház – a Police Café módszer rendészettudományi kutatásokban való alkalmazhatóságának vizsgálata* 207
- HLAVACSKA Gergely: *A karrier, a szervezetben belüli mobilitás elméletei, alkalmazhatóságuk a magyar rendőri szervek vonatkozásában* 217

A főszerkesztő tengerentúli naplójából

- CHRISTIÁN László: *A főszerkesztő tengerentúli naplójából II.* 231

Konferenciabeszámoló

- ÜRMÖSNÉ Simon Gabriella, KOVÁCS Éva, KUDAR Mariann: *Sokszínű Kar Konferencia VI. – Szemelvények a Rendészettudományi Kar oktatóinak interdiszciplináris előadásából* 247